

U M Y S Ł Y
P R Z Y S Z Ł O Ś C I

Edukacja wczesnoszkolna
Program nauczania dla I etapu kształcenia

pod redakcją

Marzeny Kędry i Aldony Kopik

U M Y S Ł Y P R Z Y S Z Ł O Ś C I

Edukacja wczesnoszkolna
Program nauczania dla I etapu kształcenia

pod redakcją

Marzeny Kędry i Aldony Kopik

Kielce 2013

Publikację przygotowano w ramach projektu konkursowego „Umysły przyszłości”, Priorytet III. Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.4. Modernizacja treści i metod kształcenia.

Projektodawca: Europejska Agencja Rozwoju Sp. J. Kopik i wspólnicy.

Publikacja jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Recenzenci:

prof. dr hab. Irena Adamek

dr Elżbieta Marek

Autorki programu:

Lidia Fisiak, Zdzisława Głowienka, Małgorzata Hamryszak,
Bogusława Hawron, Anna Hendżak, Ewa Kamińska, Marzena Kędra,
Dorota Kłeczek, Aldona Kopik, Bożena Kotulska, Elżbieta Kubica,
Beata Kulbaka, Lucyna Markuszka, Hanna Nitecka, Barbara Papierz,
Justyna Róża, Bożena Ruszkiewicz, Barbara Rzepnicka, Anna Szczękulska,
Monika Tarasińska, Joanna Ryduchowska-Wrzałek, Aneta Zawalska

Copyright by Europejska Agencja Rozwoju Sp. J.

Kielce 2013

Publikacja upowszechniana bezpłatnie

Projekt okładki oraz fotografia na okładce:

Mirosław Kopik

Wydawca:

Europejska Agencja Rozwoju Sp. J.

25-553 Kielce, ul. Klonowa 55/16

Tel. 041 346 13 42

www.edukacyjni.pl

e-mail: biuro@edukacyjni.pl

strona internetowa projektu: <http://umysly.edukacyjni.pl>

Współwydawca, skład, druk:

Drukarnia Cyfrowa Compus, www.compus.net.pl

ISBN 978-83-64038-11-2

Spis treści

s.

Wprowadzenie.....	6
1. Psychopedagogiczne podstawy programu.....	9
2. Cele ogólne i szczegółowe.....	15
3. Treści kształcenia i oczekiwane osiągnięcia uczniów.....	21
4. Planowanie zajęć w klasach I–III.....	102
5. Sposoby osiągania celów ogólnych i szczegółowych.....	164
6. Kryteria oceniania i metody sprawdzania osiągnięć ucznia.....	217
Bibliografia.....	233
Aneks.....	238
Informacje o autorkach programu.....	301

Wprowadzenie

Mirosław Kopik, Prezes Zarządu, Europejska Agencja Rozwoju Sp. J.

Po wielkim sukcesie największego w Polsce projektu badawczego „Dziecko sześciolatek u progu nauki szkolnej”, który wspólnie stworzyliśmy i zrealizowaliśmy z Akademią Świętokrzyską oraz największego w kraju projektu edukacyjnego „Pierwsze uczniowskie doświadczenia drogą do wiedzy”, którego byliśmy pomysłodawcami i częściowo realizatorami, przyszedł czas na kolejny innowacyjny projekt.

Sam pomysł stworzenia projektu „Umysł przyszłości” dojrzewał bardzo długo. Pomysłodawczyniami projektu były Aldona Kopik i Monika Zatorska, autorki koncepcji *Wielointeligentnej edukacji dla dziecka*. Europejska Agencja Rozwoju napisała projekt, a jego pomysłodawczynie opracowały część merytoryczną.

Do udziału w projekcie „Umysł przyszłości” zaprosiliśmy 20 wybranych, kreatywnych i twórczych nauczycieli z terenu całej Polski. Poznaliśmy wszystkie uczestniczki projektu ze sobą podczas szkolenia w Kielcach i zaproponowaliśmy wspólną przygodę, przy tworzeniu niezwykłego programu kształcenia dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Na szkoleniu szczegółowo zaprezentowana została teoria inteligencji wielorakich Howarda Gardnera¹, stworzona na jej podstawie koncepcja *Wielointeligentnej edukacji*² oraz nowa gardnerowska koncepcja pięciu umysłów przyszłości³. Przeanalizowaliśmy *podstawę programową*⁴ i wiele innych istotnych dokumentów, które byłyby pomocne w tworzeniu innowacyjnego programu.

¹ H. Gardner, 2009, *Inteligencje wielorakie. Nowe horyzonty w teorii i praktyce*, /przekład A. Jankowski/, Wydawnictwo Laurum, Warszawa.

² A. Kopik, M. Zatorska, 2010, *Wielorakie podróże – edukacja dla dziecka*, Europejska Agencja Rozwoju, Kielce.

³ H. Gardner, 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, /przekład D. Bakalarz/, Wydawnictwo Laurum, Warszawa.

⁴ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. 2012, poz. 977). Załącznik nr 2. *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych*.

Rozpoczęła się praca indywidualna oraz wspólne tworzenie, wymiana wiedzy i doświadczeń podczas pracy grupowej.

„Umysły przyszłości” to nie tylko projekt, którego założeniem jest jedynie stworzenie nowego, innowacyjnego programu nauczania dla klas I–III szkoły podstawowej wraz z materiałami dydaktycznymi. „Umysły przyszłości” to spełnienie naszego pragnienia budowania lepszej edukacji, która w świecie komunikacyjnych i technologicznych zmian będzie eksponowała takie wartości jak tolerancja, zaufanie czy współpraca. Szczególne znaczenie w dzisiejszych czasach oraz podstawę postępu stanowi kreatywność i innowacyjność, na które stawiamy w tym projekcie. Mam nadzieję, że projekt „Umysły przyszłości” przyczyni się do zwiększenia efektywności nauczania, da dużo satysfakcji nauczycielom, uczniom i rodzicom oraz przyczyni się w istotny sposób do modernizowania polskiej edukacji.

Zachęcam do zapoznania się z programem i materiałami dydaktycznymi nie tylko nauczycieli wdrażających program w swoich szkołach, ale również tych nauczycieli, którzy ciągle poszukują lepszych, nowych, innych pomysłów na interesujące i efektywne nauczanie.

Integralną częścią programu „Umysły przyszłości” są materiały dydaktyczne w formie Multipakietów, które zawierają 1100 zdjęć, 125 filmów, 125 plików audio, 1000 multimediiów (w formie puzzli, kolorowanek, gier: sudoku, memory, dobierz pary, połącz połówki, znajdź różnice), 500 rysunków i 250 scenariuszy zajęć. Zapraszamy do korzystania z tych zasobów na stronie internetowej <http://umysly.edukacyjni.pl>.

Podziękowania

Serdeczne podziękowania kieruję do dr Aldony Kopik i mgr Moniki Zatorskiej, które były pomysłodawczyniami projektu „Umysły przyszłości” oraz opracowały część merytoryczną wniosku. Bez nich nie byłoby tego projektu.

Słowa podziękowania kieruję do mgr Marzeny Kędry, trenera, moderatora oraz redaktora programu, za profesjonalizm, entuzjazm oraz pogodę ducha, którą nas зараżała.

Serdecznie dziękuję recenzentom programu, Pani Profesor dr hab. Irenie Adamek oraz Pani doktor Elżbiecie Marek za cenne uwagi i opinie, które sprawiły, że nasz program jeszcze bardziej zbliżył się do doskonałości.

Pragnę wreszcie podziękować 20 nauczycielom piszącym program, za zaangażowanie i aktywność oraz kolejną przygodę edukacyjną, którą razem przeżyliśmy. Mam nadzieję, że uczestnictwo w tym projekcie dało Wam wiele satysfakcji.

Dziękuję Ewie Gorzelak za sprawną organizację projektu oraz Aldonie Kopik za nieocenione wsparcie na każdym etapie tego projektu.

1. Psychopedagogiczne podstawy programu „Umysł przyszłości”

Marzena Kędra, Aldona Kopik

Edukacja doby współczesnej powinna być edukacją dla kształtowania umysłów przyszłości. Zgodnie z teorią inteligencji wielorakich wszyscy ludzie posiadają indywidualne zdolności poznawcze, określane mianem inteligencji. Howard Gardner zgłębiał tajniki ludzkiego umysłu i na podstawie własnych doświadczeń badawczych określił pięć typów umysłów, które jego zdaniem będą niezbędne człowiekowi przyszłości. Gardner nazwał je „spojrzeniem z dwóch różnych perspektyw”. Rozwija on znaną i cenioną na całym świecie⁵ teorię inteligencji wielorakich, rozważa również sposoby jej zastosowania w edukacji. Jako człowiek zainteresowany edukacją i polityką edukacyjną, przedstawił koncepcję „5 umysłów przyszłości”, nazwał i opisał najważniejsze typy umysłów. Gardner wyraźnie podkreśla, że do problematyki umysłów przyszłości nie należy podchodzić z punktu widzenia psychologa, lecz z punktu widzenia osoby, która chce wyznaczyć kierunki przyszłości edukacji. Jego zdaniem, to właśnie inteligencja i charakter stanowią prawdziwy cel edukacji. Jednak kształtowanie charakterów młodych ludzi może stać się zdecydowanie ważniejsze od wykształcenia wybitnych specjalistów w jakiejś dziedzinie⁶. Konieczne wydaje się więc przewartościowanie edukacyjnych celów i określenie nowej jakości edukacji.

Dziś trudno odpowiedzieć jednoznacznie na pytanie, który z pięciu umysłów: dyscyplinarny, syntetyzujący, twórczy, respektujący czy etyczny będzie najbardziej pożądanym w przyszłości⁷. W epoce globalizacji, biologicznej i cyfrowej rewolucji oraz uczenia się przez całe życie, ważne jest harmonijne rozwijanie wszystkich typów umysłów. Każdy z pięciu typów umysłów to sposób wykorzystania rozumowania i postępowania w szkole, w miejscu pracy, w życiu. Każdy typ umysłu odwołuje się do

⁵ Por. J.Q. Chen, S. Moran, H. Gardner, 2009, *Multiple Intelligences Around the World*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco.

⁶ Por. H. Gardner, 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, dz. cyt.

⁷ A. Kopik, M. Zatorska, 2012, *Czy wielointeligentna edukacja sprzyja kształtowaniu umysłów przyszłości?*, www.blizejprzedszkola.pl.

wielorakich inteligencji. Trzy pierwsze rodzaje umysłów biorą swój rodowód ze sfery poznawczej; dwa kolejne powstały na podstawie rozważań dotyczących ludzkich wartości. Rozwój poszczególnych umysłów powinien, odbywać się równocześnie, ale w zależności od tego, w jakim okresie rozwoju znajduje się człowiek, nacisk kładziony na jeden z umysłów powinien być silniejszy. Zdaniem Gardnera „tych pięć umysłów powinno działać w symbiozie”⁸.

Charakterystyczną cechą **umysłu dyscyplinarnego** jest przyswajanie sposobów myślenia związanych z głównymi dyscyplinami naukowymi i zawodowymi oraz umiejętność systematycznego doskonalenia się, pilność i „regularne wykraczanie poza formalną edukację”⁹. Umysł dyscyplinarny posiada umiejętność wyłonienia istotnych tematów dla danej dyscypliny oraz umiejętność ich analizy z różnych punktów widzenia. Ważne jest, aby opanować jedną lub więcej dyscyplin, sztuk czy zawodów. Na opanowanie danego zagadnienia musimy mieć wystarczającą ilość czasu. Umysł dyscyplinarny wie, jak systematycznie pracować, żeby poszerzać zarówno swoją wiedzę, jak i umiejętności; jest też wysoce zdyscyplinowany. Człowiek przyszłości powinien posiadać taki poziom umiejętności i wiedzy przynajmniej w jednej dziedzinie, aby mógł znaleźć się w gronie fachowców. H. Gardner uważa, że człowiek przyszłości powinien umieć myśleć w sposób charakterystyczny dla najważniejszych dyscyplin¹⁰.

Charakterystyczną cechą **umysłu syntetyzującego** jest umiejętność korzystania z wielu różnorodnych źródeł, selekcjonowanie, przetwarzanie oraz wykorzystywanie aktualnych i rzetelnych informacji. Konieczne jest sortowanie ich oraz organizowanie tak, aby były użyteczne i przydatne dla innych osób, a jednocześnie wzbogacały zasób wiedzy i umiejętności danej osoby. Człowiek musi umieć dokonywać wyboru w sposób świadomy.

Charakterystyczną cechą **umysłu kreatywnego** (twórczego) jest nieszablonowe myślenie, odrzucanie stereotypów, wykraczanie poza aktualny zasób wiedzy, poza istniejące już syntezy, stawianie nowych pytań, proponowanie nowych rozwiązań,

⁸H. Gardner, 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, dz. cyt., s. 162.

⁹ Tamże, s. 152.

¹⁰ Tamże, s. 39.

tworzenie nowatorskich dzieł i wizji. Umysł kreatywny bazuje na umyśle dyscyplinarnym i syntetyzującym. Potrzebuje kompetencji w przynajmniej jednej tradycyjnej dziedzinie wiedzy, aby móc ocenić jej jakość i przydatność. Umysł kreatywny, aby móc sprawnie funkcjonować potrzebuje nowych wyzwań i problemów, których rozwiązanie wymaga kreatywności.

Charakterystyczną cechą **umysłu respektującego** (tolerancyjnego) jest świadomość istnienia innych ludzi, rozumienie oraz akceptowanie różnic dzielących ludzi i całe zbiorowości. Na kształtowanie tego umysłu duży wpływ mają doświadczenia własne oraz postawy obserwowane u rówieśników i znaczących dorosłych. Umysł respektujący jest gotowy do efektywnej współpracy z każdym człowiekiem, niezależnie od jego pochodzenia, poglądów czy statusu, a także do poszukiwania dróg porozumienia. Konieczne jest wykraczanie poza zwykłą tolerancję i polityczną poprawność.

Charakterystyczną cechą **umysłu etycznego** jest przestrzeganie najważniejszych wartości niezależnie od trudności, przeciwności, zagrożeń czy własnego interesu; rzetelne wywiązywanie się z obowiązków, zarówno zawodowych, jak i obywatelskich. Dążenie do dojrzałości i doskonałości, do uzyskania miana autorytetu, służącego jakiejś idei lub konkretnej sprawie, nawet kosztem własnym. Osoba o umyśle etycznym potrafi myśleć o sobie abstrakcyjnie i uniwersalistycznie.

Niezwykle istotne jest, aby współczesny człowiek wykształcił u siebie potrzebne elementy każdego z pięciu umysłów przyszłości. Powinny to być te elementy, które najbardziej wiążą się z cechami osobowymi danego człowieka. Najważniejszym wyzwaniem wydaje się być dopasowanie różnorodnych umysłów do własnych potrzeb i możliwości.

„Współczesna szkoła tkwi swoimi korzeniami w XVIII-wiecznej epoce industrialnej, realizującej swoje zadania zgodnie z zasadą „jednego uniwersalnego rozmiaru”, oznaczającą nauczanie wszystkich uczniów jednakowych treści, w tym samym czasie i w tych samych warunkach, a także identyczny dla wszystkich pomiar

zdobytej wiedzy i umiejętności. Zapomina się o tym, że uczniowie są bardzo różnorodni”¹¹.

Człowiek, który zostanie wyposażony w umiejętności charakterystyczne dla poszczególnych typów umysłów, potrafiący zintegrować je w sobie, będzie mógł stawić czoła wszystkiemu, czego w przyszłości się spodziewa i czego dzisiaj nie jest w stanie przewidzieć; będzie przygotowany na funkcjonowanie w nieznannej przyszłości i na niespodziewane zdarzenia.

Ważnym zadaniem edukacyjnym jest opracowanie takich programów nauczania, które sprzyjałyby nabywaniu przez uczniów podstaw usystematyzowanej wiedzy, kształtowałyby niezbędne umiejętności i przygotowywały do zadań, których jeszcze dzisiaj nie znamy. H. Gardner twierdzi, że „obecne programy nauczania przygotowują do życia w świecie minionym, a nie do jednej z wizji świata, który nadejdzie w przyszłości”¹².

Program „Umysły przyszłości” opracowany został zgodnie z założeniami modelu hermeneutycznego. Model ten jest spójny z koncepcją kształtowania u dzieci takich kompetencji, które są podstawą dobrego funkcjonowania w świecie i umożliwiają dostosowywanie się do zachodzących zmian. W modelu tym wiedza traktowana jest jako rezultat wspólnych działań nauczyciela i uczniów. Nawiązanie wzajemnego kontaktu i porozumiewanie się w procesie kształcenia prowadzi do konstruowania wspólnego znaczenia. Ten model sprzyja nabywaniu wiedzy poprzez działanie, odkrywanie i doświadczanie¹³. Proces uczenia się bliski jest procesowi badawczemu. W programie przyjęto strategię kształcenia opartą na konstruktywizmie. „Wiedza, będąca przedmiotem zabiegów nauczyciela i uczniów w szkole, dotyczy różnorodnych dziedzin myślenia i działania człowieka. Stąd też wynika jej wieloaspektowość i różnorodność”¹⁴. Zgodnie z założeniami konstruktywizmu wiedza jest tworzona przez jednostkę. Człowiek nie rejestruje informacji, lecz buduje struktury wiedzy

¹¹ J. Morbitzer, 2012, *Medialność a sprawność edukacyjna ucznia*, [w] J. Morbitzer, E. Musiał (red.), *Człowiek, media, edukacja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków, s. 296.

¹² H. Gardner, 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, dz. cyt., s. 26.

¹³ H. Komorowska, 1999, *O programach prawie wszystko*, WSiP, Warszawa, s. 21.

¹⁴ D. Klus-Stańska, 2002, *Konstruowanie wiedzy w szkole*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn, s. 150.

z dostępnych informacji. W centrum kształcenia znajduje się dziecko, które tworzy własną wiedzę, rozwiązuje problemy, bada i doświadcza, współdziała i współpracuje.

Autorki programu

Program „Umysły przyszłości” adresowany jest do dzieci w młodszym wieku szkolnym i ich rodziców/opiekunów „inwestujących” w rozwój „umysłu dziecka”. Rolą nauczyciela jest zadbanie o to, by wybrać i realizować program skłaniający do poszukiwań, rozwiązywania problemów, program, który takie „umysłowe inwestycje” i myślenie analityczno-krytyczne będzie wspierał, podtrzymywał wrażliwość, inspirował, motywował do twórczego myślenia i zachęcał do podejmowania różnorodnych działań. Edukacja zaś, cytując H. Gardnera przywołującego słowa Platona „...powinna pomagać uczniom znajdować przyjemność w tym, czego się muszą nauczyć”¹⁵.

Podstawą funkcjonowania człowieka w XXI wieku jest uczenie się przez całe życie, a motorem wszelkiej działalności ludzkiej jest motywacja. Naturalną potrzebą rozwijającego się, ekspresyjnego, spontanicznego i ciekawego świata dziecka jest zadawanie pytań. Ten wiek zadawania pytań zaczyna się w drugiej połowie trzeciego roku życia i trwa przez cały okres przedszkolny i wczesnoszkolny. Dziecko myśli dostrzegając problem i zadając pytania „prosi” dorosłych o odpowiedź, poszukuje rozwiązania. Jak twierdzi szwajcarska pedagog i filozof – Eva Zoller, od wielu lat zajmująca się problematyką dociekliwości dziecięcej, dzięki zadawaniu pytań dziecko poznaje świat, zdobywa wiedzę, rozwija swoją osobowość¹⁶.

Program „Umysły przyszłości” został opracowany w oparciu o Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych

¹⁵ Por. H. Gardner, 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, dz. cyt., s. 47.

¹⁶ Por. E. Zoller, 2009, *A dlaczego? Jak odpowiadać na trudne pytania dzieci?*, GWP, Gdańsk, s. 15-74

typach szkół¹⁷. Zainspirowani koncepcją „umysłów przyszłości” chcemy, aby materiał zamieszczony w programie stanowił wskazania do pracy dla nauczyciela I etapu kształcenia. Staraliśmy się, aby program nie ograniczał własnej inwencji i pomysłowości nauczyciela, ale inspirował go do podejmowania innowacyjnych działań. Wrodzona wrażliwość i pasja każdego nauczyciela powinna sprzyjać odkrywaniu, a w szczególności rozumieniu drugiego człowieka, gdyż „zrozumieć jak człowiek się rozwija, to pojąć istotę jego życia, zrozumieć sens jego istnienia, jego potrzeby i możliwości indywidualne w poszczególnych okresach życia. Zrozumieć jak się człowiek rozwija – to pierwszy krok, aby na jego rozwój wpływać, lecz także, aby chronić go przed oddziaływaniami niekorzystnymi, to udana próba pokierowania jego przemianami biologicznymi i psychicznymi, co może zdecydować o jego losie”¹⁸.

¹⁷ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. 2012, poz. 977). Załącznik nr 2. *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych*.

¹⁸ N. Wolański, 1983, *Rozwój biologiczny człowieka*, PWN, Warszawa, s. 9.

2. Cele ogólne i szczegółowe

Sformułowane cele zostały przyjęte jako:

- cele ogólne, które bezpośrednio wynikają z *podstawy programowej* dla edukacji wczesnoszkolnej i odnoszą się do organizowania aktywności dzieci w szkole;
- cele szczegółowe, które wynikają z ogólnych celów kształcenia i zadań edukacyjnych zapisanych w *podstawie programowej* i są przewidziane do realizacji w czasie trzyletniego etapu kształcenia.

Cele ogólne

1. Wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju w obszarze nauk matematyczno-przyrodniczych.
2. Wspomaganie dziecka w rozwoju emocjonalnym.
3. Wspomaganie dziecka w rozwoju społecznym i etycznym.
4. Wspomaganie dziecka w rozwoju fizycznym i estetycznym.
5. Przygotowanie do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą.
6. Kształcenie umiejętności odróżniania przez dziecko dobra od zła.
7. Świadome kształtowanie przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej).
8. Rozwijanie postawy poszanowania i dbania o przyrodę.
9. Kształtowanie systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do sprawnego i odpowiedzialnego funkcjonowania we współczesnym świecie ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorczości.
10. Zdobywanie przez dziecko umiejętności i wiadomości potrzebnych do kontynuowania nauki w klasach IV–VI szkoły podstawowej.

Na potrzeby *Programu* cele szczegółowe podzielono na pięć grup, odnoszących się do „umysłów przyszłości” i do umiejętności ponadprzedmiotowych, czyli kompetencji kluczowych. Podział na grupy jest podziałem porządkującym, z zastrzeżeniem, że cele nie mogą być osiągnięte tylko w jednej z tych grup.

A. Cele szczegółowe w zakresie wspomagania dziecka w rozwijaniu umysłu dyscyplinarnego.

Uczeń:

- posiada umiejętność czytania, pisania, mówienia, słuchania jako form komunikowania się,
- potrafi komunikować się z innymi w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych,
- dostrzega różnorodność zjawisk świata przyrody,
- poznaje i przeżywa otaczający świat,
- bierze odpowiedzialność za swoje zachowania wobec przyrody ożywionej i nieożywionej,
- stosuje wartości kształtujące postawy obywatelskie,
- rozwija ogólną sprawność matematyczną, w tym osiąga umiejętność rachowania,
- sprawnie posługuje się liczbami i działaniami matematycznymi,
- umie rozwiązywać problemy matematyczne,
- potrafi praktycznie wykorzystywać zdobytą wiedzę,
- dokonuje oceny i identyfikacji swoich mocnych i słabych stron,
- potrafi ocenić swoje możliwości,
- wybiera drogę realizacji zadania,
- potrafi zaplanować, zorganizować i ocenić swoją pracę,
- wskazuje sposób uczenia się,
- wykazuje inicjatywę w podejmowaniu działań,
- planuje budżet gospodarstwa domowego,
- rozróżnia formy inwestowania,
- wytrwale dąży do realizowania wytyczonego celu osobistego i grupowego,
- umiejętnie współdziała i współpracuje w zespole,
- potrafi wskazać korzyści i zagrożenia wynikające z podjętego działania,
- potrafi określić opłacalność podjętego działania,
- doprowadza do końca powierzone mu zadanie,
- słucha podanych propozycji i wyciąga wnioski korzystne dla swoich działań,
- wie, gdzie szukać informacji,
- wyszukuje, selekcjonuje i wybiera potrzebne informacje do realizacji zadań i rozwiązywania problemów,
- dostrzega problemy do rozwiązania,
- przestrzega zasad zdrowej rywalizacji.

B. Cele szczegółowe w zakresie wspomagania dziecka w rozwijaniu umysłu syntetyzującego.

Uczeń:

- nawiązuje prawidłowe relacje z rówieśnikami,
- nawiązuje kontakty w grupie formalnej i znajduje w niej swoje miejsce,
- zna swoje miejsce w rodzinie, w grupie rówieśniczej, wspólnocie narodowej,
- przestrzega ustalonych norm i reguł zachowania,
- zna symbole narodowe, okazuje szacunek dla własnego państwa, tożsamości kulturowej, historycznej i narodowej,
- angażuje się w działania na rzecz rodziny, społeczności klasowej, szkolnej, lokalnej, także w programy charytatywne,
- zna zwyczaje, obrzędy i tradycje swojego regionu i kraju, interesuje się przeszłością,
- potrafi dokonywać wyborów,
- szanuje wytwory pracy swojej i innych,
- zna zasady oceniania i ocenia pracę własną i innych,
- inicjuje zabawy sprzyjające integracji grupy,
- dostrzega związki przyczynowo-skutkowe, związki przeszłości z teraźniejszością,
- dostrzega, porządkuje i wykorzystuje informacje z różnych źródeł,
- wykorzystuje doświadczenia i łączy różne elementy wiedzy,
- pracuje w grupie, negocjuje i osiąga porozumienie, podejmuje decyzje,
- ma pozytywny stosunek do nauki,
- rozwija swoje zainteresowania, pomysłowość,
- wykorzystuje zdobytą wiedzę i umiejętności w praktyce,
- decyduje o organizacji pracy i ponosi odpowiedzialność za jej wyniki.

C. Cele szczegółowe w zakresie wspomagania dziecka w rozwijaniu umysłu respektującego.

Uczeń:

- rozpoznaje własne emocje i potrafi je nazwać,
- ocenia swoje zachowanie i wyciąga z niego wnioski,
- przewiduje skutki swojego zachowania,
- reaguje adekwatnie do zaistniałej sytuacji,
- rozpoznaje i nazywa emocje innych ludzi,
- analizuje i ocenia emocje oraz zachowania innych ludzi,
- przewiduje wpływ swojego zachowania na zachowanie innych,
- zgodnie współpracuje z innymi ludźmi,

- wymienia swoje mocne i słabe strony,
- planuje działania rozwijające własne predyspozycje,
- rozwija swoje zainteresowania i zdolności,
- rozpoznaje i nazywa mocne i słabe strony innych,
- rozumie i wyjaśnia wpływ człowieka na przyrodę,
- planuje i podejmuje działania na rzecz innych ludzi i środowiska przyrodniczego,
- bierze odpowiedzialność za podjęte działania,
- gromadzi informacje z różnych źródeł,
- dokonuje analizy zebranych materiałów wybierając z nich informacje przydatne w sytuacjach problemowych,
- przedstawia zebrane informacje na forum grupy,
- wymienia sposoby ochrony zasobów naturalnych,
- uzasadnia konieczność ochrony przyrody,
- uczestniczy w działaniach na rzecz otaczającej przyrody,
- współpracuje z innymi, planując i realizując działania na rzecz środowiska przyrodniczego,
- zachęca innych do działań ekologicznych,
- podejmuje świadome działania na rzecz zrównoważonego rozwoju (zmiana stylu życia).

D. Cele szczegółowe w zakresie wspomagania dziecka w rozwijaniu umysłu kreatywnego.

Uczeń:

- rozwija sprawność fizyczną na miarę swoich możliwości,
- dba o zdrowie własne i innych ludzi,
- planuje czas wolny i rozsądnie nim gospodaruje,
- rozpoznaje czynniki zagrażające zdrowiu i bezpieczeństwu,
- bezpiecznie posługuje się narzędziami i urządzeniami technicznymi, przyborami i przyrządami,
- rozwija swoje predyspozycje i zainteresowania,
- organizuje i porządkuje swoje miejsce pracy i zabawy,
- rozwija twórczą ekspresję ruchową,
- przestrzega zasady zdrowej rywalizacji (zasada fair play),
- formułuje wnioski oparte na obserwacjach empirycznych,
- zna i stosuje różnorodne techniki ekspresji twórczej,
- nabywa umiejętność zgodnej współpracy w grupie,
- ocenia i identyfikuje własne mocne i słabe strony,

- wyraża własne uczucia, potrzeby,
- rozpoznaje emocje, nazywa je i wyraża,
- kontroluje i reguluje własne emocje – panuje nad złością i gniewem, przeprasza, prosi,
- zgodnie współpracuje z innymi w zabawie, nauce i sytuacjach życiowych,
- rozumie i przestrzega zasady obowiązujące w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych,
- mówi o swoich zainteresowaniach,
- podejmuje i doprowadza prace do końca,
- dokonuje samokontroli i samooceny,
- samodzielnie podejmuje decyzje, wyraża swoje poglądy,
- inicjuje działania na rzecz swojego rozwoju oraz na rzecz społeczności klasowej i szkolnej,
- respektuje prawo innych do pracy i odpoczynku.

E. Cele szczegółowe w zakresie wspomagania dziecka w rozwijaniu umyślnego.

Uczeń:

- tworzy w toku własnej aktywności system wartości oparty na powszechnie uznawanych normach moralnych,
- rozwija postawy szacunku i tolerancji wobec innych ludzi,
- skutecznie porozumiewa się,
- współdziała z kolegami w klasie i w szkole,
- aktywnie uczestniczy w życiu i pracy rodziny, klasy, szkoły oraz, na miarę własnych możliwości, w pracy innych grup społecznych, w najbliższym środowisku,
- zna swoje prawa i obowiązki wobec społeczności rodzinnej, rówieśniczej i środowiskowej,
- podejmuje indywidualne i grupowe decyzje w ramach procedur demokratycznych,
- współpracuje w grupie,
- rozwiązuje problemy, projektuje działania i sprawnie je realizuje, biorąc odpowiedzialność za ich skutki,
- rozwiązuje konflikty na drodze negocjacji,
- występuje publicznie,
- potrafi bronić własnych opinii,
- wie, jak ważna jest praca w życiu człowieka,
- zna różne metody, formy i środki komunikacji oraz stosuje je w praktyce,

- ma poczucie przynależności do własnego otoczenia,
- szanuje tradycje i kulturę własnego oraz innych narodów,
- potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi,
- wybiera dobro jako wartość nadrzędną,
- zna zagrożenia ze strony innych, jest asertywny,
- wie, na czym polega prawdomówność,
- wie, że warto być odważnym, mądrym,
- przeciwstawia się kłamstwu, obmowie i kradzieży,
- jest uczciwy, tolerancyjny wobec odmienności religijnej, etnicznej, kulturowej,
- pracuje z zaangażowaniem,
- wie, czym jest rzetelna praca,
- sumiennie wykonuje powierzone mu zadania,
- zna i rozumie wartości etyczne, takie jak: dobro, sprawiedliwość i odpowiedzialność; stara się postępować zgodnie z nimi.

3. Treści kształcenia i oczekiwane osiągnięcia uczniów

Cele nauczania determinują dobór treści nauczania. W programie „Umysły przyszłości” treści nauczania przedstawione zostały w podziale na zakresy edukacji. W każdym z tych zakresów, treści nauczania przyporządkowano kolejnym klasom – klasie I, klasie II oraz klasie III.

Zgodnie z tym, co zapisano w komentarzach do *podstawy programowej edukacji wczesnoszkolnej*, ze względu na prawidłowości rozwoju umysłowego dzieci, treści nauczania narastają i rozszerzają się w układzie spiralnym. W każdym następnym roku edukacji wiadomości i umiejętności nabyte przez ucznia powinny być powtarzane i pogłębiane, a potem rozszerzane¹⁹.

Projektując edukację w oparciu o *podstawę programową*, uzupełniono treści, których w tym dokumencie brakuje. W programie „Umysły przyszłości” pogrubieniem wskazane zostały te treści, które wykraczają poza *podstawę programową*, są jej rozszerzeniem lub uzupełnieniem.

Zgodnie z założeniami projektu w programie wyeksponowane zostały treści z obszaru nauk matematyczno-przyrodniczych oraz włączone zagadnienia z zakresu przedsiębiorczości, realizowane w formule interdyscyplinarnej, z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i metod kształcenia. Uzasadnieniem włączenia do programu „Umysły przyszłości” treści z zakresu przedsiębiorczości jest otaczająca nas rzeczywistość. Im wcześniej dzieci poznają świat finansów, tym lepiej będą w nim funkcjonowały. Zapraszamy dzieci do odkrywania tajemnic pieniądza, tajników udanych i oszczędnych zakupów, dążąc do ukształtowania – w przyszłości – prawidłowych postaw konsumenta. Założono, że proponowane dzieciom działania wykorzystujące ich naturalną ciekawość zachęcą je do aktywności własnej i wprowadzą w świat przedsiębiorczości i finansów, z nadzieją, że przedstawione propozycje będą inspirować nauczycieli do tworzenia własnych rozwiązań metodycznych

¹⁹ E. Gruszczyk-Kolczyńska, 2008, *Podstawa programowa z komentarzami, Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna*, t. 1, MEN, Warszawa, s. 57.

Tabela 1. Treści kształcenia i oczekiwane osiągnięcia uczniów

EDUKACJA POLONISTYCZNA

Klasa I

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Umiejętności społeczne warunkujące porozumiewanie się i kulturę języka.	<ul style="list-style-type: none"> • słuchanie wypowiedzi; • uczestniczenie w rozmowie i udzielanie odpowiedzi; • samodzielne wypowiedzianie się na podany temat. 	respektujący kreatywny	<ul style="list-style-type: none"> • obdarza uwagą rówieśników i dorosłych; • słucha wypowiedzi innych i stara się zrozumieć, co przekazują; • komunikuje w jasny sposób swoje spostrzeżenia, potrzeby, odczucia; • w kulturalny sposób zwraca się do rozmówcy, mówi na temat, zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób, dostosowuje ton głosu do sytuacji; • uczestniczy w rozmowach na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym; • rozmawia na tematy inspirowane literaturą.
Czytanie i pisanie.	<ul style="list-style-type: none"> • kodowanie i dekodowanie informacji; • odczytywanie znaków; • znajomość alfabetu; • czytanie; 	dyscyplinarny syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie sens kodowania oraz dekodowania informacji; • odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne, napisy; • zna wszystkie litery alfabetu; • czyta i rozumie proste, krótkie teksty;

	<ul style="list-style-type: none"> • pisanie krótkich zdań; • pisanie z pamięci; • przepisywanie; • posługiwanie się pojęciami: głoska, litera, sylaba, wyraz, zdanie; • zainteresowanie czytaniem; • słuchanie czytanych utworów; • czytanie lektur; • korzystanie z pakietów edukacyjnych. 		<ul style="list-style-type: none"> • pisze proste, krótkie zdania: przepisuje, pisze z pamięci; • dba o estetykę i poprawność graficzną pisma; • posługuje się ze zrozumieniem określeniami: wyraz, głoska, litera, sylaba, zdanie; • interesuje się książką i czytaniem; • słucha w skupieniu czytanych utworów (np. baśni, opowiadań, wierszy); • czyta lektury wskazane przez nauczyciela – w miarę swoich możliwości; • korzysta z pakietów edukacyjnych (np. zeszytów ćwiczeń) i innych pomocy dydaktycznych pod kierunkiem nauczyciela.
<p>Wypowiadania się w małych formach teatralnych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uczestniczenie w zabawie teatralnej; • odtwarzanie z pamięci tekstów. 	<p>kreatywny respektujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uczestniczy w zabawie teatralnej; • ilustruje mimiką, gestem, ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego; • rozumie znaczenie rekwizytu i posługuje się nim; • odtwarza z pamięci teksty dla dzieci, np. wiersze, piosenki, fragmenty prozy.

Klasa II

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Korzystanie z informacji.	<ul style="list-style-type: none"> • słuchanie wypowiedzi; • czytanie ze zrozumieniem; • wyszukiwanie informacji; • poznanie form użytkowych i korzystanie z nich. 	syntetyzujący kreatywny	<ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji; • czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym i wyciąga z nich wnioski; • wyszukuje w tekście potrzebne informacje i w miarę możliwości korzysta ze słowników; • zna formy użytkowe: życzenia, zaproszenia, zawiadomienia, list, notatka do kroniki, potrafi z nich korzystać.
Analiza i interpretacja tekstów kultury.	<ul style="list-style-type: none"> • wzbogacanie słownictwa; • zaznaczanie w tekście literackim wybranych fragmentów; • określanie czasu i miejsca akcji; • wskazywanie bohaterów; • czytanie tekstów; • recytowanie wierszy; • wypowiadanie się na temat przeczytanych książek; • korzystanie z podręczników oraz 	dyscyplinarny syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • przejawia wrażliwość estetyczną, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi; • w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów; • czyta teksty i recytuje wiersze z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji; • ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką dla dzieci, czyta wybrane przez siebie i wskazane przez nauczyciela książki, wypowiada się na ich temat; • pod kierunkiem nauczyciela korzysta z podręczników i zeszytów ćwiczeń oraz innych środków dydaktycznych.

Tworzenie wypowiedzi.	innych środków dydaktycznych.	kreatywny dyscyplinarny etyczny	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy w formie ustnej i pisemnej: kilkudzaniową wypowiedź, życzenia, zaproszenie; • dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych; • uczestniczy w rozmowach: zadaje pytania, udziela odpowiedzi i prezentuje własne zdanie; poszerza zakres słownictwa i struktur składniowych; • dba o kulturę wypowiedzianą się: poprawnie artykułuje głoski, akcentuje wyrazy, stosuje pauzy i właściwą intonację w zdaniu oznajmującym, pytającym i rozkazującym. stosuje formy grzecznościowe; • dostrzega różnicę pomiędzy literą a głoską; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, zdania w tekście; • pisze czytelnie i estetycznie (przestrzega zasad kaligrafii); • dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną oraz interpunkcyjną; • przepisuje teksty; • pisze z pamięci i ze słuchu; • w miarę swoich możliwości samodzielnie realizuje pisemne zadania domowe.
	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie ustnej i pisemnej wypowiedzi na określony temat; • komunikowanie się; • prezentowanie własnego zdania – poszerzanie zakresu słownictwa; • dbanie o kulturę wypowiedzianą się; • dostrzeganie różnic pomiędzy literą a głoską; • przestrzeganie zasad kaligrafii; • dbanie o poprawność językową; • pisanie z pamięci i ze słuchu; • samodzielne realizowanie pisemnego zadania domowego. 		

Klasa III

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Korzystanie z informacji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • słuchanie wypowiedzi; • czytanie ze zrozumieniem; • wyszukiwanie informacji; • poznanie form użytkowych i korzystanie z nich. 	<p>syntetyzujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji; • czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym i wyciąga z nich wnioski; • wyszukuje w tekście potrzebne informacje i w miarę możliwości korzysta ze słowników i encyklopedii przeznaczonych dla dzieci na I etapie edukacyjnym; • zna formy użytkowe: życzenia, zaproszenia, zawiadomienia, list, notatka do kroniki, potrafi z nich korzystać.
<p>Analiza i interpretacja tekstów kultury.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wzbogacanie słownictwa; • zaznaczanie w tekście literackim wybranych fragmentów; • określanie czasu i miejsca akcji; • wskazywanie bohaterów; • czytanie tekstów; • recytowanie wierszy; • wypowiedzianie się nt. przeczytanych książek; • korzystanie z podręczników i innych 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przejawia wrażliwość estetyczną, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi; • w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów; • czyta teksty i recytuje wiersze z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji; • ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką dla dzieci, czyta wybrane przez siebie i wskazane przez nauczyciela książki, wypowiada się na ich temat; • pod kierunkiem nauczyciela korzysta z podręczników i zeszytów ćwiczeń oraz

	<p>środków dydaktycznych.</p> <ul style="list-style-type: none"> • tworzenie ustnej i pisemnej wypowiedzi na określony temat; • komunikowanie się; • prezentowanie własnego zdania; • poszerzanie zakresu słownictwa; • dbanie o kulturę wypowiedzianą się; • dostrzeganie różnic pomiędzy literą a głosem; • przestrzeganie zasad kaligrafii; • dbanie o poprawność językową; • pisanie z pamięci i ze słuchu; • samodzielne realizowanie pisemnego zadania domowego. 	<p>kreatywny dyscyplinarny etyczny</p>	<p>innych środków dydaktycznych.</p> <ul style="list-style-type: none"> • tworzy w formie ustnej i pisemnej: kilkudziesięciu wypowiedzi, krótkie opowiadanie i opis, list prywatny, życzenia, zaproszenia; • dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych; • uczestniczy w rozmowach: zadaje pytania, udziela odpowiedzi i prezentuje własne zdanie; poszerza zakres słownictwa i struktur składniowych; • dba o kulturę wypowiedzianą się: poprawnie artykułuje głoski, akcentuje wyrazy, stosuje pauzy i właściwą intonację w zdaniu oznajmującym, pytającym i rozkazującym; • stosuje formy grzecznościowe; • dostrzega różnicę pomiędzy literą a głosem; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, zdania w tekście; • pisze czytelnie i estetycznie (przestrzega zasad kaligrafii); • dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną oraz interpunkcyjną; • przepisuje teksty; • pisze z pamięci i ze słuchu; • w miarę swoich możliwości samodzielnie realizuje pisemne zadania domowe.
<p>Tworzenie wypowiedzi.</p>			

EDUKACJA MUZYCZNA

Klasa I

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Słuchanie i rozumienie muzyki.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • świadome i aktywne słuchanie różnych gatunków muzyki; • uczestniczenie w koncertach i prezentacjach muzycznych; • przyjmowanie właściwej postawy podczas hymnu narodowego; • poznanie wybranych znaków notacji muzycznej. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie niektórych instrumentów muzycznych; • relaks przy muzyce. 	<p>dyscyplinarny etyczny syntetyzujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • świadomie i aktywnie słucha muzyki; • kulturalnie zachowuje się na koncercie; • przyjmuje właściwą postawę w trakcie śpiewania hymnu narodowego; • wie, że muzykę można zapisać i odczytać; • powtarza tematy rytmiczne. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia barwę dźwięku niektórych instrumentów (np. fortepianu, gitary, fletu, skrzypiec, trąbki); • potrafi zrelaksować się przy muzyce.
<p>Aktywność muzyczna i muzyczno-ruchowa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • powtarzanie prostej melodii; • śpiewanie piosenek indywidualnie i zbiorowo; 	<p>kreatywny respektujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • powtarza prostą melodię; • śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego indywidualnie i zespołowo; • wykonuje śpiewanki i rymowanki; • wyraża swoje doznania werbalnie

	<ul style="list-style-type: none"> • gra na instrumentach perkusyjnych i przedmiotach akustycznych; • wyrażanie nastroju i charakteru muzyki płasząc i tańcząc (reagowanie na zmianę tempa i dynamiki); • realizowanie i odtwarzanie prostych schematów rytmicznych za pomocą tataizacji, recytacji, ruchu całego ciała i na instrumentach. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • poznawanie podstawowych, prostych kroków i figur tańców regionalnych. 		<p>i niewerbalnie w trakcie i po wysłuchaniu muzyki;</p> <ul style="list-style-type: none"> • odtwarza proste rytmy głosem i na instrumentach perkusyjnych; • wyraża nastrój i charakter muzyki płasząc i tańcząc (reaguje na zmianę tempa i dynamiki); • realizuje proste schematy rytmiczne tataizacją, ruchem całego ciała. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • tańczy podstawowe kroki wybranego tańca ludowego.
--	---	--	--

Klasa II

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Słuchanie i rozumienie muzyki.	<ul style="list-style-type: none"> • uczestniczenie w koncertach i prezentacjach muzycznych; • świadome i aktywne 	syntetyzujący kreatywny dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • świadomie i aktywnie słucha muzyki, wyraża swe doznania werbalnie i niewerbalnie; • interpretuje ruchem tematy muzyczne (instrumentalne), rytmiczne, piosenki;

	<p>śluchanie różnych gatunków muzyki, wyrażanie swych doznań werbalnie i niewerbalnie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostrzeganie zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięku utworu muzycznego; • rozróżnianie podstawowych elementów muzyki (melodia, wysokość dźwięku, rytm, dynamika i tempo); • rozróżnianie znaków notacji muzycznej wyrażania ruchem czasu trwania wartości rytmicznych nut i pauz; • rozpoznawanie form muzycznych AB, ABA. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie wartości rytmicznych nut występujących w takcie na 2, 3 i 4; • odtwarzanie dźwięków gamy C-dur z towarzyszeniem 		<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia podstawowe elementy muzyki (melodia, wysokość dźwięku, rytm, dynamika i tempo); • realizuje ruchem wartości nut i pauz; • rozpoznaje podstawowe formy muzyczne: AB, ABA – wskazuje gestem lub ruchem kolejność ich występowania. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie wartości rytmiczne nut występują w takcie na 2, 3 i 4; • odtwarza dźwięki gamy C-dur z towarzyszeniem nagrania lub instrumentu; • gra ze sluchu i częściowo z nut na dostępnych instrumentach fragmenty
--	--	--	---

	<p>nagrania lub instrumentu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • granie ze słuchu i częściowo z nut na dostępnych instrumentach fragmentów piosenek lub prostych melodii; • relaksowanie i uczenie się przy muzyce. 		<p>piosenek lub proste melodie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi zrelaksować się (np. poprzez słuchanie spokojnej, relaksacyjnej muzyki, uregulowanie oddechu, wizualizację, aktywność fizyczna, projektowanie, tworzenie mandali); • potrafi wykorzystać muzykę podczas uczenia się.
<p>Aktywność muzyczna i muzyczno-ruchowa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • śpiewanie piosenek jednogłosowych zbiorowo; • recytowanie rytmiczne sylab, słów, zdań; • granie i tworzenie akompaniamentu na instrumentach perkusyjnych i przedmiotach akustycznych do piosenek, zabaw i opowiadań; • wyrażanie nastroju i charakteru muzyki pląsając i tańcząc (reagowanie na zmianę tempa i dynamiki); • realizowanie prostych 	<p>kreatywny respektyjący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • śpiewa proste piosenki zbiorowo z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki; • śpiewa piosenki jednogłosowe z repertuaru dziecięcego (nie mniej niż 10) zespołowo; • gra i tworzy akompaniament do piosenek, zabaw i opowiadań za pomocą instrumentów perkusyjnych oraz naturalnych efektów akustycznych; • wyraża nastroj i charakter muzyki pląsając i tańcząc (reaguje na zmianę tempa i dynamiki); • realizuje proste rytmy i wzory rytmiczne w zabawach.

	<p>rytmów i wzorów rytmicznych, reagowanie ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • granie własnych melodii; • nauka podstawowych kroków i figur krakowiaka lub wybranego regionalnego tańca ludowego. 		<p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • gra własne melodie do rymowanek lub wzorów rytmicznych (tworzy własne, proste kompozycje); • tańczy podstawowe kroki i figury krakowiaka lub wybranego regionalnego tańca ludowego.
--	--	--	--

Klasa III

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Słuchanie i rozumienie muzyki.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnianie i wyrażanie środkami pozamuzycznymi charakteru emocjonalnego muzyki; • rozpoznawanie utworów wykonywanych solo, zespołowo, na chór i orkiestrę; • rozróżnianie i nazywanie głosów ludzkich oraz instrumentów muzycznych; 	<p>syntetyzujący kreatywny dyscyplinarny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • aktywnie słucha muzyki i określa jej cechy: rozróżnia i wyraża środkami pozamuzycznymi charakter emocjonalny muzyki; • rozpoznaje utwory wykonane: solo i zespołowo, na chór i orkiestrę; • orientuje się w rodzajach głosów ludzkich (sopran, bas) oraz w instrumentach muzycznych (fortepian, gitara, skrzypce, trąbka, flet, perkusja); • rozróżnia podstawowe elementy muzyki (melodia, rytm, wysokość dźwięku, akompaniament, dynamika i tempo);

	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnianie podstawowych elementów muzyki (melodia, rytm, wysokość dźwięku, akompaniament, dynamika i tempo); • ćwiczenia w zapisywaniu i odczytywaniu znaków notacji muzycznej; • wyrażanie ruchem czasu trwania wartości rytmicznych nut i pauz; • rozpoznawanie form muzycznych AB, ABA; • wskazywanie gestem lub ruchem kolejność ich występowania. 		<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia znaki notacji muzycznej; • rozpoznaje podstawowe formy muzyczne: AB, ABA; • wskazuje gestem lub ruchem kolejność ich występowania. <p>Ponadpodstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie wartości rytmiczne nut występują w takcie na 2, 3 i 4; • odtwarza dźwięki gamy C-dur z towarzyszeniem nagrania lub instrumentu; • gra ze sluchu i częściowo z nut na dzwonkach chromatycznych lub na flecie prostym fragmenty piosenek lub proste melodie; • rozpoznaje i stosuje znaki chromatyczne: bemol i krzyżyk.
<p>Aktywność muzyczna i muzyczno-ruchowa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • śpiewanie z pamięci hymnu narodowego; • śpiewanie zespołowe piosenek z pamięci, z zastosowaniem zmian tempa, dynamiki i artykulacji; • realizowanie sylabami rytmicznymi, gestem, ruchem prostych rytmów i wzorów rytmicznych; 	<p>kreatywny respekujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • śpiewa z pamięci hymn narodowy; • śpiewa z pamięci piosenki zespołowo (nie mniej niż 10); • realizuje sylabami rytmicznymi, gestem, ruchem proste rytmy i wzory rytmiczne; • improwizuje głosem i na instrumentach; • reaguje ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany: tempa, metrum i dynamiki (maszeruje, biega, podskakuje); • tworzy proste ilustracje dźwiękowe do

	<ul style="list-style-type: none"> • improwizowanie głosem i na instrumentach według ustalonych zasad; • reagowanie ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany: tempa, metrum i dynamiki (marsz, bieg, podskoki); • wykonywanie prostych utworów, interpretowanie ich zgodnie z ich rodzajem i funkcją; • granie na instrumentach perkusyjnych (prostych rytmów i wzorów rytmicznych) oraz melodycznych (prostych melodii i akompaniamentów); • tworzenie ilustracji muzycznych do opowiadań i wierszy; • nauka podstawowych kroków i figur krakowiaka, polki, innego tańca ludowego. 		<p>tekstów i obrazów oraz tworzy improwizacje ruchowe do muzyki;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje proste utwory, interpretuje je zgodnie z ich rodzajem i funkcją; • gra na instrumentach perkusyjnych (proste rytmy i wzory rytmiczne) oraz melodycznych (proste melodie i akompaniamenty); • tańczy podstawowe kroki i figury krakowiaka, polki oraz innego tańca ludowego. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • śpiewa piosenki zespołowo w kanonie z repertuaru dziecięcego; • tworzy i gra na wybranym instrumencie melodycznym własne, proste kompozycje; • potrafi zaprezentować prosty układ taneczny według własnego pomysłu.
--	---	--	---

EDUKACJA PLASTYCZNA

Klasa I

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Ekspresja przez sztukę.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawianie scen i sytuacji realnych i fantastycznych inspirowanych wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką oraz otoczeniem przyrodniczym i społecznym; • podejmowanie działalności twórczej, posługując się środkami wyrazu plastycznego; • wytwarzanie przedmiotów charakterystycznych dla sztuki ludowej swojego regionu; • wykonywanie prostych rekwizytów: kukiełek i pacynek do małych form teatralnych. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wypowiada się w wybranych technikach plastycznych na płaszczyźnie i w przestrzeni; • posługuje się różnorodnymi technikami plastycznymi na płaszczyźnie i w przestrzeni takimi jak: kształt, barwa, faktura; • wyraża w pracach własne przeżycia, obserwacje, marzenia; • wykonuje przedmioty sztuki ludowej własnego regionu: pisanki, prace z bibułki itp.; • ilustruje sceny i sytuacje realne oraz fantastyczne inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką oraz otoczeniem przyrodniczym i społecznym; • ilustruje sceny z uwzględnieniem ludzi i zwierząt; • wykonuje pacynki, lalki i wykorzystuje je w małych formach teatralnych. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje tematyczną gazetkę klasową; • przedstawia wydarzenia z uwzględnieniem postaci ludzi

			<ul style="list-style-type: none"> • i zwierząt w ruchu; • tworzy formy przestrzenne ze świadomym użyciem odpowiednich kształtów; • posługuje się symetrią jednoosiową; • wykorzystuje narzędzia multimedialne dla wyrażania własnej twórczości.
Percepcja sztuki.	<ul style="list-style-type: none"> • uczestniczenie w życiu kulturalnym środowiska lokalnego. 	dyscyplinarny respektujący etyczny	<ul style="list-style-type: none"> • uczestniczy w życiu kulturalnym środowiska lokalnego.
Recepcja sztuki.	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie i nazywanie wybranych dziedzin działalności twórczej człowieka. 	dyscyplinarny respektujący etyczny	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje wybrane dziedziny działalności twórczej człowieka: malarstwo, rzeźba; • uczestniczy w rozmowach na temat oglądanych reprodukcji dzieł malarskich, rzeźbiarskich i sztuki ludowej. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje własne wrażenia na temat oglądanych reprodukcji dzieł.

Klasa II

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Ekspresja przez sztukę.	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawianie scen i sytuacji realnych oraz fantastycznych, inspirowanych wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką oraz otoczeniem 	dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny	<ul style="list-style-type: none"> • wypowiada się różnorodnymi technikami plastycznymi na płaszczyźnie uwzględniając relacje i stosunki w przestrzeni; • posługuje się środkami wyrazu plastycznego: kształt, barwa, faktura;

	<p>przyrodniczym i społecznym;</p> <ul style="list-style-type: none"> • podejmowanie działalności twórczej posługując się różnymi środkami wyrazu plastycznego; • uwzględnianie w pracach plastycznych wielkości i proporcji; • wytwarzanie przedmiotów charakterystycznych dla sztuki ludowej swojego regionu; • wykonywanie rekwizytów: kukielek i pacynek do wykorzystywania ich w teatrzykach lalkowych; • korzystanie z narzędzi multimedialnych przy ilustrowaniu scen, sytuacji realnych i fantastycznych dla wyrażania własnej twórczości. 		<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje barwy podstawowe i pochodne; • tworzy przestrzenne prace plastyczne z plasteliny, gliny, masy solnej; • stosuje w pracach plastycznych wielkość, proporcje i właściwe położenie obiektów; • wyraża w pracach własne przeżycia, obserwacje, marzenia; • zwraca uwagę na estetykę wykonywanych prac; • ilustruje sceny i sytuacje realne oraz fantastyczne inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką oraz otoczeniem przyrodniczym i społecznym; • projektuje i wykonuje przedmioty użytkowe sztuki ludowej w środowisku szkolnym z zastosowaniem układu symetrii; • wykonuje pacynki, kukielki, naszyjniki; • dba o czystość swojego miejsca pracy; • wykorzystuje narzędzia multimedialne dla wyrażania własnej twórczości. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi uzasadnić swój wybór technik, materiałów, narzędzi, przyborów; • respektuje prawa autorskie (podaje źródło, z którego korzysta).
--	---	--	--

Percepcja sztuki.	<ul style="list-style-type: none"> określanie swojej przynależności kulturowej poprzez kontakt z wybranymi dziełami sztuki, zabytkami i z tradycją w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym; uczestniczenie w życiu kulturalnym środowiska lokalnego. 	dyscyplinarny respektujący etyczny	<ul style="list-style-type: none"> zna tradycje rodzinne, szkolne i środowiska, w którym żyje; ogląda dzieła z różnych dziedzin sztuki, twórców polskich, światowych i regionalnych; zna zabytki i obrzędy ludowe swojego regionu; uczestniczy w życiu kulturalnym środowiska lokalnego. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> wykonuje tematyczną gazetkę klasową; interesuje się życiem kulturalnym swojego środowiska i kraju.
Recepcja sztuki.	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznawanie i nazywanie wybranych dziedzin działalności twórczej człowieka: architektura (także architektura zieleni), malarstwo, rzeźba, fotografia, film i sztuka ludowa; uczestniczenie w życiu kulturalnym szkoły i najbliższego środowiska. 	dyscyplinarny respektujący etyczny	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje wybrane dziedziny działalności twórczej człowieka: architekturę (także architekturę zieleni), malarstwo, rzeźbę, fotografię, film i sztukę ludową; omawia zjawiska realne i fantastyczne w dziełach plastycznych; wypowiada się na temat oglądanych reprodukcji dzieł; rozpoznaje placówki kultury działające w środowisku lokalnym. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> wypowiada się na temat oglądanych reprodukcji dzieł malarskich, rzeźbiarskich i sztuki ludowej opisując nastroj i własne wrażenia.

Klasa III

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Ekspresja przez sztukę.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawianie scen i sytuacji realnych i fantastycznych inspirowanych wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką oraz otoczeniem przyrodniczym i społecznym; • podejmowanie działalności twórczej, posługując się różnymi środkami wyrazu plastycznego; • wytwarzanie przedmiotów charakterystycznych dla sztuki ludowej swojego regionu; • wykonywanie rekwizytów: kukiełek i pacynek do wykorzystywania ich w teatrzykach lalkowych; • realizowanie prostych projektów w zakresie form użytkowych, w tym 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wypowiada się różnorodnymi technikami plastycznymi na płaszczyźnie uwzględniając relacje i stosunki w przestrzeni; • wyraża w pracach własne przeżycia, obserwacje i marzenia; • podejmuje działalność twórczą, posługując się różnymi środkami wyrazu plastycznego jak: kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując wybrane materiały, narzędzia i techniki plastyczne); • tworzy przestrzenne prace plastyczne wykorzystując różnorodne materiały; • wykonuje pacynki, kukielki, naszyjniki; • dba o czystość swojego miejsca pracy; • wyraża własne myśli i uczucia w różnorodnych formach plastycznych; • realizuje proste projekty w kształtowaniu własnego wizerunku. <p><u>Ponadpodstawowe</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • projektuje odzież, budynki, formy użytkowe, tereny zielone; • projektuje i wykonuje przedmioty użytkowe sztuki ludowej na potrzeby środowiska szkolnego.

Percepcja sztuki.	<p>służące kształtowaniu własnego wizerunku i otoczenia oraz upowszechniania kultury w środowisku szkolnym.</p> <ul style="list-style-type: none"> określanie swojej przynależności kulturowej poprzez kontakt z wybranymi dziełami sztuki, zabytkami i z tradycją w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym; uczestniczenie w życiu kulturalnym środowiska lokalnego; korzystanie z przekazów medialnych przy ilustrowaniu scen, sytuacji realnych i fantastycznych dla wyrażania własnej twórczości (zgodnie z elementarną wiedzą o prawach autora). 	dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny	<ul style="list-style-type: none"> zna tradycje rodzinne, szkolne i środowiska, w którym żyje; zna zabytki i obrzędy ludowe swojego regionu; uczestniczy w życiu kulturalnym środowiska lokalnego; zna placówki kultury działające w środowisku lokalnym; wykorzystuje narzędzia multimedialne dla wyrażania własnej twórczości; posługuje się elementarną wiedzą o prawach autorskich.
Recepcja sztuki.	<ul style="list-style-type: none"> rozdzielanie wybranych dziedzin działalności twórczej człowieka: architektura, sztuki plastyczne oraz inne 	dyscyplinarny respektujący etyczny	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela dziedziny działalności twórczej człowieka: architektura malarstwo, rzeźba, fotografia, film i przekazy medialne (telewizja, Internet), sztuka ludowa i rzemiosło artystyczne;

	<p>określone dyscypliny sztuki (fotografia, film i przekazy medialne (telewizja, Internet), a także rzemiosło artystyczne i sztukę ludową;</p> <ul style="list-style-type: none"> rozpoznawanie wybranych dzieł architektury i sztuk plastycznych należących do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury. 		<ul style="list-style-type: none"> omawia zjawiska realne i fantastyczne w dziełach plastycznych; zna charakterystyczne dzieła kultury polskiej i europejskiej. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> swobodnie wypowiada się na temat oglądanych reprodukcji dzieł malarskich, rzeźbiarskich i sztuki ludowej opisując nastroj i własne wrażenia; potrafi korzystać z przekazów medialnych w zakresie pozyskiwania informacji o wybranych dziedzicach sztuki.
--	---	--	---

EDUKACJA SPOLECZNA

Klasa I

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Funkcjonowanie społeczne w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi. Troska o własne bezpieczeństwo i ochrona innych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnianie dobra i zła w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami; • przestrzeganie reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej oraz w świecie dorosłych, grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy; • rozumienie zagrożeń ze strony ludzi; • współpraca z innymi w zabawie, w nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych; przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej. 	<p>etyczny dyscyplinarny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi odróżnić, co jest dobre i wartościowe w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi; • wie, że warto być odważnym, mądrym i pomagać potrzebującym; • wie, że nie należy kłamać lub zatajać prawdy; • wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia, pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich; • współpracuje z innymi w zabawie, nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych; • przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych; • grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy; • jest uczynny i uprzejmy wobec innych; • wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie nie można i dlaczego; • zna niektóre zagrożenia ze strony innych ludzi, wie, do kogo i w jaki sposób należy

<p>Kształtowanie poczucia przynależności do rodziny, społeczności szkolnej i lokalnej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uświadamianie roli rodziny w życiu jednostki; • poznawanie relacji rodzinnych i obowiązków z nich wynikających; • dostosowywanie oczekiwań własnych do realiów ekonomicznych rodziny; • zdobywanie wiadomości na temat swojej miejscowości i jej mieszkańców; • zwracanie się o pomoc w różnych sytuacjach życiowych. 	<p>etyczny dyscyplinarny</p>	<p>zwrócić się o pomoc;</p> <ul style="list-style-type: none"> • niesie pomoc potrzebującym, także w sytuacjach codziennych; • wie, że nie można dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych i kosztem niszczenia otoczenia.
			<ul style="list-style-type: none"> • wie, co wynika z przynależności do swojej rodziny; • zna relacje rodzinne między najbliższymi wywołuje się z powinności wobec nich; • wie, że nie należy dążyć do zaspokojania swoich pragnień kosztem innych członków rodziny; • rozumie, że pieniądze otrzymuje się za pracę; • potrafi dostosować własne oczekiwania do realiów ekonomicznych rodziny; • wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie należy chwalić się bogactwem, ani dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach; • potrafi wymienić status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto); • określa podobieństwa i różnice między krajobrazami wiejskim i miejskim; • zna pracę ludzi w swojej miejscowości (wybrane zawody);

				<ul style="list-style-type: none"> • wie, do kogo i w jaki sposób może się zwrócić się o pomoc.
Wychowanie patriotyczne w poczuciu przynależności do kraju i Europy (Unii Europejskiej).	<ul style="list-style-type: none"> • kształtowanie tożsamości narodowej; • wychowanie w poczuciu przynależności do społeczności i kultury europejskiej. 	etyczny dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakiej jest narodowości i że mieszka w Polsce zna symbole narodowe (flaga, godło, hymn); • wie, że Polska znajduje się w Europie; • rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej. 	

Klasa II

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Funkcjonowanie społeczne w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi.	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnianie dobra i zła w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami; • współpraca z innymi i przestrzeganie reguł obowiązujących w różnych środowiskach społecznych; • troska o własne bezpieczeństwo i ochrona innych w różnych sytuacjach życiowych. 	etyczny dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • stara się oceniać postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe; • uczy się współpracować z innymi w różnych sytuacjach; • poznaje prawa i obowiązki ucznia; • wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób; • szanuje pracę własną i innych; wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę; • stara się właściwie reagować w sytuacjach trudnych, niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia; • wie, do kogo zwrócić się o pomoc; • rozpoznaje sygnały alarmowe (akustyczne) w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych,

			<p>właściwie na nie reaguje;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, policji, straży pożarnej i numer alarmowy 112;
<p>Kształtowanie poczucia przynależności do rodziny, społeczności szkolnej i lokalnej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uświadamianie roli rodziny w życiu jednostki; • poznawanie relacji rodzinnych i obowiązków z nich wynikających; • dostosowywanie oczekiwań własnych do realiów ekonomicznych rodziny; • poznanie relacji szkolnych i obowiązków z nich wynikających; • zdobywanie wiadomości na temat swojej miejscowości i jej mieszkańców. 	<p>etyczny dyscyplinarny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej, lokalnej; • poznaje pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie; • poznaje swoją najbliższą okolicę i jej najważniejsze obiekty oraz region, w którym mieszka; • podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości; • akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne i szacunek dla odmienności; • rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek różnych społeczności (np. dziecko, kolega, uczeń, widz, pasażer); • uczy się współpracować z innymi w różnych sytuacjach; • zna zawody osób, które mogą pomóc w trudnych i niebezpiecznych sytuacjach; • wie, że są ludzie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka.
<p>Wychowanie patriotyczne w poczuciu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kształtowanie tożsamości narodowej; 	<p>etyczny dyscyplinarny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna swoją narodowość i symbole narodowe oraz rozpoznaje flagę i hymn Unii

<p>przynależności do kraju i Europy (Unii Europejskiej).</p>	<ul style="list-style-type: none"> wychowanie w poczuciu przynależności do społeczności i kultury europejskiej. 		<p>Europejskiej;</p> <ul style="list-style-type: none"> wie, że są ludzie zasłużeni dla Polski i świata.
--	--	--	---

Klasa III

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Relacje społeczne w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> odróżnianie dobra i zła w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami; grzeczne zachowanie w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami; współpraca z innymi i przestrzeganie reguł obowiązujących w różnych środowiskach społecznych; troska o własne bezpieczeństwo i ochrona innych w różnych sytuacjach życiowych. 	<p>etyczny dyscyplinarny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ocenia postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe; rozpoznaje sygnały alarmowe (akustyczne) w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych, właściwie na nie reaguje; zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, policji, straży pożarnej i numer alarmowy 112; właściwie reaguje w sytuacjach trudnych, niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia; rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek różnych społeczności (np. dziecko, kolega, widz, pasażer); nawiązuje pozytywne kontakty w grupie; zna prawa i obowiązki ucznia; wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób; szanuje pracę własną i innych; wie, że

			<p>pieniądze otrzymuje się za pracę;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie; • podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości; • respektuje prawo innych do wypoczynku; • rozumie konieczność utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami; • akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne i szacunek dla odmienności; jest tolerancyjny wobec osób innej narodowości, tradycji kulturowej; • potrafi właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi; • wie, do kogo zwrócić się o pomoc; • współpracuje z innymi w różnych sytuacjach; • zna zawody osób, które mogą pomóc w trudnych i niebezpiecznych sytuacjach.
<p>Kształtowanie poczucia przynależności do rodziny, społeczności szkolnej i lokalnej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumienie roli rodziny w życiu jednostki; • przestrzeganie obowiązków wynikających z bycia członkiem rodziny; • dostosowanie wywołanie 	<p>etyczny dyscyplinarny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej, lokalnej; • uczestniczy w wydarzeniach organizowanych przez lokalną społeczność; • zna swoją najbliższą okolicę i jej najważniejsze obiekty oraz nazwę regionu,

	<p>oczekiwań własnych do realiów ekonomicznych rodziny;</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywne uczestniczenie w życiu klasy, szkoły; • przestrzeganie obowiązków wynikających z bycia uczniem; • zdobywanie wiadomości na temat swojej miejscowości i jej mieszkańców. 		<p>w którym mieszka; zna tradycje tego regionu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje się ze swoją rodziną i jej tradycjami; podejmuje obowiązki domowe i rzetelnie je wypełnia; rozumie, co to jest sytuacja ekonomiczna rodziny i wie, że trzeba do niej dostosować swe oczekiwania; • wie, że są ludzie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka; • rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek rodziny i różnych społeczności (np. dziecko, kolega, uczeń, widz, pasażer); • rozumie konieczność utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami; • szanuje pracę własną i innych; wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę; • rozumie, że trzeba dostosować swoje wymagania do sytuacji ekonomicznej rodziny.
<p>Wychowanie patriotyczne w poczuciu przynależności do kraju i Europy (Unii Europejskiej).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kształtowanie tożsamości narodowej; • wychowanie w poczuciu przynależności do społeczności i kultury europejskiej. 	<p>etyczny dyscyplinarny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wymienić nazwiska ludzi zasłużonych dla Polski i dla świata, wie, jakie są ich zasługi; • wykazuje poczucie tożsamości kulturowej, historycznej i narodowej; • zna swoją narodowość i symbole narodowe oraz rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej;

			<ul style="list-style-type: none">• wie, że są ludzie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka, dla Polski i dla świata;• wykazuje poczucie tożsamości kulturowej, historycznej i narodowej.
--	--	--	---

EDUKACJA PRZYRODNICZA

Klasa I

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Rozumienie i poznawanie świata roślin i zwierząt, zasad ekologii.</p>	<p>Obserwowanie roślin i zwierząt wybranych ekosystemów ze zwróceniem uwagi na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przystosowanie zwierząt do pór roku; • pożytek z wybranych zwierząt; • zagrożenia dla środowiska ze strony człowieka; • zagrożenia ze strony zwierząt i roślin; • rolę ptaków w walce ze szkodnikami; • zapylenie kwiatów przez owady; • spulchnianie gleby przez dżdżownice; • znaczenie wody dla organizmów żywych; • ochronę przyrody; • segregację śmieci. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje rośliny i zwierzęta w takich środowiskach jak: park, las, pole uprawne, sad, ogród (działka); • zna sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku (odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy); • wymienia warunki konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwie domowym; • prowadzi proste hodowle i uprawy; • zna rolę ptaków w walce ze szkodnikami; • wie, jaki pożytek przynoszą owady w zapyłaniu kwiatów; • zna pożyteczną rolę dżdżownic w spulchnianiu gleby; • zna zagrożenia dla środowiska ze strony człowieka (wypalanie łąk i ściernisk, zatrucie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów i spalanie śmieci itp.); • dba o czystość środowiska, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie, pomaga zwierzętom przetrwać

	Prowadzenie hodowli i upraw.		<p>zimę i upalne lato;</p> <ul style="list-style-type: none"> zna zagrożenia ze strony niebezpiecznych i chorych zwierząt oraz trujących roślin i grzybów, wie, jak zachowywać się w sytuacji zagrożenia; wie, że należy oszczędzać wodę; wie, jakie znaczenie ma woda w życiu człowieka, zwierząt i roślin; wie, że należy segregować śmieci; rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych.
Poznawanie warunków atmosferycznych.	<p>Obserwowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> pogody; zjawisk atmosferycznych; prowadzenie kalendarza pogody; dostosowanie ubioru do warunków pogodowych; dostrzeganie zagrożeń ze strony zjawisk przyrodniczych. 	dyscyplinarny syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> observeduje pogodę; wymienia elementy pogody; prowadzi obrazkowy kalendarz pogody; wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji; stosuje się do podanych informacji o pogodzie i potrafi odpowiednio się ubrać; nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku; podaje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody; zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych, takich jak: burza, huragan, powódź, pożar.

Klasa II

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Sposoby poznawania przyrody.	Prowadzenie obserwacji i doświadczeń przyrodniczych	syntetyzujący dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzi proste obserwacje i doświadczenia przyrodnicze.
Poznanie i rozumienie świata roślin i zwierząt.	Obserwacja wybranych ekosystemów: <ul style="list-style-type: none"> • las; • ogród; • park; • łąka; • zbiorniki wodne; • rośliny i zwierzęta rejonu Polski, w którym mieszka. 	etyczny respektujący syntetyzujący dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje życie w wybranych ekosystemach (las, ogród, park, łąka, zbiorniki wodne); • wymienia rośliny i zwierzęta żyjące w tych ekosystemach; • wymienia i rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla swojego rejonu Polski.
Poznanie krajobrazów Polski.	Obserwacja wybranych krajobrazów: <ul style="list-style-type: none"> • krajobraz nizinny; • krajobraz górski; • krajobraz nadmorski. 	dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i rozpoznaje poszczególne typy krajobrazów (nizinny, górski, nadmorski); • wymienia różnice i podobieństwa występujące w tych krajobrazach; • charakteryzuje typowe elementy krajobrazów.
Poznanie charakterystycznych zjawisk dla czterech pór roku.	Obserwacja zjawisk przyrodniczych występujących w określonych porach roku.	dyscyplinarny syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zależność zjawisk przyrody od pór roku; • rozumie konieczność pomagania zwierzętom w przetrwaniu zimy i upalnego lata.

<p>Poszanowanie przyrody w najbliższym otoczeniu.</p>	<p>Obserwacja zagrożeń środowiska w najbliższym otoczeniu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ochrona przyrody, • poznanie znaczenia wody dla organizmów żywych, • segregacja śmieci. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący respektujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna zagrożenia dla środowiska ze strony człowieka (wypalanie łąk i ściernisk, zatrucie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów i spalanie śmieci itp.); • dba o czystość środowiska, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie, pomaga zwierzętom przetrwać zimą i upalne lato. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • zna środowisko przyrodnicze najbliższej okolicy.
<p>Poznanie przyrody nieożywionej.</p>	<p>Rozumienie znaczenia dla człowieka, roślin i zwierząt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • światła słonecznego; • powietrza; • wody; • skał i minerałów. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • obserwuje wpływ światła słonecznego na rozwój roślin; • zna znaczenie powietrza i wody dla życia organizmów; • wie, że światło słoneczne, powietrze, woda i gleba mają wpływ na życie ludzi, zwierząt i roślin.
<p>Poznanie budowy ciała zwierząt i ludzi.</p>	<p>Poznanie części ciała ludzi i zwierząt.</p>	<p>dyscyplinarny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa poszczególne części ciała i organy wewnętrzne ludzi i zwierząt (np. serce, płuca, żołądek), wie, gdzie się znajdują.
<p>Respektowanie zdrowego stylu i bezpiecznego stylu życia.</p>	<p>Poznanie zasad odżywiania; Dokonywanie kontroli stanu zdrowia; Poznanie zagrożenia ze strony zwierząt i roślin.</p>	<p>dyscyplinarny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna podstawowe zasady racjonalnego żywienia; • rozumie konieczność kontroli stanu zdrowia; • zna zagrożenia ze strony niebezpiecznych

				<p>i chorych zwierząt oraz trujących roślin i grzybów, wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia;</p> <ul style="list-style-type: none"> • dba o własne zdrowie i bezpieczeństwo.
--	--	--	--	--

Klasa III

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Sposoby poznawania przyrody.	Prowadzenie obserwacji i doświadczeń przyrodniczych.	syntetyzujący dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzi proste obserwacje i doświadczenia przyrodnicze; • analizuje wyniki obserwacji i doświadczeń oraz wiąże przyczynę ze skutkiem.
Poznawanie i rozumienie świata roślin i zwierząt.	<p>Obserwacja wybranych ekosystemów i zależności w nich zachodzących:</p> <ul style="list-style-type: none"> • las; • ogród; • park; • łąka; • zbiorniki wodne; • rośliny i zwierzęta egzotyczne; • poznanie roślin i zwierząt wybranych regionów Polski. 	<p>etyczny</p> <p>respektujący</p> <p>syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje życie w wybranych ekosystemach (las, ogród, park, łąka, zbiorniki wodne); • zauważa zależności pomiędzy organizmami wewnątrz ekosystemów; • rozpoznaje i nazywa niektóre zwierzęta egzotyczne; • dostrzega zależności pomiędzy ich budową ciała a środowiskiem, w którym żyją; • wymienia i rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla wybranych rejonów Polski.
Poznawanie krajobrazów Polski.	Poznanie typów krajobrazów Polski;	dyscyplinarny syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i rozpoznaje poszczególne typy krajobrazów (nizinny, nadmorski, górski);

	Dostrzeganie różnic pomiędzy krajobrazami naturalnymi i zmienionymi przez człowieka.		<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje elementy typowych krajobrazów (nizinnego, górskiego, nadmorskiego). <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje krajobraz naturalny i zmieniony przez człowieka.
Poznanie charakterystycznych zjawisk dla czterech pór roku.	Obserwacja zjawisk przyrodniczych zachodzących w różnych porach roku.	dyscyplinarny syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zależność zjawisk przyrodniczych od pór roku; • obserwuje pogodę w różnych porach roku dokonuje prostych pomiarów (temperatura powietrza), zapisuje stan pogody za pomocą symboli (kalendarz pogody).
Poznanie przyrody w najbliższym otoczeniu.	Region, w którym mieszkam; Zagrożenia dla środowiska: <ul style="list-style-type: none"> • ochrona przyrody; • znaczenie wody dla organizmów żywych; • segregacja śmieci. 	dyscyplinarny syntetyzujący etyczny	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie zniszczenia w przyrodzie powoduje człowiek; • dba o czystość środowiska, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie, pomaga zwierzętom przetrwać zimę i upalne lato; • podejmuje działania na rzecz ochrony środowiska naturalnego w najbliższej okolicy i regionie.
Poznanie przyrody nieożywionej.	Rozumienie znaczenia dla człowieka, roślin i zwierząt: <ul style="list-style-type: none"> • światła słonecznego; • powietrza; • wody; • skał i minerałów; • energii elektrycznej. 	dyscyplinarny syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • zna wpływ przyrody nieożywionej na życie ludzi, zwierząt i roślin; • zna wpływ światła słonecznego na cykliczność życia na Ziemi; • zna znaczenie powietrza i wody dla życia organizmów; • zna stany skupienia wody;

			<ul style="list-style-type: none"> • bada właściwości wody; • rozumie potrzebę ochrony wód; • wyjaśnia znaczenie wybranych skał i minerałów dla człowieka (węgiel, glin, sól kamienna). <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • zauważa istnienie energii elektrycznej w przyrodzie (elektryzowanie się ciał, pioruny), wymienia przykłady wykorzystania energii w życiu człowieka.
<p>Poznanie budowy ciała zwierząt i ludzi.</p>	<p>Wymienia części ciała zwierząt i ludzi; Poznaje znaczenie wybranych organów wewnętrznych dla zdrowia człowieka.</p>	<p>dyscyplinarny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa poszczególne części ciała ludzi i zwierząt; • wymienia organy wewnętrzne zwierząt i ludzi. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • określa role wybranych organów wewnętrznych, np. serce, mózg.
<p>Respektowanie zdrowego i bezpiecznego stylu życia.</p>	<p>Przestrzeganie zasad zdrowego odżywiania; Przestrzeganie terminów kontroli stanu zdrowia; Kształtowanie postaw prozdrowotnych; Właściwe zachowanie się w sytuacji zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ze strony roślin i zwierząt • ze strony zjawisk 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna podstawowe zasady racjonalnego żywienia; • przygotowuje zdrowy posiłek; • planuje jadłospis; • zna walory odżywcze produktów; • rozumie konieczność kontrolowania stanu zdrowia; • świadomie stosuje się do zaleceń stomatologa i pediatry; • zna wpływ zachowania na stan swojego

	<p>przyrodniczych.</p>		<p>zdrowia (ubiór stosowny do pogody, odpowiednia ilość snu, ruchu na świeżym powietrzu itp.);</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna zagrożenia ze strony niebezpiecznych i chorych zwierząt oraz trujących roślin i grzybów, wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia; • dba o własne zdrowie i bezpieczeństwo, a w miarę możliwości o zdrowie i bezpieczeństwo innych; • orientuje się w zagrożeniach płynących ze strony zjawisk przyrodniczych (burza, ulewa, silny wiatr, lawina itp.).
--	------------------------	--	---

EDUKACJA MATEMATYCZNA

Klasa I

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Rozwijanie czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • odpowiadanie na zadane pytania i udzielanie odpowiedzi; • klasyfikowanie, porządkowanie i porównywanie przedmiotów; • tworzenie kolekcji; • układanie obiektów według określonego warunku; • ćwiczenie orientacji w przestrzeni; • układanie elementów zgodnie ze wskazanym rytmem; • dostrzeganie i rysowanie symetrii; • rozumienie zadania matematycznego; • rozwiązywanie problemów matematycznych. 	<p>dyscyplinarny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dostrzega podobieństwa i różnice między elementami; • ustala równoliczność mimo obserwowanych zmian w układzie elementów w porównywanych zbiorach; • klasyfikuje obiekty, porównuje obiekty, tworzy kolekcje, np. zwierzęta, zabawki; • układa obiekty w kolejności malejącej i wzrastającej oraz je numeruje, wybiera obiekt takiej serii, określa następne i poprzednie; • wyprowadza kierunki od siebie i innych osób; określa położenie obiektów względem obranego obiektu; orientuje się na kartce papieru, aby odnajdować informacje i rysować strzałki we właściwym kierunku; • dostrzega symetrię; zauważa, że jedna figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej; kontynuuje regularny wzór; • układa podane elementy wg wskazanego rytmu; • dąży do wykonania podanego zadania

<p>Liczenie i sprawności rachunkowe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • liczenie; • rozumienie sumy i różnicy; • stosowanie zapisu cyfrowego liczb; • rozwiązywanie zadań tekstowych. 		<p>matematycznego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • w sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku intelektualnego zachowuje się rozumnie. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • doprowadza do końca rozpoczęte zadanie; • rozumie i rozwiązuje zadania tekstowe, podaje warunki klasyfikowania przedmiotów; • zauważa zjawisko symetrii w figurach geometrycznych i niektórych elementach otoczenia.
		<p>syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przelicza obiekty do 20 korzystając z konkretów lub rysunków; • liczy kolejno i wstecz; wymienia kolejno liczebniki od wybranej liczby, także wspak; • zapisuje liczby cyframi do 10; • wyznacza sumę i różnicę w zakresie 10 korzystając z obiektów lub rachując na zbiorach zastępczych; • poprawnie zapisuje dodawanie i odejmowanie; • radzi sobie w sytuacjach życiowych, w których pomyślne zakończenie wymaga dodawania lub odejmowania; • rozwiązuje proste zadania tekstowe

			<p>przedstawione słownie i za pomocą rysunków; stosuje zapis cyfrowy i zapis działań.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • dodaje i odejmuje w zakresie 20 w pamięci; • posługuje się liczebnikami porządkowymi do 30; • prawidłowo analizuje zadania tekstowe; • wskazuje dane i szukane; • oblicza i zapisuje proste działania z okienkiem.
<p>Dokonywanie pomiaru.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dokonywanie pomiarów w zakresie: długości, ciężaru, odmierzenia płynów, czasu; • nazywanie dni tygodnia i miesięcy; • posługiwanie się kalendarzem; • rozpoznawanie godzin na zegarze. 	<p>syntetyzujący respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • mierzy długości posługując się, np. linijką; porównuje długości obiektów; • potrafi ważyć różne przedmioty; różnicuje przedmioty cięższe, lżejsze; wie, że towar w sklepie jest pakowany wg wagi; • mierzy ilości płynów kubkiem i miarką litrową; • zna pojęcia cm, kg, litr; porównuje wyniki pomiarów; • nazywa dni w tygodniu i miesiące w roku; orientuje się, do czego służy kalendarz i potrafi z niego korzystać; • rozpoznaje czas na zegarze w takim zakresie, który pozwala mu orientować się w ramach czasowych szkolnych zajęć

				<p>i obowiązków domowych.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • dokonuje pomiaru dowolnie obraną wspólną miarą, porównuje wyniki; • stosuje w praktyce pojęcia cm, kg, litr i godzina; • oblicza upływ czasu na zegarze.
Obliczenia pieniężne.	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie banknotów i monet; • posługiwanie się pieniędzmi. 	respektujący etyczny	<ul style="list-style-type: none"> • zna monety i banknoty będące w obiegu o wartości 10 zł; zna wartość nabywczą monet i radzi sobie w sytuacji kupna i sprzedaży; • zna pojęcie długu i spłacenie go. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • układa i rozwiązuje proste zadania z treścią o kupowaniu i płaceniu. 	

Klasa II

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Liczenie i sprawności rachunkowe.	<ul style="list-style-type: none"> • przeliczanie elementów w zakresie 100; • porównywanie liczb w zakresie 100; • rozumienie związku dodawania z odejmowaniem; • zastępowanie dodawania mnożeniem; 	syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • przelicza obiekty do 100 korzystając z konkretów lub rysunków; • zapisuje liczby cyframi; • liczy dziesiątkami w zakresie 100 w przód i w tył; • używa znaków $<$, $>$, $=$; • porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 100; • dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100,

	<ul style="list-style-type: none"> • rozumienie związku mnożenia z dzieleniem; • stosowanie wiadomych w działaniach matematycznych. 		<p>bez przekroczenia progu dziesiątkowego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania; • potrafi zapisać mnożenie jako dodawanie jednakowych składników; • pamięciowo mnoży i dzieli w zakresie 50, (w zależności od możliwości uczniów w zespole klasowym); • sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia i odwrotnie; • rozwiązuje łatwe równania jednozmiennowe z niewiadomą w postaci okienka; • rozwiązuje zadania tekstowe wymagające wykonania jednego działania (w tym zadania na porównywanie różnicowe, ale bez porównywania ilorazowego). <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie zależność dodawania od odejmowania.
Dokonywanie pomiarów.	<ul style="list-style-type: none"> • obliczanie pomiarów: długości, masy, temperatury, czasu i stosowanie skrótów jednostek; • wykorzystanie przyrządów geometrycznych (linijki) do rysowania odcinków 	twórczy syntetyzujący respektujący	<ul style="list-style-type: none"> • mierzy i zapisuje wynik pomiaru długości i szerokości przedmiotów, posługuje się jednostkami centymetr, metr, wykonuje łatwe obliczenia dotyczące tych miar; • używa pojęcia kilometr w sytuacjach życiowych; • waży przedmioty używając określeń kilogram, dekagram; wykonuje łatwe obliczenia używając tych miar;

	<p>i linii prostych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zastosowanie wagi szalkowej i miarek odmierzających płyny; • używanie różnych modeli zegarów oraz termometrów. 		<ul style="list-style-type: none"> • odmierza płyny różnymi miarkami używając określeń litr i pół litra; • wie, co to jest linia krzywa, prosta i łamana, oblicza długości łamanych; • posługuje się pojęciami pół godziny, kwadrans, minuta; • odczytuje wskazania zegarów, wykonuje proste obliczenia zegarowe w zakresie pełnych godzin; • dokonuje obliczeń kalendarzowych, podaje, zapisuje i porządkuje chronologicznie daty; • zna kolejności dni tygodnia i miesięcy; • odczytuje temperaturę (bez konieczności posługiwania się liczbami ujemnymi).
<p>Obliczenia pieniężne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zastosowanie liczmanów, banknotów i monet. 	<p>respektujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje prostych obliczeń pieniężnych (cena, ilość, wartość), próbuje układać zadania tekstowe związane z tymi obliczeniami; • umie liczyć pieniądze na zbiorach zastępczych. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi obliczyć koszt zakupów na podstawie ilości i ceny towarów; • wie jak obliczyć wartość otrzymanej reszty.
<p>Rozwijanie czynności</p>	<ul style="list-style-type: none"> • odczytywanie i zapisywanie liczb 	<p>dyscyplinarny respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII;

<p>umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki.</p>	<p>w systemie rzymskim i arabskim;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie, nazywanie i układanie podstawowych figur geometrycznych; • rozwiązywanie prostych zadań tekstowych; • stosowanie porównywania różnicowego. 		<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i nazywa figury geometryczne – koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt, dokonuje pomiarów obwodu przy wykorzystaniu miarki, np. tasiemki, sznurka; • układa figury z patyczków, gumy do skakania oraz na goplanie; • rysuje figury symetryczne; • rozwiązuje zadania tekstowe wymagające jednego działania; • rozwiązuje proste zadania tekstowe na porównywanie różnicowe. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi rozpoznawać figury nietypowe; • zauważa zjawisko symetrii w otoczeniu; • w sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku intelektualnego zachowuje się rozumnie, dąży do wykonania zadania; • rozwiązuje zadania złożone łańcuchowo; • potrafi przekształcać zadania jednodziałaniowe.
---	--	--	--

Klasa III

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Liczenie i sprawności</p>	<ul style="list-style-type: none"> • liczenie dziesiątkami, setkami; 	<p>syntetyzujący respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • liczy w przód i w tył od danej liczby po 1, liczy dziesiątkami od danej liczby

<p>rachunkowe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zapisywanie, odczytywanie i porównywanie liczb w zakresie 1000; • dodawanie i odejmowanie w zakresie 100; • stosowanie zależności pomiędzy dodawaniem a odejmowaniem, mnożeniem i dzieleniem; • opanowanie tabliczki mnożenia i dzielenia; • rozumienie i rozwiązywanie działań z jedną niewiadomą; • dokonywanie obliczeń zegarowych i kalendarzowych; • wykonywanie obliczeń w zakresie miar masy i pojemności. 		<p>w zakresie 100, liczy setkami w zakresie 1000;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000; • porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 1000 (słownie i z użyciem znaków $<$, $>$, $=$); • dodaje i odejmuje w zakresie 100; • sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania; • dokonuje podziału przez mieszeczenie i podział na materiale manipulacyjnym; • pamięciowo mnoży i dzieli liczby w zakresie tabliczki mnożenia, sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia; • rozwiązuje łatwe równania jednozmiennowe z niewiadomą w postaci okienka, bez przenoszenia na drugą stronę; • rozwiązuje zadania tekstowe wymagające wykonania jednego działania. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • dodaje i odejmuje w zakresie 100 stosując algorytm działań pisemnych; • ilustruje działania matematyczne na drzewkach, grafach i tabelkach funkcyjnych; • wykonyuje łatwe obliczenia w zakresie 1000;
--------------------	---	--	---

Dokonywanie pomiarów.		respektujący syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje wyrażenia dwumianowane w zakresie wyników pomiaru.
	<ul style="list-style-type: none"> • dokonywanie pomiarów i zapisywanie ich wyników; • ważenie przedmiotów; • odmierzanie płynów; • odczytywanie wskazań zegarów i termometrów; • układanie zadań związanych z wcześniej wykonanymi pomiarami i odczytami; • porządkowanie dat; • zapisywanie dat w systemie rzymskim i arabskim; • układanie zadań dotyczących wpływu czasu; • obliczanie obwodów poznanych figur geometrycznych. 		<ul style="list-style-type: none"> • mierzy i zapisuje wyniki pomiarów długości, szerokości i wysokości przedmiotów oraz odległości, stosuje jednostki miary – mm, cm, m, km; • waży przedmioty, używając jednostek masy kg, pół kg, dekagram, gram, wykonuje łatwe obliczenia używając tych miar; • potrafi odmierzać płyny różnymi miarkami, używa określeń litr, pół litra, ćwierć litra; • odczytuje wskazania zegarów w systemach 12-godzinnym oraz 24-godzinnym, wyświetlających cyfry i ze wskazówkami; posługuje się pojęciami godzina, pół godziny, kwadrans, minuta, wykonuje proste obliczenia zegarowe; • odczytuje temperaturę na różnych termometrach (bez konieczności posługiwania się liczbami ujemnymi); • odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII; • podaje i zapisuje daty, porządkuje chronologicznie daty, odczytuje i zapisuje daty w systemach rzymskim i arabskim, wykonuje obliczenia kalendarzowe w sytuacjach życiowych;

			<ul style="list-style-type: none"> • oblicza obwody trójkątów, kwadratów i prostokątów w centymetrach, rozpoznaje i nazywa koła, kwadraty, prostokąty i trójkąty (położone w różny sposób oraz w sytuacji, gdy figury zachodzą na siebie); rysuje odcinki o podanej długości; • rysuje drugą połowę figury symetrycznej; rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu, kontynuuje regularność w prostych motywach. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje obliczenia kalendarzowe w sytuacjach życiowych; • sprawnie oblicza upływ czasu na zegarze; • używa pojęcia km w sytuacjach życiowych; • dokonuje obliczeń związanych z różnicą temperatur.
<p>Obliczenia pieniężne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • stosowanie obliczeń pieniężnych; 	<p>respekujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wykonuje obliczenia pieniężne i radzi sobie w sytuacjach codziennych wymagających takich umiejętności. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawnie radzi sobie z zamianą banknotów na bilon i odwrotnie w poznanym zakresie liczbowym.
<p>Rozwijanie czynności umysłowych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dorysowywanie drugiej połowy figury symetrycznej; 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje, nazywa i rysuje poznane figury geometryczne; • wyszukuje i nazywa figury zachodzące na

<p>ważnych dla uczenia się matematyki.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rysowanie szlaczków, rozet – dostrzeganie regularności; • rozpoznawanie, nazywanie i rysowanie figur geometrycznych w powiększeniu i pomniejszeniu; • wyszukiwanie i nazywanie figur nietypowych; • rozwiązywanie zadań tekstowych. 		<p>siebie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rysuje figury symetryczne; • kontynuuje regularność w prostych motywach (np. szlaczki, rozety); • samodzielnie rozwiązuje proste zadania tekstowe; • rozwiązuje zadania tekstowe na porównywanie różnicowe. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie rozwiązuje zadania złożone w kilku sytuacjach; • potrafi układać i przekształcać zadania tekstowe do podanych sytuacji, rysunków i formuł działań.
--	--	--	--

ELEMENTY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Klasa I

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Rozwój osobisty i umiejętności współdziałania.	<ul style="list-style-type: none"> • stawianie pytań i odpowiadanie na zadane pytania; • prowadzenie rozmów; • podejmowanie próby rozwiązywania problemów; • uczenie współdziałania i pracy w zespole; • rozwijanie aktywności, kreatywności. 	respektujący syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • poznaje siebie: wykazuje mocne i słabe strony; • buduje pewność siebie; • wykonując zadanie nie zniechęca się napotkanymi trudnościami, wie gdzie szukać pomocy w rozwiązywaniu problemu; • współpracuje w zespole przy wykonywaniu powierzonych zadań; • podejmuje się wykonywania zadań oceniając swoje własne możliwości; • z dużym zaangażowaniem wykonuje zadania; • rozwija empatię.
Podstawowe pojęcia ekonomiczne.	<ul style="list-style-type: none"> • porównywanie cen; • planowanie wydatków; • kosztorysowanie zakupów; • stawianie pytań do problemów. 	respektujący etyczny syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • zna pojęcie ceny, porównuje ceny; • wie, co to jest cena producenta; • wie, że towar w sklepie pakowany jest wg wagi; • potrafi sporządzić kosztorys dokonanych zakupów; • poznaje pracę różnych zakładów pracy oraz pracę rodziców, • potrafi przeprowadzić sondę uliczną;

Zasady działania przedsiębiorstw.	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie specyfiki pracy w określonych zawodach. 	respekujący etyczny twórca	<ul style="list-style-type: none"> • wyszukuje, selekcjonuje i wybiera informacje potrzebne do prawidłowego rozwiązania problemu ekonomicznego. • pozna zasady działania drukarni, księgarni, biblioteki publicznej, straży pożarnej, banku; • pozna specyfikę pracy w określonych zawodach; • wie skąd biorą się pieniądze – za pracę; • wie, co to bankomat.
Obliczenia pieniężne.	<ul style="list-style-type: none"> • posługiwanie się pieniędzmi; • rozróżnianie form oszczędzania. 	respekujący dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • radzi sobie w sytuacjach kupna i sprzedaży; • potrafi zaplanować zakupy; • zna pojęcie długu i wie, że trzeba go spłacić; • zna zalety oszczędzania; • zna sposoby i zalety gromadzenia pieniędzy; • wie, co zrobić, żeby oddać dług.

Klasa II

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Rozwój osobisty i umiejętności współdziałania.	<ul style="list-style-type: none"> • poszukiwanie odpowiedzi na niezrozumiałe pytania i zagadnienia; • eksponowanie 	etyczny respekujący dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że każdy jest indywidualnością; • potrafi właściwie zaplanować pracę w grupie; • umie przydzielić zadania poszczególnym członkom grupy;

	<p>indywidualnych możliwości;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie twórczego myślenia. 		<ul style="list-style-type: none"> • wybiera właściwą drogę realizacji zadania; • wyszukuje, selekcjonuje i wybiera informacje potrzebne do prawidłowego rozwiązania problemu; • dokonuje oceny i identyfikacji swoich mocnych i słabych stron.
<p>Podstawowe pojęcia ekonomiczne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenie logicznego myślenia; • ćwiczenie umiejętności współpracy w grupie; • wykorzystanie techniki do rozwiązywania problemów. 	<p>syntetyzujący respektujący twórczy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, co to popyt, podaż, monopolista, konkurencja; • rozumie pojęcia – producent – konsument; • wie, co to cykl produkcyjny; • wie, na czym polega zakup hurtowy i handel wymienny; • potrafi oszczędnie gospodarować finansami.
<p>Zasady działania przedsiębiorstw.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie funkcjonowania różnych miejsc pracy; • poznanie pracy pocztowca; • budzenie szacunku do wykonywanej pracy; • prowadzenie wywiadów z ludźmi pracującymi w różnych zawodach; 	<p>etyczny respektujący syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna podstawowe zasady funkcjonowania różnych zakładów produkcyjnych; • potrafi korzystać z miejsc użyteczności publicznej; • wie, jak przebiega praca na poczcie; • potrafi wymienić różne funkcje pełnione przez ludzi w społeczeństwie; • potrafi przeprowadzić wywiad z pracownikami zakładów usługowych,

	<ul style="list-style-type: none"> • dążenie do realizowania wytyczonego celu osobistego i grupowego. 			<p>wytwórczych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • nie zniechęca się napotkanymi trudnościami przy wykonywaniu powierzonych zadań.
Obliczenia pieniężne.	<ul style="list-style-type: none"> • stosowanie obliczeń pieniężnych; • zastosowanie liczmanów, banknotów i monet. 	etyczny respektujący twórczy		<ul style="list-style-type: none"> • zna zalety oszczędzania; • zna wartość nabywczą pieniądza; • rozumie co to dług i wie o konieczności jego spłacenia; • potrafi zaplanować wydatki; • wie, że każdy człowiek dysponuje ograniczoną ilością środków pieniężnych; • wie, jak zainwestować posiadane środki, aby osiągnąć zyski.

Klasa III

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Rozwój osobisty i umiejętności współdziałania.	<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie samoświadomości w zakresie podejmowania decyzji i podejmowania odpowiedzialności; • pobudzenie myślenia twórczego; • wskazywanie korzyści i zagrożeń wynikających 	dyscyplinarny respektujący	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi zaplanować własną pracę; • przewiduje jej skutki; • szuka rozwiązań i bez trudu rozwiązuje napotkane problemy; • właściwie dokonuje samooceny; • posiada cechy niezbędne do osiągnięcia sukcesu; • stosuje w praktyce podstawowe zasady organizacji pracy (ustala cele, planuje,

	z podjętych działań.		<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje podziału pracy, sporządza harmonogram, ocenia efekty podejmowanych działań).
Podstawowe pojęcia ekonomiczne.	<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie samoświadomości w zakresie planowania; • pobudzenie myślenia twórczego; • wskazywanie korzyści i zagrożeń wynikających z podjętych działań. 	dyscyplinarny respektujący	<ul style="list-style-type: none"> • planuje, podejmuje decyzje, komunikuje się i przejmuje odpowiedzialność; • przewiduje jej skutki; • szuka rozwiązań i bez trudu rozwiązuje napotkane problemy; • właściwie dokonuje samooceny; • posiada cechy niezbędne do osiągnięcia sukcesu.
Zasady działania przedsiębiorstw.	<ul style="list-style-type: none"> • przybliżenie struktur władz samorządowych. 	syntetyzujący respektujący dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • zna druki formalne; • wie, co to jest Urząd Skarbowy i Izba Skarbowa; • wie, co to jest budżet państwa; • wie, jakie są władze samorządowe; • zna mechanizm wyborów do Sejmu oraz wyborów prezydenckich.
Obliczenia pieniężne.	<ul style="list-style-type: none"> • stosowanie obliczeń pieniężnych. 	etyczny respektujący	<ul style="list-style-type: none"> • wykonuje obliczenia pieniężne; • radzi sobie w sytuacjach codziennych wymagających takich umiejętności; • sprawnie radzi sobie z zamianą banknotów na bilon i odwrotnie.

ZAJĘCIA KOMPUTEROWE

Klasa I

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Obsługa komputera i jego oprzyrządowania.	<ul style="list-style-type: none"> • posługiwanie się komputerem w podstawowym zakresie. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • korzystanie za pośrednictwem komputera z tablicy interaktywnej. 	dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się komputerem w podstawowym zakresie: <ul style="list-style-type: none"> – korzysta z klawiatury i myszy; – uruchamia program. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, że za pośrednictwem komputera można korzystać z tablicy interaktywnej.
Tworzenie i aktywizowanie.	<ul style="list-style-type: none"> • uruchamianie (z pomocą nauczyciela) edukacyjnych gier komputerowych i poznanie zasad ich działania. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • korzystanie z trybu pisania po tablicy interaktywnej i jej Przybornika. 	kreatywny	<ul style="list-style-type: none"> • uruchamia (z pomocą nauczyciela), np. MultiBook, edukacyjne gry komputerowe i poznaje zasady ich działania. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • korzysta z trybu pisania po tablicy interaktywnej i jej Przybornika: <ul style="list-style-type: none"> – pisze (Pióro), – wykonuje rysunki, np. figur geometrycznych (Inteligentny długopis), – wymazuje (Gumka).
Wyszukiwanie i korzystanie z informacji	<p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • przeglądanie z pomocą nauczyciela bezpiecznej strony internetowej. 	syntetyzujący	<p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, że za pośrednictwem komputera można korzystać z Internetu; • przegląda z pomocą nauczyciela

		syntetyzujący respektujący	bezpieczne strony internetowe.
Bezpieczeństwo.	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie zasad bezpiecznego korzystania z komputera, żeby nie narażać swojego zdrowia; • stosowanie się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera. <p>Ponadpodstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poznanie zasad bezpiecznego korzystania z tablicy interaktywnej 		<ul style="list-style-type: none"> • wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać swojego zdrowia; • stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera. <p>Ponadpodstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna zasady bezpiecznego korzystania z tablicy interaktywnej.

Klasa II

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Obsługa komputera i jego oprzyrządowania.	<ul style="list-style-type: none"> • prawidłowe nazywanie głównych elementów zestawu komputerowego; • posługiwanie się klawiaturą i myszą; • utrwalanie działań wybranych klawiszy z klawiatury; • rozpoznawanie i nazywanie nośników. <p>Ponadpodstawowe:</p>	dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> • prawidłowo nazywa główne elementy zestawu komputerowego (monitor, klawiatura, myszka, głośniki, słuchawki); • doskonali posługiwanie się klawiaturą i myszką; • utrwała działanie wybranych klawiszy z klawiatury (enter, spacja, klawisze strzałek kursorów, klawiszy literowych i cyfrowych); • rozpoznaje i nazywa nośniki (np. płyta CD, DVD).

<p>Tworzenie i aktywizowanie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • posługiwanie się tablicą interaktywną. 		<p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • korzysta za pośrednictwem komputera i rzutnika z tablicy interaktywnej.
	<ul style="list-style-type: none"> • pisanie liter, cyfr, wyrazów, zdań, krótkich tekstów korzystając z edytora tekstu w programie Word Pad; • korzystanie z podstawowych narzędzi z Przybornika w programie do tworzenia i edycji grafiki Paint; • uruchamianie edukacyjnych gier komputerowych i poznanie zasad ich działania. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • uruchamianie edukacyjnych gier i zabaw interaktywnych i stosowanie zasad ich działania, korzystając z tablicy interaktywnej; • wykonywanie narzędzi multimedialnych. 	<p>kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie pisze litery, cyfry, wyrazy, zdania, krótkie teksty (np. życzenia, zaproszenia) korzystając z edytora tekstu w programie Word Pad; • rysuje korzystając z podstawowych narzędzi z Przybornika w programie do tworzenia i edycji grafiki Paint; • uruchamia edukacyjne gry komputerowe: <ul style="list-style-type: none"> – zna zasady ich działania, – korzysta z opcji w grach, – czyta prostą instrukcję. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • uruchamia edukacyjne gry i zabawy interaktywne, zna i stosuje zasady ich działania, korzystając z tablicy interaktywnej; • wykorzystuje narzędzia multimedialne, np. Pióro, Pędzel, Inteligentny długopis, Gumka, ustawia szerokość, zmienia kolor, wypełnia, wybiera sposób wymazywania.

<p>Wyszukiwanie i korzystanie z informacji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uruchamianie i przeglądanie portali (stron internetowych) wybranych przez nauczyciela; • dostrzeganie elementów aktywnych na stronie internetowej; • poznanie i korzystanie z programów edukacyjnych. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • nawigowanie po stronach internetowych w określonym zakresie; • wykorzystywanie za pośrednictwem komputera tablicy interaktywnej. 	<p>syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uruchamia i przegląda (z pomocą nauczyciela) portale (strony internetowe) wybrane przez nauczyciela; • dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej; • zna i korzysta z programów edukacyjnych, np. do nauki liczenia, pisania, ortografii. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • nawiguje po stronach w określonym zakresie; • wie, że za pośrednictwem komputera można korzystać z Internetu, przeglądając określone strony, gry, bajki korzystając z tablicy interaktywnej.
<p>Bezpieczeństwo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumienie zasad bhp w pracowni komputerowej lub w klasie, w której znajduje się komputer i tablica interaktywna; • poznanie zagrożeń wynikających z korzystania z komputera; 	<p>syntetyzujący respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna i stosuje się do regulaminu obowiązującego w pracowni komputerowej lub w klasie, w której znajduje się komputer i tablica interaktywna; • zna zagrożenia wynikające z korzystania z komputera: <ul style="list-style-type: none"> – wie, że długie przebywanie i pracowanie przy komputerze nadwyręza kręgosłup, męczy i osłabia

	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie zagrożeń wynikających z korzystania z Internetu. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • stosowanie się do ograniczeń dotyczących korzystania z Internetu, komputera i multimediów. 		<p>wzrost;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wie o zagrożeniach wynikających z nieprawidłowego korzystania z Internetu; • rozumie, że podczas korzystania z Internetu nie wolno ujawniać swoich danych. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z Internetu, komputera i multimediów; • informuje o ewentualnych zagrożeniach.
--	---	--	--

Klasa III

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Obsługa komputera i jego oprzyrządowania.	<ul style="list-style-type: none"> • prawidłowe obsługiwanie komputera; • poprawne nazywanie głównych elementów zestawu komputerowego; • korzystanie z opcji w programach. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie i nazywanie niektórych zewnętrznych nośników pamięci; 		<ul style="list-style-type: none"> • umie obsługiwać komputer: <ul style="list-style-type: none"> – posługuje się klawiaturą i myszą; – poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego; – korzysta z opcji w programach. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i nazywa niektóre zewnętrzne nośniki pamięci (np. pendrive, karty pamięci SD); • korzysta za pośrednictwem komputera i rzutnika z tablicy interaktywnej.

<p>Tworzenie i aktywizowanie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • korzystanie za pośrednictwem komputera i rzutnika z tablicy interaktywnej. • tworzenie tekstów; • tworzenie rysunków; • posługiwanie się programami i grami edukacyjnymi, rozwijającymi zainteresowania. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • uruchamianie tablicy multimedialnej w trybie pisania i w trybie interaktywnym; • wykorzystywanie narzędzi multimedialnych. 	<p>kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy teksty: wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki, wyrazy i zdania; • tworzy rysunki za pomocą wybranego programu do tworzenia i edycji grafiki; • posługuje się programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania, poszerza zakres wiadomości. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • uruchamia (z pomocą nauczyciela) tablicę multimedialną w trybie pisania i interaktywnym (np. MultiBook); • wykorzystuje narzędzia multimedialne korzystając z trybu interaktywnego tablicy (np. powiększa i pomniejsza obiekty, przesuwa je, pisze po tablicy interaktywnej).
<p>Wyszukiwanie i korzystanie z informacji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przeglądanie wybranych przez nauczyciela stron internetowych; • dostrzeganie elementów aktywnych na stronnie internetowej; • nawigowanie po stronach 	<p>syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe (np. stroną swojej szkoły); • dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej; • nawiguje po stronach w określonym zakresie;

	<p>w określonym zakresie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • odtwarzanie animacji i prezentacji multimedialnych. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • korzystanie z przekazów multimedialnych oraz stosowanie ich wytworów. 		<ul style="list-style-type: none"> • odtwarza animacje i prezentacje multimedialne. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • korzysta z przekazów multimedialnych, w działalności twórczej stosuje ich wytwory (zgodnie z wiedzą o prawach autorskich).
<p>Bezpieczeństwo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie zagrożeń wynikających z korzystania z komputera; • poznanie zagrożeń wynikających z korzystania z Internetu; • stosowanie się do regulaminu obowiązującego w pracowni komputerowej lub w klasie, w której znajduje się komputer i tablica interaktywna; • stosowanie się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, Internetu i multimedialnych. 	<p>syntetyzujący respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna zagrożenia wynikające z korzystania z komputera: <ul style="list-style-type: none"> – wie, że długie przebywanie i pracowanie przy komputerze nadwyręża kręgosłup, męczy i osłabia wzrok, ogranicza kontakty społeczne; • zna zagrożenia wynikające z korzystania z Internetu, <ul style="list-style-type: none"> – ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu; • stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z Internetu, komputera i multimedialnych: <ul style="list-style-type: none"> – wie, że dzieci powinny korzystać tylko z gier dostosowanych do ich wieku i poziomu umiejętności.

EDUKACJA TECHNICZNA

Klasa I

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Wychoowanie techniczne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poznawanie i obsługiwanie urządzeń; • majsterkowanie i konstruowanie. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jak ludzie wykorzystywali siły natury dawniej i dziś; • wykonuje zabawki napędzane siłami natury (latawce, tratwy, wiatraczki); • bezpiecznie posługuje się urządzeniami technicznymi (lataрка, odkurzacz, zegar); • zna ogólne zasady działania urządzeń domowych (czajnik elektryczny, sokowirówka, suszarka do włosów, mikser, odkurzacz); • wykonuje prace z papieru zgodnie z instrukcją (wycina, zagina, skleja); • buduje z różnorodnych przedmiotów płaskie i przestrzenne formy użytkowe (szataś, namiot, tor przeszkód); • konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu (samochoły, statki, domy) na miarę swoich możliwości. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • posługuje się prostymi narzędziami; • zna właściwości podstawowych materiałów przyrodniczych i papirniczych;

<p>Bezpieczeństwo własne i innych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dbałość o porządek w miejscu pracy, wypoczynku itp.; • przestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas obsługi urządzeń; • przestrzeganie zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego; • komunikowanie się w trudnych sytuacjach życiowych, podczas nieoczekiwanych zdarzeń losowych. 	<p>dyscyplinarny respektujący syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu; • potrafi powiedzieć, jak działa wybrane urządzenie domowe. • utrzymuje porządek wokół siebie (na stoliku, w sali zabaw, ogrodzie itp.); • sprząta po zakończonej pracy i pomaga innym w utrzymywaniu porządku; • zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych; • bezpiecznie porusza się po drogach pieszo i na rowerze; • stosuje elementy odblaskowe; • wie, jak bezpiecznie korzystać ze środków komunikacji; • potrafi zawiadomić dorosłych w sytuacji wypadku; • zna telefony alarmowe. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • pracuje zgodnie z planem; • planuje własną pracę; • podaje zasady obowiązujące pieszych poruszających się po drodze w mieście i na wsi; • rozumie, że należy rozsądnie gospodarować materiałami;
--	---	---	--

				<ul style="list-style-type: none"> • ma świadomość konieczności właściwej organizacji pracy; • rozumie, że jako uczestnik ruchu drogowego musi przestrzegać zasady bezpieczeństwa.
--	--	--	--	--

Klasa II

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umyśle	Umiejętności
Środowisko techniczne.	<ul style="list-style-type: none"> • poznawanie urządzeń informatycznych; • majsterkowanie i konstruowanie; • poznawanie różnego rodzaju budowli; • poznawanie zawodów tzw. technicznych. 	dyscyplinarny syntetyzujący respektujący	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje podstawowe narzędzia i przybory (nóż, nożyczki, młotek); • dowiadyuje się, w jaki sposób powstały przedmioty codziennego użytku, np. meble; • zna środki transportu (lądowe, powietrzne, wodne); • rozpoznaje urządzenia informatyczne (komputer, laptop, telefon komórkowy); • orientuje się w rodzajach budowli (mosty, budynki mieszkalne, wieże, tunele); • zna niektóre zawody związane z techniką (stolarz, murarz, mechanik). <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozdziela rodzaje budowli: biurowe, przemysłowe; • zna zasady działania prostych urządzeń elektrycznych, np. latarka, żelazko, odkurzacz.

<p>Bezpieczeństwo własne i innych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> wykorzystywanie prostych narzędzi codziennego użytku, sposoby korzystania z nich. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący respektujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> bezpiecznie posługuje się prostymi narzędziami i przyrządami (dziurkacz, zszywacz, nożyczki, igła, kolec); określa funkcję poszczególnych narzędzi (do cięcia, szycia, sklejania); bezpiecznie korzysta z domowych urządzeń technicznych (radio, telewizor, odkurzacz); dba o ład i porządek w miejscu pracy; zna bezpieczne sposoby łączenia materiałów (zszywanie, sklejanie, zbijanie, spinanie, zaginanie); dba o narzędzia i właściwie je przechowuje; wskazuje zagrożenia wynikające z niewłaściwego użytkowania urządzeń elektrycznych. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> sprawnie posługuje się narzędziami potrzebnymi do pracy; potrafi poradzić sobie w przypadku drobnych skaleczeń; zna sposoby konserwacji narzędzi; zawsze przestrzega zasad bezpieczeństwa w różnych miejscach i sytuacjach.
<p>Aktywność techniczna.</p>	<ul style="list-style-type: none"> poznanie i wykorzystywanie różnych materiałów. 	<p>twórczy dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela materiały przydatne do majsterkowania; rozpoznaje drewno, metal, tworzywa sztuczne; zna właściwości materiałów (głębki,

			<p>łamiwy, gładki, chropowaty, miękki, twardy);</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi zaplanować własną pracę; • ustala kolejność wykonywanych czynności w trakcie realizacji zadania (mierzenie, wycinanie, zszywanie, ozdabianie itp.); • uczy się dobierać właściwy materiał i narzędzia; • racjonalnie i oszczędnie gospodaruje materiałami; • odpowiednio przygotowuje miejsce pracy; • dba o higienę pracy podczas wykonywania zadań; • wykazuje kreatywność przy tworzeniu swojego dzieła.
--	--	--	---

Klasa III

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Środowisko techniczne.	<ul style="list-style-type: none"> • poznawanie wyglądu, funkcjonowania i przydatności różnych pojazdów, maszyn i urządzeń służących człowiekowi oraz sposobów zastosowania; obsługiwanie urządzeń. 	<p>syntetyzujący dyscyplinarny kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • orientuje się w sposobach wytwarzania przedmiotów codziennego użytku: meble, domy, samochody, sprzęt gospodarstwa domowego; • zna zawody związane z techniką; • szanuje pracę innych ludzi; • rozpoznaje maszyny transportowe (samochody, statki, samoloty); • rozpoznaje podstawowe narzędzia

			<p>i przyrządy;</p> <ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje i obsługuje urządzenia informatyczne (komputer, laptop, telefon komórkowy); rozdziela i nazywa budowle (budynki mieszkalne, przemysłowe, biurowe, mosty, tunele, wieże); rozpoznaje urządzenia elektryczne; określa wartość urządzeń technicznych z punktu widzenia cech użytkowych, ekonomicznych i estetycznych. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> odczytuje ze zrozumieniem instrukcję obsługi prostych urządzeń technicznych; potrafi wymienić elementy budowy wybranych urządzeń; wykonuje makietę budowli lub większej liczby obiektów; zna historię wybranych wynalazków; obserwuje prace rzemieślnika podczas wycieczek do pobliskich warsztatów; sprawnie korzysta z urządzeń informatycznych: telefon komórkowy, komputer, laptop.
<p>Bezpieczeństwo własne i innych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> porządek w miejscu pracy; posługiwanie się 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> dba o ład i porządek w miejscu pracy; utrzymuje higienę podczas pracy; zna zasady bezpiecznego

	narzędziami i urządzeniami; <ul style="list-style-type: none"> • bezpieczeństwo komunikacyjne. 		<p>przechowywania narzędzi technicznych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezpiecznie posługuje się prostymi urządzeniami i narzędziami; • dostrzega zagrożenia wynikające z niewłaściwego korzystania z urządzeń technicznych, szczególnie elektrycznych i gazowych; • bezpiecznie porusza się po drogach pieszo i na rowerze; • korzysta ze środków komunikacji; • udziela pomocy przy drobnych skaleczeniach; • przekazuje prawidłowo informację o wypadku pod numer alarmowy.
Aktywność techniczna.	<ul style="list-style-type: none"> • planowanie i organizacja warsztatu pracy; • działalność konstrukcyjna. 	twórczy dyscyplinarny syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • planuje kolejne czynności podczas wykonywania pracy; • dobiera odpowiednie materiały (papier, drewno, metal, tworzywo sztuczne, materiały włókiennicze) oraz narzędzia; • pracuje indywidualnie i zespołowo; • przygotowuje (gromadzi) potrzebne materiały; • potrafi ciąć papier, tekturę itp.; • montuje modele papierowe i z tworzyw sztucznych, korzystając z prostych instrukcji i schematów rysunkowych (latawiec, makiet domów, modele samochodów, samolotów, statków);

			<ul style="list-style-type: none">• montuje proste obwody elektryczne z gotowych zestawów na miarę swoich możliwości;• wykazuje inwencję twórczą konstruuując różne przedmioty wg własnego pomysłu. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• korzysta z instrukcji urządzeń elektrycznych;• projektuje i wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe, uwzględniając zasady kompozycji.
--	--	--	--

WYCHOWANIE FIZYCZNE

Klasa I

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Sprawność fizyczna.	<ul style="list-style-type: none"> • reagowanie na sygnał dźwiękowy i wzrokowy; • przestrzeganie reguł; • ruch twórczy. 	dyscyplinarny syntetyzujący respektujący	<ul style="list-style-type: none"> • uczestniczy w zabawach orientacyjno-porządkowych; • ustawia się w rozsypane, kole, kolumnie pojedynczej, szeregu, dwuszeregu; • reaguje ruchem na sygnały dźwiękowe i wzrokowe; • porusza się rytmicznie do muzyki; • wyraża ruchem emocje i gesty.
Sport i wypoczynek.	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej; • posługiwanie się przyborem; • kształtowanie cech motorycznych; • stosowanie zdobytych wiadomości w praktyce; 	dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny	<ul style="list-style-type: none"> • rzuca, chwytą, koźluje, toczy i rzuca piłką do celu i na odległość; • pokonuje przeszkody naturalne i sztuczne; • uczestniczy w zabawach bieżnych; • skacze i przeskakuje obunóż; • wykonuje ćwiczenia równoważne; • utrzymuje równowagę ciała. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie konieczność rozwijania sprawności fizycznej; • sprawnie pokonuje tor przeszkód; • potrafi jeździć na rowerze, wrotkach i łyżwach; • uczestniczy w mini grach.

<p>Trening zdrowotny.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dbanie o prawidłową postawę; • uczestniczenie w zajęciach korygujących wady postawy. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie i umie przyjąć prawidłową postawę; • dba o prawidłowy sposób siedzenia w ławce, przy stole i na podłodze; • dokonuje próby samokontroli postawy swojego ciała. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • systematycznie wykonuje ćwiczenia korekcyjne, • dba o prawidłową postawę ciała w każdej sytuacji.
<p>Bezpieczeństwo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzeganie higieny osobistej; • poznawanie działań prozdrowotnych związanych z systematyczną kontrolą zdrowia. 	<p>syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że choroby są zagrożeniem; • przestrzega zaleceń lekarza; • rozumie potrzebę systematycznej kontroli lekarskiej (stomatolog, pediatra); • zna podstawowe zasady zdrowego żywienia; • uczestniczy w grach i zabawach ruchowych; • wymienia sposoby aktywności ruchowej; • spędza czas wolny na świeżym powietrzu; • przestrzega zasad higieny osobistej; • ubiera się stosownie do panujących warunków atmosferycznych i okoliczności; • uczestniczy w wycieczkach. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • zna zalety aktywnego wypoczynku; • uprawia wybraną dyscyplinę sportową.

Edukacja zdrowotna.	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzeganie zasad zażywania leków (nie nadużywanie ich); • poznawanie niebezpieczeństw związanych z zatruciem pokarmowym środkami chemicznymi, narkotykami, grzybami, alkoholem, papierosami, lekami, ogniem, urządzeniami elektrycznym i gazowymi. 	dyscyplinarny syntetyzujący respektujący kreatywny	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że nie wolno zażywać samodzielnie żadnych leków; • nie korzysta bez wiedzy dorosłego ze środków chemicznych, środków czystości i ochrony roślin. <p>Ponadpodstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chętnie uczestniczy w działaniach mających na celu zapobieganie chorobom i promowanie zdrowego stylu życia.
Tolerancja.	<ul style="list-style-type: none"> • udzielanie pomocy osobom niepełnosprawnym. 	respektujący etyczny	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie trudną sytuację dzieci niepełnosprawnych; • pomaga niepełnosprawnym. <p>Ponadpodstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • próbuje podejmować działania wymagające troskliwości i opiekuńczości.

Klasa II

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Sprawność fizyczna.	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzeganie norm i zasad obowiązujących podczas gier i zabaw ruchowych; • wykorzystanie 	dyscyplinarny respektujący syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> • bierze udział w krótkich marszobiegach; • biega po prostej i slalomem; • zna i stosuje różne pozycje wyjściowe; • ustawia się w dwuszeregu;

	<p>przyborów i przyrządów sportowych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • podejmowanie gier i zabaw sportowych. 		<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się przyborami sportowymi zgodnie z ich przeznaczeniem; • respektuje zasady w czasie gier i zabaw; • wybiera bezpieczne miejsce do zabawy. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • właściwie reaguje na sukces i porażkę; • przestrzega zasad i je respektuje w czasie gier i zabaw.
<p>Sport i wypoczynek.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • chwytanie, rzucanie toczenie i kozłowanie piłką; • pokonywanie przeszkód naturalnych i sztucznych; • wykonywanie ćwiczeń równoważnych; • wykonywanie ćwiczeń gimnastycznych – równoważnych w różnych ukladach. 	<p>dyscyplinarny respektujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rzuca, podaje i chwytą piłkę prawą i lewą ręką oraz oburącz; • doskonali umiejętność toczenia i kozłowania piłki; • rzuca piłkę do celu stałego i ruchomego; • prowadzi piłkę nogą; • bierze udział w grach i zabawach sportowych; • pokonuje proste tory przeszkód z elementami pelzania, czołgania, czworakowania, biegów i skoków; • pokonuje niskie przeszkody wykonując skoki jednonóż i obunóż; • wykonuje skoki przez skakankę w miejscu; • skacze w dal z miejsca; • wykonuje ćwiczenia równoważne w różnych ukladach; • pokonuje strach przed wykonaniem ćwiczenia na przyrządzie;

			<ul style="list-style-type: none"> • przyjmuje postawy: zasadniczą, klęk, leżenie; • wykonuje skłony, skręty tułowia, wymachy, krążenia ramion i nóg; • wykonuje ćwiczenia przygotowujące do przewrotu w przód; • wykonuje ćwiczenia gimnastyczne i proste układy taneczne. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • uczestniczy w mini grach: unihokej, mini piłka nożna. 		<ul style="list-style-type: none"> • przyjmuje postawy: zasadniczą, klęk, leżenie; • wykonuje skłony, skręty tułowia, wymachy, krążenia ramion i nóg; • wykonuje ćwiczenia przygotowujące do przewrotu w przód; • wykonuje ćwiczenia gimnastyczne i proste układy taneczne. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • uczestniczy w mini grach: unihokej, mini piłka nożna.
Trening zdrowotny.	<ul style="list-style-type: none"> • przyjmowanie prawidłowej postawy; • stosowanie się do zaleceń dotyczących korygowania postawy. 	dyscyplinarny syntetyzujący respektujący	<ul style="list-style-type: none"> • reaguje ruchem na różne sygnały dźwiękowe; • dokonuje samokontroli swojej postawy ciała w każdej sytuacji; • systematycznie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne wzmacniające mięśnie brzucha i kręgosłupa; • potrafi zaprezentować proste ćwiczenia korekcyjne. 		<ul style="list-style-type: none"> • reaguje ruchem na różne sygnały dźwiękowe; • dokonuje samokontroli swojej postawy ciała w każdej sytuacji; • systematycznie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne wzmacniające mięśnie brzucha i kręgosłupa; • potrafi zaprezentować proste ćwiczenia korekcyjne.
Bezpieczeństwo i edukacja zdrowotna.	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzeganie zasad higieny osobistej; • zapobieganie chorobom; • prawidłowe zachowanie w niebezpiecznych sytuacjach; • właściwe odżywianie; • dbanie o aktywność 	dyscyplinarny syntetyzujący respektujący	<ul style="list-style-type: none"> • dba o czystość ciała, higienę osobistą i o swoje zdrowie; • dba o ład i porządek w swoim otoczeniu; • zwraca się do dorosłego o pomoc w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia; • rozumie, że niewłaściwe odżywianie się może być przyczyną choroby; • wie, że aktywność fizyczna wpływa na 		<ul style="list-style-type: none"> • dba o czystość ciała, higienę osobistą i o swoje zdrowie; • dba o ład i porządek w swoim otoczeniu; • zwraca się do dorosłego o pomoc w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia; • rozumie, że niewłaściwe odżywianie się może być przyczyną choroby; • wie, że aktywność fizyczna wpływa na

	<p>fizyczną i zdrowie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • przestrzeganie zasad zażywania leków (nie nadużywanie ich); • rozpoznawanie nałogów. 		<p>zdrowie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych; • wybiera bezpieczne miejsca do zabaw i gier; • wie, że nie należy nadużywać leków oraz niewłaściwie stosować środków chemicznych; • wymienia niebezpieczeństwa związane z nałogami. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi odszukać na opakowaniu spożywczym datę ważności produktu.
<p>Tolerancja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poznawanie potrzeb osób niepełnosprawnych; • udzielanie pomocy koleżeńskiej. 	<p>etyczny respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podejmuje działania wymagające troskliwości i opiekuńczości; • wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób; • przeciwstawia się nietolerancji wobec osób niepełnosprawnych. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • zna sposoby przelamywania barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Klasa III

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Sprawność fizyczna.	<ul style="list-style-type: none"> wykonywanie marszobiegów; wykonywanie próby sił mięśni brzucha oraz próby gibkości. 	dyscyplinarny respektujący syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> realizuje marszobieg trwający co najmniej 15 minut; umie wykonać próbę siły mięśni brzucha oraz próbę gibkości dolnego odcinka kręgosłupa; biega z przyborami lub sprintem na krótkich dystansach.
Trening zdrowotny.	<ul style="list-style-type: none"> przyjmowanie pozycji wyjściowych; wykonywanie skoków przez skakankę; wykonywanie ćwiczeń równoważnych bez przyborów, z przyborem i na przyrządzie. 	dyscyplinarny respektujący kreatywny	<ul style="list-style-type: none"> reaguje ruchem na różne sygnały wzrokowe i dźwiękowe; stosuje pozycje wyjściowe: start wysoki, niski, wybiegi startowe z różnych pozycji; wykonuje przeskok jednonóż i obunóż nad niskimi przeszkodami; skacze przez skakankę; skacze zawrotnie przez ławeczkę; skacze w dal z miejsca lub z rozbiegu; wykonuje ćwiczenia równoważne bez przyboru, z przyborem i na przyrządzie; wykonuje przewrót. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> sprawnie korzysta z różnych przyborów gimnastycznych.
Sport i wypoczynek.	<ul style="list-style-type: none"> uczestniczenie w zabawach z piłką; przestrzeganie zasad 	dyscyplinarny respektujący syntetyzujący	<ul style="list-style-type: none"> rzuca, chwyta, kozłuje, odbija i prowadzi piłkę; bierze udział w zabawach, mini grach

	<p>poruszania się po drogach;</p> <ul style="list-style-type: none"> • respektowanie reguł i ustaleń sędziego. 	kreatywny	<p>i w grach terenowych, zawodach sportowych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • jeździ na rowerze, rolkach, wrotkach przestrzegając zasad bezpieczeństwa; • prawidłowo zachowuje się w sytuacjach zwycięstwa i porażki; • respektuje reguły gier i zabaw, podporządkowuje się decyzjom sędziego. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • systematycznie dba o własną sprawność fizyczną; • uprawia wybraną dyscyplinę sportową; • aktywnie uczestniczy w grach zespołowych, zawodach sportowych.
<p>Bezpieczeństwo i edukacja zdrowotna.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzeganie zasad higieny osobistej i czystości odzieży; • prawidłowe odżywianie się oraz aktywność fizyczna; • przyjmowanie prawidłowej postawy; • znajomość i przestrzeganie zasad bezpieczeństwa. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący respektywny etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dba o higienę osobistą i czystość odzieży; • wie, do kogo zwrócić się o pomoc w sytuacji zagrożenia, zdrowia lub życia; • przestrzega zasad bezpiecznego zachowania się podczas zajęć ruchowych; • korzysta z przyborów sportowych zgodnie z ich przeznaczeniem; • wie, jakie znaczenie dla zdrowia ma właściwe odżywianie się oraz aktywność fizyczna; • prawidłowo siedzi w ławce, przy stole; • potrafi wybrać bezpieczne miejsce do zabaw i gier ruchowych; • nie zażywa samodzielnie leków;

		<ul style="list-style-type: none">• nie stosuje środków chemicznych niezgodnie z przeznaczeniem. <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• przestrzega zasad właściwego zachowania podczas imprez sportowych;• przestrzega zasad bezpiecznej zabawy w różnych miejscach;• potrafi udzielić pierwszej pomocy (wykonuje opatrunek);• wie jak zachować się podczas krwotoku z nosa.
--	--	---

ETYKA

Klasa I

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Przybliżanie dzieciom ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań, a także obserwacji życia codziennego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzeganie reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej; • współpraca w zabawach i sytuacjach zadaniowych; • tolerancja i życzliwość wobec innych; • współodpowiedzialność za siebie i za innych; • szanowanie środowiska; • rozumienie potrzeby wspólnoty; • rozumienie potrzeby mówienia prawdy; • przeciwstawianie się kłamstwu i obmowie; • szacunek dla cudzej własności; • pomoc potrzebującym; • szacunek dla innych; • unikanie konfliktów; 	<p>etyczny respektywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej; • współpracuje w zabawach; • współpracuje w sytuacjach zadaniowych; • przestrzega reguł obowiązujących w świecie dorosłych; • grzecznie zwraca się do innych; • ustępuje osobom starszym miejsca w autobusie; • podaje upuszczony przedmiot; • wie, że nie można dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych; • jest tolerancyjny i życzliwy wobec innych; • czuje się współodpowiedzialny za innych i za siebie; • szanuje i dba o swoje środowisko; • zdaje sobie sprawę z tego, jak ważna jest prawdomówność; • stara się przeciwdziałać kłamstwu; • nie obmawia kolegów; • wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia;

	<ul style="list-style-type: none"> • znajomość swoich praw i obowiązków. 		<ul style="list-style-type: none"> • pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy; • nie niszczy pożyczonych ani szkolnych rzeczy; • niesie pomoc potrzebującym; • pomaga sąsiadom; • pomaga swoim kolegom; • zna swoje prawa i obowiązki; • wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie należy chwalić się bogactwem ani dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudnych warunkach.
--	---	--	---

Klasa II

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
Przybliżanie dzieciom ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań, a także obserwacji życia codziennego.	<ul style="list-style-type: none"> • rozumienie praw i ich stosowanie; • szacunek dla innych: dorosłych, rówieśników; • pomaganie innym; • przeciwstawianie się kłamstwu i obmowie; • przestrzeganie zasady „nie kradnij”; • pielęgnowanie przyjaźni; • dbanie o otoczenie. 	etyczny respektujący	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, że ludzie mają równe prawa i je stosują; • okazuje szacunek osobom starszym i rówieśnikom; • niesie pomoc osobom potrzebującym; • mówi prawdę, gani kłamstwo, potrafi ocenić swoich rówieśników; • rozumie, że nie można przywłaszczać cudzej własności; • oddaje pożyczone rzeczy; • wie, czym jest przyjaźń i dba o nią; • stara się chronić otaczającą go przyrodę.

Klasa III

Zakres treści	Czynności ucznia	Rozwijane umysły	Umiejętności
<p>Przybliżanie dzieciom ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań, a także obserwacji życia codziennego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie świadomości równych praw człowieka; • okazywanie szacunku; • niesienie pomocy innym; • rozpoznawanie własnej tożsamości; • ocenianie zachowania postaci realnych i literackich; • przestrzeganie zasady „nie kradnij”; • dokonywanie zadośćuczynienia za wyrządzoną szkodę; • pielęgnowanie przyjaźni; • dbałość o otoczenie społeczne i przyrodnicze. 	<p>etyczny respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, że ludzie mają równe prawa, niezależnie od tego, gdzie się urodzili, jak wyglądają, jaką religię wyznają, jaki mają status materialny; • okazuje szacunek i niesie pomoc osobom starszym, niepełnosprawnym oraz rówieśnikom; • zastanawia się nad tym, na co ma wpływ, na czym mu zależy, do czego może dążyć nie krzywdząc innych; • wie, na czym polega prawdomówność i jak ważna jest odwaga przeciwstawiania się kłamstwu i obmowie, potrafi z tej perspektywy oceniać zachowania bohaterów baśni, opowiadań, legend,...; • wie, że nie można zabierać cudzej własności i stara się tego przestrzegać; • wie, że należy naprawić wyrządzoną szkodę; • dostrzega, kiedy postaci z baśni, opowiadań, legend, komiksów nie przestrzegają reguły „nie kradnij”; • starannie dobiera przyjaciół i pielęguje przyjaźnie w miarę swoich możliwości; • wie, że jest częścią przyrody, chroni ją

				i szanuje; • nie niszczy swojego otoczenia.
--	--	--	--	--

4. Planowanie zajęć w klasach I–III

Kompetencje ucznia ujęte w *podstawie programowej* oraz opracowane na ich podstawie treści kształcenia, w programie podlegają interpretacji nauczycieli. Znając cele zapisane w postaci przewidywanych efektów wymagań, nauczyciele planują zajęcia edukacyjne z dziećmi. Ważną kwestią jest określenie tematyki zajęć, która stanowi obszar orientacyjny, nie ma charakteru zamkniętego. Pozostawia się nauczycielowi swobodę w zakresie doboru materiału potrzebnego do osiągnięcia zakładanych celów edukacyjnych. Autorzy programu zaprojektowali 20 modułów tematycznych, które pomogą nauczycielowi właściwie zaplanować pracę.

1. Dom rodzinny – dziecko jako członek rodziny; obrazy z przeszłości (własnej rodziny, szkoły, miejscowości).
2. Dziecko jako uczeń, kolega, przyjaciel; sąsiedzi bliscy i dalecy; obrazy z życia dzieci w innych krajach.
3. Miejsce zamieszkania – miejscowość – życie jej mieszkańców; region, kraj, kontynent.
4. Podobieństwa i różnice między ludźmi; zrozumienie a tolerancja.
5. Ojczyzna, jej symbole i święta państwowe, święta międzynarodowe, baśnie i legendy narodowe.
6. Przyroda w otoczeniu dziecka – zjawiska i procesy przyrodnicze dostępne doświadczeniu dziecka; obserwowanie zjawisk i procesów przyrodniczych.
7. Bogactwa przyrody i formy ochrony środowiska przyrodniczego.
8. Poznawanie własnego ciała; żywność i żywienie.
9. Myśli i uczucia.
10. Dbłość o zdrowie, higiena własna i otoczenia.
11. Świat nauki wokół dziecka – eksperymenty i doświadczenia; wnioskowanie.
12. Kultura, dziedzictwo kultury i jej różnorodność.
13. Konstruowanie i przesyłanie informacji za pomocą pisma.
14. Dziecko w świecie mediów.
15. Współczesne źródła i technologie informacji; korzystanie z czytelni i biblioteki.
16. Wielość środków komunikacji.

17. Narzędzia oraz urządzenia techniczne powszechnego użytku i ich bezpieczne użytkowanie; konstruowanie prostych urządzeń.
18. Wykorzystanie różnych materiałów.
19. Środki transportu.
20. Bezpieczeństwo; poruszanie się po drogach publicznych, rozpoznawanie sygnałów alarmowych o niebezpieczeństwie.

Poznawanie treści obejmujących wymienione moduły zsynchronizowane jest z kalendarzem przyrody oraz wydarzeniami z życia osobistego, rodzinnego i szkolnego ucznia. Uzupełniają to przykłady wykorzystania wielu różnorodnych środków dydaktycznych, a także przygotowane specjalnie MULTIPAKIETY.

Przygotowane zgodnie z koncepcją programu Multipakiety mają pomóc nauczycielowi w organizowaniu i realizacji takich zajęć, które wspomagałyby rozwój, wychowanie i kształcenie w obszarach wymienionych w *podstawie programowej*. Multipakiety to materiały o wysokiej jakości merytorycznej, atrakcyjne i inspirujące dla uczniów I etapu edukacyjnego. Multimedialne środki dydaktyczne wspierające realizację treści zawartych w programie mogą być wykorzystywane z użyciem komputera lub tablicy multimedialnej, ale również w formie tradycyjnej. Mogą wzbogacać, rozszerzać i urozmaicać działania edukacyjne.

Multipakiety są kompatybilne z przyjętą formułą programu „Umysły przyszłości”. W skład pakietu wchodzi: zdjęcia, rysunki, filmy, pliki audio, multimedia oraz przykładowe scenariusze zajęć edukacyjnych dla klas I–III. Wszystkie elementy Multipakietów mają nieograniczoną liczbę pobrań. Nauczyciele mogą bezpłatnie, wielokrotnie wykorzystywać zgromadzone zasoby. Współczesny nauczyciel powinien mieć szeroki dostęp do innowacyjnych materiałów edukacyjnych i do nowoczesnych technologii. Wiele elementów Multipakietów może służyć także nauczycielom realizującym *podstawę programową* w oparciu o inny program edukacji wczesnoszkolnej. Multipakiety są dostępne na stronie projektu „Umysły przyszłości” <http://umysly.edukacyjni.pl>.

Ważną rolę pełnią również opracowane w ramach Multipakietu scenariusze. Każdy z przygotowanych scenariuszy to projekt, propozycja do własnej interpretacji nauczyciela. Każde zajęcia z dziećmi są inne, неповtarzalne, nawet jeśli osnową zajęć jest ten sam pomysł zapisany w scenariuszu. Obserwując swoich wychowanków i rozmawiając z nimi każdy nauczyciel inaczej odczyta i zrealizuje scenariusz. Nauczyciel, po rozpoznaniu indywidualnych potrzeb swoich uczniów oraz możliwości szkoły, w której pracuje, wykorzystując scenariusze stworzy osnowę неповtarzalnych zajęć²⁰. Scenariusz to źródło pomysłów, inspiracja do działania z uczniami w konkretnym środowisku, konkretnej szkole, klasie i zespole uczniowskim.

²⁰ A. Kopik, 2008, *Zrozumieć jak człowiek się rozwija, Scenariusze zajęć w przedszkolu*, cz. II, Wydawnictwo Centrum Edukacyjne Bliżej Przedszkola, Kraków, s. 3.

Tabela 2. Moduły tematyczne programu

MODUŁ 1. DOM RODZINNY – DZIECKO JAKO CZŁONEK RODZINY; OBRAZY Z PRZESZŁOŚCI (WŁASNEJ RODZINY, SZKOŁY, MIESJCOWOŚCI)

Problematyka	Rozwijane umysły	Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów
<p>1. Ja i moja rodzina.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Co to znaczy, że osoby stanowią rodzinę? ▪ Kto wchodzi w skład rodziny? – więzy rodzinne, nazewnictwo, np. kuzyn, brat cioteczny, wujek, stryjek. ▪ Czym różnią się od siebie poszczególne rodziny? – tradycje, zwyczaje, pochodzenie, liczba członków rodziny, dom rodzinny itp. ▪ Co robią razem członkowie rodziny? – uroczystości, spędzanie wolnego czasu. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wykonywanie książeczki o swojej rodzinie. → Spotkanie z chętnym rodzicem: prezentacja ciekawego zawodu lub przeprowadzenie zajęć związanych z pasją rodzica. → Przygotowanie kolacji lub podwieczorku dla mojej rodziny: fotoreportaż (rodzic fotografuje kolejne czynności dziecka podczas wykonywania przez nie posiłku dla członków rodziny; ostatnie zdjęcie przedstawiać będzie rodzinę spożywającą przygotowane danie). → Wystawienie inscenizacji dla najbliższej rodziny: 	<p>etyczny respektywny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ćwiczenie interaktywne – budowanie drzewa genealogicznego: umieszczanie nazw członków rodziny na szkicu drzewa w odniesieniu do dziecka. ▪ Ćwiczenie interaktywne – „Jak ubiera się moja mama?” – dobieranie stroju do sylwety z uwzględnieniem rodzaju ubioru i kolorystyki.

<p>zaplanowanie i przygotowanie przedstawienia, wykonanie zaproszeń i dekoracji okolicznościowej.</p> <p>→ Odgrywanie scenek: przykłady z życia codziennego, stosowanie zwrotów grzecznościowych.</p>		
<p>2. Moje prawa i obowiązki.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Codzienne i okazjonalne obowiązki – podział obowiązków w rodzinie. ▪ Prawa dziecka. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Praca plastyczna połączona z prezentacją – „Co lubię robić w domu?”.</p> <p>→ Wycieczka do schroniska, wolontariat – opieka nad zwierzętami.</p> <p>→ Zabawa „Zgadnij, co lubię robić” – kalambury.</p> <p>→ Tworzenie mapy mentalnej – „Moje prawa w domu” (w oparciu o planszę praw dziecka).</p>	<p>etyczny respektywny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prezentacja – plansza prawa dziecka. ▪ Zdjęcia przykładowej rodziny w różnych sytuacjach, okolicznościach (np. na spacerze, podczas wspólnej zabawy, w kinie, w muzeum, w czasie uroczystości rodzinnej, na imprezie szkolnej).
<p>3. Jestem wyjątkowy i niepowtarzalny (sfera psychiczna/osobowość).</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ „Reklamuję siebie” – prezentacja plastyczna lub aktorska/połączona ze słowem, multimedialna – wyszukiwanie u siebie mocnych stron.</p> <p>→ „Mam talent” – prezentacja swoich zdolności, umiejętności.</p> <p>→ „Odnoszę sukcesy” – zadanie długoterminowe: Co udało mi się zrobić dla innych? Jakie własne słabości udało mi się pokonać? (np. ani razu nie zapomniałem o użyciu zwrotu grzecznościowego, bez proszenia</p>	<p>etyczny respektywny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia zwycięzców na podium z medalami. ▪ Zdjęcia wyjątkowych ludzi, którzy osiągnęli sukces w różnych dziedzinach, np. sportowiec, aktor, piosenkarka.

<p>dbałem o czystość w swoim pokoju). Podsumowanie w formie prezentacji, plakatu lub innej – wybranej przez dziecko.</p>		
<p>4. Rosną zdrowo (rozwój fizyczny). Propagowanie zdrowego stylu życia.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Psychodramy – uczniowie występują w roli uczących swoje młodsze rodzeństwo różnych zachowań, które mogą mieć wpływ na ich zdrowie oraz „Jestem owocem lub warzywem”. → Sporządzenie listy osób – doradców w sprawie zdrowia w domu i w szkole, czym się zajmują i jak im pomagają? (praca w grupach). → Utworzenie najważniejszych zasad, które pomogą im być zdrowymi – mapa mentalna. → Rozmowa z pielęgniarką – bilans rozwoju. → Ważenie i mierzenie dzieci przez pielęgniarkę szkolną. → Robimy „wiosenne kanapki” i wspólnie je konsumujemy. 	<p>etyczny respektujący syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilustracja – „Piramida żywieniowa”. ▪ Filmy: „Jak dbać o higienę osobistą”, „Jak dbać o tężyzną fizyczną”, „Jakie zachowania szkodzą zdrowiu”. ▪ Doradcy w sprawie zdrowia i bezpieczeństwa – ilustracje: rodzice, policjant, lekarz szkolny, nauczyciel, pielęgniarka, opiekun, dziadkowie.
<p>5. Planuję swój dzień. Jak ważne jest zachowanie właściwych proporcji w planowaniu dnia? – czas na naukę zabawę, pomoc rodzeństwu, rodzicom.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Praca plastyczna na temat: „Ciekawie spędzam wolny czas” i ich porównanie (wystawa prac). → Tworzenie listy zachowań sprzyjających zdrowemu stylowi życia, np. spędzam czas na świeżym 	<p>etyczny respektujący syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ćwiczenie interaktywne: przyporządkowywanie pory dnia do czynności. ▪ Ćwiczenie interaktywne: „Mój kącik do nauki” – przemieszczanie i umiejscawianie mebli i przedmiotów. ▪ Ćwiczenie interaktywne: „Zdrowe i niezdrowe zachowania” –

<p>powietrzu, mam pod kontrolą czas, który spędzam przy komputerze, idę wcześniej spać, by być wypoczętym – praca w grupach.</p> <p>→ Tworzenie indywidualnego „planu dnia” w postaci książeczki.</p>		<p>przyporządkowywanie napisów, umieszczanie ich w tabeli.</p>
<p>6. Moi rodzice, moje rodzeństwo, moi dziadkowie. Wzajemna pomoc i współdziałanie w rodzinie.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Wywiad z członkiem rodziny z uwzględnieniem zajęć i zabaw dziadków z okresu ich dzieciństwa wg pytań wypracowanych podczas zajęć; prezentacja wywiadów i ich porównanie.</p> <p>→ Redagowanie opisu dziadka lub babci wg planu.</p> <p>→ Praca plastyczna z podziałem na grupy tematyczne: moje zajęcia z rodzicami, moja opieka nad młodszym rodzeństwem lub moje zabawy z dziadkami.</p> <p>→ Tworzenie kartek okolicznościowych z okazji imienin, urodzin, świąt: mamy, taty, babci, dziadka.</p> <p>→ Spontaniczne scenki dramowe: szacunek wobec osób starszych, okazywanie uczuć innym członkom rodziny (miłości, przyjaźni, zaufania).</p>	<p>etyczny respektywny syntetyzujący</p>	<p>▪ Zdjęcia lub rysunki poszczególnych członków rodziny.</p>
<p>7. Tradycje i zwyczaje mojej rodziny.</p> <p>▪ Święta – jak przygotowujemy się, jak spędzamy.</p> <p>▪ Przekazywanie tradycji rodzinnych.</p> <p>▪ Rodziny, imieniny – jak świętujemy?</p> <p>▪ Niedziela z rodziną – co robimy wspólnie? (spacer, wspólny posiłek, wyjście na rolki, na basen, gry</p>	<p>etyczny respektywny syntetyzujący</p>	<p>▪ Przykładowe ilustracje zwyczajów rodziny.</p>

<p>terenowe i planszowe itp.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → „Zaplanuj najbliższą niedzielę wspólnie z rodzicami w dowolnej formie” – np. plakat – święta – jak przygotowujemy się, jak spędzamy – prezentacja zdjęć świątecznych, przekazywanie tradycji rodzimnych. → Pakowanie prezentów – ćwiczenie praktyczne. → Wykonanie ilustracji na temat spędzania wolnego czasu z rodziną, „Niedziela z rodziną” – co robimy wspólnie? (spacer, wspólny posiłek, wyjście na rolki, na basen, gry terenowe i planszowe itp.). → Planowanie spędzenia najbliższej niedzieli wspólnie z rodzicami w dowolnej formie – np. plakat. 			
<p>8. Dzieje mojej rodziny.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Historia mojej rodziny, (moje babcie, dziadkowie, prababcie, pradziadkowie, ciotki, wujkowie, kuzynostwo). ▪ Imiona, zajęcia, zawody. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Zbieranie informacji na temat mojej rodziny, przekaz ustny i obrazowy (zdjęcia, filmy o rodzinie, portrety przodków, ciekawe historie; pielęgnowanie pamięci o zmarłych). → Dzieje mojej rodziny w postaci albumu (wspólna praca dzieci i rodziców) – zdjęcia, wydarzenia. 	<p>etyczny respektyjny syntetyzujący</p>		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reprodukcje starych portretów rodzinnych. ▪ Przykładowe ilustracje pamiętek rodzinnych.
<p>9. Pamiętki rodzinne.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p>	<p>etyczny respektyjny</p>		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przykładowe ilustracje pamiętek rodzinnych.

<p>→ Prosimy dzieci, aby przyniosły do szkoły albumy, zdjęcia, rekwizyty, różne kolekcje, przedmioty ważne dla mojej rodziny.</p>	<p>syntetyzujący</p>	
<p>10. Dom, w którym mieszkam.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Poznanie różnych domów w Polsce i z różnych stron świata na podstawie zdjęć, ilustracji i własnych doświadczeń. ▪ Poznanie zawodów związanych z tematem „dom”. ▪ Teren wokół mojego miejsca zamieszkania: osiedle podwórko, plac zabaw, park. ▪ Opis domu, w którym mieszkam: nazwa, kolorystyka ilości pięter, sąsiedzi. ▪ Moje mieszkanie: liczba pomieszczeń – ich wyposażenie i przeznaczenie. Mój pokój lub moje miejsce do pracy. ▪ Funkcjonowanie domu, jak oszczędzać energię, wodę, gaz. 	<p>etyczny respektujący syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia różnych budynków (wieżowiec, blok, dom jednorodzinny, kamienica, ale także szalaś, ...). ▪ Domy z różnych stron świata – ilustracje. ▪ Zawody – budownicy, architekt, projektant wnętrz, dekorator itp. – ilustracje.

MODUŁ 2. DZIECKO JAKO UCZEŃ, KOLEGA, PRZYJACIEL; SĄSIEDZI BLISCY I DALECY; OBRAZY Z ŻYCIA DZIECI W INNYCH KRAJACH

<p>Problematyka</p>	<p>Rozwijane umysły</p>	<p>Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p>
<p>1. Jestem uczniem, kolegą, przyjacielem.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Prawa ucznia. ▪ Obowiązki ucznia. ▪ Reguły życia w klasie (przestrzeganie ustalonych na początku roku reguł). ▪ Koleżeństwo i przyjaźń. 	<p>respektujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Historyjka obrazkowa „Po czym poznać przyjaciela?” ▪ Rysunki przedstawiające ucznia w różnych sytuacjach. Pliki audio z bajkami terapeutycznymi, np. „Dzieci w klasie mnie nie lubią”.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Współpraca. ▪ Nauka, zainteresowania, zabawa i odpoczynek. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Gazetka wychowawcza: Gratuluję, Dziękuję, Proponuję, Szkoda, że...; Wolne myśli. → Zabawy integrujące zespół klasowy. → Zorganizowanie wystawki „Nasza szkolna gromada”. → Wykonanie ozdobnych kartek, pisanie życzeń – pamiętamy o urodzinach klasowego przyjaciela lub kolegi. 		<p>„Plotka jest szkodliwa”.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Filmy: „W obronie słabszego”, „Jak być dobrym kolegą?” ▪ Memory z pozytywnymi zachowaniami.
<p>2. Szkoła, w której się uczę.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Szkoła i jej otoczenie (aktywny udział w życiu szkoły, dbałość o jej otoczenie, pielęgnacja roślin w szkolnym ogródku, współorganizowanie imprez szkolnych). ▪ Tradycje szkolne (Dzień Patrona, pasowanie na ucznia, andrzejki, mikołajki, klasowa Wigilia, Walentynki – okazywanie sympatii, Dzień Życzliwości, zabawa karnawałowa, 21 marca – Dzień Samorządności, festyn rodzinny, Dzień Rodziny itp.). ▪ Instytucje współpracujące ze szkołą (PCK, SKO, LOP, OTOP, Caritas, policja, straż miejska, ochroniska zwierząt, nadleśnictwa, domy dziecka, szpitale, teatry, kina, opery, filharmonie, muzea itp.), partnerstwo, wolontariat. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p>	<p>respekujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia mojej szkoły, innych szkół w mieście, szkół z różnych stron świata.

<p>→ Wycieczka wokół szkoły, po osiedlu, mieście, regionie, Polsce, redagowanie gazetki szkolnej po odbyciu każdej wycieczki.</p> <p>→ Savoir-vivre na co dzień (zwroty grzecznościowe, umiejętność zachowania się wobec gości itp.).</p> <p>→ Przedstawienie środkami plastycznymi pracy na temat „Moje obowiązki w szkole”.</p>		
<p>3. Sąsiedzi bliscy i dalecy.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kolega z podwórka, innego miasta i kraju. ▪ Pomoc sąsiedzka (sąsiedzi naszej klasy, sąsiedzi naszej szkoły, z innego miasta, z zaprzyjaźnionej szkoły). ▪ Wizyty składane zaprzyjaźnionym instytucjom, rewizyty. ▪ Udział w akcjach lokalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych. ▪ Szacunek dla innych kultur. ▪ Dzieci z odmiennych kręgów kulturowych (jak się uczą, jak bawią, jak żyją?). ▪ Polska i jej sąsiedzi (państwa sąsiadujące z Polską, państwa Unii Europejskiej, flaga UE). ▪ Międzynarodowy Dzień Dziecka – dzieci z różnych krajów świata, ich wygląd, zwyczaje, zabawy, stroje, tolerancja. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Czytanie lektur, dzięki którym poznajemy życie, zwyczaje, tradycje, kulturę dzieci z innych krajów, np. „Dzieci z Bullerbyn”, „Anaruk, chłopiec</p>	<p>respektujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia dzieci różnych ras. ▪ Multimedia: kontury kontynentów, rysunki dzieci różnych ras, pod postaciami dzieci napisane są ich imiona, np. Anaruk, Kuti, Lu, Jane, Mahomed. Trzeba połączyć dzieci z właściwymi kontynentami. ▪ Kontury mapy Europy – wklejanie flag polskich sąsiadów na poszczególnych konturach krajów. Rysunki dzieci w strojach ludowych z państw sąsiadujących z Polską, dzieci trzymają flagi swojego kraju – łączenie dzieci z konturem ich kraju.

<p>z Grenlandii”, „Ida i konie z Zielonej Wyspy”, „Opowiadania o dzieciach z krajów misyjnych”.</p> <p>→ Pisanie listów do dzieci z zaprzyjaźnionej szkoły w Polsce i z innego kraju (ćwiczenie obcego języka).</p> <p>→ Praca z mapą świata, wskazywanie wybranych państw i określanie ich położenia wobec Polski.</p> <p>→ Zaproszenie do szkoły gości z innego kraju.</p> <p>→ Współorganizowanie z innymi szkołami, urzędami imprez wiejskich, osiedlowych, miejskich, wystaw plastycznych, przedstawień.</p>		
---	--	--

MODUŁ 3: MIEJSCE ZAMIESZKANIA – MIEJSCOWOŚĆ – ŻYCIE JEJ MIESZKAŃCÓW; REGION, KRAJ, KONTYNENT

Problematyka	Rozwijane umysły	Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów
<p>1. Moja miejscowość.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adres zamieszkania. Położenie mojej miejscowości. Miejsca szczególne w miejscu zamieszkania. Rodzaje domów i ich budowa. ▪ Jestem mieszkańcem miasta, wsi, dzielnicy, gminy. ▪ Moje środowisko społeczne i przyrodnicze. Moi sąsiedzi wokół mojego domu i w bloku mieszkalnym. ▪ Jestem członkiem społeczności lokalnej. Typowy krajobraz w mojej okolicy. ▪ Zabytki, tradycje, folklor mojej miejscowości. Instytucje życia publicznego w naszej 	<p>respektujący etyczny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mapa regionu. ▪ Zdjęcia przedstawiające różne krajobrazy. ▪ Zdjęcia architektury zabudowań. ▪ Film o stolicy regionu. ▪ Kolorowanie strojów regionalnych.

<p>miejsowości.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zajęcia mieszkańców, różnorodność zawodów, ciekawi ludzie. ▪ Ważne instytucje kultury w mojej miejscowości. ▪ Osobliwości najbliższej okolicy – język, skanseny, ciekawe obiekty. ▪ Historia regionu – opowieści, podania, legendy, zabytki. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Adresowanie kopert, wysyłanie listów. → Spacer po okolicy (poznanie architektury). → Przeprowadzenie wywiadów z mieszkańcami. → Spotkania z ciekawymi ludźmi. → Wykonanie prac plastycznych przedstawiających otaczający krajobraz i budowle. → Wycieczka do instytucji życia publicznego (poczta, bank itd.). → Wykonanie albumów, gazetek tematycznych. → Tworzenie map pamięci: moja miejscowość, moja ojczyzna. → Inscenizacje, improwizacje, scenki dramowe. → Wyszukiwanie informacji z różnych źródeł. → Tworzenie kącików tematycznych. <p>2. Jestem członkiem społeczności lokalnej (województwa).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Moje województwo na mapie Polski. ▪ Stolica i główne miasta województwa. ▪ Mój region na mapie Polski. Typowy krajobraz 		
	<p>respektujący etyczny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia przedstawiające instytucje życia publicznego. ▪ Mapa regionu. ▪ Książki, przewodniki po miejscowości.

<p>mojego regionu.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ W moim regionie warto zwiedzić. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wycieczka po najbliższej okolicy. → Wykonanie zdjęć krajobrazu. → Spotkania i wywiady z ciekawymi ludźmi. → Czytanie legend, oglądanie filmów, fotografie zabytków, słuchanie muzyki ludowej związanej z regionem. → Spotkania z ludźmi reprezentującymi „ginące” zawody. 		
<p>3. Jestem Polakiem.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ważne wydarzenia historyczne, święta państwowe. ▪ Najstarsze miasta Polski i ich zabytki – dziedzictwo naszej kultury. ▪ Położenie Polski na mapie Europy. ▪ Warszawa i dawne stolice Polski. ▪ Narodowi twórcy kultury – poeci, pisarze, malarze, muzycy. ▪ Twórcy literatury dla dzieci. ▪ Postawy patriotyczne. ▪ Miejsca pamięci narodowej. ▪ Sztuka ludowa. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Udział w uroczystościach szkolnych poświęconych rocznicom wydarzeniom historycznym i świętom narodowym. → Praca z mapą. 	<p>respekujący etyczny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mapa Polski. ▪ Nagranie hymnu. ▪ Symbole narodowe – kolorowanki.

<ul style="list-style-type: none"> → Wykonanie albumów przedstawiających Warszawę i dawne stolice Polski. → Wykonanie książeczek przedstawiających narodowych twórców kultury (muzyków, malarzy, poetów). → Spotkania z twórcami sztuki ludowej. 	
<p>4. Jestem Europejczykiem. Polska na mapie Europy.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Polska na mapie Unii Europejskiej. ▪ Sąsiedzi Polski. ▪ Hymn Unii Europejskiej. ▪ Symbole Unii Europejskiej. ▪ Kraje członkowskie Unii Europejskiej. ▪ Poznawanie kultury i zwyczajów innych narodowości. ▪ Sławni Europejczycy – Ch. Perault, H.Ch. Andersen, A. Lindgren, W. Grimm. ▪ Zwyczaje i tradycje święteczne u naszych sąsiadów. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Udział w konkursach sprawdzających wiedzę o Polsce i Europie. → Wykonanie plakatu o wybranym państwie Unii Europejskiej. → Udział w projekcie edukacyjnym „Poznajemy państwa Unii Europejskiej”. → Wykonanie flag państw należących do Unii Europejskiej. → Słuchanie hymnu Unii Europejskiej. 	<p>respektujący etyczny syntetyzujący</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mapa Europy. ▪ Mapa Unii Europejskiej. ▪ Nagranie hymnu UE. ▪ Puzzle – symbole UE.

<p>→ Nauka wybranych tańców europejskich.</p> <p>→ Czytanie baśni Ch. Perault, H.Ch. Andersen, A. Lindgren, W. Grimm.</p> <p>→ Przygotowanie prezentacji o wybranych zwyczajach i tradycjach. świątecznych w różnych krajach Europy (prezentacja multimedialna, album, gazetka klasowa).</p>		
--	--	--

MODUŁ 4: PODOBIENSTWA I RÓŻNICE MIĘDZY LUDŹMI; ZROZUMIENIE A TOLERANCJA

Problematyka	Rozwijane umysły	Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów
<p>1. Podobieństwa i różnice między ludźmi.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Różnice w wyglądzie między chłopcami a dziewczętami. ▪ Zmiany w postawie fizycznej i wyglądzie ludzi z upływem lat. ▪ Jaki jestem i kim jestem? ▪ Moje mocne i słabe strony. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Dyskusje panelowe.</p> <p>→ Gazetka wychowawcza.</p> <p>→ Malowanie autoportretu.</p> <p>→ Tworzenie listy „Jestem najlepszy w...”.</p>	<p>respektywujący</p> <p>kreatywny</p> <p>etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rysunki przedstawiające dzieci – chłopcy i dziewczęta. ▪ Plansza przedstawiająca zmiany w wyglądzie ludzi z upływem lat.
<p>2. Zrozumienie.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Budowanie pozytywnych relacji w grupie. ▪ Budowanie poczucia bezpieczeństwa w grupie. ▪ Jak rozwiązywać konflikty? ▪ Jak wybaczać i zapomnieć? 	<p>respektywujący</p> <p>kreatywny</p> <p>etyczny</p>	

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jak być dobrym człowiekiem? ▪ Moje sukcesy i porażki. ▪ Śmieję się z samych siebie. ▪ Moje radości i smutki. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Gry i zabawy integracyjne. → Księga życia klasy. → Wycieczki klasowe i szkolne, dyskusje. 		
<p>3. Tolerancja.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Różnice w kolorze skóry. ▪ Niepełnosprawni są wśród nas. ▪ Szacunek dla siebie i innych. ▪ Prawa dziecka i człowieka. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Gazetka wychowawcza. → Scenki dramowe. → Spacer po okolicy z uwzględnieniem miejsc dostępnych dla niepełnosprawnych. 	<p>respektujący kreatywny etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rasy ludzkie – film. ▪ Niepełnosprawni są wśród nas – film.

MODUŁ 5: OJCZYŻNA, JEJ SYMBOLE I ŚWIĘTA PAŃSTWOWE, ŚWIĘTA MIĘDZYNARODOWE, BAŚNIE I LEGENDY NARODOWE

<p style="text-align: center;">Problematyka</p>	<p style="text-align: center;">Rozwijane umysły</p>	<p style="text-align: center;">Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ojczyzna, jej symbole i święta państwowe. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Co to jest ojczyzna? ▪ Nazwa naszej ojczyzny. ▪ Położenie Polski. Symbole narodowe. ▪ Najważniejsze wydarzenia z historii Polski. 	<p>respektujący dyscyplinarny etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Portrety królów polskich. ▪ Kontury mapy Polski. ▪ Rysunki symboli narodowych.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stolica Polski. ▪ Święta państwowe i sposoby ich obchodzenia. ▪ Obrzędy regionalne. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Praca z mapą. → Wykonanie flagi, godła. → Czytanie legend. → Wyszukiwanie informacji w Internecie. → Wywiad z mieszkańcami dotyczący obrzędów regionalnych. 		
<p>2. Święta międzynarodowe.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dzień Dziecka. ▪ Dzień Kobiet. ▪ Międzynarodowy Dzień Teatru. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wyjście do teatru. → Przedstawienia klasowe i szkolne, wykonywanie kukiełek i rekwizytów. → Ilustrowanie obejrzanych przedstawień teatralnych. 	<p>respektujący dyscyplinarny etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Słuchowisko baśni i legend. ▪ Fotografie dzieci z różnych części świata. ▪ Zdjęcia gmachu teatru, lalek, aktorów, rekwizytów. ▪ Film o historii teatru.

MODUŁ 6: PRZYRODA W OTOCZENIU DZIECKA – ZJAWISKA I PROCESY PRZYRODNICZE, DOSTĘPNE DOŚWIADCZENIU DZIECKA; OBSERWOWANIE ZJAWISK I PROCESÓW PRZYRODNICZYCH

<p>Problematyka</p> <p>1. Zjawiska i procesy przyrodnicze.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Przyroda w różnych porach roku. ▪ Przeloty i odloty ptaków. 	<p>Rozwijane umysły</p> <p>respektujący dyscyplinarny syntetyzujący</p>	<p>Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia krajobrazów w różnych porach roku. ▪ Plansza – ptaki zimujące w Polsce.
--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ptaki zimujące w Polsce. ▪ Przystosowanie zwierząt do warunków, w jakich żyją. ▪ Zwierzęta i rośliny w naszym domu i otoczeniu. ▪ Warunki konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwie domowym. ▪ Zagrożenia dla środowiska przyrodniczego ze strony człowieka. ▪ Zagrożenia ze strony zwierząt i roślin dla człowieka. ▪ Znaczenie wody w życiu żywych organizmów. Planety i Układ Słoneczny. ▪ Wpływ światła słonecznego na cykliczność życia na ziemi. ▪ Wpływ przyrody nieożywionej na życie człowieka. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wykonanie karmników dla ptaków. → Segregowanie śmieci w klasie. → Prowadzenie kalendarza pogody. → Wycieczka po najbliższej okolicy, wykonanie zdjęć napotkanych roślin i wyszukiwanie informacji o nich w encyklopedii. → Wykonanie plakatów zachęcających do racjonalnego wykorzystania zasobów przyrody. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jak powstaje pogoda? – zjawiska atmosferyczne (chmury, deszcz, burza, wiatr, śnieg, mróz). ▪ Film o ekologii – zagrożenia dla Ziemi.
<p>2. Doświadczenia dziecka.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wielozmysłowe poznanie środowiska przyrodniczego. ▪ Hodowle i uprawy roślin (w kącikach 	<p>respektywny dyscyplinarny syntetyzujący</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Obieg wody w przyrodzie – plansza. ▪ Rysunki ubiorów na różne pory roku.

<p>przyrodniczych).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zmiany stanów skupienia – parowanie, topnienie, zamarzanie. ▪ Prognoza pogody w życiu człowieka. ▪ Obieg wody w przyrodzie. ▪ Dostosowanie ubioru do pogody. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Posadzenie roślin w klasie i obserwacja ich rozwoju.</p> <p>→ Założenie hodowli zwierząt w klasie (rybki, chomik).</p> <p>→ Wykonywanie prostych doświadczeń.</p> <p>→ Oglądanie i weryfikowanie prognozy pogody, wycieczka do ogrodu zoologicznego, botanicznego, palmiarni itd.</p>		
--	--	--

MODUŁ 7: BOGACTWA PRZYRODY I FORMY OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Problematyka	Rozwijane umysły	Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów
<p>1. Piękno i bogactwo przyrody.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ekosystemy lądowe: <ul style="list-style-type: none"> - las (drzewa liściaste i iglaste, warstwowa budowa lasu, ptaki, ssaki, płazy, gady i owady leśne); - łąka (fauna i flora łąk); - pole (rośliny zielne, zboża, ptaki i ssaki pól); - park (drzewa i krzewy ozdobne, rośliny zielne, zwierzęta żyjące w parku). ▪ Ekosystemy wodne: 	<p>etyczny syntetyzujący dyscyplinarny kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia ekosystemów („W lesie”, „W morskiej głębinie”, „Nad rzeką”, „W stawie”, „Na leśnej polanie”, „Na łące”). ▪ Pliki dźwiękowe – odgłosy ptaków i zwierząt żyjących w Polsce. ▪ Puzzle przedstawiające ptaki migrujące, śpiewające, drapieżne itp. ▪ Karty do sortowania wg koloru

<ul style="list-style-type: none"> - morski (rośliny, ryby i ssaki żyjące w morzu); - słodkowodny: wody płynące – źródła, strumienie, rzeki; wody stojące – stawy, jeziora, bagna (mieszkańcy wód słodkowodnych). ▪ Skarby Ziemi: <ul style="list-style-type: none"> - woda – źródłem życia; - węgiel, sól, ropa naftowa (czarne złoto), gaz, drewno, ruda żelaza, glina, bursztyn (jantar, złoto Bałtyku); - źródła pochodzenia bogactw naturalnych – sposoby ich wykorzystania i znaczenie dla gospodarki; - czyste powietrze potrzebne do życia (Zielone Płuca Polski). ▪ Uroki polskich krajobrazów: <ul style="list-style-type: none"> - walory mazurskich jezior i lasów (Mazury Cud Natury); - biebrzańskie mokradła; - nadbałtyckie plaże; - kaszubskie jeziora i wzgórze morenowe; - zielone niziny porośnięte makami, rumiankami i chabrami; - roztoczańskie doliny; - świętokrzyskie gołoborza; - dolnośląskie winnice; - dzikie Bieszczady, monumentalne Tatry, łagodne Beskidy, Pieniny z przełomem Dunajca i różnorodne Sudety. <p><i>Sposoby realizacji:</i> → Zajęcia terenowe w okolicy szkoły, nad zbiornikiem wodnym, w lesie.</p>		<p>kwadratów (na kwadratach w kolorze zielonym znajdują się zwierzęta i rośliny jednego ekosystemu, np. leśnego – dąb, buk, jarzębina, paproć, żołądzie, borowiki, jagody, muchomorzy, sowa, dzięcioł (pytanie: Do jakiego należy to ekosystemu? Po ułożeniu kwadratów w jednym kolorze pojawia się odpowiedź – ekosystem leśny; na kwadratach w kolorze niebieskim znajduje się fauna i flora mórz i oceanów itd.).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia przedstawiające uroki polskich krajobrazów z podpisami (nazwami miejsc – krain geograficznych).
---	--	--

<p>→ wyszukiwanie informacji w różnych źródłach i wykorzystanie ich w wypowiedziach ustnych i pisemnych.</p>	<p>2. Formy ochrony przyrody.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Parki narodowe: <ul style="list-style-type: none"> - Białowiecki Park Narodowy, pierwszy park w Polsce (Puszcza Białowiecka – jedyny pierwotny las zachowany w Europie i największa na świecie populacja żubra żyjącego na wolności, jedyny w Polsce obszar przyrodniczy wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, gatunki chronione: żubr – największy ssak lądowy Europy, wilk, ryś, wydra, żuraw, bocian czarny, muchołówka, żółw błotny, lilia złotogłów i inne); - Pieniński Park Narodowy – mniszek pieniński znajduje się w Czerwonej Księżce Roślin, trzaska karpacka, sokół wędrowny, niedźwiedź, bóbr; - Tatrzański Park Narodowy – kozica, świstak, niedźwiedź, dziewięciśń, szarotka; - Woliński Park Narodowy – bielik, wodniczka, batalion, buczyna, foka szara, morświn, żmija zygakowata; - Słowiński Park Narodowy – wydmy, mikołajek nadmorski, mewy, kormoran; - Kampinoski Park Narodowy – łoś, bóbr, turzyca, bagna, torfowiska. ▪ Rezerваты przyrody: <ul style="list-style-type: none"> - leśne, florystyczne, torfowiskowe, wodne, stepowe, 	<p>etyczny syntetyzujący dyscyplinarny kreatywny</p>		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia zwierząt i roślin chronionych w Polsce (np. żubr, ryś, świstak, kozica, bielik, kraska, szarotka, dziewięciśń, mikołajek nadmorski, cis, zdjęcia fauny i flory z Polskiej Czerwonej Księgi). ▪ Filmy przedstawiające wybrane parki narodowe. ▪ Konturowa mapa Polski z zaznaczonymi parkami narodowymi i ich logo.
--	---	--	--	--

<p>krajobrazowe.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pomniki przyrody: <ul style="list-style-type: none"> - drzewa i krzewy; - głazy narzutowe, skały; - jary; - źródła, wodospady, wywierzyska; - jaskinie. ▪ Natura 2000: obszary specjalnej ochrony ptaków i ich siedlisk w krajach Unii Europejskiej. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wycieczka do najbliższego parku narodowego, krajobrazowego lub rezerwatu przyrody. → Oglądanie pomników przyrody w okolicy. → Oglądanie filmów o tematyce przyrodniczej, np. „W Puszczy Białowieskiej” (Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska), „Dziobem i pazurem” Krystiana Matyska (produkcja VISION), „Cud ptasich wędrowek – walka o przetrwanie”, „Wodniczka” (produkcja OTOP). 		
<p>3. Działania ekologiczne.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Właściwe zachowanie w lesie (nie halasujemy, nie śmiecimy, nie płoszymy zwierząt, nie palimy ognisk, nie zostawiamy śmieci itd.). ▪ Pielęgnacja roślin w szkolnym ogródku. ▪ Segregacja odpadów. ▪ Oszczędne gospodarowanie wodą, energią elektryczną i gazem. ▪ Zbiórka surowców wtórnych (makulatura, puszki, 	<p>etyczny syntetyzujący dyscyplinarny kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Film ukazujący proces oczyszczania ścieków. ▪ Zdjęcia produktów mających niekorzystny wpływ na przyrodę (np. kosmetyki z freonem, proszki do prania, pestycydy). ▪ Prezentacja pokazująca, w jaki sposób tworzą się kwaśne deszcze i dziura ozonowa.

<p>cartridge, tonery).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Recykling. ▪ Sposoby zapobiegania zanieczyszczenia powietrza, wody i gleby (oczyszczalnie ścieków, wiatrowe elektrownie, samochody na gaz i prąd, jazda rowerem zamiast samochodem, używanie kosmetyków bez freonu, który wpływa na powstawanie dziury ozonowej, uświadamianie szkodliwości wypalania traw dla przyrody, używanie szklanych talerzy i kubków zamiast plastikowych, noszenie zakupów w torbach z tkaniny, unikanie kupowania produktów przesadnie opakowanych, np. folia, karton). ▪ Dokarmianie ptaków i innych zwierząt zimą. ▪ Pomoc zwierzętom ze schronisk. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Obserwacja i analiza sposobów korzystania z wody, energii elektrycznej w domu i szkole.</p> <p>→ Wykorzystanie ekspresji literackiej, plastycznej i muzycznej do propagowania ochrony środowiska (inscenizacje proekologiczne, wystawy prac plastycznych, plakatów, np. „Dbamy o wodę i powietrze”, „Woda cenniejsza od złota”, „Jak powstają kwaśne deszcze i dziura ozonowa?”, pisanie regulaminu turysty, listów do kolegów z innych krajów – zachwalanie uroków Mazur, Tatr, itd., tworzenie wierszy, opowiadań o tematyce przyrodniczej, układanie hasel o ochronie przyrody,</p>		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia oznaczeń informujących, które produkty nie są groźne dla przyrody, np. białe zajączki na czarnym trójkącie z napisem: Nie testowane na zwierzętach. ▪ Ilustracje przedstawiające niektóre przyczyny zanieczyszczenia i niszczenia środowiska naturalnego, np. ścięci spuszczane przez fabryki, nadmierny wyrąb lasów, palenie traw, pożary lasów, paliwa i oleje wylwane przez statki na morzu, polowanie na zwierzęta objęte ochroną. ▪ Film instruktażowy, prezentacja „Jak zrobić prosty karmnik?” ▪ Film przedstawiający sposoby oszczędzania prądu (wyłączanie nadmiernej ilości żarówek w pokoju, wyłączanie baterii od telefonu komórkowego, aparatu fotograficznego, wyłączanie telewizora i komputera ze stanu czuwania itp.). ▪ Film przedstawiający sposoby oszczędzania wody. ▪ Przed myciem naczyń usuwaj resztki jedzenia z talerzy. ▪ Spisane zasady dokarmiania ptaków zimą (nie wolno dokarmiać ptaków soloną słoniną, chlebem, bo zawiera
---	--	---

<p>redagowanie gazetki „Moja Mała Ojczyzna”).</p> <ul style="list-style-type: none"> → Przeprowadzanie doświadczeń, np. filtrowanie wody. → Wykonanie karmników i dokarmianie ptaków zimą. → Zbieranie jesienią kasztanów, którymi zimą będą dokarmiane dziki i przekazywanie ich zaprzyjaźnionemu nadleśnictwu. → Przynależność do organizacji pozarządowych, które zajmują się ochroną środowiska i uczestnictwo w ich działaniach (OTOP – Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, LOP – Liga Ochrony Przyrody). → Udział w międzynarodowych, europejskich i krajowych akcjach proekologicznych (Światowy Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata, Światowe Dni Ochrony Środowiska, Europejskie Dni Ptaków, Spring Alive, Zimowe Ptakolichenie, Dzień Polskiej Niezapominajki, Dni Lasu i Zadrzewień, Dzień Bociana Białego itp.). 		<p>konserwanty i sól, wywołuje to pragnienie, a zimą zbiorniki wodne są zamrożone, a ptaki nie napiją się śniegiem, bo nie potrafią go jeść, poza tym chleb zatyka im jelita i chorują).</p>
--	--	--

MODUŁ 8: POZNAWANIE WŁASNEGO CIAŁA; ŻYWNOSĆ I ŻYWIENIE

<p>Problematyka</p> <p>1. Budowa i funkcjonowanie własnego ciała.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Poznanie, dbanie i sposoby rozwijania narządów ruchu, aktywność fizyczna. ▪ Zmysły rozpoznawanie i nazywanie emocji, poznanie świata za pomocą zmysłów. 	<p>Rozwijane umysły</p> <p>syntetyzujący dyscyplinarny kreatywny</p>	<p>Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ćwiczenia interaktywne: podpisywanie części ciała człowieka, budowanie człowieka z jego części wewnętrznych. ▪ Ilustracja człowieka z jego wewnętrznymi organami.
---	---	---

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Oddychanie, sposoby prawidłowego oddychania. ▪ Nazywanie wewnętrznych organów: żołądek, serce, mózg. ▪ Jak dbać o nasze wewnętrzne organy? ▪ Różnice i podobieństwa między ludźmi, podstawowe różnice płciowe, szanowanie intymności płciowej, uświadamianie jak rodzi się człowiek. ▪ Znaczenie zębów. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wycieczka do dentystry, pediatry. → Spotkania z pielęgniarką szkolną. → Obserwowanie wzrostu naszego ciała przez porównanie własnych zdjęć. → Praktyczne ćwiczenia ratownictwa medycznego i uświadamianie sposobów oddychania. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilustracja człowieka z wyszczególnieniem różnych elementów w budowie (narządy ruchu).
<p>2. Znaczenie właściwego odżywiania się.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wiedza o tym, co jemy. ▪ Warzywa i owoce w diecie człowieka. ▪ Żywność pochodzenia roślinnego. ▪ Żywność pochodzenia zwierzęcego. ▪ Zdrowa żywność. ▪ Mleko jako źródło wapnia. ▪ Rośliny uprawiane w polu i ogrodzie. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wycieczka jesienią do sadu, ogrodu warzywnego. → Udział w programie „Owoce w szkole”. → Tworzenie na zajęciach plastycznych różnorodnych 	<p>syntetyzujący dyscyplinarny kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ćwiczenia interaktywne: grupowanie owoców, warzyw. ▪ Plansza roślin zbożowych, roślin okopowych, roślin włókniстых i oleistych. ▪ Ilustracje różnych łańcuchów pokarmowych. ▪ Ilustracje produktów mlecznych, zbożowych. ▪ Film wyjaśniający pojęcie „racjonalne żywienie”. ▪ Ilustracje produktów, w których

<p>prac: lepienie owoców i warzyw, wydzieranki.</p> <p>→ Pisanie wierszyków i swobodnych tekstów oraz tworzenie przedstawień teatralnych.</p> <p>→ Wykonanie kukielek z warzyw, prezentowanie ich podczas inscenizacji wiersza J. Brzechwy „Na straganie”.</p> <p>→ Rozmowa owocowo-warzywnych kukielek na temat „Jakie witaminy mam w sobie?”.</p> <p>→ Układanie dziennych jadtospisów „Jem to, co zdrowe” z zastosowaniem piramidy żywienia.</p> <p>→ Pielęgnowanie roślin w klasowym ogródku (postanie rzeżuchy, pietruszki, szczypiorku oraz innych ziół) i spożywanie ich, jako dodatek do kanapek.</p>		<ul style="list-style-type: none"> ▪ zawarte są białka, tłuszcze, cukry. ▪ Historyjka obrazkowa pt. „Pięć posiłków z warzyw i owoców dziennie” z podpisami informującymi o konieczności uwzględnienia w codziennej diecie pięciu posiłków z dodatkiem warzyw i owoców. ▪ Zdjęcia przykładowych dziennych zestawów dań (z przepisami) będących przykładem racjonalnego żywienia.
<p>3. Higiena spożywania i przygotowywania posiłków.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zachowanie się przy stole. ▪ Przygotowywanie posiłków i ich spożywanie. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Zorganizowanie wspólnej przerwy śniadaniowej, omówienie zasad spożywania posiłków, higieny ich spożywania i przestrzeganie zasad.</p> <p>→ Przygotowywanie kolorowych kanapek, surówki z marchwi i jabłka, deserów owocowych i wspólne ich spożywanie.</p>	<p>syntetyzujący dyscyplinarny kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Film instruktażowy przedstawiający nawyki higieniczne przy przygotowaniu posiłków: mycie rąk przed gotowaniem, związane włosy, fartuch, mycie warzyw, owoców, mięsa, jajek, porządne wymycie i sparzenie wrzątkiem deski po krojeniu mięsa. ▪ Prezentacja pt. „Savoir-vivre” – pokazanie dobrych manier (nakrywanie, podawanie do stołu i kulturalne jedzenie). ▪ Puzzle do układania przypominające o konieczności mycia rąk przed każdym posiłkiem.

<p>4. Bezpieczeństwo jako element dbania o własne ciało.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bezpieczne poruszanie się po drogach. ▪ Bezpieczne zachowanie się w czasie zabaw. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Ćwiczenia praktyczne w poruszaniu się po drogach. Spotkania z policjantem.</p>	<p>syntetyzujący dyscyplinarny kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prezentacja ukazująca negatywne dla zdrowia (słuchu) skutki słuchania bardzo głośnej muzyki przez słuchawki. ▪ Film przedstawiający praktyczne ćwiczenia w poruszaniu się po drogach (chodzimy poboczem wzdłuż lewej strony jezdni, tak, aby obserwować nadjeżdżające samochody), przejście przez ulicę z sygnalizacją świetlną. ▪ Film ilustrujący zależność drogi hamowania pojazdu od szybkości, z jaką ten pojazd się porusza (pokazanie niebezpieczeństwa dużych prędkości). ▪ Historyjka obrazkowa „Bezpieczne przechodzenie przez jezdnię bez sygnalizacji?” (Zatrzymaj się! Spójrz w lewą stronę! Spójrz w prawą stronę! Jeszcze raz spójrz w lewą stronę! Droga wolna – idź!).
---	--	--

MODUŁ 9: MYŚLI I UCZUCIA

<p>Problematyka</p> <p>1. Świat jest ciekawy (otwartość na świat).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozpoznawanie przedmiotów za pomocą zmysłów: wzroku, dotyku, smaku, węchu i słuchu. 	<p>Rozwijane umysły</p> <p>etyczny respektywny kreatywny</p>	<p>Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Filmy i ilustracje prezentujące niezwykle miejsca na świecie; rośliny i zwierzęta; ludzi, którzy zajmują się
---	---	---

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Źródła poznania świata – książka, kino, telewizja, radio, Internet, podróże, przekaz słowny. ▪ Narzędzia, za pomocą których poznaję świat. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → „Burza mózgów” – Co mnie interesuje w życiu, w świecie? (pasje, zainteresowania, zawody, ciekawe zajęcia, podróże) – uczniowie zauważają, że każdego coś innego ciekawi na tym świecie. → Tworzenie listy przedmiotów, które pomagają w poznawaniu świata – praca w grupach, (mikroskop, luneta, lupa, aparat fotograficzny). → Wycieczka z wykorzystaniem wyżej wymienionych narzędzi. 	<p>rzadkimi pracami – niezwykle zawody.</p>	
<p>2. Jestem optymistą.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wykonywanie rysunku uśmiechniętej buźki – optymista, jakie cechy powinien posiadać i co go charakteryzuje. → Wykonywanie rysunku smutnej buźki – pesymista, jakie cechy powinien posiadać i co go charakteryzuje. 	<p>etyczny respektujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kontrastowe rysunki lub filmiki (dana sytuacja – spojrzenie optymisty i spojrzenie pesymisty).
<p>3. Jesteśmy różni.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → „Burza mózgów” – Czym ludzie różnią się między sobą? – (lubią różne zabawy, różnie się ubierają, co innego lubią jeść, inaczej wyglądają). → Zabawa ruchowa połączona z przyporządkowywaniem: „Stań tam, gdzie twoje 	<p>etyczny respektujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rysunki ludzi różnych ras, płci, typów urody, różnie ubranych. ▪ Utwór muzyczny do pracy plastycznej.

<p>miejsce” (np. kolor włosów – bruneci, blondyni, szatyni; gdzie lubię wyjeżdżać? – jezioro, morze, góry; co lubię jeść? – warzywa, owoce, czym się różnię od innych? – wygląd, pasje, umiejętności.) – łączenie się w grupy,</p> <p>→ Ilustrowanie muzyki – zauważenie rozbieżności w odczytywaniu utworów muzycznych przez różne osoby.</p>		
<p>4. Jestem koleżeński i tolerancyjny. <i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ „Burza mózgów” – Co to znaczy być koleżeńskim?, Co to znaczy być tolerancyjnym? (praca w grupach).</p> <p>→ Dyskusja na temat podanych przykładów z życia.</p> <p>→ Zabawa „Niedokończone zdanie”: Moim najlepszym przyjacielem jest...; Lubię go, bo...; Razem najbardziej lubimy...; Gdy mam kłopoty, on...</p> <p>→ Zabawa interakcyjna „Jesteś świetny” (każde dziecko mówi kilka zdań o zaletach swojego kolegi z ławki, jakie cechy i umiejętności ceni w koleźce i wzajemnie).</p>	<p>etyczny respektujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Filmy o sytuacjach zdarzających się w życiu, o zachowaniu osób koleżeńskich.
<p>5. Nie jestem sam – mam przyjaciół. <i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Dyskusja klasowa na temat „Mój przyjaciel”.</p> <p>→ Sporządzenie listy cech dobrego przyjaciela.</p> <p>→ Wyszukiwanie wśród bohaterów lektur, opowiadań, postaci godnych do naśladowania, którzy byli</p>	<p>etyczny respektujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rysunki przedstawiające sytuacje trudne oraz pomoc udzieloną przez przyjaciela.

<p>dobrymi przyjaciółmi.</p> <p>6. Strach ma wielkie oczy (pokonuję własne lęki). <i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → „Dlaczego strach ma wielkie oczy?” – w jakich sytuacjach się boimy? (metoda – „rybi szkielet”). → „Burza mózgów” – Co zrobić, by pokonać lęk, strach?, Co zrobić, by nie dopuścić do tego uczucia? → Zaproszenie do klasy gościa – pani psycholog, która opowie o sposobach radzenia sobie ze strachem, lękiem, stresem. 	<p>etyczny respektujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Jak wygląda strach?” – karykaturalne rysunki. ▪ Nagrania – przeraźliwe dźwięki, krzyki. ▪ „Czego boi się Ala, a czego boi się Jaś?” – Przykładowe prezentacje naszych lęków za pomocą ilustracji, bądź filmu.
<p>7. Moje sukcesy. <i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Tworzenie mapy mentalnej – „Moje sukcesy małe i wielkie” w proponowanych obszarach: dom, szkoła, kontakty z dorosłymi i kolegami poza domem i szkołą. → Określanie uczuć, jakie towarzyszą sukcesom. → Ilustrowanie i opisywanie mojego najważniejszego sukcesu. 	<p>etyczny respektujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Puzzle tworzące ilustrację sukcesu.
<p>8. Jestem asertywny. <i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Dzieci losują i odgrywają scenki a potem omawiają skuteczność poradzenia sobie z daną sytuacją. 	<p>etyczny respektujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilustracje przedstawiające scenki, kiedy mówimy „NIE”. ▪ Filmy bez zakończenia, np. codzienne pożyczenie kredek od sąsiada z ławki. Po obejrzeniu filmu udzielenie odpowiedzi na pytanie: Jak zachować się asertywnie nie urażając innych?
<p>9. Wyrażam swoje myśli i uczucia oraz szanuję myśli i uczucia innych.</p>	<p>etyczny respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nazywanie uczuć – ilustracja + nazwa uczucia.

<p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wykonanie twarzy wyrażających uczucia: szczęścia, smutku, strachu, złości i zdziwienia. → Nauczyciel czyta opowiadanie i zadaje pytania, dzieci podnoszą rysunki wyrażające uczucia, które ich zdaniem przeżywają bohaterowie opowiadania. → Sposoby rozładowania emocji – rysowanie złości, jako postaci lub mieszaniny barw i kresek. → Ozdobienie w grupach klasowych pojemników (kartonów) na uczucia z napisami: „Co mnie dreczy?”, „Za co dziękuję?”, „O co proszę?”, do których uczniowie anonimowo mogliby wrzucić karteczki. → Niedokończone zdania: najczęściej cieszę się, gdy...; najbardziej boję się, gdy...; smucięm się, kiedy.... 	<p>kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Muzyka relaksacyjna.
--	------------------	--

MODUŁ 10: DBAŁOŚĆ O ZDROWIE, HIGIENA WŁASNA I OTOCZENIA

<p>Problematyka</p> <p>1. Jak ochronić się przed chorobą?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Przyczyny chorób i zapobieganie im poprzez: <ul style="list-style-type: none"> - szczepienia ochronne; - kontrolne wizyty u lekarzy: dentyści, pediatry; - prawidłowe ubieranie (ubranie adekwatne do pogody, w zależności od pory roku); - sen i odpoczynek; - ruch na świeżym powietrzu; 	<p>Rozwijane umysły</p> <p>syntetyzujący etyczny dyscyplinarny kreatywny</p>	<p>Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Film na temat szkodliwości stosowania używek. ▪ Film – wywiad z pielęgniarką na temat higieny własnej i otoczenia. ▪ Plansze przedstawiające prawidłowe zachowania w czasie choroby (w łóżku, skreślony komputer i telewizor, wietrzenie pomieszczeń).
---	---	---

<ul style="list-style-type: none"> - zdrowe żywienie (znaczenie owoców i warzyw w odżywianiu); - celowość picia wody; - substancje niebezpieczne dla zdrowia (uświadamianie negatywnych skutków używania: alkoholu, tytoniu, narkotyków, zatruc grzybami); - bezpieczne zażywanie leków (tylko z rodzicami); - apteczka pierwszej pomocy; - konieczność chronienia narządów zmysłu wzroku (przed bezpośrednim działaniem słońca, czytanie z odpowiednim oświetleniem, ograniczanie czasu spędzanego przed telewizorem i komputerem, zachowanie odpowiedniej odległości od ekranu, unikanie zabawy długimi ostrymi przedmiotami oraz latarką laserową) i słuchu (unikanie hałasu, głośnej muzyki – zwłaszcza słuchanej przez słuchawki); - konieczność noszenia w niektórych przypadkach okularów. ▪ Higiena osobista: - kształtowanie nawyków higienicznych: mycie rąk, mycie zębów; - uświadamianie potrzeby codziennej higieny; - śmiech to zdrowie! (wskazanie negatywnego wpływu pesymizmu na samopoczucie człowieka); - regularne obcinanie i czyszczenie paznokci; - mycie zębów po każdym posiłku; - mycie rąk po każdym wyjściu z toalety, przed posiłkiem, po powrocie do domu z dworu); - czystość odzieży (codzienna zmiana bielizny); 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zegar z podziałem doby na sen, zabawę i lekcje. ▪ Puzzle „Piramida żywienia”. ▪ Film pt. „Szanej wzrok” przedstawiający właściwe zachowania dzieci podczas czytania, pisanie, opalania, gier w gry komputerowe, używania dezodorantów w aerozolu, zapalania fajerwerków (tylko z rodzicami). ▪ Historyjka obrazkowa lub film „Kto wynalazł okulary?” ▪ Film pt. „Okulary – to nic złego” (ma za zadanie pokazać, że nie wolno wyśmiewać się z dzieci, które noszą okulary). ▪ Film pt. „Pomagam niepełnosprawnym” uświadamiający, że nie można śmiać się z osób niepełnosprawnych.
--	---

- korzystanie z urządzeń sanitarnych;
 - zdrowie psychiczne;
 - poznawanie swoich mocnych i słabych stron.
 - Higiena pracy:
 - prawidłowe siedzenie w ławce;
 - właściwe oświetlenie podczas pisania (z lewej strony dla dzieci praworęcznych i z prawej dla dzieci leworęcznych);
 - regularne wietrzenie pomieszczenia, w którym pracujemy;
 - gimnastyka śródlekcyjna;
 - sprzątanie po sobie miejsca pracy i zabawy;
 - dbanie o porządek wokół nas – szkoła, podwórko, plac zabaw itp.;
 - współodpowiedzialność za czystość i porządek w domu.
 - Wypoczynek i jego znaczenie:
 - potrzeba wypoczynku na świeżym powietrzu i w sposób aktywny;
 - sport to zdrowie!
- Sposoby realizacji:*
- Wizyta u dentysty.
 - Praktyczne ćwiczenia szczotkowania zębów.
 - Praktyczne ćwiczenia zachowań po wyjściu z toalety (mycie rąk).
 - Scenka improwizowana „W gabinecie lekarskim”, dialog pacjenta i lekarza na temat sposobów dbania o swoje zdrowie.

<p>→ Ćwiczenia usprawniające narządy zmysłów.</p> <p>→ Plastyczne ilustracje hasła „Dbałość o zdrowie”.</p> <p>→ Wizyta pielęgniarki w klasie, rozmowa na temat codziennej higieny ciała.</p> <p>→ Odgrywanie scenek „Jaki lekarz może mi pomóc?”</p> <p>→ Wycieczka do apteki, wywiad z farmaceutą „Jak należy korzystać z leków?”</p>		
<p>2. Udzielanie pierwszej pomocy potrzebującej osobie z zachowaniem odpowiedniej kolejności:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bezpieczeństwo (zanim udzielasz pomocy, sprawdź, czy nic ci nie grozi). ▪ Wołanie o pomoc. ▪ Wzywanie pomocy przez telefon. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Scenki – ćwiczenia udzielania pierwszej pomocy na fantomach.</p>	<p>syntetyzujący</p> <p>etyczny</p> <p>dyscyplinarny</p> <p>kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Film pt. „Nauka pierwszej pomocy”. ▪ Historyjka obrazkowa, do kolorowania i uporządkowania, przedstawiająca kolejność udzielania pierwszej pomocy.

MODUŁ 11: ŚWIAT NAUKI WOKÓŁ DZIECKA – EKSPERYMENTY I DOŚWIADCZENIA; WNIOSKOWANIE

Problematyka	Rozwijane umysły	Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów
<p>1. Odkrycia i wynalazki – znaczące odkrycia oraz historia popularnych dziś wynalazków.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ogień, elektryczność. ▪ Urządzenia techniczne ułatwiające ludziom życie. ▪ Koło, wóz drabiniasty, bicykl, rower, samochód, parowóz-lokomotywa, samolot, 	<p>dyscyplinarny</p> <p>syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilustracje lub zdjęcia przedstawiające urządzenia techniczne – pralka, zmywarka, suszarka, lodówka, żelazko, toster, radio, telewizor, magnetofon, komputer. ▪ Ilustracje przedstawiające wóz drabiniasty, bicykl, rower, samochody

<p>rakieta.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mierzenie czasu dawniej i dziś. ▪ Odkrycia geograficzne i astronomiczne. ▪ Znani odkrywcy i wynalazcy. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Budowanie prostych obwodów elektrycznych. → Wycieczka do muzeum techniki (urządzenia dawniej i dziś). → Zorganizowanie wystawy współczesnych urządzeń technicznych. → Oglądanie zdjęć i filmów dotyczących odkryć i wynalazków. → Wykonanie zegara słonecznego, klepsydry, tarczy zegarowej. → Wykonanie makiety układu słonecznego. → Wykonanie albumu o znanych odkrywcach i wynalazcach. 		<ul style="list-style-type: none"> osobowe, ciężarowe, parowozy, lokomotywy, samoloty, rakiety. ▪ Ilustracje lub zdjęcia przedstawiające zegary słoneczne, klepsydrę, zegary ogniowe, zegary wskazówkowe, ściennie, elektroniczne. ▪ Ilustracje przedstawiające Układ Słoneczny. Planety.
<p>2. Przyroda wokół nas – życie przyrody, procesy i zjawiska z tym związane.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Obserwacja pogody w różnych porach roku. ▪ Obserwacja zwierząt w różnych porach roku. ▪ Krążenie wody w przyrodzie. ▪ Stany skupienia wody. ▪ Zakładanie hodowli roślin i zwierząt. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wykonanie kalendarza pogody. → Oglądanie prognoz pogody. → Oglądanie filmów o tematyce przyrodniczej. 	<p>syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia lub ilustracje przedstawiające przyrządy meteorologiczne: barometr, wiatromierz, deszczomierz, termometr. ▪ Nagrania dźwiękowe lub filmy przedstawiające zjawiska atmosferyczne: deszcz, grad, burza, ulewa, tęcza, śnieg. ▪ Ilustracje lub zdjęcia przedstawiające zwierzęta zapadające w sen zimowy np. jeże, niedźwiedzie, wędrowniki ptaków (np. bocianów). ▪ Film pt. „W bocianie rodzinie”.

<ul style="list-style-type: none"> → Wycieczka do zoo, ogrodu botanicznego, gospodarstwa agroturystycznego. → Wycieczka do planetarium, centrum naukowego dla dzieci. → Wykonanie doświadczeń związanych z topnieniem, zamarzaniem i skraplaniem wody. → Obserwacja rozwoju roślin i dbałość o odpowiednie warunki życia. → Zakładanie hodowli zwierząt (np. ryby, żółw). 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Film przedstawiający krążenie wody w przyrodzie oraz trzy stany skupienia wody.
<p>3. Chcemy wiedzieć więcej – różne źródła informacji i technologii informacyjnych.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Poszukiwanie, porządkowanie i wykorzystywanie informacji z różnych źródeł wiedzy. ▪ Korzystanie z mediów i nowoczesnych technologii informacyjnych w celu zdobywania nowej wiedzy. ▪ Praca naukowców. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wyjście do biblioteki. → Zorganizowanie klasowej biblioteczki. → Wyszukiwanie haseł i informacji w słownikach i encyklopediach. → Odczytywanie danych z map, planów, instrukcji, wykresów, diagramów, rozkładów itp. → Prowadzenie kroniki klasowej. → Wyszukiwanie informacji w Internecie. → Korzystanie z programów komputerowych i gier edukacyjnych. → Wykonanie prezentacji multimedialnej dotyczącej 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia, ilustracje lub film przedstawiający różne źródła informacji (albumy, mapy, plany, rozkłady jazdy, instrukcje, wykresy, diagramy, druki pocztowe, kroniki, pamiętniki, książki, słowniki, encyklopedie). ▪ Programy komputerowe i gry edukacyjne. ▪ Zdjęcia lub prezentacja multimedialna przedstawiająca sylwetki znanych naukowców. ▪ Zdjęcia, ilustracje lub film przedstawiający różne źródła informacji (albumy, mapy, plany, rozkłady jazdy, instrukcje, wykresy, diagramy, druki pocztowe, kroniki, pamiętniki, książki, słowniki, encyklopedie). ▪ Programy komputerowe i gry edukacyjne.

<p>pracy naukowców.</p>		<p>▪ Zdjęcia lub prezentacja multimedialna przedstawiająca sylwetki znanych naukowców.</p>
<p>4. Zobaczymy, doświadczymy, zrozumiemy – doświadczania i eksperymenty.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dokonywanie różnych pomiarów np. długości dnia w różnych porach dnia i roku, zanieczyszczeń powietrza, wody celem sprawdzenia, wnioskowania i odkrywania. ▪ Przeprowadzanie prostych doświadczeń przyrodniczych związanych, np. z rozwojem roślin. ▪ Obserwacje cykli i regularności w otoczeniu. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wycieczka do oczyszczalni ścieków. → Wykonanie doświadczeń badających poziom zanieczyszczenia powietrza, wody i gleby, (np. w roztopionym śniegu). → Założenie i obserwacja hodowli roślin, np. fasoli, rzeżuchy w różnych warunkach (z i bez dostępu światła, wody, powietrza). → Udział w zbiórce elektrośmieci, plastiku, makulatury. → Prowadzenie kalendarza planu dnia. → Obserwacja wschodów i zachodów słońca, długości dnia i nocy w zależności od pory roku. 	<p>syntetyzujący kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia i filmy przedstawiające rozwój rośliny w różnych ekosystemach, filmy związane z porami roku, porą dnia. ▪ Plansze porównujące środowisko czyste i zanieczyszczone. ▪ Plansze cyklu rozwoju rośliny, motyla, żaby, człowieka.

MODUŁ 12: KULTURA, DZIEDZICTWO KULTURY I JEJ RÓŻNORODNOŚĆ

Problematyka	Rozwijane umysły	Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów
<p>1. Spotkanie ze sztuką – dziecko uczestnikiem w życiu kulturalnym.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Teatr, kino. ▪ Muzea, wystawy i wernisaże. ▪ Filharmonia i koncerty. ▪ Kultura słowa. ▪ Ludzie kultury. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Udział w koncertach, przedstawieniach teatralnych, wystawach, wernisażach. → Udział w spotkaniach z autorami książek dla dzieci. → Udział w warsztatach teatralnych, plastycznych, muzycznych organizowanych, np. przez domy kultury, instytucje współpracujące z oświatą. 	<p>respektujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia przedstawiające teatry, kina, muzea, filharmonię. ▪ Nagranie dźwiękowe, np. fragmenty koncertów muzyki poważnej. ▪ Zdjęcia przedstawiające znane obraz, np. Jana Matejki.
<p>2. Świat nie ma dla nas tajemnic – dziecko jako obywatel świata.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Podobieństwa i różnice pomiędzy ludźmi. ▪ zamieszkującymi różne kontynenty. ▪ Różnice kulturowe. ▪ Różnorodność świata roślinnego i zwierzęcego. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Nazywanie i wyszukiwanie kontynentów na mapie świata. → Poznanie baśni i zabaw dziecięcych z różnych stron świata. 	<p>dyscyplinarny respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia przedstawiające ludzi zamieszkujących różne kontynenty. ▪ Prezentacje multimedialne przedstawiające życie ludzi na różnych kontynentach.

<p>→ Słuchanie utworów muzycznych typowych dla różnych stron świata.</p> <p>→ Oglądanie charakterystycznych krajobrazów z poszczególnych regionów świata.</p> <p>→ Organizowanie wycieczki do zoo, palmiarni, ogrodu botanicznego, wystawy okolicznościowe np. wystawa motyli egzotycznych.</p> <p>→ W marę możliwości inicjowanie spotkań z podróżnikami.</p>		
--	--	--

MODUŁ 13: KONSTRUOWANIE I PRZESYLANIE INFORMACJI ZA POMOCĄ PISMA

Problematyka	Rozwijane umysły	Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów
<p>1. Szyfrujemy i rozszyfrowujemy – kodowanie i dekodowanie informacji.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Odczytywanie piktogramów, znaków informacyjnych, napisów. ▪ Odczytywanie zakodowanych informacji. ▪ Kodowanie informacji za pomocą znaków i obrazków. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Zajęcia w Miasteczku Ruchu Drogowego.</p> <p>→ Ćwiczenia w zakresie odczytywania piktogramów, znaków.</p> <p>→ Samodzielne kodowanie informacji.</p> <p>→ Przekazywanie informacji za pomocą pantomimy.</p>	<p>dyscyplinarny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilustracje przedstawiające różne rodzaje pisma, np. pismo obrazkowe, hieroglify, alfabet Morse’a, Braille’a. ▪ Ilustracje przedstawiające różne sposoby porozumiewania się, np. język migowy. ▪ Ilustracje przedstawiające zakodowane informacje.
<p>2. Potrafimy się porozumieć – konstruowanie (redagowanie) różnorodnych wypowiedzi</p>	<p>syntetyzujący dyscyplinarny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nagrania dźwiękowe w formie zaproszenia, np. na bal karnawałowy,

<p>pisemnych.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zaproszenie. ▪ Ogłoszenie. ▪ Zawiadomienie. ▪ Kartka pocztowa. ▪ List. ▪ Kartka z pamiętnika. ▪ Dziennik pokładowy. ▪ Notatka kronikarska. <p>Sposoby realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Wysyłanie listów i kart pocztowych. → Redagowanie krótkich form wypowiedzi pisemnych. → Wykonanie ogłoszeń i zaproszeń na imprezę szkolną, np. bal, festyn, przedstawienie. → Prowadzenie kroniki klasowej. 		<p>ogłoszenia, np. o zaginięciu psa, zawiadomienia, np. o konkursie, listu do rodziców z wakacji, kartki z pamiętnika, notatki kronikarskiej.</p>
<p>3. Ludzie listy piszą – różne sposoby przesyłania informacji.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rodzaje przesyłek pocztowych. ▪ Przesyłanie i odbieranie korespondencji na poczcie. ▪ Nowoczesne sposoby przesyłania informacji – poczta elektroniczna. <p>Sposoby realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Wycieczka na pocztę, spotkanie z pracownikiem poczty. → Adresowanie listów i kart pocztowych. → Zakładanie poczty internetowej. → Wysyłanie maila, sms-a. 	<p>dyscyplinarny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilustracje lub zdjęcia przedstawiające list, telegram, kartkę pocztową, paczkę, skrzynki pocztowe, znaczki pocztowe, listonosza. ▪ Prezentacja multimedialna przedstawiająca drogę listu lub krótki film przedstawiający drogę listu od nadawcy do adresata.

→ Gra planszowa „Pocztą”.		
→ Oglądanie zbiorów filatelistycznych.		

MODUŁ 14: DZIECKO W ŚWIECIE MEDIÓW

Problematyka	Rozwijane umysły	Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów
<p>1. Jestem widzem i słuchaczem – różne źródła informacji i technologii informacyjnej:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Audycje radiowe. ▪ Programy telewizyjne. ▪ Filmy edukacyjne. ▪ Prasa, czasopisma dla dzieci. ▪ Reklama w mass mediach. ▪ Programy komputerowe i gry edukacyjne. ▪ Internet jako źródło wiedzy – wyszukiwanie i selekcjonowanie informacji. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Słuchanie audycji radiowych. → Rozmowa na temat wybranych programów telewizyjnych. → Oglądanie filmów edukacyjnych. → Zorganizowanie wystawy czasopism dla dzieci. → Redagowanie gazetki klasowej. → Wykonanie plakatu reklamowego na określony temat. → Korzystanie z programów komputerowych i gier edukacyjnych. → Poszukiwanie informacji w Internecie. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nagrania dźwiękowe słuchowisk radiowych dla dzieci. ▪ Przykłady filmów edukacyjnych. ▪ Komputerowe programy edukacyjne. ▪ Adresy stron internetowych.

<p>→ Wyjście do rozgłośni radiowej, kina, teatru.</p> <p>2. Z komputerem za pan brat – podstawy korzystania z komputera.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Obsługa komputera – włączanie i wyłączenie, uruchamianie programów. ▪ Posługiwanie się myszką i klawiaturą. ▪ Posługiwanie się programami Paint, Wordpad – tworzenie rysunków, tekstów, zapisywanie obrazów i tekstów. ▪ Korzystanie z kalkulatora. ▪ Drukowanie informacji. ▪ Elementy zestawu komputerowego. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Obsługiwanie komputera w pracowni komputerowej.</p> <p>→ Posługiwanie się edytorem tekstu: wykonanie i wydrukowanie prac do gazetki szkolnej.</p>	dyscyplinarny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilustracje przedstawiające jak zmienił się komputer na przestrzeni czasu oraz ilustracje przedstawiające poszczególne elementy zestawu komputerowego.
<p>3. Dbam o swoje zdrowie i bezpieczeństwo – zagrożenia i niebezpieczeństwa wynikające z korzystania z komputera, Internetu i multimedialnych.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wpływ komputera i telewizji na zdrowie fizyczne i psychiczne człowieka. ▪ Cyber przemoc, niebezpieczeństwa czyhające w sieci. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Wykonanie plakatów ukazujących wpływ komputera i telewizji na zdrowie psychiczne</p>	syntetyzujący respektywny etyczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Adresy stron internetowych bezpiecznych dla dziecka. Prezentacje multimedialne pokazujące bezpieczne korzystanie z zasobów Internetu, np. „Bezpieczeństwo dziecka w sieci”.

<p>i fizyczne człowieka.</p> <p>→ Redagowanie zasad prawidłowego korzystania z telewizji i komputera.</p> <p>4. Sięgam do różnych źródeł wiedzy.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dziecko jako świadomy użytkownik programów komputerowych i telewizyjnych. ▪ Wyszukiwanie i korzystanie z informacji. ▪ Dokonywanie właściwych wyborów programów telewizyjnych i gier komputerowych. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Wyszukiwanie i korzystanie z zasobów Internetu.</p> <p>→ Obsługiwanie przeglądarki internetowej.</p>	<p>syntetyzujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gry komputerowe, np. Poznajemy litery, Zabawy matematyczne.
<p>5. Mam swoje pasje – rozwijanie zainteresowań.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wyszukiwanie edukacyjnych audycji radiowych, programów telewizyjnych, prezentacji multimedialnych. ▪ Samodzielna obsługa programów. ▪ Tworzenie prezentacji multimedialnych. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Przedstawianie prezentacji multimedialnych na forum klasy.</p> <p>→ Prezentacja filmów, zdjęć, rysunków w wersji elektronicznej.</p> <p>→ Nagrywanie audycji, bajek, wierszy, piosenek na znane nośniki przekazu informacji.</p> <p>→ Udział w konkursach informatycznych oraz konkursach wykorzystujących umiejętności obsługi komputera.</p>	<p>kreatywny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przykłady prezentacji multimedialnych, audycje radiowe, programy telewizyjne i komputerowe, prezentacje multimedialne, portale internetowe.

MODUŁ 15: WSPÓŁCZESNE ŹRÓDŁA I TECHNOLOGIE INFORMACJI; KORZYSTANIE Z CZYTELNI I BIBLIOTEKI

Problematyka	Rozwijane umysły	Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów
<p>Korzystanie z różnych źródeł wiedzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Z książką na Ty; - zachowanie w miejscach użyteczności publicznej (np. bibliotece); - książka jako źródło wiedzy, przeżyć, rozrywki; - propagowanie czytelnictwa. ▪ Media: - w formie tradycyjnej: lokalne gazety, czasopisma, przewodniki, informatory, encyklopedie; - w formie elektronicznej: portale internetowe. ▪ Telewizja i radio mogą być złe: - wybór programów do oglądania i słuchania przez dzieci; - czas spędzony przed telewizorem; - co to są decybele? - wykorzystanie treści audycji telewizyjnych i radiowych. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Tworzenie biblioteczki klasowej. → Wycieczka do biblioteki i czytelnia, np. szkolnej, miejskiej. → Korzystanie z e-booka. → Zapraszanie do przeczytania – nauczyciel w trakcie „Dnia czytelnictwa prezentacji” przedstawia 	<p>syntetyzujący etyczny kreatywny</p>	<p>Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nagranie audio – słuchowisko radiowe – lektor czytający tekst opowieści: „Jak powstała książka?” ▪ Zdjęcia dawnych i współczesnych czasopism dla dzieci. ▪ Prezentacja multimedialna: „Od pomysłu do czytelnika” ze slajdami: <ul style="list-style-type: none"> - autor (kto to jest?), - pisarz, - ilustrator, - drukarz, - wydawca, - księgarz, - bibliotekarz, - czytelnik (z książką, z e-bookiem lub słuchający nagrania, np. z płyty CD). ▪ Ćwiczenie interaktywne: na tablicy interaktywnej widnieją pojęcia, np. Wykonuje ilustracje do książek /...../ Sprzedaje książki. /...../ Wypożycza książki /...../ Pisze książki /...../ <p>Na dole tablicy są wyrazy: autor, pisarz itd. Uczniowie podchodzą i przesuwają je obok właściwej odpowiedzi. Jeżeli wykonają</p>

ciekawy fragment książki i zachęca do jej przeczytania.

→ Raz w miesiącu (dzień czytelnicych prezentacji) prezentowanie przez dzieci przeczytanej książki, komiksu lub ulubionego dziecięcego czasopisma.

→ Czytanie przez dzieci ulubionych fragmentów prozy lub wierszy.

→ Wydawanie gazetki klasowej, publikowanie w lokalnej prasie.

→ Nagrania audycji klasowych.

→ Utworzenie klasowej księgi bajek (dzieci piszą wiersze, teksty bajek, opowiadań, tworzą do nich ilustracje i wkładają do specjalnej księgi, ozdobnego pudełka lub segregatora).

→ Wywiad z bibliotekarką.

→ Korzystanie z Internetu w czytelnictwie.

→ Zorganizowanie akcji polegającej na wymianie książek pt. „Wymieńmy się książkami”.

→ Tworzenie na zajęciach plastycznych obrazków na dowolny temat, po wyschnięciu i ocenie prac zawieszonych na tablicy lub ułożonych na podłodze (np. jak wagoniki), dzieci oglądając obrazek za obrazkiem układają historyjkę.

→ Zabawa dokończ zdanie: dzieci otrzymują kartki A4, na których napisane są początki zdań, np.

Książka służy do.....

Kupię książkę, ponieważ.....

Pójdę do biblioteki.....

połączenie dobrze, to wyraz zostaje, jeżeli źle, to ucieka z powrotem na dół tablicy.

- Ćwiczenie interaktywne na tablicy interaktywne: widnieje ramka, do której przesuwane będą wyrazy pokrewne do wyrazu: *KSIĄŻKA*.

U dołu tablicy napisane pokrewne wyrazy: księgarnia, księgowy, księgarz, książeczka itd. oraz nie należące do rodziny wyrazów, np. ksiądz, książę, gazeta, czasopismo, sprzedawca, bibliotekarz. Uczniowie przesuwać do ramki wyłącznie wyrazy pokrewne. Jeżeli źle wykonają polecenie, to wyraz wraca z powrotem.

- Ćwiczenia interaktywne:
 - zaprojektowanie okładki do swojej ulubionej książki;
 - połączenie tytułów książek i autorami.
- Film – zagrożenia związane z telewizją, wpływ telewizji na nasze życie.
- Rysunki (ilustracje) okładki książek, do których dzieci mogą układać tytuły oraz pomysły dotyczące treści książek, np.
 - dziewczynka z balonikami w lesie;
 - chłopiec w fartuszkach kuchennym z dużą patelnią, a na patelni małe sylwetki krasnoludków;
 - dzieci siedzące w klasie w ławkach, w jednej z ławek siedzi smok itd. (chodzi

<p>Lubię czytać <i>Każde dziecko kończy zdanie według swojego skojarzenia, następnie je prezentuje.</i></p>		<p>o proces tworzenia ciekawych historyjek i tytułów przez dzieci).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Prezentacja multimedialna lub film „Poznanie i stosowanie higienicznych, bezpiecznych warunków korzystania z Internetu, komputera”. ▪ Plik muzyczny – podkład muzyczny do piosenki (+ tekst piosenki) pt. „Czytam, słucham i oglądam”.
--	--	---

MODUŁ 16: WIELOŚĆ ŚRODKÓW KOMUNIKACJI

<p>Problematyka</p>	<p>Rozwijane umysły etyczny respektujący kreatywny</p>	<p>Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p>
<p>Tropiciele informacji.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Źródła informacji: <ul style="list-style-type: none"> - w formie tradycyjnej: list, zaproszenie, plakat, reklama, instrukcja, mapa (plan miasta), encyklopedie, atlasy, słowniki; - z wykorzystaniem nowoczesnej techniki: list e-mail, telefon, komunikatory internetowe (rozmowy na żywo, wideo konferencje). ▪ Komunikowanie się – bezpieczeństwo <ul style="list-style-type: none"> - wykorzystanie telefonów alarmowych: 999, 998, 997, 112; - bezpieczne korzystanie z Internetu; - sygnały alarmowe; - poznanie zasad zachowania się w drodze ewakuacji. ▪ Z kulturą na Ty – czyli jak kulturalnie rozmawiać 		<p>Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gra multimedialna – <i>Dopasuj numer alarmowy do odpowiedniego pojazdu:</i> Rysunek karetki pogotowia – numer 999; Rysunek straży pożarnej – numer 998; Rysunek pojazdu policji – numer 997; ▪ Puzzle multimedialne „Ułóż kopertę” 6-, 9-, 15-elementowe <p>Rysunek rozłożonej koperty ze znaczkiem, z zaznaczonym miejscem <i>Nadawca, adresat</i> – (koperta może mieć narysowany delikatny motyw z papeterii dekoracyjnej).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Puzzle multimedialne „Mapa Polski” (6-, 9-, 15-elementowe). ▪ Ilustracje w formie komiksu z pustymi dymkami przedstawiające sytuacje

<p>i skutecznie porozumiewać się:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozmawianie (zasady kulturalnej rozmowy z rówieśnikami i dorosłymi i rozmowy telefonicznej); - słuchanie; - przekazywanie informacji. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Projektowanie plakatu. → Bieg patrolowy „Znam swoją miejscowość”. → Tworzenie kartek okolicznościowych. → Planowanie, wystawienie sztuki teatralnej – dla najbliższego Środowiska (zaproszenia, plakaty, bilety). → Debaty klasowe „za” i „przeciw”. → Korespondencja. → Ćwiczenia/symulacje – zawiadomienia składane z wykorzystaniem numerów alarmowych. → Udział w ćwiczeniach ewakuacyjnych. → Odgrywanie scenek z zastosowaniem zwrotów grzecznościowych. → Zabawy (ćwiczenia) z zakresu udzielania pierwszej pomocy. → Teatryki dziecięce: drama, teatryk cieni, teatryk kukielkowy, pacynki. 	<p>z wykorzystaniem zwrotów grzecznościowych, np.</p> <ul style="list-style-type: none"> - dziecko z tornistrem idące do szkoły spotykające dorosłego; - dziecko ustępujące miejsca w tramwaju starszej osobie; - chłopiec przepuszczający dziewczynkę w drzwiach do klasy, chłopiec wręczający/podający książkę innemu dziecku; - dziecko przechodzi obok nauczyciela na korytarzu; - nauczyciel podaje uczniowi zeszyt; - dziecko wychodzi z mamą z zakładu fizjerskiego; - dziewczynka częstuje koleżankę owocami; (zwroty grzecznościowe do wycięcia lub wpisania przez ucznia: proszę, dziękuję, przepraszam, dzień dobry, do widzenia). <ul style="list-style-type: none"> ■ Plik muzyczny: Efekty dźwiękowe: ruchu ulicznego, dźwięk sygnalizacji dźwiękowej dla niewidomych, karetka pogotowia, straż pożarna, policja. ■ Puzzle w wersji stolikowej (czarno-białe) 10-, 20-, 30-elementowe pojazdów: <ul style="list-style-type: none"> - karetki pogotowia; - straży pożarnej; - policji; <p>na których widnieją numery alarmowe.</p>
---	--

		<ul style="list-style-type: none"> ■ Puzzle multimedialne „Uwaga pożar” (9-, 15-, 21-elementowe – rysunki do puzzli: pożar domu, lasu, pola, łąki <i>(mogą znajdować się na nich uciekające osoby, zwierzęta, ptaki)</i>, straż pożarna w akcji). ■ Prezentacja multimedialna na temat udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym w wypadkach i urazach. ■ Prezentacja multimedialna: pokaz tradycyjnych i nowoczesnych sposobów przekazywania informacji (slajdy): <ul style="list-style-type: none"> - znaki dymne „wici”; - posłaniec konny – pocztylion; - dylizans; - kod Morse’a – sposób reprezentacji alfabetu, cyfr i znaków specjalnych za pomocą dźwięków, ruchów rąk, błysków światła, impulsów elektrycznych lub znaków popularnie zwanych kreską i kropką; - pismo Braille’a; - sygnalizacja świetlna – race dymne; - list, listonosz – poczta; - telefon; - telewizja, radio – reporter; - telefon komórkowy; - komunikatory Internetowe.
--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> ■ Układanka multimedialna: „Wzywam pomoc”. <i>Ułóż zdania we właściwej kolejności dzwoniąc pod numer 112</i> (zdania są „rozsypane” na tablicy) lub <i>Ponumeruj zdania we właściwej kolejności</i> przeprowadzania rozmowy wzywając pomoc – obok zdań znajdują się kwadraciki do wstawiania numerków od 1 do 8: <ol style="list-style-type: none"> 1. Przedstaw się. 2. Powiedz, ile masz lat. 3. Powiedz, gdzie się znajdujesz. 4. Powiedz, co się stało. 5. Powiedz, ile osób jest poszkodowanych. 6. Powiedz, czy poszkodowany jest przytomny. 7. Podaj numer, z którego dzwonisz. 8. Nigdy nie rozłączaj się pierwszy, poczekaj, aż dystrybutor potwierdzi zgłoszenie. <ul style="list-style-type: none"> ■ Animacja rysunkowa „Łańcuszek przeżycia” na temat udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym w wypadkach i urazach (np. wypadek na rowerze). <ul style="list-style-type: none"> - zachowanie własnego bezpieczeństwa; - sprawdzanie przytomności; - wezwanie pomocy; - pozycja boczna ustalona. ■ Plansza rysunkowa z ilustracjami
--	--	--

		<p>wyboru „Z kulturą na TY, czyli prawidłowe zachowanie na koncercie, w kinie, w teatrze, w operze”.</p> <p>Na planszy jest 5 par ilustracji przedstawiających prawidłowe i nieprawidłowe zachowania w wyżej wymienionych miejscach. W prawym górnym rogu każdej ilustracji znajduje się kwadracik – pole do wypełnienia kolorem, np. zielonym.</p>
--	--	---

MODUŁ 17: NARZĘDZIA ORAZ URZĄDZENIA TECHNICZNE POWSZECHNEGO UŻYTKU I ICH BEZPIECZNE UŻYTKOWANIE; KONSTRUOWANIE PROSTYCH URZĄDZEŃ

Problematyka	Rozwijane umysły	Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów
<p>W domu – szkole – wokół nas.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rola urządzeń w naszym życiu. - narzędzia i urządzenia domowe: zegar, latarka, waga, termometr, telefon komórkowy, pralka, zmywarka, suszarka do włosów, roboty kuchenne, odkurzacz, aparaty fotograficzne, kamery, GPS-y, telewizory; - narzędzia i urządzenia w szkole: komputery, laptopy, notebooki, tablice interaktywne, wizualizery, rzutnik. <p><i>Uwaga:</i> <i>Należy skupić się na urządzeniach dostępnych i znanych dzieciom, warto wybrać też te, które wskazują na stały postęp techniczny.</i></p>	<p>dyscyplinarny synetyzujący kreatywny respektujący</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia: zegar, latarka, waga, termometr, telefon komórkowy, pralka, zmywarka, suszarka do włosów, roboty kuchenne, odkurzacz, mikrofalówka, lodówka, aparaty fotograficzne, kamery, GPS-y, telewizory, komputery, laptopy, notebooki, tablice interaktywne, wizualizery, rzutnik. ▪ Zabawa multimedialna – „Dopasuj urządzenie do miejsca użytkowania”. <p>Opis zabawy: na planszy znajdują się cztery miejsca: łazienka, kuchnia, ogród i szkoła; pod spodem rozsypane</p>

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Instrukcja obsługi dla każdego: - umiejętność działania zgodnie z instrukcją (czytanie ze zrozumieniem instrukcji, piktogramów – instrukcji obrazkowych); - bezpieczeństwo użytkownika urządzeń. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sławni wynalazcy: - Jan Gutenberg – twórca pierwszej przemysłowej metody druku; Louis Braille – zasłynął jako twórca alfabetu dla niewidomych; Alexander Graham Bell – twórca telefonu; - wynalazcy polscy: Marian Rejewski – matematyk i kryptolog, który pracował przed wojną niemiecką maszynę szyfrującą Enigma; Kazimierz Pruszyński – konstruktor pierwszej na świecie kamery filmowej; Ignacy Łukasiewicz – wynalazca lampy naftowej, twórca przemysłu naftowego. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>Monitorowanie zużycia energii przez urządzenia elektryczne.</p> <ul style="list-style-type: none"> → Pomiary (temperatura, wagi). → Wycieczka do sklepu AGD. → Przygotowanie posiłku (np. soku) z użyciem urządzeń. → Tworzenie własnych instrukcji obsługi i schematów ikonograficznych wybranych urządzeń. → Twórcze działania artystyczne pod hasłem „mam pomysł – jestem wynalazcą”. → Codzienne ćwiczenia w wykorzystaniu sprzętu 	<p>urządzenia: robot kuchenny, lodówka, pralka, suszarka, rzutnik, tablica interaktywna, kosiarka, sekator.</p> <p>Zadaniem dziecka jest dopasowanie urządzeń do odpowiedniego miejsca.</p> <p><i>UWAGA: urządzenia mogą jednocześnie pasować do więcej niż jednego miejsca, np. pralka do kuchni lub do łazienki</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Plik muzyczny – odgłosy urządzeń: robot kuchenny, suszarka do włosów, pralka, kosiarka, sekator. ▪ Historyjka obrazkowa przedstawiająca sposób użytkowania, np. odkurzacza „Franus lubi porządek”: <ol style="list-style-type: none"> 1. Bałagan w pokoju, 2. Składanie odkurzacza przez dziecko, 3. Prawidłowe wkładanie wtyczki do kontaktu, 4. Odkurzenie, 5. Wyjmowanie wtyczki z gniazdka, 6. Składanie odkurzacza, 7. Franus w posprzątanym pokoju, czytający książkę. ▪ Prezentacja multimedialna lub pakiet zdjęć ukazujących rozwój telefonii (różne aparaty telefoniczne, centrale telefoniczne dawniej i dziś). ▪ Zabawa multimedialna – „Wstaw właściwą literę”.
--	---

<p>szkolnego – uruchamianie przez dzieci, dbałość o sprzęt.</p> <p>→ Techniki C. Freineta – doświadczenia poszukujące „Wynalazca w moim otoczeniu” – uczniowie w grupie dyskutują i wskazują znane im z najbliższego otoczenia osoby, które w domu, na działce lub w innym miejscu dokonały jakiegoś udogodnienia. Po dokonaniu wyboru jednego udogodnienia działają w oparciu o fiszkę problemową z punktami:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przygotujcie 7 pytań do wywiadu z wybranym przez Was bohaterem – wynalazcą. 2. Wykonajcie rysunki lub zdjęcia, na podstawie których opowiecie koleżankom i kolegom o wynalazku – udogodnieniu. 3. Przygotujcie projekt reklamowy wynalazku, którym się zajmujecie. <p>→ Świadome korzystanie z telewizora – wybór programów typu: „Galileo”, „Jak to jest zrobione?” czy bajek z serii „Pomysłowy Dobromir”.</p>		<p>Na planszy znajdują się wyrazy z okienkami – trudności ortograficzne:</p> <p>łazienka – ła__enka, kuchnia – ku__nia, ogród – ogr__d, lodówka – lod__wka, suszarka – s__szarka, rzutnik – rz__tnik.</p> <p>Pod spodem litery zi, ź, ch, h, ó, u.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Prezentacja multimedialna lub film pt. „Ślawni wynalazcy”.
--	--	---

MODUŁ 18: WYKORZYSTANIE RÓŻNYCH MATERIAŁÓW

<p>Problematyka</p> <p>Prace manualne z różnych materiałów; organizacja pracy; praca w wybranych zawodach.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Materiały: papier, drewno, plastik, glina, tkanina, materiały przyrodnicze: kasztany, żółędzie, liście, 	<p>Rozwijane umysły</p> <p>kreatywny respektyujący syntetyzujący dyscyplinarny</p>	<p>Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Filmy: „Jak powstaje papier?” „Co można zrobić z plastiku?” „Jak powstaje stół?”
---	---	---

<p>suszone kwiaty.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zawody: leśnik, stolarz, krawcowa, projektant, architekt, lalkarz (jako rzemieślnik zajmujący się wytwarzaniem lalek). ▪ Procesy powstawania papieru, mebli, materiału (płótna), powstawanie dziecięcego dzieła, planowanie imprezy klasowej. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Tworzenie form przestrzennych z różnorodnych materiałów. → Tworzenie wystaw klasowych i na terenie szkoły. → Wycieczka do, np. drukarni, zakładu krawieckiego, stolarni, szkółki leśnej. → Wycieczki, udział w warsztatach – ogląd lub aktywne uczestnictwo w zajęciach związanych z rękodziełem (np. garncarstwo, tkactwo, rękodzieło papiernicze, w tym decoupage, malowanie na szkle). → Wycieczki terenowe połączone ze zbieraniem materiałów przyrodniczych. → Projekt: zdobywanie i gromadzenie informacji związanej z hodowlą lasu, zagospodarowaniem lasu, ochroną lasu i ekologią, ochroną przyrody, produktywnością lasu, zarządzaniem lasu, użytkowaniu lasu, zoologia leśna, łowiectwo. → Tworzenie scenografii do wydarzeń klasowego. → Spotkania z gośćmi – reprezentantami wymienionych wyżej zawodów. 	<p>„Krawcowa i jej sprawne paluszki”</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kolorowanki multimedialne: „Zaprojektuj swój dywan” (Przygotowane wzory do kolorowania – uczeń sam doбира kolory). ▪ Zabawa interaktywna „Labirynt” – „Jaki to zawód?”. <p>Na planszy po lewej stronie pionowo rozmieszczone są przybory i narzędzia pracy: igła z nawleczoną nitką, hebel, ekierka i ołówek, lalka. Po prawej stronie pionowo w dowolnej kolejności rozmieszczone są osoby – pani siedząca przy maszynie lub trzymająca nożyczki, pan trzymający młotek i gwóźdź przed nim leży deska, pan siedzący przed deską kreślarską, pan trzymający lalkę. Między prawą i lewą stroną narysowane są, w sposób poplątany, ścieżki łączące narzędzia z postaciami.</p> <p>Zabawa polega na wykorzystaniu narzędzi do pisania z tablicy interaktywnej, np. pióra fluorescencyjnego lub pędzla, w różnych kolorach zaznaczając poplątane ścieżki i odgadnięciu zawodu: stolarza, krawcowej, architekta, lalkarza.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kolorowanki multimedialne związane z pracą w zawodzie: stolarz, krawcowa, projektant, architekt ▪ Rysunki do pokolorowania:
--	--

<p>→ Zabawy konstrukcyjne z wykorzystaniem klasowych i przyniesionych przez dzieci zabawek (np. klocki lego).</p> <p>→ Projektowanie stroju np. dla lalki.</p> <p>→ Wykonanie z szarego papieru lub gazet balowej sukni (np. dla Kociuszka) – praca zespołowa z manekinem.</p> <p>→ Symulacja: wywiad z projektantem mody „Pytania do....”</p> <p>→ Tworzenie projektu ex libris do stemplowania własnych wytworów plastycznych.</p>	<p>- stolarz w warsztacie z narzędziami, wykonujący stół;</p> <p>- krawcowa w pracowni krawieckiej (stół, maszyna do szycia, igły, nożyce);</p> <p>- projektant mody przy manekinie modeluje suknię;</p> <p>- architekt przy desce kreślarskiej tworzący projekt domu z ogrodem.</p> <p>Opis zadania:</p> <p>uczniowie niosą w wybrane miejsce odpowiedni kolor poprzez naciśnięcie myszką na niego w palecie barw widniejących na planszy.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Prezentacja multimedialna: „Jak to z Inem było” – proces powstawania materiału (płótna), od zasiania lnu poprzez pracownię projektanta do warsztatu krawieckiego. ▪ Układanka multimedialna: „Zaprojektuj plac zabaw”, „Zaprojektuj dziecięce osiedle” (układanki posiadają gotowe elementy, np. huśtawki, drabinki, ławki, kwietniki, drzewa, krzewy, domki do zabawy, które dzieci samodzielnie „układają”). ▪ Plik muzyczny: dźwięk: piła ręczna, elektryczna, młotek, maszyna do szycia, nożyce. ▪ Historyjka obrazkowa „Jak powstaje
--	--

		<p>krzesło?” – demonstracyjna oraz te same dla dzieci do pracy indywidualnej lub grupowej (mniejszych rozmiarów).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kolorowa „Miarka do mierzenia wzrostu dzieci” (rysunki, które jak tapetę można złożyć i przykleić w klasie do stałych ćwiczeń w mierzeniu). ▪ Zdjęcia wyrobów z gliny „Dawne i współczesne”. ▪ Zdjęcia (rysunki) osób w danym zawodzie, przy pracy.
--	--	---

MODUŁ 19: ŚRODKI TRANSPORTU

<p>Problematyka</p>	<p>Rozwijane umysły</p>	<p>Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p>
<p>1. Przez morza i oceany – środki transportu wodnego.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tworzenie map mentalnych – „Co to jest transport wodny?”. ▪ Zapoznanie z różnymi środkami transportu wodnego, śródlądowego i morskiego. ▪ Zapoznanie z rodzajami statków ze względu na ich przeznaczenie. ▪ Umiejscowienie portów i zapoznanie się z funkcjonowaniem portu morskiego i rzeczno-urządzeniami tam się znajdującymi, pracą ludzi zatrudnionych w porcie morskim i rzeczno-zawody związane z transportem wodnym. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny etyczny</p>	<p>Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Filmy: „W porcie morskim”, „W porcie rzeczonym”. ▪ Zdjęcia różnych środków transportu wodnego (statki pasazerskie, kontenerowce, drobnicowce, masowce, trawlerzy, zbiornikowce, promy, barki, kutry rybackie). ▪ Ilustracje, zdjęcia portów rzecznych i morskich.

<p>2. Po drogach i bezdrożach – środki transportu lądowego.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Środki komunikacji publicznej. Rozróżnianie środków komunikacji, oznaczeń różnych przystanków, rodzajów biletów. ▪ Ocena zachowań pasażerów, przewidywanie skutków tych zachowań. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Wycieczka na dworzec kolejowy, autobusowy lub do zajezdni MZK – zapoznanie ze środkami transportu samochodowego i kolejowego (ciężarowego, osobowego, towarowego). → Wykonywanie scenek dramatycznych – dialog „Kupuję bilet”. → Rozpoznawanie poznanych środków lokomocji na podstawie dźwięków. → Dopasowywanie nazwy elementów budowy samochodu do jego schematu. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia różnych środków transportu lądowego. ▪ Prezentacja dworca kolejowego, autobusowego; transport kolejowy: pociągi (pasażerskie i towarowe). ▪ Ilustracje lokomotyw: parowa, spalinowa, elektryczna.
<p>3. W przestworzach – środki transportu powietrznego. Czynnności ludzi oraz wartość pracy pilota i służb naziemnych.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → Kalambusy lub scenki pantomimiczne. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Historyjka obrazkowa „Od lotu ptaka do startów w przestrzeń kosmiczną”. ▪ Plansza przedstawiająca rysunek portu lotniczego z sylwetkami samolotów i ludzi, które posłużą do zobrazowania różnych sytuacji.
<p>4. Podróże przyszłości.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → „Burza mózgów” – objaśnianie pojęć – „wehikuł”, „podróż do przyszłości”. 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdjęcia wahadłowca, poduszkowców, pojazdów ekologicznych. ▪ Planety Układu Słonecznego i satelity.

<p>→ wspólne konstruowanie „wehikułu czasu”.</p> <p>→ „Przemieszczanie się w czasoprzestrzeni” – indywidualne podróże w wyobraźni – dzielenie się wrażeniami z innymi.</p> <p>→ Wspólna wyprawa „wehikułem czasu” w przyszłość, rozmowa na temat: „Czy można zmienić przyszłość, przenosząc się do przyszłości”.</p>		
<p>5. Ekopodróże.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Planowanie tras wycieczek przyjaznych środowisku: rowerowej i pieszej.</p> <p>→ „Burza mózgów” – ograniczanie emisji spalin – wniosek: np. rowerem zamiast autem; autokarem zamiast kilkoma samochodami – ekonomia podróży.</p> <p>→ Rozmowa na temat korzyści i wad transportów: wodnego, lądowego, powietrznego.</p> <p>→ Gromadzenie informacji uzyskanych we wcześniejszych doświadczeniach w technice „rybiego szkieletu”.</p>	<p>dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilustracje przedstawiające zasady zachowania w środkach komunikacji miejskiej i międzymiastowej, np. zachowanie w samochodzie, autobusie, na peronie.
<p>6. Planujemy podróże.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Ćwiczenia dramowe: „Co należy zrobić przed podróżą?” – scenki przygotowywane i prezentowane w grupach.</p> <p>→ Planowanie podróży: wyszukiwanie ciekawostek o miejscach, które będziemy zwiedzać; sporządzenie listy potrzebnych rzeczy, zrobienie</p>	<p>dyscyplinarny syntetyzujący kreatywny etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozkłady jazdy – do odczytywania informacji. ▪ „Zanim wyruszę w podróż” – przygotowanie do podróży, kolejne czynności, ilustracje (co w domu?, co na dworcu?, co, po dotarciu do celu?).

<p>zakupów na podróż; dokonanie zakupu biletów; zapakowanie bagażu podręcznego, ustalenie, co to jest i co powinno się w nim znaleźć; przygotowanie właściwego ubrania na podróż.</p>		
---	--	--

MODUŁ 20. BEZPIECZEŃSTWO; PORUSZANIE SIĘ PO DRÓGACH PUBLICZNYCH, ROZPOZNAWANIE SYGNAŁÓW ALARMOWYCH O NIEBEZPIECZEŃSTWIE

Problematyka	Rozwijane umysły dyscyplinarny syntetyzujący etyczny	Przykłady wykorzystania środków dydaktycznych, w tym Multipakietów <ul style="list-style-type: none"> ▪ Film, prezentacja multimedialna „Na skrzyżowaniu”.
<p>1. Bezpieczna droga do szkoły. <i>Sposoby realizacji:</i> → Wybieranie znaków drogowych (modeli), napotykanym w drodze do szkoły, omawianie ich wyglądu i znaczenia. → Zabawa – „przechodzę przez jezdnię”, utrwalanie 5 zasad prawidłowego przechodzenia przez jezdnię. → Nauka na pamięć wiersza o przechodzeniu przez jezdnię. → Spotkanie z policjantem ruchu drogowego – omówienie zasad pozwalających dzieciom bezpiecznie przebyć drogę do szkoły. → Rozmowa na temat bezpiecznego poruszania się po drogach wiejskich na podstawie filmu i własnych doświadczeń.</p>		
<p>2. Jestem uczestnikiem ruchu drogowego. <i>Sposoby realizacji:</i> → „Burza mózgów” – „Co to jest kodeks drogowy?, jego znaczenie”.</p>	dyscyplinarny syntetyzujący etyczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Plansze o ruchu drogowym. ▪ Ćwiczenie interaktywne znaki drogowe – rodzaje, podział na grupy.

<p>→ Omówienie znaczenia sygnalizacji świetlnej oraz znaków drogowych na podstawie plansz i własnych doświadczeń.</p> <p>→ Wycieczka na najbliższe skrzyżowanie – rozpoznawanie znaków drogowych, przechodzenie przez jezdnię.</p> <p>→ Wykonywanie najważniejszych znaków drogowych i ich klasyfikowanie ze względu na kształt, tło, obramowanie.</p> <p>→ Zabawa w ruch drogowy – gra planszowa.</p>			
<p>3. Rozpoznaj zagrożenia, unikam sytuacji niebezpiecznych.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Niebezpieczeństwa w drodze do szkoły (obcy, jezdni). <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Omawianie scen z filmu.</p> <p>→ Poznanie niebezpieczeństw podczas zabaw na dworze (ruiny, wykopy, strychy, piwnice, dachy budynków, niebezpieczne zabawy z ogniem, procą).</p>	<p>dyscyplinarny syntetyzujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sceny zagrożenia w postaci filmu z alternatywą dalszego ciągu zdarzeń (wersja A – wzięła cukierek od nieznanego; wersja B – odmówiła przyjęcia; co będzie dalej?). 	
<p>4. Wiem jak się zachować w sytuacji zagrożenia.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Wizyta w gabinecie pani pielęgniarki, rozmowa o sytuacjach, w których potrzebne jest udzielenie pierwszej pomocy.</p> <p>→ Praktyczne ćwiczenia w udzielaniu pierwszej pomocy w przypadku skaleczenia, omdlenia, złamania kończyny, krwotoku z nosa i oparzenia.</p>	<p>dyscyplinarny syntetyzujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Film prezentujący sceny z wzywaniem pomocy. ▪ Historyjka obrazkowa „Jak udzielić pierwszej pomocy przedmedycznej?” 	

<p>→ Scenki dramowe pokazujące, jak powinien postąpić świadek wypadku.</p> <p>→ Zorganizowanie klasowego kąćka udzielania pierwszej pomocy.</p>		
<p>5. Postępuję zgodnie z zasadami ewakuacji. <i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Ćwiczenia praktyczne – poznanie drogi ewakuacyjnej w szkole; jej oznakowania.</p> <p>→ Uczestnictwo w próbnym alarmach.</p>	<p>dyscyplinarny syntetyzujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Oznaczenie dróg ewakuacyjnych – duże rysunki. ▪ Filmy obrazujące ewakuację w czasie: pożaru, ataku terrorystycznego.
<p>6. Bezpiecznie bawię się latem i zimą.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Organizacja czynnego wypoczynku. ▪ Zasady racjonalnego odżywiania i ubierania się w zimie. ▪ Rodzaje i przyczyny wypadków zagrażających dzieciom podczas zabaw zimowych. ▪ Sposoby zachowania się w czasie wypadków. ▪ Zdrowie i bezpieczeństwo w czasie wypoczynku. <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <p>→ Rozmowa na temat bezpieczeństwa podczas podróży.</p> <p>→ Praca w grupach na temat bezpiecznych zabaw podczas wakacji „jak należy zachować się w lesie, nad wodą, w górach?”</p> <p>→ Wykonywanie plakatów grupowych „Moje bezpieczne wakacje”.</p>	<p>dyscyplinarny syntetyzujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilustracje: bezpieczne zabawy latem i zimą. ▪ Film przedstawiający zagrożenia. ▪ Rysunki ilustrujące bezpieczne (takie, które nie zagrażają zdrowiu) i niebezpieczne (zagrażające zdrowiu) zabawy, np. <ul style="list-style-type: none"> - Na sztucznym lodowisku, nie na stawach, rzekach i jeziorach. - Zjeżdżanie na sankach w wyznaczonych miejscach. - Rzucanie śnieżkami do wyznaczonego celu, nie twardymi śnieżkami w ludzi. - Bezpieczne zabawy latem nad wodą, tylko na strzeżonej plaży. - Granie w piłkę na boisku, nie przy ulicy.
<p>7. Bezpiecznie korzystam z prostych narzędzi i urządzeń elektrycznych.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tworzenie zasad zachowania się w miejscu pracy – 	<p>dyscyplinarny syntetyzujący etyczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Filmy o korzystaniu z urządzeń i narzędzi. ▪ Ilustracje przedstawiające właściwą

<p>postawa przy siedzeniu, właściwe oświetlenie, porządek na stanowisku pracy.</p> <p><i>Sposoby realizacji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> → „Burza mózgów” – „Co to jest prąd elektryczny?” → Demonstrowanie pracy różnych urządzeń elektrycznych z uwzględnieniem prawidłowego sposobu wkładania i wyciągania wtyczki z gniazdka elektrycznego. → Wypisywanie zasad bezpieczeństwa w kontakcie z urządzeniami elektrycznymi – praca w grupie. 		<p>postawę przy siedzeniu, poprawnie zainstalowane oświetlenie, porządek na biurku i kontrastujące z nimi.</p>
---	--	--

5. Sposoby osiągnięcia celów ogólnych i szczegółowych

W tym rozdziale opisane zostały sposoby osiągnięcia celów, czyli to, jakimi metodami i za pomocą jakich form organizacyjnych nauczyciel może pracować z dziećmi. Autorzy programu kierowali się:

1. Teoretycznymi przesłankami koncepcji umysłów przyszłości H. Gardnera.
2. Załoženiami teorii inteligencji wielorakich H. Gardnera.
3. Przesłankami koncepcji *Wielointeligentnej edukacji dla dziecka* A. Kopik i M. Zatorskiej.
4. Europejskimi Ramami Odniesienia.
5. Sugestiami zawartymi w „Zalecanych warunkach i sposobach realizacji” zapisanych w Rozporządzeniu MEN z 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej.
6. Różnorodnymi metodami i technikami pracy, które:
 - kształcą umiejętności ponadprzedmiotowe;
 - motywują uczniów do pracy;
 - są najbardziej efektywne (strategie/metody już stosowane i sprawdzone przez nauczycieli piszących program);
 - angażują różne zmysły (polisensoryczne) wykorzystujące ruch, wielorakie inteligencje, technologię komputerową;
 - działają na emocje, potrafią zaciekawić;
 - są dostosowane do indywidualnych potrzeb uczniów.

5.1. Skuteczne sposoby pracy z dziećmi umożliwiające rozwój kompetencji kluczowych i „umysłów przyszłości”.

A. Umysł kreatywny

„Osoba kreatywna wyróżnia się temperamentem, osobowością i postawą. Nie satysfakcjonuje jej aktualna praca, istniejące normy, bieżące pytania ani udzielane na

nie odpowiedzi. Rusza w nieznanie i cieszy się tym – a przynajmniej to akceptuje – że różni się od ogółu. Jeśli pojawia się coś nietypowego..., nie ucieka przed tym, lecz stara się zrozumieć, czy ma do czynienia z banalnym błędem, niepowtarzalnym wyjątkiem, czy też nieodkrytą dotąd prawdą”²¹.

Podstawowe zasady rozwijania kreatywności uczniów przez nauczycieli:

1. Pozwólcie dziecku samodzielnie odkrywać zjawiska, procesy, pojęcia, zależności. Poszukiwanie i obserwacja angażują i motywują do pracy.
2. Doskonalcie umiejętności uczniowskie angażując ich wszystkie zmysły. Biegłość w różnych dyscyplinach jest punktem wyjścia do kreacji.
3. Kształtujcie w uczniach poczucie własnej wartości, wskazujcie każdy postępowanie szanując ich indywidualność. Poczucie sukcesu sprzyja innowacyjności.
4. Pozwólcie wyrażać w różnorodnej formie myśli, poglądy, pomysły, idee swoim uczniom. Każde dziecko pragnie tworzyć.
5. Wskazujcie użyteczność podejmowanych prac, zadań. Dziecko mające świadomość celu identyfikuje się z zadaniem, bierze odpowiedzialność za jakość wykonania.
6. Debatujcie, rozmawiajcie, rozstrzygajcie. Rozwiązywanie problemów uczy szukania wielu rozwiązań, oceniania ich, przewidywania, dokonywania wyborów.

Odniesienie do europejskich ram kompetencji kluczowych	Słowa – klucze	Rekomendowane metody, formy i techniki pracy
Biegłość: <ul style="list-style-type: none"> ▪ porozumiewanie się w języku ojczystym; ▪ porozumiewanie się w językach obcych; ▪ kompetencje 	Poszukiwanie i obserwacja	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stawianie pytań i poszukiwanie wielu odpowiedzi. ▪ Nagrywanie wywiadów, audycji klasowych. ▪ Eksploracja najbliższego terenu. ▪ Praca z instrukcją.

²¹ H. Gardner, 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, dz. cyt., s. 87.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ matematyczne; ▪ podstawowe kompetencje naukowo-techniczne; ▪ kompetencje informatyczne. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Praca metodą „kruszenia”. ▪ Biegi patrolowe. ▪ Gry dydaktyczne. ▪ Pokaz. ▪ Pomiar. ▪ Metoda projektu.
Poczucie sukcesu, indywidualność: <ul style="list-style-type: none"> ▪ umiejętność uczenia się; ▪ świadomość i ekspresja kulturalna. 	Poszukiwanie i obserwacja	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metoda ruchu rozwijającego W. Sherborne. ▪ Technika samodzielnej pracy C. Freineta – doświadczenia poszukujące.
Odpowiedzialność: <ul style="list-style-type: none"> ▪ kompetencje społeczne i obywatelskie; ▪ inicjatywność i przedsiębiorczość. 	Tworzenie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metoda E.J. Dalcroza. ▪ Metoda R. Labana. ▪ Ekspresja słowna. ▪ Techniki pracy C. Freineta: swobodny tekst, gazetka klasowa, korespondencja międzyszkolna. ▪ Ekspresja plastyczno-techniczna.
	Rozwiązywanie problemów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza przypadku. ▪ Symulacje. ▪ Debaty. ▪ Giełdy pomysłów. ▪ Mapy pojęciowe. ▪ Drzewo decyzyjne. ▪ Techniki pracy C. Freineta: planowanie pracy (indywidualne i zbiorowe), gazetka wychowawcza.

B. Umysł syntetyzujący

„Umysł syntetyzujący pobiera informacje z różnych źródeł, poddaje je obiektywnej ocenie i zrozumieniu, a potem zestawia je ze sobą w sposób sensowny nie tylko dla osoby dokonującej syntezy, ale także dla innych osób. Umiejętność ta jest ceniona od dawna, ale w dobie coraz szybszego napływu informacji staje się niezbędną”²².

Podstawowe zasady rozwijania umysłu syntetyzującego u uczniów przez nauczycieli:

²² Tamże, s. 13.

1. Pozwólcie dziecku na pobieranie informacji z różnych źródeł, na poznawanie faktów, zjawisk, procesów, pojęć, zależności, na odkrywanie samodzielnie i z innymi dziećmi. Poszukiwanie i obserwacja rozbudzają ciekawość, rozwijają znajomość różnych dyscyplin naukowych, angażują chęć i motywację do działania.
2. Doskonalcie u uczniów umiejętność gromadzenia i porządkowania posiadanych wiadomości. Zestawianie danych pogłębia ich rozumienie, daje możliwość ich analizowania, klasyfikowania, szeregowania, syntetyzowania i integracji, wyrabia biegłość w różnych dyscyplinach naukowych.
3. Umożliwajcie uczniom łączenie teorii z praktyką, stosowanie wiadomości i umiejętności w sytuacjach typowych i nietypowych. Wykonywanie zadań i rozwiązywanie problemów uczy komunikowania się, dyskusowania, szukania rozwiązań, porównywania, przewidywania, szacowania, weryfikowania, oceniania i dokonywania wyborów, rozwija myślenie (przyczynowo-skutkowe, twórcze, krytyczne), sprzyja samorealizacji i współdziałaniu w grupie, kształtuje umiejętność syntezy interdyscyplinarnej.
4. Pozwólcie uczniom wyrażać w różnorodnej formie swoje myśli, opinie, pomysły. Ocenianie i ewaluacja sprzyjają wykazywaniu mocnych i słabych stron, wyciąganiu wniosków, prognozowaniu i planowaniu, uczą konstruktywnej krytyki (trafnej i przydatnej).
5. Kształtujcie w dziecku poczucie wartości, wiarę we własne możliwości, świadomość indywidualnych zdolności, potrzeb i sposobów efektywnego uczenia się (strategii). Wskazujcie każdy postęp i sukces, motywujcie do doskonalenia. Szanujcie indywidualność każdego dziecka.
6. Wskazujcie użyteczność działań, zachęcajcie uczniów do współpracy w grupie, do wykonywania w zespole różnych zadań i pełnienia różnych ról, do oceny pracy własnej i innych. Wyzwalajcie u uczniów aktywność i odpowiedzialność za czyny.

Odniesienie do europejskich ram kompetencji kluczowych	Słowa – klucze	Rekomendowane metody, formy i techniki pracy
<p>Znajomość i biegłość:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ porozumiewanie się w języku ojczystym; ▪ porozumiewanie się w językach obcych; ▪ kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne; ▪ kompetencje informatyczne. <p>Indywidualność:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ umiejętność uczenia się; ▪ świadomość i ekspresja kulturalna; ▪ aktywność i odpowiedzialność; ▪ kompetencje społeczne i obywatelskie; ▪ inicjatywność i przedsiębiorczość. 	<p>Poszukiwanie i obserwacja</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metody aktywizujące: „Mapa pojęciowa”, „Układanka” zwana „puzzle”, „Jigsaw”, „Zabawa na hasło”, „Karty dziwne powiedzonka”, „Dywanik pomysłów”. <p>Rodzaje aktywności, przykłady zabaw i zajęć²³:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wypowiedzi na temat obrazków. ▪ Rozmowy, wywiady z ciekawymi ludźmi. Nagrywanie rozmów i monologów. ▪ Czytanie książek, czasopism, komiksów. ▪ Obserwacja okazów przyrodniczych. ▪ Mierzenie, ważenie przedmiotów. ▪ Dolewanie, odlewanie. ▪ Mierzenie temperatury. ▪ Korzystanie z Internetu, multimedialnych zabaw i gier edukacyjnych. ▪ Hodowla roślin, zwierząt, obserwacja rozwoju i wzrostu. ▪ Obserwacja: pogody, dzieł sztuki, ogrodu zoologicznego itp. podczas wycieczki. ▪ Metoda Dobrego Startu.
	<p>Zestawianie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metody i techniki aktywizujące: „Promyczkowe uszeregowanie”, „Diamentowe uszeregowanie”, „Piramida priorytetów”, „Poker kryterialny”. <p>Rodzaje aktywności, przykłady zabaw²⁴:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Przeliczanie, segregowanie,

²³ A. Kopik, M. Zatorska, 2010, *Wielorakie podróże – edukacja dla dziecka*, dz. cyt., s. 216-217.

²⁴ A. Kopik, M. Zatorska, 2010, *Wielorakie podróże – edukacja dla dziecka*, dz. cyt., s. 216-217.

		<p>sortowanie liczmanów, klocek itp.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Porównywanie, szacowanie, ocena wielkości przedmiotów. ▪ Tworzenie zbiorów. ▪ Rysowanie map, labiryntów, planów. ▪ Łączenie w pary, np. zwierzę dorosłe – potomstwo, drzewo – liść. ▪ Tworzenie kolekcji.
	Wykonywanie zadań i rozwiązywanie problemów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metody i techniki aktywizujące: Kula śniegowa, Burza mózgów, „635”, „Sześć myślących kapeluszy”, „Drzewo decyzyjne”. <p>Rodzaje aktywności, przykłady zabaw²⁵:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Opracowywanie scenek dramowych, improwizacji, różnorodnych małych form teatralnych. ▪ Wykonywanie doświadczeń fizycznych i chemicznych, badanie właściwości substancji. ▪ Zbieranie i segregowanie materiałów odpadowych.
	Ocenianie i ewaluacja	„Kosz i walizeczka”, „Tarcza strzelecka”, „Rybi szkielet”.

C. Umysł dyscyplinarny

„Człowiek jest zdyscyplinowany na tyle, na ile wyrobił sobie nawyk pozwalający na systematyczny i nieustanny proces doskonalenia jakichś umiejętności, jakiegoś rzemiosła lub jakiegoś zasobu wiedzy. Człowiek zdyscyplinowany nie ustaje w zdobywaniu wiedzy. Uczy się i pogłębia zrozumienie jakiejś dyscypliny z dwóch powodów (1) wie, że w związku z napływem nowych danych, nowej wiedzy i nowych

²⁵ A. Kopik, M. Zatorska, 2010, *Wielorakie podróże – edukacja dla dziecka*, dz. cyt., s. 216-217.

metod musi się uczyć przez całe życie i (2) proces poznawania świata sprawia mu przyjemność, a wręcz stał się jego pasją”²⁶.

Podstawowe zasady rozwijania umysłu dyscyplinarnego u uczniów przez nauczycieli:

1. Pozwólcie dziecku opanować podstawowe umiejętności. Stanowi to warunek konieczny do dalszego rozwoju.
2. Nauczcie dzieci myślenia kategoriami danej dyscypliny. W ten sposób nabędą interdyscyplinarną biegłość.
3. Systematycznie pracujcie z dzieckiem, żeby poszerzać jego wiedzę i doskonalić jego umiejętności do perfekcji. W ten sposób ukształtujecie człowieka zdyscyplinowanego, który wyrobi w sobie nawyk pozwalający na nieustanny i systematyczny proces doskonalenia.
4. Doskonalcie umiejętność samodzielnego planowania. W ten sposób nauczą się odpowiedzialności za podejmowane decyzje.
5. Pozwólcie uczniom myśleć kategoriami naukowymi, aby mogli zrozumieć współczesny świat i mogli wywierać na niego wpływ.
6. Stwarzajcie możliwość aktywnego poszukiwania i dogłębnego poznania poprzez gromadzenie przedmiotowej i faktograficznej wiedzy.
7. Pozwalajcie im na eksperymentowanie poddające teorie praktycznym próbom.
8. Pozwólcie na weryfikowanie dotychczasowych hipotez, prowadzenie obserwacji i doświadczanie. W ten sposób uzmysławiamy uczniom, że wiedza nie jest czymś skończonym i jednoznacznym.
9. Rozmawiajcie, debatujcie, wspólnie podejmujcie decyzje i rozwiązujcie problemy. Daje to możliwość współdziałania i uczy współpracy.

²⁶ H. Gardner, 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, dz. cyt., s. 47.

Odniesienie do europejskich ram kompetencji kluczowych	Słowa – klucze	Rekomendowane metody, formy i techniki pracy
<p>Opanowanie wiedzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ porozumiewanie się w języku ojczystym; ▪ porozumiewanie się w językach obcych; ▪ kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne; ▪ kompetencje informatyczne. 	<p>Poznanie, myślenie i doskonalenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metody nauki czytania: Wprowadzanie dziecka w świat pisma Ireny Majchrzak. Metoda 18 struktur wyrazowych. Metoda fonetyczno-literowo-barwna Bronisława Rocławskiego. Symultaniczno-sekwencyjna metoda nauki czytania Jadwigi Cieszyńskiej. Metoda Dobrego Startu Marty Bogdanowicz. Trójstopniowa lekcja słowna wg. metody Marii Montessori. ▪ Metody asymilacji wiedzy: pokaz, pogadanka, praca z książką, opowiadanie, opis. ▪ Metody rozwiązywania zadań tekstowych: analityczna, syntetyczna, analityczno-syntetyczna, symulacji, „guziczkowa”, „kruszenia”.
<p>Systematyczność i samodzielność</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ odpowiedzialność za proces uczenia się; ▪ umiejętność uczenia się, świadomość i ekspresja kulturalna. 	<p>Planowanie pracy odpowiedzialność</p> <p>Aktywne poszukiwanie, dogłębne poznanie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Planowanie własnej pracy z wykorzystaniem elementów pedagogiki planu daltońskiego. ▪ Metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy. ▪ Przyspieszone uczenie się: haki pamięci, mapa umysłu, akronimy, piktogramy, muzyka, superlearning. ▪ Technika samodzielnej pracy C. Freineta – doświadczenia poszukujące. ▪ Narzędzia TOC: gałązka logiczna, drzewko ambitnego celu, chmurka. ▪ Metody i formy intensyfikujące zajęcia

		<p>ruchowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metoda stacyjna. - Metoda zadań dodatkowych. - Ruch z muzyką. - Tor przeszkód i ścieżka zdrowia.
<p>Współpraca</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kompetencje społeczne i obywatelskie; ▪ inicjatywność i przedsiębiorczość. 	<p>Zaangażowanie i zrozumienie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zabawy integracyjne: pajęczynka, wrzuc strach do kapelusza, kwiat grupowy, ćwierćland. ▪ Gry dydaktyczne. ▪ Praca w obwodach stacyjnych.
	<p>Rozwiązywanie problemów, weryfikacja postawionych hipotez</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zabawy i gry dydaktyczne: symulacyjne, sytuacyjne, gry dydaktyczne, giełda pomysłów. ▪ Debaty, dyskusje klasowe. ▪ Twórcze rozwiązywanie problemów: burza mózgów, „Sześć myślących kapeluszy”, „635”.

D. Umysł etyczny

„Wylanianie najważniejszych obowiązków związanych z odgrywaniem roli pracownika i obywatela, wywiązywanie się z tych obowiązków. Dążenie do dobrego wykonywania pracy i rzetelnego spełniania obowiązków obywatelskich”²⁷.

Podstawowe zasady rozwijania umysłu etycznego uczniów przez nauczycieli:

1. Kształtujcie w uczniach dążenie do odpowiedzialności. Odpowiedzialni jesteśmy za to, co robimy – dzieciom pomoże w tym świadome pełnienie określonych funkcji i ról w klasie. Dążenie do bycia odpowiedzialnym, przyniesie im satysfakcję i uspołeczni je. Gdy dzieci odkryją, że robią coś pożytecznego dla społeczności szkolnej, da im to wiele radości. Należy uświadomić uczniom, że odpowiedzialni jesteśmy także za to, czego nie robimy. Jeżeli ktoś czyni zło,

²⁷ H. Gardner, 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, dz. cyt., s. 154.

należy zareagować – odpowiedzialność małych dzieci polega wtedy na poinformowaniu pracownika szkoły.

2. Stwórzcie dzieciom atmosferę otwartości i ufności w klasie. Dajcie przykład swoją postawą, bądźcie dla nich autorytetem. Wspólne rozmowy, zabawy, działania zintegrują grupę, a połączony wysiłek przy organizacji różnego rodzaju imprez, akcji, projektów podniesie ich poczucie wartości.
3. Pozwólcie uczniom zadawać pytania: „Jakim chciałbym być człowiekiem?” „Czy cechuje mnie uczciwość, prawdomówność, odwaga, asertywność...?” Pomóżcie im szukać odpowiedzi na postawione pytania. Dyskutujcie w grupie, rozwiązujcie problemy, rozmawiajcie jak postępować, aby żyć godnie. Wyborów dzieci muszą dokonać same.
4. Wskazujcie wychowankom sposoby rzetelnego wywiązywania się z obowiązków uczniowskich. Odkrycie przez dzieci wartości dobrze spełnionego obowiązku wpłynie pozytywnie na ich zaangażowanie i motywację do dalszej pracy.
5. Pozwólcie dzieciom ponosić konsekwencje podejmowanych decyzji. Będzie to miało duży wpływ na zwiększenie odpowiedzialności.
6. Rozwijajcie kreatywność, niezależność, innowacyjność w tworzeniu prac uczniów, ale przypominajcie im nieustannie o zachowaniu praw autorskich. Uświadomcie dzieciom, że kopiowanie cudzych prac oraz „ściąganie” na sprawdzianach jest nieetyczne.

Odniesienie do europejskich ram kompetencji kluczowych	Słowa – klucze	Rekomendowane metody, formy i techniki pracy
<ul style="list-style-type: none"> ▪ porozumiewanie się w języku ojczystym; ▪ kompetencje informatyczne; ▪ umiejętność 	<p>Odpowiedzialność, obowiązkowość</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Planowanie pracy (technika Freineta). ▪ Narada klasowa (technika Freineta). ▪ Gazetka wychowawcza

uczenia się; ▪ kompetencje społeczne i obywatelskie; ▪ inicjatywność i przedsiębiorczość.		(technika Freineta). ▪ Dyskusja. ▪ Rozwiązywanie problemów. ▪ Analiza przypadku. ▪ Zabawy integrujące grupę i zabawy twórcze. ▪ Reguły życia (technika Freineta).
	Atmosfera klasy, poczucie własnej wartości, zintegrowanie się grup, postawa nauczyciela, konsekwencja	▪ Wizualizacja. ▪ Kreatywne działanie, akcje, projekty, happeningi.
▪ kompetencje społeczne i obywatelskie.	Prawdomówność, odwaga, asertywność, uspołecznienie	▪ Drama. ▪ Odgrywanie ról. ▪ Kreatywne myślenie. ▪ Mapa mentalna.
▪ kompetencje społeczne i obywatelskie; ▪ inicjatywność i przedsiębiorczość; ▪ świadomość i ekspresja kulturalna.	Świadomość pełnienia określonych ról	▪ Kreatywne mówienie. ▪ Sześć myślowych kapeluszy.
	Uczciwość, prawa autorskie, „ściągnięcie”, otwartość, ufność	▪ Swobodny tekst (technika Freineta). ▪ Kreatywne pisanie. ▪ Inscenizacja.

E. Umysł respektujący

„Jeśli chcemy wychować ludzi respektujących różnice dzielące grupy, szczególnie nacisk musimy kłaść na kształcenie w zakresie literatury, sztuki, a także nauk społecznych i humanistycznych.

We wczesnych latach szkolnych najlepsze podejście do tych kwestii stanowi zadawanie projektów, które realizują zespoły złożone z dzieci reprezentujących różne grupy społeczne. (...) Młodzi ludzie poznają się bezpośrednio, niwelują różnice w przyjazny sposób i odkrywają, że na wszystko można spojrzeć z innej perspektywy”²⁸.

²⁸ H. Gardner, 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, dz. cyt., s. 116.

Nauczyciel, który chce wychować ludzi respektujących powinien uczyć dzieci:

1. Szacunku dla drugiego człowieka, jako podstawy wszystkich wartości moralnych, odkrywania własnego potencjału i samoakceptacji.
2. Tolerancji, rozumianej jako akceptacji innych i poszanowania różnic, pozbywania się uprzedzeń.
3. Współdziałania, jako umiejętności współpracy nad wspólnym celem, cierpliwości i okazywania sympatii, respektowania zdania innych w czasie dyskusji i wykonywania działań, udzielania wsparcia, rozwiązywania problemów.
4. Odpowiedzialności za wspólne wykonywanie zadań, satysfakcji w pomaganiu komuś, przyjmowania konsekwencji własnych działań, dotrzymywania słowa.
5. Miłości, umacniania poczucia bezpieczeństwa i własnej wartości, nawiązywania przyjaźni, dzielenia się swoimi przemyśleniami, budowania empatii.
6. Jedności w działaniu, harmonii w grupie, budowania pozytywnych relacji podczas wspólnych działań, zgody i zrozumienia, umiejętności słuchania innych i konstruktywnego dialogu²⁹.

Odniesienie do europejskich ram kompetencji kluczowych	Słowa – klucze	Rekomendowane metody, formy i techniki pracy
<ul style="list-style-type: none"> ▪ kompetencje społeczne i obywatelskie; ▪ świadomość i ekspresja kulturalna. 	Szacunek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metody integracyjne. ▪ Rozmowy w kręgu. ▪ Dyskusje typu: „Tematy przemyśleń”³⁰. ▪ Czytanie tekstów literackich. ▪ Wprawki dramowe. ▪ Stop klatka. ▪ Tworzenie kontraktu grupowego. ▪ Pantomimy. ▪ Pedagogika zabawy – KLANZA.

²⁹ Por. I. Koźlińska, E. Olszewska, 2007, *Z dzieckiem w świat wartości*, Świat Książki, Warszawa, s. 78.

³⁰ D. Tilman, D. Hsu, *Wchodzenie w świat wartości 3-7*, WSiP, Warszawa 2004, s. 42-43, 51.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Magiczne słowa i gesty. ▪ Moje zalety. ▪ Śpiewanie piosenek. ▪ Kończenie zdań typu: Potrafię..., Udało mi się..., Wiem, że ..., Nie podoba mi się, gdy ... ▪ Spacery w wyobraźni. ▪ Choreoterapia. ▪ Muzykoterapia. ▪ Refleksja.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ kompetencje społeczne i obywatelskie; ▪ świadomość i ekspresja kulturalna. 	Tolerancja	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wywiady. ▪ Śpiewanie piosenek. ▪ Drzewo skarbów³¹. ▪ Tańce i potrawy różnych kultur. ▪ Opowiadania różnych kultur (czytanie baśni, legend z różnych stron świata). ▪ Metody integracyjne: (Krasnoludek, Kwiat grupowy). ▪ Kula śniegowa. ▪ Wprawki dramowe. ▪ Metody hierarchizacji: uszeregowanie promyczkowe. ▪ Muzykoterapia. ▪ Relaksacja. ▪ Choreoterapia. ▪ Refleksja.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ inicjatywność i przedsiębiorczość; ▪ świadomość i ekspresja kulturalna. 	Współdziałanie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kontrakt grupowy. ▪ Metody grupowego podejmowania decyzji: Buty działaniowe E. de Bono (6 par butów). ▪ Gry i zabawy interakcyjne³². ▪ Graffiti. ▪ Wyspa. ▪ Jacy jesteśmy? ▪ Metody dyskusyjne (akwarium,

³¹ Tamże, s. 145

³² K. W. Vopel, 1999, *Gry i zabawy interakcyjne dla dzieci i młodzieży 3*, Wydawnictwo Jedność, Kielce s. 19

		<p>debata – za i przeciw).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Metody twórczego rozwiązywania problemów: burza pytań, Dziennikarze wszystkich krajów łączcie się, Autorzy wszystkich krajów łączcie się, Kapelusze myślowe E. de Bono³³ ▪ Mapy mentalne. ▪ Metody hierarchizacji. ▪ Gry zespołowe. ▪ Stoliki zadaniowe. ▪ Grupy eksperckie. ▪ Ćwiczenia twórczego i krytycznego myślenia³⁴. ▪ Poszukiwanie informacji z różnych źródeł. ▪ Refleksja. ▪ Metody ewaluacyjne.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ kompetencje społeczne i obywatelskie; ▪ inicjatywność i przedsiębiorczość. 	Odpowiedzialność	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Poznanie pracy ludzi różnych zawodów. ▪ Kontrakt grupowy. ▪ Wprawki dramowe. ▪ Metody planowania: gwiazda pytań. ▪ Metody dyskusyjne: debata za i przeciw, akwarium. ▪ Metody ewaluacyjne. ▪ Analiza przypadków. ▪ Grupy eksperckie.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ świadomość i ekspresja kulturalna. 	Miłość	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metody integracyjne: Jacy jesteśmy?, Mój herb, Kwiat grupowy. ▪ Gry i zabawy interakcyjne³⁵. ▪ Inscenizacje. ▪ Improwizacje. ▪ Scenki dramowe.

³³ E. de Bono, 2008, *Sześć myślowych kapeluszy*, HELION, Gliwice, s. 46.

³⁴ Por. R. Fischer, 1999, *Uczymy jak myśleć*, WSIP, Warszawa, s. 76.

³⁵ Por. K. W. Vopel, 1999, dz. cyt., s. 79.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dyskusje. ▪ Tworzenie przepisów na przyjaźń. ▪ Rozmowy w kręgu. ▪ Metody hierarchizacji. ▪ Spacery w wyobraźni. ▪ Swobodna twórczość literacka i artystyczna. ▪ Relaksacja. ▪ Choreoterapia.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ kompetencje społeczne i obywatelskie; ▪ inicjatywność i przedsiębiorczość. 	Jedność	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dyskusje: okrągłego stołu, panelowe, eksperckie. ▪ Metody integracyjne. ▪ Pedagogika Klanzy. ▪ Grupy eksperckie. ▪ Gry zespołowe. ▪ Muzykoterapia.

5.2. Wybrane metody i formy pracy

Kierując się przedstawionymi zasadami, nauczyciel powinien wybierać metody pracy odpowiednie dla grupy uczniów, z którą pracuje oraz dla samego siebie. Dlatego też nie zostały podane gotowe rozwiązania; przedstawiono tylko różne propozycje. Przez metodę nauczania rozumie się celowo i systematycznie stosowany sposób pracy nauczyciela z uczniem umożliwiającą opanowanie określonych wiadomości i umiejętności³⁶. W programie „Umysły przyszłości” przyjęto, że dzieci powinny zdobywać umiejętności i wiadomości głównie poprzez własne działania. Dlatego preferowane są metody aktywizujące.

Metody aktywizujące

„**Mapa pojęciowa**” zwana też „mapą myśli”, „mapą pamięci” – metoda polegająca na wizualnym opracowaniu pojęcia z wykorzystaniem rysunków, symboli, wycinków, krótkich słów, zwrotów i haseł. „Zbieranie informacji” odbywa się tu przez notowanie wszystkich skojarzeń i zastosowanie specyficznej formy graficznej; metoda

³⁶ W. Okoń, 1998, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa, s. 246.

wykorzystywana również do definiowania pojęć, rozwiązywania problemów, planowania działań itp.³⁷.

„Układanka” zwana „puzzle”, „Jigsaw” – metoda aktywnego opanowania materiału przez scedowanie odpowiedzialności na uczniów; zespół jest podzielony na tzw. grupy eksperckie, każde dziecko w grupie musi skorzystać z pomocy (wiedzy i umiejętności) innego ucznia oraz pomóc pozostałym członkom grupy³⁸.

„Zabawa na hasło” – metoda polegająca na zdobywaniu informacji i wykonywaniu określonych zadań, innych dla każdej z, np. czterech grup (grupy są w oddzielnych pomieszczeniach); czas zabawy jest z góry określony, po jego upływie następuje prezentacja efektów; modyfikacja propozycji z pedagogiki zabawy³⁹.

„Karty dziwne powiedzonka” – gra dydaktyczna podobna do gry w karty; każde dziecko otrzymuje minimum trzy karty, zadaniem uczniów jest odczytywanie z kart „dziwnych powiedzonek” oraz wyszukiwanie ich znaczeń (grę można modyfikować i upodobnić, np. do memo)⁴⁰.

„Dywanik pomysłów” – metoda poszukująca, polega na prowadzeniu w grupach dyskusji połączonej z techniką wizualizacji według pięciu etapów: rozpoznanie problemu, propozycja rozwiązań problemu, deklaracja intencji, ewaluacja, podsumowanie. Efekty dyskusji są spisywane na paskach papieru. Paski ułożone w „dywanik” ukazują wielość rozwiązań⁴¹.

„Promyczkowe uszeregowanie” („słoneczny promyczek”) – metoda polegająca na układaniu priorytetów w „promyczki” dookoła hasła, myśli przewodniej⁴².

„Diamentowe uszeregowanie” („karo”) – technika polegająca na zestawianiu listy priorytetów (czterech, dziewięciu lub więcej) w układ przypominający „diament” lub

³⁷ J. Krzyżewska, 1998, *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, cz. I, Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki, s. 60-61.

³⁸ Tamże, s. 90-92.

³⁹ Tamże, s. 93-94.

⁴⁰ J. Krzyżewska, 2000, *Aktywizujące metody i techniki w edukacji*, cz. II, Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki, s. 102-104.

⁴¹ Tamże, s. 63-64.

⁴² J. Krzyżewska, 1998, dz. cyt., s. 63-64.

„karciane karo” według reguły – najważniejsza zasada na szczycie figury, mniej ważne coraz niżej; zachęca do podejmowania decyzji w grupie, negocjacji i kompromisu⁴³.

„**Piramida priorytetów**” – metoda polegająca na układaniu listy priorytetów (minimum trzech) według ustalonych kryteriów, np. ważności, kolejności. Układ przybiera kształt piramidy, w której hierarchia ważności liczona jest od szczytu figury w dół (szeregowanie).

„**Poker kryterialny**” – gra dydaktyczna planszowa, polegająca na zestawianiu informacji do nadrzędnego hasła według kryteriów pierwszorzędnych, drugorzędnych i dalszych; uczniowie naśladują grę w karty – tasują, rozdają, przyporządkowują zgodnie z ustalonymi regułami; zespół klasowy jest podzielony na kilka grup (np. pięcioosobowych)⁴⁴.

Kula śniegowa („dyskusja piramidowa”) – technika polegająca na rozwiązywaniu określonego problemu najpierw samodzielnie, następnie w parach, czwórkach, ósemkach itd.; daje szansę na sprecyzowanie swojego zdania na podany temat, umożliwia nabywanie doświadczenia i śledzenie procesu uzgadniania stanowisk oraz zaprezentowania wspólnie wypracowanych ustaleń⁴⁵.

Burza mózgow („fabrykę pomysłów”, „giełdą pomysłów”, „jarmarkiem pomysłów”, „sesją odroczonego wartościowania”) – metoda polegająca na podawaniu różnych skojarzeń, rozwiązań dotyczących jakiegoś zagadnienia. Zwykle przeprowadza się ją w trzech etapach:

- wytworzenie pomysłów (ważna ilość, a nie jakość, ważne myślenie nawet najbardziej szalone i niedorzeczne),
- ocena, analiza zgłoszonych pomysłów (ustalone kryteria posłużą do oceny różnych propozycji),
- zastosowanie pomysłów i rozwiązań w praktyce⁴⁶.

⁴³ Tamże, s. 65-66.

⁴⁴ Tamże, s. 69-70.

⁴⁵ Tamże, s. 56-58.

⁴⁶ Tamże, s. 59.

W klasycznej postaci prowadzący podaje problem, udziela głosu zgłaszającym pomysły rozwiązań, zapisuje je na tablicy. Po wyczerpaniu pomysłów następuje dyskusja i wybór najlepszego rozwiązania. Plusem tego sposobu jest możliwość modyfikowania cudzych pomysłów lub na zasadzie skojarzenia, podawanie innych. Dobre efekty pracy uzyskuje się, gdy uczniowie pracują w 4-5 osobowych zespołach. W małej grupie każdy uczeń czuje osobistą odpowiedzialność za efekty pracy. W czasie „burzy mózgów” pracuje się indywidualnie, ale na rzecz całego zespołu, którego zadaniem jest zgromadzenie jak największej liczby pomysłów czy faktów do podanego problemu⁴⁷.

„635” – technika twórczego rozwiązywania problemów to modyfikacja „burzy mózgów” różniąca się sposobem organizacji i przeprowadzenia sesji twórczej;

6 – oznacza liczbę osób lub grup,

3 – liczbę rozwiązań (pomysłów),

5 – liczbę tzw. rundek; zespoły siadają na obwodzie koła, każda grupa zapisuje na specjalnym formularzu po trzy rozwiązania problemu, po czym przechodzi na kolejne stanowisko i dopisuje trzy kolejne pomysły⁴⁸.

„Sześć myślących kapeluszy” – dyskusja nad określonym problemem z podziałem na grupy dyskusyjne; myśli i poglądy przedstawione są tu w sposób uporządkowany, co zwiększa szansę wypracowania większej liczby korzystnych rozwiązań; sześć kapeluszy to sześć różnych sposobów myślenia. Kapelusze różnego koloru symbolizują sposoby postrzegania problemu, jego analizy, znajdowania różnych rozwiązań i argumentowania:

- kapelusz biały (fakty) – uczeń – tzw. „mały komputer” opiera się na faktach, liczbach, danych, argumentuje na płaszczyźnie rzeczowej, nie wydaje żadnych opinii;
- kapelusz czerwony (emocje) – uczeń – „człowiek kierujący się emocjami” ukazuje emocje i uczucia, wyraża przypuszczenie (zarówno pozytywne, jak

⁴⁷ K. Rau, E. Ziętkiewicz, 2000, *Jak aktywizować uczniów. „Burza mózgów” i inne techniki w edukacji*, Oficyna Wydawnicza G&P, Poznań, s. 35.

⁴⁸ J. Krzyżewska, 1998, dz. cyt., s. 74-76.

i negatywne), przekazuje swoje odczucia „na gorąco”;

- kapelusz czarny (pesymizm) – uczeń – tzw. „pesymista” widzi wszystko w czarnych kolorach, wnosi trudności, wszystko jest dla niego niemożliwe, widzi zagrożenia i braki, wydaje negatywne opinie, „advocatus diaboli”;
- kapelusz niebieski (równowaga) – uczeń – tzw. „dyrygent orkiestry” odznacza się chłodnym dystansem, kontroluje i czuwa nad innymi, decyduje o przyznawaniu głosów, dokonuje podsumowania dyskusji;
- kapelusz żółty (optymizm) – uczeń – tzw. „optymista” kieruje się optymizmem, myśli pozytywnie, konstruktywnie, widzi świetlaną przyszłość, wskazuje zalety i korzyści danego rozwiązania;
- kapelusz zielony (możliwości) – uczeń – tzw. „innovator” to osoba myśląca twórczo, wskazuje zupełnie nowe oryginalne pomysły⁴⁹.

Inscenizacja – polega na odtworzeniu wydarzeń opisywanych w lekturze, tekstach czytanek, scenariuszach stworzonych przez nauczyciela lub samych uczniów. Pozwala integrować proces nauczania i wychowania i rozwijać dziecięcą wyobraźnię⁵⁰.

Odgrywanie ról – jest charakterystyczne dla dziecięcych zabaw „na niby”. Dzieci są niezwykle dobrymi obserwatorami a także mistrzami w wiernym naśladowaniu i udawaniu. Odgrywanie ról z własnego życia pozwala lepiej zrozumieć własne zachowanie, intencje, priorytetowe wartości. Umożliwia uczenie się przez udział w sytuacjach wyobrażonych. Może pomóc w uświadomieniu sobie, że są sytuacje, w których warto zmienić swoje zachowanie. Uczeń odgrywa, np. rolę dziecka swoich rodziców albo rolę siebie – ucznia w rozmowie z nauczycielem. Gra ta umożliwia badanie osobistego doświadczenia, samowiedzy poprzez obejrzenie siebie w sytuacji życiowej. Może też mieć miejsce odgrywanie ról innych – postaci rzeczywistych czy

⁴⁹ Tamże, s. 85-86.

⁵⁰ E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, 2000, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, cz. 1, Zakład Wydawniczy SFS, Kielce, s. 83.

historycznych. Pozwala to lepiej poznać świat widziany i odczuwany z perspektywy kogoś drugiego⁵¹.

Drama – „polega na improwizacji angażującej ruch i gest, mowę, myśli i emocje. Rola pedagoga ogranicza się do inspirowania treści improwizacji oraz dyskretnej i życzliwej pomocy w budowaniu przez uczniów poczucia własnej odrębności, wiary w siebie i harmonii współistnienia z otoczeniem”⁵². Twórcą systemu wychowania dzieci i młodzieży opartego na dramie jest Brian Way. Przestrzeń zagadnień wychowawczych, edukacji etycznej i moralnej jest pierwszym obszarem zastosowania dramy. Istotą dramy jest konflikt zaczerpnięty z życia, literatury lub wymyślony. Nie ma tu napisanych tekstów, ani podziału na role. Uczniowie sami improwizują na podstawie własnych doświadczeń i wiedzy. Stają się reżyserami wydarzeń, w których uczestniczą. Metoda ta doskonali umiejętności wypowiedzania własnych poglądów, uczy komunikatywności, rozwija język ciała i gestów, pozwala lepiej zrozumieć przeżycia własne i innych. Powierza uczniowi rolę kreatora, sprawcy działań, a nie tylko wykonawcy poleceń nauczyciela. Drama nie jest inscenizacją przygotowaną wcześniej. Stąd jej duże walory wychowawcze. Jest metodą pozwalającą przekazywać treści kształcenia w powiązaniu z przeżyciem i doświadczeniem. Nie jest inscenizacją ani teatrem. Polega na improwizacji, skłania uczestników do wchodzenia w role (przeżyłem, więc wiem), a nie do ich odgrywania⁵³.

Analiza przypadku – polega na analizie i dyskusji nad zaprezentowanym zdarzeniem, sytuacją problemową. Uczniowie wykorzystują posiadaną wiedzę i doświadczenia, aby znaleźć lepsze rozwiązanie danego problemu. Uczeń ustala, jaką decyzję podjąłby na miejscu, np. bohatera lektury, analizując przyczyny i skutki danego zdarzenia. Metoda ta pozwala uczyć się na cudzych błędach. Możemy wykorzystać tu zdarzenia autentyczne

⁵¹ J. Krzyżewska, 1998, dz. cyt., s. 120.

⁵² Tamże s. 123.

⁵³ Tamże s. 123.

lub poznane w literaturze. Znakomitym źródłem przypadków dla problematyki wychowawczej jest też prasa młodzieżowa⁵⁴.

Zabawy integrujące grupę i zabawy twórcze. Według W. Okonia zabawa jest „działaniem wykonywanym dla własnej przyjemności, a opartym na udziale wyobraźni, tworzącej nową rzeczywistość. Choć działaniem tym rządzą reguły, których treść pochodzi głównie z życia społecznego, ma ono charakter twórczy i prowadzi do samodzielnego poznania i przekształcania rzeczywistości”⁵⁵. Zdaniem G. Kapicy zabawa to działalność dobrowolna, zazwyczaj bezinteresowna, podejmowana ze względu na przyjemność, jakiej dostarcza samo jej wykonywanie⁵⁶. „Zabawy dzieci związane są z wykorzystywaniem różnych, nieraz najprostszych, przypadkowych przedmiotów. Wyobraźnia dziecka potrafi je ożywić, nadać im rozmaite funkcje i role”⁵⁷. Do zabaw integrujących możemy zaliczyć zabawy: „Przejdźcie przez tunel oczu i tunel rąk”, „Tratwa ratunkowa”, „Co będzie dalej?”, „Iskierka przyjaźni”, „Łańcuch przyjaźni”, „Wspólna historia”, „Plecy do pleców”, „Czyje to ręce?”, „Złap swoje imię”, „Rosnąca rzeźba” itp.

„Zabawy twórcze (zwane również tematycznymi) – za pośrednictwem tych zabaw dzieci wyrażają w sposób twórczy interesujące je strony życia. Nie są sztucznie przygotowane przez wychowawców”⁵⁸. Dzięki zabawie dziecko rozwija swoją wyobraźnię. „Wyobraźnia i fantazja przewijają się w zabawach twórczych, kiedy dzieci tak chętnie odtwarzają życie Indian, bitwy i sceny wojenne, wydarzenia historyczne, czy życie środowiska własnego”⁵⁹.

Kreatywne pisanie – może to być zmiana zakończenia książki, opis świata w przyszłości, pisanie tekstów z określoną liczbą słów, tekstów reklamowych, interpretacji metafor, listów do bohatera (filmowego, literackiego), wywiadów

⁵⁴ Tamże s. 118.

⁵⁵ W. Okoń, 1984, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa, s. 358.

⁵⁶ Por. G. Kapica, 1998, *Zabawa jako forma wychowania*, [w] W. Szewczuk (red.), *Encyklopedia psychologii*, Fundacja Innowacja, Warszawa, s. 1024.

⁵⁷ Tamże, s. 1026.

⁵⁸ W. Okoń, 1987, *Zabawa a rzeczywistość*, WSiP, Warszawa, s. 159.

⁵⁹ Tamże, s. 274.

z bohaterem bajki, tworzenie definicji dziwnych słów, wymyślanie legend, przewodników dla osób wybierających się w podróż w czasie.

Kreatywne mówienie – to różnorodne ćwiczenia i zabawy rozwijające ekspresję werbalną, świadome mówienie oraz sprawność warsztatową. Pozwalające określić rolę i moc słów. Polega na przygotowywaniu przemówień, parodiowaniu, prowadzeniu rozmów z zastosowaniem pewnych utrudnień (np. nie można używać podczas wypowiedzi jakiegoś słowa).

Praca w obwodach stacyjnych – wymaga częściowej zmiany organizacji sali. Nauczyciel przygotowuje zestaw ćwiczeń z poleceniami i materiałami pomocniczymi. Układa je na osobnych stolikach – stacjach tak, aby mogło pracować jednocześnie kilka grup uczniów. Na każdym stoliku znajdują się inne zadania, dostosowane do poziomu i umiejętności uczniów. Może podzielić stacje na obowiązkowe i fakultatywne. Na stacjach uczniowie mogą pracować indywidualnie, w parach lub małych grupach.

Fazy pracy w obwodach stacyjnych:

- rozmowa wprowadzająca,
- wspólny przegląd stacji,
- praca na stacjach,
- podsumowanie.

Każdy z uczniów lub cała grupa pracuje we własnym tempie i ma możliwość sprawdzenia poprawności rozwiązania. Wykorzystywane w tym celu są karty kontrolne lub pomoce dydaktyczne z tzw. możliwością „kontroli błędu”. Po wykonaniu pracy przy wszystkich stacjach dzieci również mogą usiąść na dywanie w kręgu i na forum wspólnie podsumować swoje działania.

Metoda projektów edukacyjnych – podstawowym sposobem organizacji pracy uczniów w metodzie projektów jest dzielenie ich na grupy, w których realizowane są małe lub duże zadania. Najważniejszymi celami tej metody jest „kształtowanie umiejętności planowania i organizacji pracy uczniów, zbierania i selekcjonowania informacji, rozwiązywania problemów, pracy w grupie, podejmowania decyzji,

oceniań, komunikowania się⁶⁰. Uczniowie w trakcie realizacji projektu rozwijają wszystkie kompetencje kluczowe (ponadprzedmiotowe) przydatne im w szkole, w działalności pozaszkolnej, jak i później w życiu. Metodę projektu możemy podzielić na trzy etapy:

Etap 1 – początek projektu

W pierwszym etapie następuje wybór i wprowadzenie do tematu w grupie oraz ustalenie listy pytań stanowiących podstawę aktywności dzieci. Analizowana jest dostępność materiałów, możliwość zaproszenia ekspertów i przeprowadzenia zajęć w terenie. Wprowadzając dzieci w temat projektu staramy się ustalić zakres wspólnych doświadczeń dzieci, przygotować siatkę tematyczną dotyczącą obecnego zasobu wiedzy dzieci oraz sporządzić listę pytań do projektu: Czego chcemy się dowiedzieć? Co chcemy osiągnąć? Jak to zrobimy? Wybór tematu uzależniony jest od aktualnych przeżyć i obserwacji najbliższego środowiska.

Etap 2 – realizacja projektu

W drugim etapie dzieci zgłębiają wybrany przez siebie temat projektu. Szukają odpowiedzi na postawione pytania. Nauczyciel powinien:

- tak zaplanować realizację projektu, aby uczniowie mieli możliwość zadawania pytań, nabywania różnych umiejętności, posługiwania się przyborami w pracach konstrukcyjnych oraz sporządzania rysunków z obserwacji;
- zaplanować zajęcia terenowe i spotkania z ekspertami.

Aktywność badawcza dzieci w czasie realizacji projektu powinna opierać się na wyprawach w teren, rozmowach z ekspertami, bezpośrednim poznawaniu przedmiotów, korzystaniu z dodatkowych materiałów źródłowych. Dzieci w trakcie drugiego etapu przedstawiają to, czego się dowiedziały za pośrednictwem rysunków, zapisków, konstrukcji, czy inscenizacji. Do działań w trakcie realizacji projektu można również

⁶⁰ E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, 2000, dz. cyt., s. 53.

zaprosić rodziców, aby zapoznać ich z wybranym tematem oraz planowanymi zajęciami.

Etap 3 – zakończenie projektu.

W trzecim etapie mali badacze podsumowują to, czego się nauczyli. Ważne jest, aby dzieci mogły dokładnie omówić to, co poznały, aby nadać większe znaczenie swoim doświadczeniom oraz dokonać ich personalizacji. W III etapie – tak, jak w dwóch poprzednich – dzieci również powinny brać udział w podejmowaniu decyzji. Uczniom łatwiej będzie opisywać, czego się nauczyli, jeżeli w trakcie dyskusji będą mogli obejrzeć swoje prace lub inne formy dokumentacji (np. zdjęcia czy konstrukcje). Nauczyciel przeprowadza dyskusję podsumowującą, analizuje projekt w świetle dokumentacji oraz ocenia, czy osiągnięto zakładane cele⁶¹.

Kreatywne działanie, akcje, happeningi – działania te mogą zostać zaplanowane na jedną godzinę lekcyjną, cały dzień, tydzień lub powtarzać się cyklicznie. Mogą dotyczyć uczniów jednej klasy, uczniów i nauczycieli jednej szkoły (np. Dzień Życzliwości), mogą zaistnieć w skali lokalnej (np. Święto Polskiej Niezapominajki), krajowej (np. Dzień Ziemi, Dzień Bociana Białego) lub światowej (np. Światowy Dzień Książki, Europejskie Dni Ptaków). Mogą być realizowane spontanicznie, ale najczęściej wymagają odpowiedniego przygotowania (metoda projektu, scenariusz). Konieczne jest wyłonienie grupy organizatorów oraz przydział ról. Należy również ustalić:

- temat działania (projektu, akcji) i jego cel,
- zadania do wykonania przez uczniów (podział na grupy, wyznaczenie etapów pracy),
- materiały i źródła zbierania danych,
- termin,
- kryteria oceny,
- włączanie innych osób.

⁶¹Por. J.H. Helm, L.G. Katz, 2003, *Mali badacze – metoda projektu w edukacji elementarnej*, CODN, Warszawa, s. 36.

5.3. Metody nauki czytania

Metoda Dobrego Startu – to modyfikacja francuskiej metody „Le bon depart”, czyli dobry dojazd, dołot, start. Autorka polskiej adaptacji wprowadziła szereg zmian i wzbogaciła metodę o wiele nowych, ciekawych elementów. „Powstały trzy podstawowe formy Metody Dobrego Startu:

- piosenki i rysunki,
- piosenki i znaki,
- piosenki i litery.

Metoda ta stanowi propozycję przygotowania do nauki czytania i pisania polisensorycznego, czyli wielozmysłowego uczenia się liter alfabetu oraz opanowania pisowni krótkich wyrazów sprawiających trudności ortograficzne. Struktura zajęć Metodą Dobrego startu obejmuje:

1. Zajęcia wprowadzające.

2. Zajęcia właściwe:

- ćwiczenia ruchowe,

- ćwiczenia słuchowo-ruchowe,

- ćwiczenia ruchowo-słuchowo-wzrokowe.

3. Zajęcia końcowe”⁶².

Metoda 18 struktur wyrazowych przeznaczona jest dla uczniów mających trudności w nauce czytania i pisania. Metoda uczy dziecko posługiwania się sylabą, jako częścią wyrazu. Natomiast litery lub głoski rozpatrywane są jako elementy sylab. Autorki oznaczają czerwonym kolorem – samogłoski, czarnym – spółgłoski i zielonym – sylaby. Pracę z uczniem zaczyna się od wyrazów dwusylabowych otwartych, natomiast ostatnia struktura zawiera wyrazy składające się z różnej liczby sylab o zróżnicowanej budowie.

⁶² A. Klim-Klimaszewska, 2010, *Pedagogika przedszkolna. Nowa podstawa programowa*, Instytut Wydawniczy Erica, Warszawa, s. 16.

Kolejne części metody zawierają podobne zestawy ćwiczeń, a dobór materiału zawartego w każdej strukturze jest podporządkowany zasadzie stopniowania trudności⁶³.

5.4. Narzędzia TOC

Gałązka logiczna – umożliwia przeprowadzenie logicznej analizy, ustalenie kolejności zdarzeń czy rozpatrywanie powiązań związków przyczynowo-skutkowych. „Graficzna postać gałązki logicznej pomaga określić przyczynę i skutek. Wskazać, co było wcześniej i co wydarzyło się później. Pozwala ona stosować własne propozycje w rozwiązywaniu problemów, zamiast utartych schematów”⁶⁴.

Drzewko ambitnego celu – to doskonałe narzędzie planistyczne, które:

- pozwala rozwijać umiejętność myślenia analitycznego i krytycznego,
- uczy planowania poprzez stawianie sobie celów pośrednich,
- uczy rozumienia związków przyczynowo-skutkowych między celami głównymi a celami pośrednimi,
- pokazuje, że możemy stawiać sobie cele, planować, a potem realizować je⁶⁵.

Chmurka – „jest narzędziem umożliwiającym analizowanie sytuacji ze wszystkich stron. Służy rozwiązywaniu konfliktów poprzez dogłębną analizę i zrozumienie przyczyny konfliktu. Stosując chmurkę uczymy empatii, rozpoznawania i nazywania potrzeb własnych i innych osób, ale również sposobów zaspokajania tych potrzeb”⁶⁶.

5.5. Freinetowskie techniki pracy

„Posługujemy się nazwą Techniki Freineta, aby pokazać, że nie chodzi nam o jakąś

⁶³ E. Kujawa, M. Kurzyna, 1994, *Reedukacja dzieci w czytaniu i pisaniu metodą 18 struktur wyrazowych*, WSiP, Warszawa, s. 23.

⁶⁴ A. Guła, A. Urbańska, K. Witkowska, 2012, *Kuferek tajemnic Narzędzia krytycznego myślenia w służbie dzieci – przewodnik*, Wydawnictwo: TOC dla Edukacji, Gdańsk, s. 14.

⁶⁵ M. Matczak, B. Papierz, 2013, *Narzędzia TOC w edukacji małych dzieci*, Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Łódź.

⁶⁶ A. Maciejewska, B. Rajska, 2013, *Uczymy myślenia. Czy potrzebne są zmiany w edukacji?* Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Łódź.

metodę idealną, ale o nową technikę pracy szkolnej, której zaletą jest to, iż zrodziła się, przeszła próbę, jest stale ulepszana w praktyce codziennej naszych szkół. Technika ta wymaga niewątpliwie uzasadnień teoretycznych, naukowych, ale przede wszystkim wymaga sprzyjających warunków środowiskowych, odpowiednich urządzeń i narzędzi oraz dobrze wyszkolonych, twórczych nauczycieli”⁶⁷.

Planowanie pracy – C. Freinet kładł nacisk na to, aby w treści planów nie było ogólnikowych haseł, ale konkretne projekty prac będące wytycznymi dla nauczyciela i uczniów. W oparciu o tygodniowy plan nauczyciela uczniowie wytyczają własne plany, wybierają swobodne tematy. Samodzielne decyzje podnoszą ich poczucie odpowiedzialności, co przekłada się na rzetelne wykonanie podjętego zadania. W pierwszej klasie planowanie powinno odbywać się codziennie, a na koniec zajęć należy omówić wykonane zadania. Pod każdym planem (powieszonym na ścianie lub tablicy) powinna znajdować się tabela ocen. Na koniec tygodnia uczniowie klasy drugiej i trzeciej prezentują wszystkie wykonane prace, teksty, zdobyte informacje, rysunki, referaty, wyniki doświadczeń i proponują sobie ocenę, którą nauczyciel podtrzymuje lub poprawia. Ocenę uczniowie wpisują do swojej tabeli⁶⁸.

Narada klasowa – to klucz do organizacji samorządnego życia klasy, miejsce podejmowania wspólnych decyzji, organizacji pracy, planowania, realizowania oraz ewaluacji projektów. Narada klasowa jest ściśle związana z prawami i obowiązkami, jakie przysługują członkom każdej grupy oraz odpowiedzialnością. W czasie narady klasowej prowadzimy rozmowy „Co nowego?” i „Co słyszeć?”, planujemy pracę, odczytujemy gazetkę wychowawczą, odwołujemy się cały czas do ustalonych reguł

⁶⁷C. Freinet, 1976, *O szkołę ludową*, Ossolineum, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, s. 518-550.

⁶⁸H. Semenowicz, 1998, *Nauczyciel – freinetowiec* [w] G. Maszczyńska-Góra (red.) „Freinetowskie Inspiracje” nr 2, Wydawnictwo PSAPF, Kraków, s. 5-7.

życia. W czasie narady klasowej podsumowujemy tygodniowy plan pracy i dokonujemy samooceny⁶⁹.

Gazetka wychowawcza – służy do swobodnego wyrażania sądów, opinii i życzeń dotyczących spraw związanych z życiem klasy. Zawiera hasła: dziękujemy, krytykujemy, proponujemy. Dzieci mają prawo i obowiązek wypowiadać się na temat zachowania swoich kolegów. Oceniają postępowanie innych, a informacje zapisują na kartce, którą podpisują swoim imieniem i nazwiskiem. W ten sposób uczą się odpowiedzialności za własne wypowiedzi. Problemy poruszone w gazecie powinny być omawiane na naradzie klasowej⁷⁰.

Reguły życia – pozwalają na regulację życia społecznego w grupie rówieśniczej, wynikają z potrzeb życia klasy i uznawanych wartości. W tworzeniu reguł uczestniczą aktywnie dzieci i dorośli. Powstają one w formie zapisu kolejnych punktów właściwego postępowania, często w momencie zaistnienia konkretnego zdarzenia w życiu danej grupy. Każda reguła życia jest podpisywana przez wszystkich uczniów. W tradycyjnej szkole reguły nazywane są kodeksem postępowania lub regulaminem zachowania i ustalane są na początku roku szkolnego. Reguły w ujęciu Freineta ustalane są w trakcie bieżących wydarzeń, w różnym czasie. Dotyczą spraw ważnych. Uczą odpowiedzialności i poczucia własnej wartości⁷¹.

Swobodny tekst – technika ta jest wolna od narzucania tematu i formy wypowiedzi. Tekst może być inspirowany przeżyciami dziecka (np. po wycieczce, obejrzanym spektaklu, przeżytym doświadczeniu). Wyróżniamy swobodny tekst mówiony i pisany.

W pracy ze swobodnym tekstem pisany wyróżniamy następujące etapy:

- pisanie,
- czytanie i wybór tekstów w grupach,
- prezentacja wybranych tekstów,

⁶⁹ Z. Napiórkowska, 2005, *Samorządna organizacja życia klasy (z doświadczeń klas freinetowskich)*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków, s. 56-78.

⁷⁰ Tamże, s. 50-55.

⁷¹ Tamże, s. 33-50.

- głosowanie i wybór jednego tekstu,
- zapisanie tekstu na tablicy,
- wspólna poprawa pod względem ortograficznym, gramatycznym i stylistycznym,
- tekst wzbogacamy o nowe określenia, synonimy, metafory za zgodą autora,
- przepisanie poprawionego tekstu przez wszystkich uczniów.

Swobodny tekst stanowi punkt wyjścia do dalszych działań:

- malowania obrazów,
- tworzenia przedstawień teatralnych,
- prezentowania tekstów w formie utworów muzycznych,
- doświadczeń poszukujących,
- poszukiwań źródłowych.

Kontynuacją tej techniki jest gazetka uczniowska, klasowa lub szkolna, która zawiera zbiór swobodnych tekstów. Inną formą kontynuacji jest korespondencja międzyszkolna, która polega na wysyłaniu tekstów do korespondentów⁷².

5.6. Przykładowe metody pracy na lekcjach matematyki

„Dzieci od najmłodszych lat wzmacniają i doskonalą umiejętności matematyczne oraz kształtują pozytywne myślenie o matematyce, która jest częścią naszego życia. Nauczyciele powinni uzmysławiać małym uczniom, że matematyka jest wokół nich i ma zastosowanie w licznych dziedzinach życia”⁷³.

Gry i zabawy dydaktyczne – to forma pracy bardzo lubiana przez dzieci. Wspomaga wysiłek intelektualny, rozwój myślenia i działania oraz uatrakcyjnienia zajęcia. Dzieci nie są znudzone, a poprzez własne działanie szybciej opanowują treści, pokonują trudności

⁷²C. Freinet, 1976, *O szkołę ludową*, dz. cyt., s. 387-421.

⁷³ I. Fechner-Sędzicka, B. Ochmańska, W. Odrobina, 2012, *Rozwijanie zainteresowań i zdolności matematycznych uczniów klas I-III szkoły podstawowej. Poradnik dla nauczyciela*, ORE, Warszawa, s. 5.

i wyrównują braki. Można ją stosować w czasie realizowania nowego materiału, a także przy powtarzaniu wcześniej poznanych pojęć⁷⁴.

Gry planszowe typu „ściganki”⁷⁵ – w czasie zajęć można korzystać z gotowych plansz, ale atrakcyjniejsze dla dzieci będą plansze „własne” – wspólnie skonstruowane, z ułożonymi „własnymi” przepisami (np. o rozwiniętej fabule). Zastosowanie w grach, np. kilku kostek doskonale ćwiczy i utrwala sprawność rachunkową, a dziecko, żeby wygrać musi sprawnie liczyć (dodawać, odejmować, mnożyć, dzielić).

Karty matematyczne⁷⁶ – gry z wykorzystaniem kart matematycznych mogą być dobrym sposobem kształtowania umiejętności matematycznych uczniów. Wykorzystuje się zwykłą talie kart⁷⁷ w czasie ćwiczeń doskonalenia pojęć liczbowych oraz sprawności rachunkowych (np. dodawania i odejmowania w klasie I oraz mnożenia i dzielenia w klasie II i III).

Karty matematyczne „Tabliczka mnożenia” – „zabawy i gry z tymi kartami dzielimy na dwie grupy: zabawy, w trakcie których dzieci zapoznają się z kartami oraz gry, których celem jest opanowanie tabliczki mnożenia. Składają się ze 110 kart: 55 kart czarnych i 55 kart czerwonych. Na czarnych kartach zaprezentowane jest mnożenie dwóch liczb, a na czerwonych wynik mnożenia. Na każdej karcie znajdują się kafelki, ułożone w rzędach i kolumnach. Kafelki umieszczone na środku kart stanowią konkretyzację symbolicznych zapisów. Jeżeli dziecko nie potrafi jeszcze podać wyniku mnożenia, może po prostu policzyć kafelki i uczestniczyć w zabawie lub grze. Tak jest na początku, przy zapoznawaniu dzieci z kartami oraz podczas pierwszych gier i zabaw. Potem dzieci starają się podawać wyniki z pamięci, dzięki motywacji: „chcę wygrać i dlatego muszę zapamiętać”. W trakcie gier i zabaw kartami odbywają się tak intensywne ćwiczenia, że nawet dzieci o słabej pamięci i te ze specyficznymi

⁷⁴ Tamże, s. 78

⁷⁵ E. Gruszczyk-Kolczyńska, 1994, *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, WSiP, Warszawa, s. 228-232.

⁷⁶ A. Grabowski, 1999, *Gry karciane rozwijające u dzieci umiejętność dodawania i odejmowania liczb*, WKM Rachmistrz, Szczecinek.

⁷⁷ <http://zabawamatematyka.blogspot.com/2012/05/karty-matematyczne.html>

zaburzeniami zdolności matematycznych są w stanie opanować tabliczkę mnożenia. Karty można z powodzeniem wprowadzić na zajęciach wyrównawczych i w pracy indywidualnej. To również sposób efektywnej pomocy dzieciom z dyskalkulią. Taka forma zajęć dba o kojarzenie matematyki z przyjemnymi emocjami⁷⁸.

Metoda „kruszenia” to znana metoda rozwiązywania zadań tekstowych. Jej podstawy opracowali A. Kaufmann, M. Fustier i A. Drevet. Zakładali oni, że tworzenie nowych obiektów jest możliwe dzięki „kruszeniu” już istniejących⁷⁹. Dla uczniów metoda ta jest bardzo atrakcyjna i ciekawa. Polega na modyfikowaniu zadania, czyli zmniejszaniu lub zwiększaniu liczby danych i ich wartości, zastępowaniu danych innymi, rezygnacji z niektórych danych, a także przekształcaniu zadania, jego odwracaniu, wprowadzaniu nowych związków i zależności. Można ją stosować zarówno przy wprowadzaniu nowego materiału, jak i przy sprawdzaniu nabytych wiadomości. Proces „kruszenia” rozpoczyna się zawsze od tzw. zadania bazowego, które jest najczęściej złożone, otwarte, niestandardowe i nigdy nie zawiera pytania. Jadwiga Hanisz proponuje następujące wersje metody „kruszenia”:

Wersja I – Uczniowie układają jak największą liczbę pytań szczegółowych, później działania do tych pytań na podstawie zadania bazowego.

Wersja II – Ta wersja jest odwrotnością wersji pierwszej. Na podstawie zadania bazowego uczniowie układają jak największą liczbę działań, a potem pytania do tych działań.

Wersja III – Uczniowie na podstawie zadania bazowego wymyślają nowe zadania tekstowe szczegółowe i przedstawiają je w formie zakodowanej (na grafie, oś liczbowa, drzewka itp.), później słownie je określają.

⁷⁸ A. Grabowski, 1996, *Gry, zabawy i ćwiczenia z tabliczką mnożenia*, cz. I, WKM Rachmistrz, Szczecinek, s.1.

⁷⁹ J. Hanisz, 1990, *Układanie i rozwiązywanie zadań metodą „kruszenia”*, „Życie Szkoły” nr 8, s. 387-391.

5.7. Sposoby osiągnięcia celów z przedsiębiorczości

Przedsiębiorczość rozumiana jako umiejętność wykorzystywania nadarzających się sytuacji jest naturalną zdolnością każdego człowieka. Nauczyciel zobowiązany jest rozwijać i pielęgnować w uczniu kreatywność, innowacyjność, umiejętność planowania, organizowania oraz analizowania podjętych działań. Najlepszym sposobem osiągnięcia celów przedsiębiorczości jest działanie oraz stosowanie metod aktywizujących, które pozwolą uczniowi czynnie uczestniczyć w zajęciach i zdobywać wiedzę, która zaprocentuje w przyszłym życiu zawodowym. Najlepszym polem do podejmowania pierwszych inicjatyw i przedsięwzięć jest najbliższe dziecku środowisko – szkoła, dom, miejsce zamieszkania.

Dominującą formą zajęć będą zajęcia praktyczne, wycieczki tematyczne, wywiady z przedsiębiorcami, obserwacje, doświadczenia, gry edukacyjne, sytuacje problemowe.

Sytuacje edukacyjne wspierające przedsiębiorczość u najmłodszych uczniów:

- Wycieczka do banku – zapoznanie z pracą bankowca, kasjera. Poznanie oferty banku, przybliżenie istoty oszczędzania, pożyczki. Wykonanie wzoru karty bankomatowej oraz bankomatu. Nabywanie umiejętności wpłacania i wypłacania gotówki.
- Założenie klasowej kasy oszczędnościowej – zachęcenie uczniów do zbiórki pieniędzy na określony cel.
- Zorganizowanie „mini kasy zapomogowo-pożyczkowej” (zabawa dydaktyczna uświadamiająca uczniom, co to jest dług oraz to, że pożyczone pieniądze należy oddać).
- Zakupy w supersamie – umiejętność robienia zakupów w sklepie samoobsługowym (ważenie, szacowanie kosztów, wybór korzystniejszych ofert, dokonywanie płatności) oraz odczytywania paragonu fiskalnego.
- Zaangażowanie dzieci w pomoc przy sprzedaży w szkolnym sklepiku – przyjmowanie pieniędzy, wydawanie reszty, podliczanie zysków i strat.
- Założenie klasowego sklepiku – przygotowanie kosztorysu podjętego

przedsięwzięcia, wykonanie reklamy, która podniesie wydajność sprzedaży, przeprowadzenie sondy wśród uczniów klasy na temat zaopatrzenia sklepiku, zrobienie planu biznesowego, przydzielenie zadań poszczególnym „pracownikom”, zorganizowanie rozmowy kwalifikacyjnej na stanowisko ekspedienta – ćwiczenia dramowe.

- Wyjazd do hurtowni – zakup towarów, które znajdą zbyt oraz mają korzystne ceny i są atrakcyjne dla klienta.
- Spotkania z przedstawicielami różnych zawodów – wyjście do zakładów pracy rodziców, uświadomienie, że za wykonaną pracę otrzymuje się zapłatę.
- Spotkanie z pracownikiem Urzędu Skarbowego, zapoznanie z pojęciami: budżet państwa, podatki; wypełnianie przykładowych formularzy.
- Obejrzenie filmu na temat historii pieniądza, poznanie walut innych krajów.

W aneksie (Załącznik nr 1) przedstawione zostały projekty edukacyjne dla klas I–III z wykorzystaniem elementów przedsiębiorczości.

5.8. Formy organizacyjne zajęć

Formy organizacyjne przesądzają o organizacyjnej stronie pracy dydaktycznej. Są one zdeterminowane przez cele i zadania kształcenia, liczbę uczniów objętych oddziaływaniem dydaktycznym, charakterystyczne właściwości poszczególnych przedmiotów, miejsce i czas pracy uczniów, wyposażenie szkoły w pomoce naukowe itp. Formy nauczania wskazują jak organizować pracę uczniów. Podstawowymi formami organizacyjnymi pracy jest działalność indywidualna, zespołowa i zbiorowa.

- Praca indywidualna (jednostkowa zróżnicowana) z wykorzystaniem kart pracy – pozwala na dostosowanie treści i wymagań do możliwości i zainteresowań ucznia.
- Praca w grupach jednorodnych pod względem zdolności – uczniowie dzielą się wiedzą i doświadczeniami z uczniami o podobnych możliwościach.

- Praca w grupach o zróżnicowanym poziomie – dzieci uczą się wspierać innych, pokonywać nieśmiałość, przekazywać w sposób zrozumiały posiadaną wiedzę.

Wskazane jest także stosowanie losowego doboru grupy, aby podczas realizowania wspólnych celów możliwa była integracja osób o zróżnicowanym potencjale intelektualnym i społecznym.

5.9. Organizacja przestrzeni edukacyjnej

W procesie kształcenia duże znaczenie odgrywa szeroko rozumiane środowisko, w którym proces ten przebiega. Nie można zapominać, że „proces edukacyjny zawsze przebiega w realnej przestrzeni, w określonych warunkach, które w sposób znaczący determinują jego charakter”⁸⁰. Jednym z ważniejszych, choć nie jedynym środowiskiem uczenia się dzieci w wieku wczesnoszkolnym jest **sala lekcyjna**. Zgodnie z tradycyjnymi założeniami koncepcji tego środowiska sale lekcyjne wyposażone były w ławki ustawione w rzędach skierowanych w jedną stronę (w stronę tablicy), tam też znajdowało się specjalne miejsce dla nauczyciela najczęściej na podwyższeniu tak, by mógł obserwować swoich uczniów. Pewne wpływy tradycyjnej (herbartowskiej) koncepcji środowiska uczenia się obserwowane są nadal w naszych szkołach. Warto jednak zagospodarować przestrzeń edukacyjną tak, by sprzyjała ona wielostronnej aktywności dziecka. Aranżacja przestrzeni klasowej jest ważnym elementem mającym wpływ na jakość procesu edukacyjnego. Odpowiednio zagospodarowana przestrzeń edukacyjna powinna zaspakajać nie tylko potrzeby poznawcze dziecka, ale również emocjonalno-społeczne. Dziecko powinno czuć się w sali lekcyjnej bezpiecznie, swobodnie, powinno znajdować tam miejsce do nauki, zabawy, relaksu oraz do kontaktów rówieśniczych. Warto zadbać o odpowiednią kolorystykę ścian, estetyczne, **lekkie krzesła i stoliki**, aby nauczyciel wraz z uczniami mógł zmieniać ich ustawienie w zależności od potrzeb. Przydatne też są funkcjonalne **szafki**, w których

⁸⁰ J. Kruk, 2009, *Przestrzeń i rzeczy jako środowisko uczenia się*, [w] D. Klus-Stańska, M. Szczepska-Pustkowska, (red.), *Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy problemy rozwiązania*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa, s.487.

przechowywać można zabawki, **pomoce dydaktyczne** czy instrumenty muzyczne tak, by dzieci miały do nich swobodny dostęp. Nie należy zapominać o miejscu, w którym dzieci mogą usiąść w kręgu, poćwiczyć, potańczyć, zrelaksować się lub wykonywać prace niewymagające siedzenia przy stolikach (**eksperymenty, doświadczenia, obserwacje**). Jest to niezwykle ważne z uwagi na operacyjny charakter procesów poznawczych przebiegających w umyśle dziecka. **Przestrzeń edukacyjna to nie tylko klasa, lecz całe otoczenie szkoły, tereny zielone, boisko, place zabaw**, które coraz częściej pojawiają się przy naszych szkołach. Przestrzenią edukacyjną dla naszych uczniów będzie również najbliższa okolica: **las, park, łąka oraz muzeum lub teatr**. Warto, by dla wszechstronnego rozwoju uczniów wykorzystywać nie tylko przestrzeń edukacyjną sali lekcyjnej, lecz jeżeli tylko to możliwe organizować zajęcia w terenie.

Realizacji programu „Umysły przyszłości” sprzyjać będzie odpowiednie zagospodarowanie i wykorzystanie przestrzeni edukacyjnej w klasie. **Korzystne byłoby zrezygnowanie z tradycyjnych dekoracji klasy**, nie zawsze przydatnych w procesie dydaktycznym pomocy, plansz i ilustracji, które niejednokrotnie mają niekorzystny wpływ na koncentrację uwagi uczniów. W miejsce tych dekoracji **można stworzyć kręgi aktywności dzieci**, w programie nazwane KRĘGAMI ZDOBYWCÓW ŚWIATA. W każdym kręgu znajdą się środki dydaktyczne sprzyjające kształtowaniu „umysłów przyszłości”.

Proponowane kręgi to:

- KRĄG WIEDZY – umysł dyscyplinarny;
- KRĄG PRZYJACIÓŁ – umysł respektujący;
- KRĄG TAJEMNIC – umysł syntetyzujący;
- KRĄG TWÓRCÓW – umysł kreatywny;
- KRĄG WARTOŚCI – umysł etyczny.

W edukacyjnej przestrzeni **Kręgu Wiedzy** powinna znajdować się biblioteczka zawierająca książki i czasopisma popularno-naukowe dla dzieci, albumy, pomoce dydaktyczne, mapy, słowniki itp. W edukacyjnej przestrzeni **Kręgu Przyjaciół** powinny

znajdować się materiały do zabaw integracyjnych. W edukacyjnej przestrzeni **Kręgu Tajemnic** powinny znajdować się materiały do doświadczeń, obserwacji, hodowle zwierząt i roślin, skarby Ziemi itp. W edukacyjnej przestrzeni **Kręgu Wartości** powinna znajdować się tablica „Nasze sprawy”, na której dzieci będą mogły zamieszczać samoprzylepne karteczki z zapisanymi myślami, potrzebami, propozycjami (np. *Proponuję...; Uważam, że...; Gratuluje...; Proszę...; Przepraszam...; Smutno mi, ponieważ...; Cieszę się...*). W edukacyjnej przestrzeni **Kręgu Twórców** powinny znajdować się materiały do zajęć plastycznych, literatura piękna, kolorowanki, pacynki, kukiełki oraz instrumenty muzyczne.

W czasie realizacji zajęć, dzieci korzystać będą z zasobów różnych kręgów uświadamiając sobie, że w przyszłości ważna będzie zarówno wiedza, jak i umiejętność jej poszukiwania, wykorzystywania i przetwarzania. Człowiek przyszłości to człowiek kreatywny, otwarty na zmiany, rozumiejący innych ludzi oraz ich potrzeby, przestrzegający norm i zasad społecznych.

Elementem łączącym wszystkie kręgi będzie **KAPSUŁA PRZYSZŁOŚCI**, w której uczniowie – Zdobywcy Świata, znajdować będą tematy dnia, ciekawe zadania dla klasy, propozycje zadań domowych, zagadki, listy, inspiracje do działania, różne przedmioty. Kapsuła może być wykonana z tekturowej tuby, ciekawego opakowania po różnych produktach, którą na początku zajęć nauczyciel umieści w którymś z Kręgów Zdobywców Świata (w zależności od tematyki zajęć). Ważne, by szukanie kapsuły stało się częścią klasowych zwyczajów, które klasa wspólnie wypracuje, np. stały element rozpoczynania edukacyjnego dnia (piosenka, płaś, zawołanie, szukanie Kapsuły Przyszłości), ciekawy pomysł na spędzanie przerw (zabawy, wspólne śniadanie) oraz sposób podsumowania zajęć czy pożegnania. W aneksie (Załącznik nr 2) przedstawiono pomysły na organizację zajęć w ramach tzw. „Dni w Kręgach”.

Ważnym elementem w klasie, będzie również **Galeria Zdobywców Świata**. W galerii uczniowie gromadzić będą różne wytwory swojej pracy. Będą to nie tylko prace plastyczne i techniczne, lecz również zielniki, autorskie teksty dzieci itp. Stałym

elementem w Galerii będzie globus przepasany szarfą z napisem „Zdobywcy Świata”. W czasie, kiedy uczniowie będą pracować w kręgu, dyskutować, omawiać ważne kwestie, nauczyciel będzie stawał w środku globus.

Dużą rolę w realizacji programu „Umysły przyszłości” odgrywać będą rodzice, którzy mogą wspierać działania nauczyciela oraz swoich dzieci. Rodzice mogą współorganizować spotkania z ciekawymi ludźmi, zabawy integracyjne, wspierać realizację projektów edukacyjnych, (np. „Historia mojej rodziny”, „Ciekawe miejsca w mojej okolicy, regionie, kraju”).

5.10. Adaptacja

Nauczyciel powinien zadbać o właściwą adaptację dziecka przekraczającego próg szkolny. Nauczyciel powinien integrować zespół klasowy, zapoznać uczniów z obiektami, pomieszczeniami i pracownikami szkoły. Uczniowie muszą mieć zagwarantowane bezpieczeństwo zarówno przed, jak i po zajęciach.

W aneksie (Załącznik nr 3) zaprezentowany został *Plan nauczycielski* obejmujący pierwsze cztery tygodnie pobytu dziecka w szkole. Przygotowany plan obejmuje okres adaptacji dziecka w szkole. Pozwala on na:

- poznanie dzieci w różnorodnych sytuacjach – zabawy, nauki i pracy,
- rozwijanie poczucia przynależności dziecka do nowej grupy z jednoczesnym zachowaniem indywidualności,
- kształtowanie orientacji w nowym, nieznanym otoczeniu,
- rozwijanie prawidłowych kontaktów społecznych,
- współuczestnictwo w tworzeniu przestrzeni edukacyjnej.

Właśnie dlatego wiele proponowanych zadań realizowanych jest grupowo. Nacisk położono na różnorodne doświadczenia w obcowaniu z innymi ludźmi, umiejętność współpracy, współdziałania i przestrzegania norm oraz umów. Zadaniem nauczyciela jest stwarzanie takich sytuacji edukacyjnych, aby od pierwszego dnia towarzyszyło dziecku w szkole dobre samopoczucie i radość – pierwsze wyznaczniki drogi do

szkolnego sukcesu. Należy pamiętać, że plan stanowi kanwę działań nauczycielskich, kolejność zadań można zmieniać, a same zdania modyfikować. Przy ich realizacji należy również przewidzieć nieujęte w planie: zajęcia komputerowe, zajęcia języka obcego czy religii, zgodnie z tygodniowym rozkładem godzin przyjętym w szkole na dany rok.

„Rozpoczęcie nauki szkolnej to moment znaczący dla samego dziecka, jego rodziców i nauczycieli. Każdy nauczyciel pragnie, aby jego uczniowie czynili znaczące postępy, byli ciekawi świata, otwarci na potrzeby innych i zaangażowani w zdobywanie umiejętności i wiedzy. Każdy rodzic marzy, aby jego dziecko odnalazło się w szkole, aby miało dobrych kolegów i odnosiło sukcesy. Uznania i sukcesów pragną również dzieci. Dzisiejszy świat stawia przed dzieckiem na każdym etapie rozwoju wysokie wymagania”⁸¹. Bardzo ważne jest: zorganizowanie dziecku takich warunków, w których poczuje się ono bezpiecznie; zbudowanie środowiska, które pozwoli odczuwać radość z bycia z innymi, radość zabawy i radość uczenia się; środowiska, które da każdemu dziecku możliwość spełnienia się w roli ucznia.

Pierwszy dzień pobytu dzieci w szkole jest dniem szczególnym. Należy zadbać, aby stał się on dla nich wspinałym i niezapomnianym przeżyciem. Zaplanujmy więc pierwszy dzień w taki sposób, aby najmłodszy uczeń w szkole, już następnego dnia rano, nie mógł się doczekać rozpoczęcia edukacyjnej przygody w klasie Zdobywców Świata. Uczeń powinien nabrać przekonania, że uczenie się jest ciekawe i przyjemne. W edukacyjnej wędrówce nieraz pojawią się trudności, które trzeba będzie pokonać. Uczniowie będą musieli włożyć wiele wysiłku i pracy, aby jak najwięcej poznać, zrozumieć, wiedzieć.

Ważnym jest także to, aby rodzice pierwszego dnia uczestniczyli w spotkaniu, na którym dowiedzą się, na czym będzie polegała realizacja programu „Umysły przyszłości”, co będą robiły dzieci i jak się będą uczyły, jak będą mogli wspierać swoje

⁸¹ A. Kopik, 2010, *Wsparcie sześciolatka w szkole*, [w] J. Łukasik, I. Nowosad, M.J. Szymański (red.), *Edukacja. Równość czy jakość edukacji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, s. 154.

dzieci w rozwijaniu umiejętności i zdolności. Po takim spotkaniu na pewno też chętniej wspomogą nauczyciela w jego działaniach. Sprawą bardzo istotną jest przygotowanie spotkania przez nauczyciela, odpowiednie zaaranżowanie sali i przekonanie rodziców do wspólnego działania dla dobra dzieci.

Aranżacja sali. Ławki ustawione są pod ścianą. Krzeselka ustawione są w dwóch kręgach – jeden jest dla dzieci, drugi dla rodziców. W środku kręgu stoi globus i leży papierowa tuba lub pudełko, które będzie spełniać przez cały rok szkolny rolę Kapsuły Przyszłości. W klasie są już przygotowane miejsca na Kręgi Zdobywców Świata z przykładowym jednym elementem obrazujący konkretny umysł, (np. w Kręgu Wiedzy jest książka, w Kręgu Twórców narzędzia plastyczne), ale jeszcze bez nazw. Kartki z nazwami kręgów ukryte są w Kapsule Przyszłości.

Dzieci wchodzą do klasy. W progu stoi nauczyciel i wita się z nimi uśmiechem i uściskiem ręki mówiąc: *Witam cię. Cieszę się, że przyszedłeś/przyszłaś do szkoły. Z rodzicami wita się również uściskiem ręki i mówi: Dzień dobry. Jest mi miło, że będę uczyć Państwa dziecko.*

1. Dzieci zajmują dowolne miejsca w pierwszym kręgu. Rodzice zajmują miejsca w kręgu za swoim dzieckiem. Gdy wszystkie dzieci zostaną już powitane, nauczyciel siada razem z nimi w kręgu. Śpiewa na melodię. *My jesteśmy krasnoludki.* Dzieci odpowiadają – tak lub nie.

Czy jesteście w pierwszej klasie? Tak, tak, tak, tak, tak, tak.

Czy ciekawi was, co poznacie?

Chcecie uczyć się literek? Tak, tak, tak, tak, tak, tak.

Poznać chcecie wiele cyferek?

Czy nauka to przygoda?

Wasza pani rady wam poda.

Zatem witam was moi mili.

Nie czekajmy ani chwili.

Po przygodę wyruszajmy.

Smak nauki już poznajmy⁸².

⁸² Zaprezentowano przykładowy tekst stworzony do znanej melodii piosenki „My jesteśmy krasnoludki”. Każdy nauczyciel może jednak stworzyć własny tekst i wybrać inną, znaną melodię.

2. Nauczyciel przedstawia się, a następnie prosi, o to samo dzieci. Każde dziecko mówi także, kogo w klasie już zna. Po swoich prezentacjach dzieci podchodzą do tych osób, których nie znają i podają im rękę ze słowami: *Witam Cię*.

3. Nauczyciel włącza spokojną muzykę i mówi: *Czy słyszycie tę muzykę? Jesteście ciekawi, co nam zapowiada? Zobaczmy, co jest w tej dziwnym pudełku, które leży obok globusa*. Wyjmuje z niego list (rulon owinięty wstążką), kartki z nazwami Kręgów Zdobywców Świata i szarfę z nazwą „Zdobywcy Świata”. Nauczyciel rozwija rulon i czyta list.

*Drogie dzieci,
dzisiaj rozpoczynacie naukę w klasie pierwszej. Czy wiecie, że będziecie się uczyć w klasie Zdobywców Świata? Świat, który nas otacza ciągle się zmienia. Kiedy dorośniecie, będzie to już inny świat. W świecie jutra będą potrzebne różne umiejętności i wiedza, które pozwolą Wam śmiało maszerować przez życie.
W zdobywaniu tych umiejętności pomogą Wam nauczyciele. Jako Zdobywcy Świata będziecie uczyć się i działać w 5 kręgach. Zapraszam Was do nich. Wasza nauczycielka wyjaśni Wam, w jaki sposób będziecie się uczyć.*

*Powodzenia
Przyszłość*

Nauczycielka zawiesza na globusie szarfę z nazwą „Zdobywcy Świata”. Stawia globus na biurku. Następnego dnia wyjaśni dzieciom jaką rolę będzie on pełnił. Podchodzi do każdego kręgu i pokazuje dzieciom, co się w nich się znajduje. Dzieci poznają kręgi i umieszczają w każdym kręgu jego nazwę. Nauczyciel wyjaśnia rolę i znaczenie Kapsuły Przyszłości. Dzieci wypowiadają się i dzielą wrażeniami.

4. Nauczyciel przedstawia dzieciom zasady zachowania się w klasie (za pomocą piktogramów, np. ucho – słuchanie, usta – mówienie). Wyjaśnia, że są one potrzebne, aby lepiej im się pracowało. Pyta, jakie jeszcze zasady chciałyby włączyć do swojego Klasowego Kontraktu.

5. Wesołe pożegnanie – zgodnie z inwencją nauczyciela.

5.11. Indywidualizacja

Indywidualizacja kształcenia lub inaczej personalizacja obecna jest w założeniach prawie każdego systemu edukacyjnego. Indywidualizacja ma na celu zapewnienie wszystkim uczniom możliwości optymalnego rozwoju. „Kształcenie dostosowane do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia to złożony, całościowy program, wymagający swoistego zorganizowania dnia aktywności dziecka”⁸³. Treści ujęte w programie muszą być interpretowane przez nauczyciela i tak dostosowywane do możliwości uczniów, aby umożliwiały uczniom odnalezienie własnej drogi rozwoju.

Praca z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Praca z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi powinna być prowadzona ze znajomością zasad działania odpowiadających charakterowi udzielanego wsparcia oraz z zastosowaniem reguł postępowania uwzględniających konkretne potrzeby edukacyjne ucznia. Istnieje też wiele uniwersalnych zasad wartych wprowadzenia do pracy indywidualnej. Rolą nauczyciela jest rozpoznawanie indywidualnych możliwości psychofizycznych dziecka oraz zaspakajanie ich poprzez tworzenie prawidłowych warunków edukacyjnych⁸⁴.

Poniżej przedstawione zostały przykładowe działania nauczyciela wobec uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

- Poznanie ucznia, określenie jego potrzeb i możliwości.
- Przeprowadzenie diagnozy pedagogicznej.
- Zaproponowanie rodzicom przeprowadzenia badania analizatora wzroku i słuchu u specjalisty.
- Prowadzenie badań przesiewowych pod kątem rozpoznawania ryzyka dysleksji (Skala Ryzyka Dysleksji).

⁸³ A. Kopik, M. Zatorska, 2010, *Wielorakie podróże – edukacja dla dziecka*, dz. cyt., s. 73.

⁸⁴ E. Marek, 2010, *Analiza programów edukacji wczesnoszkolnej w kontekście diagnozowania i wspomagania rozwoju dzieci* [w] E. Marek, J. Łuczak (red.), *Diagnoza i terapia psychopedagogiczna w edukacji dziecka*, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski.

- Określenie profilu inteligencji, (np. „Wachlarz własnych możliwości”⁸⁵).
- Skierowanie na diagnozę w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w celu dokonania specjalistycznej diagnozy (również pod kątem integracji sensorycznej).
- Przeanalizowanie wskazań zawartych w opinii/orzeczeniu.
- Zaplanowanie sposobów wsparcia dla ucznia – dostosowanie warunków edukacyjnych do potrzeb i możliwości dziecka.
- Zapoznanie rodziców ze sposobami realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych.
- Monitorowanie i sprawdzanie skuteczności podjętych działań.
- Przygotowanie indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego dla uczniów niepełnosprawnych (posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego).

Przykładowe sposoby wspierania uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

- Usprawnianie zaburzonych funkcji percepcyjno-motorycznych.
- Stosowanie aktywizujących i polisensorycznych metod pracy.
- Stosowanie metod arteterapii⁸⁶.
- Różnicowanie zadań w klasie oraz prac domowych.
- Nie wymaganie głośnego czytania w obecności klasy.
- Stosowanie pytań naprowadzających.
- Formułowanie prostych i zrozumiałych poleceń.
- Organizowanie sytuacji zapewniających dzieciom sukcesy, eksponowanie ich mocnych stron.
- Stosowanie wzmocnień pozytywnych (pochwały, nagrody).

⁸⁵ Można do tego celu wykorzystać autorskie narzędzie zamieszczone w książce A. Kopik, M. Zatorska, 2010, *Wielorakie podróże – edukacja dla dziecka*, dz. cyt., s. 43-48.

⁸⁶ Por. E. Marek, R. Więckowski (red.), 2001, *Kształcenie zintegrowane z terapią pedagogiczną w teorii i praktyce*, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski; E. Marek, 2004, *Arteterapia jako metoda wspomagająca pracę wychowawczą*, [w] M. Knapik, W. A. Sacher (red.), *Sztuka w edukacji i terapii*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.

- Wykorzystywanie pomocy dydaktycznych ułatwiających naukę czytania i pisanie (nakładki do czytania, podkładki pod książki, wskaźniki, nasadki do narzędzia pisarskiego).
- Wprowadzenie technik zapamiętywania i koncentracji: mapa myśli, symbole, piktogramy.
- Pozostawienie uczniowi dłuższego czasu na pamięciowe opanowanie definicji, wierszy.
- Stosowanie wielu ćwiczeń i powtórzeń w celu utrwalenia wiedzy i zautomatyzowania czynności.
- Nawiązanie pozytywnych relacji i dobrego kontaktu emocjonalnego z uczniami.
- Uczenie odpowiedzialności za własną pracę, wdrażanie ucznia do samokontroli.
- Zorganizowanie pomocy koleżeńskiej.
- Stosowanie zmiennych form aktywności.
- Rozbudzanie zainteresowań uczniów oraz angażowanie ich w działania na rzecz klasy, szkoły.
- Dostosowanie przestrzeni edukacyjnej do potrzeb psychofizycznych uczniów.
- Ustalenie i konsekwentne przestrzeganie obowiązującego systemu norm i zasad.
- Nawiązanie współpracy z rodzicami – systematyczna wymiana informacji na temat postępów lub trudności dziecka, udzielanie wskazówek do pracy z nim w domu.

Zasady pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi:

- systematyczności i ciągłości oddziaływań,
- stopniowania trudności,
- pozytywnych wzmocnień,
- akceptacji dziecka i indywidualizacji,
- podążania za zainteresowaniami dziecka,
- zasada niekarania za objawy.

Ogniwa procesu edukacji, jakimi są kontrola i samokontrola osiągniętych przez uczniów kompetencji, są równocześnie elementami diagnozy oraz rozpoznania wyników procesu uczenia się. W kształceniu uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nauczyciel i uczeń sprawdzają, w jakim stopniu udało się zrealizować cele edukacyjne i terapeutyczne. Nauczyciel ocenia przede wszystkim wkład pracy ucznia, a nie efekt, uczeń zaś powinien sam zorientować się, co zrobił dobrze, a co źle. Jeżeli znał cel pracy i tok postępowania, będzie mógł skonfrontować wynik z założonym celem.

Dla prawidłowego przebiegu procesu kształcenia istotne jest, w jakim stopniu uczeń ma poczucie przynależności do środowiska rówieśniczego. Przykre doświadczenia, brak uznania i wiary we własne siły mogą spowodować izolowanie się lub agresję. Włączanie ucznia z niepełnosprawnością do grupy sprawnych rówieśników należy starannie przygotować. Uczniowie powinni wiedzieć o niektórych trudnościach koleżanki lub kolegi, jego możliwościach, o tym, kiedy powinni udzielać wsparcia. Nauczyciel musi wykorzystywać i kreować sytuacje, w których uczniowie mogą działać wspólnie. Wybór drogi postępowania, ścieżki edukacyjnej powinien być podyktowany dobrem dziecka.

Praca z uczniem zdolnym

Praca z uczniem zdolnym stanowi wyzwanie dla samego nauczyciela, który musi uwzględnić fakt stawiania wyższych wymagań uczniom szczególnie uzdolnionym, ale musi też dostosować się do wysokich wymagań i oczekiwań ze strony tych uczniów. Kluczem do sukcesu w tym zakresie jest niewątpliwie osobowość nauczyciela, jego wiedza i entuzjazm, które będą ważnym elementem zorganizowanych działań szkoły ukierunkowanych na pracę z uczniem zdolnym. Stąd niezbędne jest podjęcie działań pozwalających rozpoznać zdolności uczniów, utwierdzić ich w przekonaniu o posiadaniu określonych predyspozycji i wskazać możliwości rozwoju i odniesienia sukcesu⁸⁷.

Program „Umysły przyszłości”, uwzględnia naturalną logikę rozwoju dziecka i dostrzega jego zdolności dzięki wnikliwej obserwacji i właściwej diagnozie,

⁸⁷ A. Olko, 2000, *Program pracy z uczniem zdolnym*, apps.tvkdiانا.pl/psp2rns/pub/szeff/program.pdf, s. 4.

pozwalającej określić profil poznawczy dziecka. Nauczyciel we współpracy z rodzicami/opiekunami ucznia może określić profil inteligencji ucznia⁸⁸, wskazać jego mocne i słabe strony, aby móc je rozwijać. Po zapoznaniu się z możliwościami ucznia, planujemy jego indywidualną drogę rozwoju. W pracy z uczniem zdolnym należy:

- dostosowywać metody, form pracy i środki dydaktyczne do stylu uczenia się ucznia,
- organizować proces dydaktyczny tak, aby było w nim miejsce na podejmowanie przez uczniów inicjatyw badawczych, obserwacji,
- inicjować działania twórcze, (np. pisanie książeczek, układanie wierszy, piosenek),
- zwiększać intensywność jego pracy, poszerzać zakres wiedzy, dostarczać w trakcie nauki większej liczby zadań o tym samym poziomie trudności,
- zachęcać do pomocy uczniom słabszym, wolontariat, kółka pomocy uczniowskiej,
- nagradzać osiągnięcia poprzez propagowanie pasji, które realizuje oraz eksponować jego sukcesy,
- przydzielać uczniom trudniejsze zadania podczas pracy grupowej lub indywidualnej,
- stwarzać uczniom sytuacje wyboru zadań,
- różnicować stopień trudności prac domowych,
- przydzielać uczniom zdolnym specjalne role (asystenta, lidera itp.), zarówno podczas lekcji, jak i zajęć dodatkowych, nawet umożliwiać im organizację konkursów szkolnych, związanych z ich zainteresowaniami i pasjami,
- zachęcać i motywować uczniów do udziału w zajęciach pozalekcyjnych.

⁸⁸ Nauczyciel może wykorzystać autorskie narzędzie Arkusz obserwacji dziecka dla nauczycieli i rodziców zamieszczone w książce A. Kopik, M. Zatorska, 2010, *Wielorakie podróże – edukacja dla dziecka*, dz. cyt., s. 50-55.

5.12. Współpraca z rodzicami

Szkoła i rodzina to dwa środowiska, które w szczególny sposób oddziałują na dziecko. Rodzice i nauczyciele powinni wspólnie dążyć do stworzenia jak najlepszych warunków rozwoju dzieci. Ta współpraca nauczyciela i rodziców powinna opierać się na wzajemnym szacunku, świadomości roli, jaką pełni rodzic w stosunku do dziecka oraz roli, jaką pełni nauczyciel-wychowawca w stosunku do ucznia. Zarówno rodzice, jak i wychowawca powinni traktować siebie partnersko i życzliwie. Należy zatem cały czas pamiętać o tym, że to rodzice są najważniejszymi osobami w życiu dziecka, a nauczyciel może być jedynie osobą wspierającą rodzica w procesie wychowania dziecka.

W trakcie realizacji programu „Umysły przyszłości” nauczyciel powinien od samego początku budować dobre relacje z rodzicami.

Cykl spotkań – zaznajomienie rodziców z ideą teorii inteligencji wielorakich i „pięciu umysłów przyszłości”.

Mając na uwadze potrzebę zapoznania rodziców z koncepcją programu „Umysły przyszłości” należy przeprowadzić cykl spotkań, mających na celu przedstawienie założeń teorii inteligencji wielorakich i koncepcję „pięciu umysłów przyszłości” H. Gardnera.

Spotkania takie trwałyby około 15-20 minut i mogłyby się odbywać raz w miesiącu, podczas zebrań klasowych. Na spotkaniach powinny być wykorzystywane metody aktywizujące. Proponuje się trzy elementy wspólne dla każdego spotkania.

1. Wstęp – różne formy aktywności rodziców z odwołaniem się do ich doświadczeń.
2. Rozwinięcie – krótkie omawianie uzyskanych wyników, porównywanie ich, wyciąganie wniosków.

3. Zakończenie – pokaz prezentacji multimedialnej „Umysły przyszłości”⁸⁹ – fragmentu nawiązującego do określonej tematyki spotkania.

Spotkanie I. „Wachlarz moich mocnych stron”

Proponowany przebieg:

- Składanie kartki papieru w wachlarz, zapisywanie przez rodziców tych przedmiotów edukacyjnych, w których osiągnęli najlepsze wyniki w trakcie swojej edukacji w szkole podstawowej.
- Autodiagnoza osoby dorosłej – określanie profilu inteligencji z wykorzystaniem narzędzia „Wachlarz własnych możliwości”⁹⁰ – interpretacja wyników i zestawianie ich z zapisami dokonanymi na początku spotkania, ustalanie stopnia zgodności pomiędzy szkolnymi wynikami a indywidualnymi predyspozycjami rodziców.
- Pokaz prezentacji multimedialnej „Umysły przyszłości” – część dotycząca teorii inteligencji wielorakich.

Spotkanie II. „Kwintet umysłów – umysł dyscyplinarny”

Proponowany przebieg:

- Pisywanie przez rodziców dalszego ciągu zdań – zastosowanie metody „Graffiti”⁹¹.
Przykładowe zdania:

W przyszłości chciałem/chciałam zostać...

Obecnie wykonuję zawód...

Aby zwiększyć swoje kompetencje zawodowe... (co robię?)

- Rozmowa na temat czynników, które wpływają na wzrost kompetencji zawodowych. Wyciąganie wniosków.

⁸⁹ A. Kopik, 2013, *Umysły przyszłości – prezentacja multimedialna*, Europejska Agencja Rozwoju, Kielce. Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, dostępna na stronie projektu <http://.umysly.edukacyjni.pl>

⁹⁰ A. Kopik, M. Zatorska, 2010, *Wielorakie podróże – edukacja dla dziecka*, dz. cyt., s. 44-47.

⁹¹ J. Krzyżewska, 1998, dz. cyt., s. 53 -54.

- Odniesienie (przez nauczyciela) przyrostu wiedzy i umiejętności człowieka do umysłu dyscyplinarnego. Pokaz prezentacji multimedialnej – część wprowadzająca w koncepcję „Umysłów przyszłości” H. Gardnera oraz dotycząca umysłu dyscyplinarnego.

Spotkanie III. „Kwintet umysłów – umysł syntetyzujący”

Proponowany przebieg:

- Praca w sześciu grupach – podział ze względu na rodzaj edukacji: polonistyczna, matematyczna, społeczno-przyrodnicza, artystyczna, ruchowa, informatyczna. Czytanie przez rodziców zdań – treści z *podstawy programowej* (zapisanych na paskach papieru) i wybieranie tylko tych, które dotyczą klasy pierwszej.
- Prezentacja efektów pracy grup, weryfikacja wybranych treści oraz ich zbiorcze zestawienie. Wykonanie plakatów zawierających informacje o umiejętnościach ucznia kończącego klasę pierwszą.
- Odniesienie (przez nauczyciela) informacji dotyczących umiejętności pierwszoklasisty z różnych edukacji do teorii H. Gardnera. Pokaz prezentacji multimedialnej – część dotycząca umysłu syntetyzującego.

Spotkanie IV. „Kwintet umysłów – umysł kreatywny”

Proponowany przebieg:

- Wykonywanie przez rodziców użytecznych przedmiotów – praca w sześciu grupach z wykorzystaniem dostępnych materiałów, (np. materiału przyrodniczego – liście, kasztany, żołądźcie, materiału papierniczego i tekstylnego, różnego rodzaju opakowań).
- Ustalanie przeznaczenia wykonanego przedmiotu. Prezentowanie przez poszczególne grupy efektów pracy.

- Odniesienie (przez nauczyciela) umiejętności kreowania nowych pomysłów do teorii H. Gardnera. Pokaz prezentacji multimedialnej – część dotycząca umysłu kreatywnego.

Spotkanie V. „Kwintet umysłów – umysł respektujący”

Proponowany przebieg:

- Wypełnianie „wizytówki dziecka” – na karcie z czterema wydzielonymi częściami, rodzic udziela odpowiedzi na pytania: *Czym interesuje się dziecko? Co lubi robić? Czego nie lubi robić? Jakie jest ulubione zwierzątko dziecka?*
- Wysłuchanie „*Bajki dla nauczycieli*”⁹². Próba zdefiniowania przez rodziców, na podstawie poznanego tekstu, pojęcia „*respekt*”.
- Odniesienie (przez nauczyciela) postawy tolerancji i poszanowania różnic pomiędzy ludźmi do teorii H. Gardnera. Pokaz prezentacji multimedialnej – część dotycząca umysłu respektującego.

Spotkanie VI. „Kwintet umysłów – umysł etyczny”

Proponowany przebieg:

- Tworzenie przez rodziców własnej hierarchii wartości – praca indywidualna z wykorzystaniem metody „*Diamentowe uszeregowanie*”⁹³:
 - wpisywanie na papierowych paskach określonych wartości (nazwy można zaprezentować na tablicy, np. *miłość, przyjaźń, koleżeństwo, szacunek, tolerancja, akceptacja, prawdomówność, uczciwość, dobro, wyrozumiałość, pracowitość, odpowiedzialność, sprawiedliwość, patriotyzm, honor*),
 - budowanie układu priorytetów w kształcie „*diamentu*” („*karo*”), przyklejanie pasków.

⁹² M. Bogdanowicz, A. Adryjanek, 2009, *Uczeń z dysleksją w szkole. Poradnik nie tylko dla polonistów*, Wydawnictwo OPERON, Gdynia.

⁹³ J. Krzyżewska, 2000, dz. cyt., s. 65-66.

- Pokaz kontraktu klasowego zawartego z uczniami na początku roku szkolnego. Omówienie z rodzicami treści kontraktu pod kątem wprowadzania dzieci w świat wartości.
- Odniesienie (przez nauczyciela) wartości ważnych w życiu każdej społeczności do teorii H. Gardnera. Pokaz prezentacji multimedialnej – część dotycząca umysłu etycznego.

Spotkanie VII. „Kwintet umysłów na wesoło” – „Klasowe Igrzyska Olimpijskie”

- Udział rodzin w zawodach sportowych.
- Integracja w działaniu.

Proponowany przebieg:

1. Wejście na salę gimnastyczną dzieci wraz z wychowawcą. Ustawienie wokół chusty animacyjnej.
2. Powitanie zaproszonych gości – dyrektora szkoły, rodziców, dziadków, rodzeństwa i dzieci.
3. Uroczyste rozpoczęcie Igrzysk:
 - symboliczne zapalenie znicza olimpijskiego,
 - złożenie ślubowania przez dzieci – tekst ślubowania czyta dyrektor, dzieci powtarzają:
*„My, mali Olimpijczycy, ślubujemy: być wierni ideom olimpijskim, walczyć ze wszystkich swoich sił zgodnie z zasadami fair play, szanować swoich przeciwników, przynosić honor szkole i swoim rodzicom”*⁹⁴,
 - wspólne zaśpiewanie piosenki o tematyce prozdrowotnej, sportowej.
4. Przedstawienie Komisji Sędziowskiej w składzie: przewodniczący – dyrektor szkoły, członkowie – nauczyciel wychowania fizycznego, rodzice.
5. Ustalenie zasad rywalizacji:

⁹⁴ Strona internetowa Publicznej Szkoły Podstawowej nr 24 w Opolu, www.sp24opole.wodip.opole.pl.

- podział uczestników Igrzysk na trzy drużyny,
- ustawienie drużyn na linii startu,
- wybór kapitana (rozdanie opasek),
- wyjaśnienie zasad rywalizacji (ogłoszenie, że odbędzie się sześć konkurencji, w których o zwycięstwo będą rywalizować trzy drużyny, każde zadanie należy wykonać jak najszybciej, ale należy pamiętać również o tym, aby wykonać je zgodnie z ustalonymi wcześniej zasadami, po każdej konkurencji sędziowie będą przyznawali punkty: za I miejsce – 3 punkty, za II miejsce – 2 punkty, za III miejsce – 1 punkt), zachęcenie zaproszonych gości do gorącego dopingu zawodników.

6. Sportowa rywalizacja dzieci.

Przydzielenie każdej drużynie opiekuna w osobie rodzica.

„Wyścigi bocianów” (wykorzystanie akcesoriów sportowych: szczudeł, pachołków, kolorowych obręczy). Start na szczudłach, przejście do obręczy, zostawienie szczudeł w obręczy, czworakowanie do pachołka, obiegnięcie pachołka, powrót biegiem, podanie szczudeł koledze z drużyny. Drużyny mogą wspierać i asekurować swoich zawodników podczas przekazywania szczudeł. Po każdym wyścigu Kapitan poprzez podniesienie ręki sygnalizuje, iż drużyna zakończyła rywalizację. Pozostałe dzieci z drużyny siedzą.

„Sadzenie ziemniaków” (wykorzystanie akcesoriów sportowych: kółek ringo, woreczków, pachołków). Rozłożenie czterech kółek ringo na całej długości sali. Startujący zawodnik trzyma w ręku cztery woreczki. Biegając zostawia woreczek w kolejnym kółku. Dobiega do pachołka, okrąża go i wracając zbiera woreczki, które przekazuje następnemu zawodnikowi. Do udziału w tej konkurencji zapraszamy rodziców. Do każdej drużyny dołącza jedna lub dwie osoby⁹⁵.

„Geometryczne szaszłyki” (wykorzystanie „Tuby Pieksi”, kolorowych obręczy). Na początku kapitanowie drużyn losują nazwę i kolor figur geometrycznych, które

⁹⁵ R. Trześniowski, 1987, *Gry i zabawy ruchowe. Podręcznik przeznaczony dla nauczycieli, wychowawców i instruktorów*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa, s. 187.

zawodnicy mogą nakładać na szaszłyki. Start, skoki zajęcze do obręczy, w której znajdują się figury geometryczne. Wybór właściwej figury, dobiegnięcie do pachołka, nałożenie jej na patyk i powrót biegiem do drużyny. Wygrywa drużyna, która najszybciej ukończy wyścig i właściwie nadzieje swój szaszłyk. Za właściwe ułożenie szaszłyka każda drużyna uzyska dodatkowy punkt.

„Latające talerze” (wykorzystanie akcesoriów sportowych: pachołków, talerzy, ławeczek). Przejście równoważne po ławeczce z talerzem uniesionym na kijku. Zejście z ławeczki, dobiegnięcie do pachołka, zostawienie przy nim talerza. W drodze powrotnej skoki zawrotne przez ławeczkę. Kolejna startująca osoba najpierw wykonuje skoki zawrotne, dobiega do pachołka, a następnie wraca z uniesionym w górze talerzem po ławeczce.

„Zwiąż – przeczytaj – rozwiąż” (wykorzystanie akcesoriów sportowych: kolorowych szarf, obręczy, pachołków, rozsypanki sylabowej). Start, dobiegnięcie do szarf, związanie jej, dobiegnięcie do obręczy, w której znajdują się sylaby, wybór właściwej, ułożenie jej przy pachołku. W drodze powrotnej rozwiązanie szarf i powrót do drużyny. Za prawidłowo ułożone hasło każda drużyna otrzymuje dodatkowy punkt. Ułożenie hasła: *Igrzyska Olimpijskie!*

„Zagubione kulki” (wykorzystanie „Tuby Gąsienice”, skakanek). Start, skoki obunóż wzdłuż leżącej skakanek, dobiegnięcie do obręczy, w której znajdują się kolorowe kulki. Wybór kulki z kolejnym numerem od 1 do 8, przeniesienie jej za pomocą „łyżeczki” do pachołka i umieszczenie w gąsienicze. Powrót biegiem.

7. Podsumowanie punktacji, ogłoszenie przez komisję sędziowską wyników, wyłonienie zwycięzcy.
8. Wręczenie medali i dyplomów.
9. Uroczyste zakończenie Igrzysk – dzieci siadają wokół chusty animacyjnej, jeszcze raz śpiewają piosenkę, następuje symboliczne zgaszenie znicza olimpijskiego i zakończenie Igrzysk.

10. Zaproszenie wszystkich do sali lekcyjnej na słodki poczęstunek, zaprezentowanie przybyłym gościom i rodzinom prac wykonanych przez dzieci w ramach realizacji programu „Umysły przyszłości”.

Propozycja uczestnictwa rodziców w pracy uczniów w programie „Umysły przyszłości”.

1. Dzień otwarty. Oglądanie zajęć, obserwowanie pracy dzieci oraz czynny udział w prowadzonych zajęciach. Proponowane są dwa spotkania w semestrze (październik/listopad oraz marzec/kwiecień) w oparciu o Kręgi Wiedzy umieszczone w Kapsule Przyszłości. Rodzic będzie miał możliwość zaobserwować jak pracuje jego dziecko, poznać jego mocne i słabe strony oraz czynnie uczestniczyć w zajęciach.
2. Każde zajęcia otwarte powinny zostać omówione na spotkaniu z rodzicami. Nauczyciel powinien przekazać własne spostrzeżenia i wysłuchać opinii rodziców. Niezwykle ważna jest atmosfera takiego spotkania. Trzeba pamiętać, aby wskazać mocne strony uczniów. Jeżeli zostaną zaobserwowane jakieś problemy, to należy je sprecyzować i poszukać rozwiązań.
3. Istnieje również możliwość spotkania popołudniowego rodziców z dziećmi i nauczycielem, na którym uczniowie będą prezentować wytwory własnej pracy. Wtedy można dokonać wspólnej analizy postępów, można wytworami dziecka zilustrować problem (jeśli taki istnieje).

Prawidłowa współpraca nauczyciela z rodzicami, działania wspólne i wzajemne uzupełnianie się są niezwykle istotne dla kształtowania dobrego, mądrego i wrażliwego młodego człowieka.

6. Kryteria oceniania i metody sprawdzania osiągnięć ucznia

Ocenianie, jako integralny element procesu nauczania-uczenia się, jest rodzajem procesu poznawczego, który wymaga podejmowania określonych decyzji. Ma ono służyć informowaniu o jakości osiągnięć edukacyjnych dziecka w porównaniu z celami kształcenia przewidzianymi dla danego etapu rozwoju. Powinno określać zakres wysiłku włożonego przez dziecko w proces edukacyjny i wskazywać na charakter czynionych postępów. Jednym z istotnych zadań oceniania jest dostarczenie informacji o tym, jakie umiejętności uczeń już opanował, z czym sobie doskonale radzi, a jakie umiejętności wymagają dalszego doskonalenia⁹⁶.

H. Gardner przekonuje do rozwijania pięciu rodzajów umysłów, które uznaje za kluczowe dla przyszłości. Konieczność transformacji człowieka wiąże z koniecznością transformacji edukacji. Wskazuje na potrzebę „rozpoznawania i szkolenia młodych umysłów”⁹⁷ oraz wprowadzania nowych metod nauczania, gdyż „(...) aktualne metody właściwie nie działają”⁹⁸.

Program proponuje kryteria oceniania i metody sprawdzania osiągnięć uczniów mając na uwadze poglądy H. Gardniera i obowiązujące w polskiej oświacie akty prawne. Jest również zainspirowany nowatorskim podejściem pedagogicznym Marzeny Kędry⁹⁹, a także pedagogicznymi doświadczeniami autorów programu.

Zgodnie z Rozporządzeniem MEN w sprawie warunków oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych¹⁰⁰ w klasach I–III szkoły podstawowej obowiązują

⁹⁶A. Kopik, 2010, *Oceniać dla dobra ucznia*, [w] E. Marek, J. Łuczak (red.), *Diagnoza i terapia psychopedagogiczna w edukacji dziecka*, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski, s. 283.

⁹⁷H. Gardner, 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, dz. cyt., s. 19.

⁹⁸Tamże, s. 20.

⁹⁹M. Kędra, 2011, *Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu. Program nauczania dla edukacji wczesnoszkolnej*, Wydawca ORE, www.bc.ore.edu.pl.

¹⁰⁰*Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych* (Dz. U. 2007, nr 83, poz. 562) wraz z późniejszymi zmianami.

śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne, które mają charakter opisowy. Ocenianiu opisowemu podlegają osiągnięcia edukacyjne ucznia oraz jego zachowanie.

Ocenianie, jak określa wspomniane rozporządzenie, **ma na celu**:

- informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz o postępach w tym zakresie;
- udzielanie uczniowi pomocy w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju;
- motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu;
- dostarczenie rodzicom (prawnym opiekunom) oraz nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia;
- umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Funkcje, jakie powinna spełniać ocena:

- informacyjna – ustalenie, co dziecku udało się poznać, zrozumieć, opanować, jakie umiejętności zdobyło, jaki był wkład jego pracy, jak wywiązywało się z obowiązków ucznia i zachowywało w różnych sytuacjach szkolnych;
- korekcyjna i kompensacyjna – sprecyzowanie, co trzeba zmienić w pracy z dzieckiem dla uzyskania lepszych efektów i które sfery jego rozwoju należy stymulować dla rozwijania indywidualnych uzdolnień;
- motywacyjna – zachęcenie do podejmowania dalszego wysiłku, wskazanie możliwości osiągnięcia sukcesu w nauce i zachowaniu, wzmocnienie samooceny dziecka i poczucia wiary we własne siły.

Program zaleca, w związku z powyższym, uwzględnianie następujących **elementów w ocenianiu**:

- a) zachowanie ucznia:
 - wkład pracy dziecka,
 - zaangażowanie w wykonanie zadania,
 - aktywność w czasie zajęć szkolnych,
 - inwencję, oryginalność wykonania zadania,

- samodzielność myślenia,
- respektowanie zasad współżycia społecznego i norm etycznych,
- inicjowanie działań dla dobra innych;

b) osiągnięcia edukacyjne ucznia:

- poziom wiedzy o otaczającej rzeczywistości,
- postęp w opanowaniu wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań określonych w podstawie programowej,
- postęp w opanowaniu wiadomości i umiejętności w stosunku do indywidualnych możliwości edukacyjnych dziecka.

Do oceny ucznia winny posłużyć różne **źródła informacji**, np. obserwacje, rozmowy, wywiady, ankiety, wytwory pracy dziecka, testy. Należy systematycznie dokonywać analizy danych i na tej podstawie formułować ocenę oraz zalecenia do pracy. Wskazane jest zapoznawanie z oceną i zaleceniami zarówno uczniów, jak i rodziców.

Rodzaje zalecanych ocen to:

- *wstępna ocena rozwoju ucznia i jego możliwości* – diagnoza indywidualnych możliwości, predyspozycji i uzdolnień dziecka rozpoczynającego naukę w klasie pierwszej, stanowi podstawę do zaplanowania działań dydaktyczno-wychowawczych i zapewnienia każdemu uczniowi maksymalnego rozwoju;
- *ocena bieżąca* – informuje ucznia o jego postępach w nauce i zachowaniu, wskazuje aktualne osiągnięcia i funkcje, które należy usprawnić, wyrażana jest za pomocą określeń w pięciostopniowej skali – *wspaniale, bardzo dobrze, dobrze, dostatecznie, słabo*;
- *ocena śródroczna* – jest oceną redagowaną po pierwszym półroczu nauki, charakteryzuje zachowanie ucznia, opisuje efekty jego uczenia się, zawiera zalecenia do pracy w drugim semestrze;
- *ocena roczna* – ma charakter opisowy, stanowi syntetyczną informację o osiągnięciach ucznia kończącego edukację w danej klasie, uwzględnia poziom

wiadomości i umiejętności z zakresu wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla I etapu edukacyjnego oraz wskazuje potrzeby rozwojowe i edukacyjne ucznia związane z przewyżnianiem trudności w nauce lub rozwijaniem uzdolnień;

- *końcowa ocena rozwoju ucznia i jego możliwości* – diagnoza końcowa przeprowadzona w klasie trzeciej, pozwala zaplanować działania dydaktyczno-wychowawcze na kolejny etap edukacyjny ucznia.

Ocena uwzględnia następujące sfery rozwojowe dziecka:

- pozyskiwanie informacji z różnych źródeł, czytanie ich, wykorzystywanie w różnych sytuacjach zadaniowych;
- słuchanie, mówienie, pisanie z zastosowaniem wiedzy o języku ojczystym (oraz obcym nowożytnym);
- wiedza i umiejętności matematyczne;
- wiedza o otaczającym świecie oraz umiejętności przyrodnicze;
- rozwój społeczny, emocjonalny i moralny – wiedza i umiejętności społeczne (w tym związane z wyrażaniem emocji i uczuć w sytuacjach społecznych), a także związane z zachowaniami etycznymi, odnoszącymi się do moralności;
- rozwój artystyczny – wiedza i umiejętności muzyczne, plastyczne, techniczne;
- rozwój fizyczny – sprawność fizyczna i wiedza zdrowotna;
- wiedza i umiejętności związane z obsługą komputera.

Kryteria oceniania

Ustala się następujące kryteria wymagań dla poszczególnych poziomów edukacyjnych:

Wspaniale – uczeń w pełni opanował materiał określony podstawą programową danej klasy, a ponadto:

- posiada wiedzę i umiejętności wykraczające poza program nauczania danej klasy, chętnie dzieli się nimi i wykorzystuje je w różnych sytuacjach zadaniowych;
- przejawia dużą samodzielność w wykonywaniu zadań;

- twórczo rozwiązuje problemy;
- wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe w nowych, nietypowych sytuacjach, wyciąga z nich wnioski;
- wykazuje szczególną aktywność w czasie zajęć szkolnych, z chęcią i zaangażowaniem wykonuje dodatkowe zadania zlecone przez nauczyciela;
- chętnie i zgodnie współpracuje w grupie, kieruje pracą zespołu, wykazuje odpowiedzialność za efekty pracy grupowej, przejawia empatię i z własnej inicjatywy pomaga innym;
- samodzielnie pozyskuje informacje z różnych źródeł i wykorzystuje je dla wzbogacania wiedzy i umiejętności;
- swobodnie i samorzutnie formułuje kilkuzdaniową, spójną logicznie i poprawną pod względem językowym wypowiedź, operuje bogatym słownictwem;
- czyta płynnie, wyraziście, z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji nowe teksty literackie i nieliterackie o różnym stopniu trudności, rozumie ich treść – swobodnie i prawidłowo analizuje je oraz interpretuje;
- recytuje stosując odpowiednią ekspresję słowną i ruchową;
- pisze czytelnie, estetycznie i w dobrym tempie, samodzielnie i bezbłędnie wykonuje ćwiczenia pisemne o podwyższonym stopniu trudności;
- biegle dokonuje obliczeń pamięciowych;
- samodzielnie rozwiązuje zadania tekstowe o różnym stopniu trudności, swobodnie układa nowe zadania z treścią;
- sprawnie dokonuje operacji matematycznych związanych z umiejętnościami praktycznymi;
- posiada bogatą wiedzę o środowisku społecznym i przyrodniczym;
- wyciąga wnioski z prowadzonych obserwacji i doświadczeń przyrodniczych;
- podaje propozycje działań na rzecz ochrony przyrody, aktywnie podejmuje się ich realizacji i uzasadnia ich potrzebę;

- twórczo i estetycznie wykonuje prace plastyczne i techniczne, wytworom swojej pracy nadaje cechy oryginalności, doskonale wykorzystuje w praktyce wiedzę z zakresu sztuki i techniki;
- aktywnie uczestniczy w słuchaniu i wykonywaniu muzyki, z własnej inicjatywy tworzy nowe motywy rytmiczne i melodyczne, ilustruje ruchem muzykę;
- organizuje zabawy i gry ruchowe według własnego pomysłu;
- wykorzystuje wiedzę i umiejętności do samodzielnego organizowania miejsca pracy oraz bezpiecznego i swobodnego realizowania zadań związanych z obsługą komputera;
- zawsze stosuje zwroty grzecznościowe;
- odnosi się z szacunkiem do nauczycieli, pracowników szkoły, osób dorosłych;
- zawsze jest punktualny;
- zawsze jest przygotowany do zajęć;
- jest bardzo aktywny podczas zajęć, często wykonuje dodatkowe zadania;
- jest koleżeński, bezkonfliktowy;
- chętnie pomaga innym;
- posiada zdolności organizacyjne;
- pełni dyżury z pełnym zaangażowaniem;
- szanuje mienie szkolne i cudze;
- zawsze utrzymuje i dba o porządek;
- wzorowo zachowuje się w miejscach publicznych;
- jest zawsze zdyscyplinowany podczas lekcji i przerw.

Bardzo dobrze – uczeń w pełni opanował materiał określony podstawą programową danej klasy oraz:

- sprawnie wykorzystuje wiedzę i umiejętności w różnych sytuacjach zadaniowych;
- przejawia samodzielność w wykonywaniu zadań;
- podejmuje próby twórczego rozwiązywania problemów;

- wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe w nowych sytuacjach, wyciąga z nich wnioski;
- wykazuje aktywność w czasie zajęć szkolnych, z zaangażowaniem wykonuje dodatkowe zadania zlecone przez nauczyciela;
- chętnie i zgodnie współpracuje w grupie, wykazuje odpowiedzialność za efekty pracy grupowej, przejawia empatię i z własnej inicjatywy pomaga innym;
- samodzielnie i sprawnie pozyskuje informacje ze wskazanych źródeł, wykorzystuje je dla wzbogacania wiedzy i umiejętności;
- formułuje kilkuzdaniową, spójną logicznie i poprawną pod względem językowym wypowiedź, wykorzystuje poznane słownictwo;
- czyta płynnie, wyraziście, z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji poznane wcześniej teksty, rozumie ich treść – prawidłowo analizuje je oraz interpretuje;
- recytuje stosując odpowiednią ekspresję słowną;
- pisze czytelnie, estetycznie i w dobrym tempie, samodzielnie i bezbłędnie wykonuje ćwiczenia pisemne przewidziane do realizacji w danej klasie;
- sprawnie dokonuje obliczeń pamięciowych;
- samodzielnie rozwiązuje zadania tekstowe o różnym stopniu trudności;
- sprawnie dokonuje operacji matematycznych związanych z umiejętnościami praktycznymi;
- posiada duży zasób wiedzy o poznanym środowisku społecznym i przyrodniczym;
- podejmuje próby wyciągania wniosków z prowadzonych obserwacji i doświadczeń przyrodniczych;
- aktywnie realizuje działania na rzecz ochrony przyrody i uzasadnia ich potrzebę;
- estetycznie, z dbałością o szczegóły i zgodność z tematem, wykonuje prace plastyczne i techniczne, podejmuje próby twórczego artystycznego działania;

- aktywnie uczestniczy w słuchaniu i wykonywaniu muzyki, podejmuje próby tworzenia prostych motywów rytmicznych lub melodycznych, ilustruje ruchem muzykę;
- aktywnie uczestniczy w zabawach i grach ruchowych, z zaangażowaniem wykonuje ćwiczenia gimnastyczne;
- wykorzystuje wiedzę i umiejętności do bezpiecznego organizowania miejsca pracy oraz sprawnego realizowania zadań związanych z obsługą komputera;
- stosuje zwroty grzecznościowe;
- odnosi się z szacunkiem w stosunku do nauczycieli, pracowników szkoły, osób dorosłych;
- stara się być punktualny;
- zwykle jest przygotowany do zajęć, przynosi przybory szkolne;
- jest aktywny podczas zajęć;
- nawiązuje bardzo dobre kontakty z rówieśnikami;
- jest bezkonfliktowy;
- pomaga innym;
- wypełnia obowiązki dyżurnego;
- bez zastrzeżeń zachowuje się w miejscach publicznych;
- szanuje mienie szkolne i cudze;
- utrzymuje i dba o porządek;
- stara się zachowywać poprawnie i pozytywnie reaguje na uwagi nauczyciela.

Dobrze – uczeń opanował materiał określony podstawą programową danej klasy oraz:

- wykorzystuje wiedzę i umiejętności w poznanych sytuacjach zadaniowych;
- przejawia samodzielność w wykonywaniu typowych zadań;
- niekiedy podejmuje próby twórczego rozwiązywania problemów;
- wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe w znanych mu i bliskich sytuacjach, wyciąga z nich wnioski;

- stara się być aktywny w czasie zajęć szkolnych, niekiedy wykonuje dodatkowe zadania zlecone przez nauczyciela;
- zgodnie współpracuje w grupie, wykonuje powierzone mu zadanie;
- pozyskuje informacje ze wskazanych źródeł, wykorzystuje je dla wzbogacania wiedzy i umiejętności;
- wypowiada się zdaniami rozwiniętymi, z niewielką pomocą nauczyciela formułuje uporządkowaną wypowiedź i wykorzystuje poznane słownictwo;
- czyta poprawnie i dość płynnie poznane wcześniej teksty, zazwyczaj rozumie ich sens;
- poprawnie recytuje wiersze;
- pisze zazwyczaj czytelnie, estetycznie i w umiarkowanym tempie, popełnia nieliczne błędy w ćwiczeniach pisemnych przewidzianych do realizacji w danej klasie;
- dokonuje obliczeń pamięciowych popełniając nieliczne błędy;
- samodzielnie i poprawnie rozwiązuje zadania tekstowe wymagające zastosowania jednego działania matematycznego;
- poprawnie dokonuje operacji matematycznych związanych z umiejętnościami praktycznymi;
- posiada dobry zasób wiedzy o poznanym środowisku społecznym i przyrodniczym;
- z pomocą nauczyciela podejmuje próby wyciągania wniosków z prowadzonych obserwacji i doświadczeń przyrodniczych;
- realizuje działania na rzecz ochrony przyrody, niekiedy uzasadnia ich potrzebę;
- wykonuje prace plastyczne i techniczne zgodnie z tematem i instrukcją, zazwyczaj dba o estetykę prac;
- uczestniczy w słuchaniu i wykonywaniu muzyki, poprawnie wykonuje określone ćwiczenia;

- aktywnie uczestniczy w zabawach i grach ruchowych, stara się poprawnie wykonywać ćwiczenia gimnastyczne;
- wykorzystuje wiedzę i umiejętności do bezpiecznego organizowania miejsca pracy, realizuje zadania związane z obsługą komputera popełniając nieliczne błędy;
- stosuje zwroty grzecznościowe;
- odnosi się z szacunkiem w stosunku do nauczycieli, pracowników szkoły, osób dorosłych;
- stara się być punktualny;
- zwykle jest przygotowany do zajęć, czasami zapomina przynieść przybory szkolne
- nie zawsze jest aktywny na lekcji;
- nawiązuje poprawne kontakty z rówieśnikami;
- potrafi opanować swoje emocje takie jak gniew, kłótność, złość i agresję;
- w miarę możliwości i chęci pomaga innym;
- dobrze wypełnia obowiązki dyżurnego;
- poprawnie zachowuje się w miejscach publicznych, właściwie reaguje na upomnienia nauczyciela;
- zniszczenia mienia szkolnego lub cudzego stara się naprawić;
- utrzymuje porządek;
- stara się zachowywać poprawnie.

Dostatecznie – uczeń częściowo opanował podstawowe wiadomości i umiejętności przewidziane podstawą programową danej klasy oraz:

- częściowo wykorzystuje wiedzę i umiejętności w poznanych sytuacjach zadaniowych;
- przejawia samodzielność w wykonywaniu zadań i problemów o niewielkim stopniu trudności;

- z pomocą nauczyciela wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe w znanych mu i bliskich sytuacjach, ma trudności w wyciąganiu z nich wniosków;
- sporadycznie wykazuje aktywność w czasie zajęć szkolnych;
- zazwyczaj zgodnie współpracuje w grupie, nie zawsze wykonuje powierzone mu zadanie;
- niekiedy pozyskuje informacje ze wskazanych źródeł;
- wypowiada się krótkimi zdaniami, z pomocą nauczyciela formułuje uporządkowaną i spójną wypowiedź, operuje mało bogatym słownictwem;
- czyta w zmiennym tempie i dość poprawnie wcześniej poznane teksty, częściowo rozumie ich sens;
- poprawnie recytuje krótkie wiersze, czasem zapomina fragment tekstu;
- pisze w wolnym tempie, mało estetycznie, popełnia liczne błędy w ćwiczeniach pisemnych przewidzianych do realizacji w danej klasie;
- dokonuje obliczeń pamięciowych popełniając liczne błędy;
- poprawnie rozwiązuje proste zadania tekstowe, wymaga pomocy nauczyciela;
- mało sprawnie dokonuje operacji matematycznych związanych z umiejętnościami praktycznymi, popełnia błędy;
- posiada ubogą wiedzę o poznanym środowisku społecznym i przyrodniczym;
- przystępuje do prowadzenia obserwacji i doświadczeń przyrodniczych, nie zawsze doprowadza je do końca, z pomocą nauczyciela podejmuje próby wyciągania wniosków;
- okazjonalnie realizuje działania na rzecz ochrony przyrody, wymaga zachęty nauczyciela;
- mało estetycznie, z niewielką dbałością o szczegóły, wykonuje prace plastyczne i techniczne, stara się zachować zgodność z tematem i instrukcją;
- mało angażuje się w słuchanie i wykonywanie ćwiczeń związanych z muzyką;
- mało aktywnie uczestniczy w zabawach i grach ruchowych, zazwyczaj stara się poprawnie wykonywać podstawowe ćwiczenia gimnastyczne;

- z pomocą nauczyciela wykorzystuje wiedzę i umiejętności do bezpiecznego organizowania miejsca pracy, realizuje zadania związane z obsługą komputera popełniając błędy;
- nie zawsze stosuje się zwroty grzecznościowe;
- nie zawsze odnosi się z szacunkiem w stosunku do nauczycieli, pracowników szkoły, osób starszych;
- często spóźnia się na zajęcia;
- nie zawsze jest przygotowany do lekcji;
- jest konfliktowy;
- ma problemy ze współpracą w grupie;
- zapomina o obowiązku dyżurnego;
- nie dba o porządek w klasie i szkole;
- nie potrafi poprawnie zachować się w miejscach publicznych;
- niewłaściwie zachowuje się na przerwach.

Słabo – uczeń w niewielkim stopniu opanował podstawowe wiadomości i umiejętności przewidziane podstawą programową danej klasy oraz:

- sporadycznie wykorzystuje wiedzę i umiejętności w poznanych sytuacjach zadaniowych, często wymaga pomocy nauczyciela;
- zazwyczaj przejawia brak samodzielności w wykonywaniu zadań i problemów o niewielkim stopniu trudności;
- tylko z pomocą nauczyciela wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe w znanych mu i bliskich sytuacjach, mimo pomocy ma duże trudności w wyciąganiu z nich wniosków;
- wykazuje brak aktywności w czasie zajęć szkolnych oraz niechęć do współpracy w grupie, niekiedy nie przystępuje do wykonywania zadania lub rozpoczyna je, ale nie doprowadza do końca;
- nie pozyskuje informacji ze wskazanych źródeł;

- wypowiada się niechętnie, krótkimi zdaniami lub wyrazami, popełnia liczne błędy w formułowaniu wypowiedzi, operuje ubogim słownictwem;
- czyta w wolnym tempie, zazwyczaj bez zrozumienia sensu tekstu;
- słabo recytuje krótkie wiersze, zapomina fragmenty utworu;
- pisze w wolnym tempie, mało estetycznie i czytelnie, popełnia liczne błędy w ćwiczeniach pisemnych przewidzianych do realizacji w danej klasie;
- mało sprawnie dokonuje obliczeń pamięciowych, popełnia liczne błędy;
- ma duże trudności w rozwiązywaniu prostych zadań tekstowych, wymaga pomocy nauczyciela w analizie treści, doborze formuły matematycznej, w ułożeniu odpowiedzi;
- mało sprawnie dokonuje operacji matematycznych związanych z umiejętnościami praktycznymi, popełnia liczne błędy;
- posiada bardzo ubogą wiedzę o poznanym środowisku społecznym i przyrodniczym;
- niechętnie przystępuje do prowadzenia obserwacji i doświadczeń przyrodniczych, tylko z pomocą nauczyciela podejmuje próby wyciągania z nich wniosków;
- niechętnie i mało estetycznie wykonuje prace plastyczne i techniczne, niekiedy odbiega od zgodności pracy z tematem i instrukcją;
- mało angażuje się w słuchanie i wykonywanie ćwiczeń związanych z muzyką, unika zabaw muzyczno-ruchowych;
- bez zaangażowania uczestniczy w zabawach i grach ruchowych oraz wykonuje podstawowe ćwiczenia gimnastyczne;
- z pomocą nauczyciela wykorzystuje wiedzę i umiejętności do bezpiecznego organizowania miejsca pracy, mało sprawnie realizuje zadania związane z obsługą komputera, popełnia liczne błędy;
- nie stosuje zwrotów grzecznościowych;

- nie odnosi się z szacunkiem w stosunku do nauczycieli, pracowników szkoły, osób starszych;
- często spóźnia się na zajęcia;
- nie jest przygotowany do lekcji;
- jest konfliktowy;
- ma problemy ze współpracą w grupie;
- nie pełni obowiązku dyżurnego;
- nie dba o porządek w klasie i szkole
- nie potrafi poprawnie zachować się w miejscach publicznych;
- niewłaściwie zachowuje się na przerwach.

Ocena różnych form aktywności (co należy oceniać?)

Praca własna na lekcji:

- wysiłek włożony w pracę,
- etap pracy,
- efekt pracy,
- pomysłowość.

Zachowanie:

- uczciwość,
- pomoc koleżeńska,
- aktywność na rzecz klasy,
- przestrzeganie zasad bezpieczeństwa,
- stosowanie zwrotów grzecznościowych,
- poszanowanie mienia własnego, szkolnego i cudzego,
- dbałość o porządek,
- współpraca i współdziałanie.

Wypowiedź ustna:

- kompozycja wypowiedzi,

- sposób prezentacji,
- łączność treści,
- bogactwo słownictwa,
- zgodność z tematem.

Wypowiedź pisemna:

- zgodność z tematem,
- spójność,
- poprawność językowa,
- poprawność ortograficzna i interpunkcyjna.

Czytanie:

- technika czytania,
- tempo czytania,
- rozumienie czytanego tekstu.

Aktywność artystyczna:

- **Plastyczna:**

- oryginalność w podejściu do tematu,
- wysiłek włożony w pracę,
- etap pracy,
- estetyka wykonania,
- umiejętność operowania środkami wyrazu plastycznego.

- **Muzyczna:**

- wysiłek dziecka,
- poziom wykonania zadania,
- aktywność podczas zajęć,
- uzyskana wiedza.

Aktywność ruchowa:

- przygotowanie do zajęć,
- zaangażowanie,

- postęp,
- udział w zawodach.

Aktywność matematyczna:

- zaangażowanie podczas wykonywania zadań,
- samodzielność poszukiwań,
- sprawność wykonywania działań matematycznych,
- poprawność rozwiązywania prostych i złożonych zadań matematycznych.

Aktywność przyrodnicza:

- zaangażowanie w działania przyrodnicze,
- prawidłowość przeprowadzenia doświadczeń,
- umiejętność prowadzenia obserwacji i wyciągania wniosków.

W aneksie (Załącznik nr 4) przedstawione zostały przykładowe arkusze oceniania.

Bibliografia

Adamek I., 2011, *Uczenie uczenia się – wspieranie edukacyjne ucznia*, [w:] I. Adamek, Z. Zbróg (red.), *Wczesna edukacja dziecka wobec wyzwań współczesności*, Wydawnictwo LIBRON, Kraków.

Adamek I., 2010, *Zmiana paradygmatu edukacji dziecka – od nauczania do uczenia się. Wymagania stawiane współczesnej edukacji*. [w:] E. Jaszczyszyn, J. Szada-Borzykowska (red.), *Edukacja dziecka mity i fakty*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok.

Adamek I., 2005, *Programy kształcenia zintegrowanego a standardy ich konstruowania*. Wydawnictwo Naukowe AP, Kraków.

Adamek I., 1997, *Podstawy edukacji wczesnoszkolnej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.

Armstrong T., 2009, *7 rodzajów inteligencji*, MT Biznes, Warszawa.

Blythe S.G., 2010, *Harmonijny rozwój dziecka*, /przekład P. Karpowicz/, Świat Książki, Warszawa.

Bogdanowicz M., Adryjanek A., 2009, *Uczeń z dysleksją w szkole. Poradnik nie tylko dla polonistów*, Wydawnictwo OPERON, Gdynia.

Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B., 2000, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, cz.1, Zakład Wydawniczy SFS, Kielce.

Chen J.Q., Moran S., Gardner H., 2009, *Multiple Intelligences Around the World*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco.

De Bono E., 2008, *Sześć myślowych kapeluszy*, Wydawnictwo HELION, Gliwice.

Eliot L., 2010, *Co tam się dzieje? Jak rozwija się mózg i umysł w pierwszych pięciu latach życia*, /przekład A. Janowski/, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań.

Fechner-Sędzicka I., Ochmańska B., Odrobina W., 2012, *Rozwijanie zainteresowań i zdolności matematycznych uczniów klas I-III szkoły podstawowej. Poradnik dla nauczyciela*, ORE, Warszawa.

Fischer R., 1999, *Uczymy jak myśleć*, WSIP, Warszawa.

Freinet C., 1976, *O szkołę ludową*, Ossolineum, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk.

Gardner H., 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, /przekład D. Bakalarz/, Wydawnictwo Laurum, Warszawa.

Gardner H., 2009, *Inteligencje wielorakie. Nowe horyzonty w teorii i praktyce*, /przekład A. Jankowski/, Wydawnictwo Laurum, Warszawa.

Gardner H., Kornhaber M.L., Wake W.K., 2001, *Inteligencja. Wielorakie perspektywy*, WSiP, Warszawa.

Goleman D., 1997, *Inteligencja emocjonalna*, /przekład A. Janowski/, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań.

Goleman D., 2007, *Inteligencja społeczna*, /przekład A. Janowski/, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań.

Grabowski A., 1999, *Gry karciane rozwijające u dzieci umiejętność dodawania i odejmowania liczb*, WKM Rachmistrz, Szczecinek.

Grabowski A., 1996, *Gry, zabawy i ćwiczenia z tabliczką mnożenia*, cz. I, WKM Rachmistrz, Szczecinek.

Gruszczyk-Kolczyńska E., 2008, *Podstawa programowa z komentarzami, Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna*, t. 1, MEN, Warszawa, s. 57.

Gruszczyk-Kolczyńska E., 1994, *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, WSiP, Warszawa.

Guła A., Urbańska A., Witkowska K., 2012, *Kuferek tajemnic Narzędzia krytycznego myślenia w służbie dzieci – przewodnik*, Wydawnictwo TOC dla Edukacji, Gdańsk.

Hanis J., 1990, *Układanie i rozwiązywanie zadań metodą „kruszenia”*, „Życie Szkoły” nr 8.

Helm J. H., Katz L. G., 2003, *Mali badacze – metoda projektu w edukacji elementarnej*, CODN, Warszawa.

<http://zabawazmatematyka.blogspot.com/2012/05/karty-matematyczne.html>

<http://www.sp24opole.wodip.opole.pl/>

Kapica G., 1998, *Zabawa jako forma wychowania*, [w] W. Szewczuk (red.), *Encyklopedia psychologii*, Fundacja Innowacja, Warszawa.

Kędra M., 2011, *Nowoczesna Edukacja – szkoła w działaniu. Program nauczania dla edukacji wczesnoszkolnej*, ORE, www.bc.ore.edu.pl.

Kędra M., 2011, *Na początku było marzenie*, „Życie Szkoły” nr 3, s. 5-10.

Kędra M., 2004, *Jak latać bez skrzydeł – sprawdzone pomysły na udane zajęcia edukacyjne*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.

Klim-Klimaszewska A., 2010, *Pedagogika przedszkolna. Nowa podstawa programowa*, Instytut Wydawniczy Erica, Warszawa.

Klus-Stańska D., 2002, *Konstruowanie wiedzy w szkole*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn.

- Klus-Stańska D., Szczepańska-Pustkowska M. (red), 2009, *Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy problemy rozwiązania*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
- Komorowska H., 1999, *O programach prawie wszystko*, WSiP, Warszawa.
- Kopik A., 2013, *Umysły przyszłości – prezentacja multimedialna*, Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejska Agencja Rozwoju, Kielce, <http://umysly.edukacyjni.pl>.
- Kopik A., 2010, *Oceń dla dobra ucznia*, [w] E. Marek, J. Łuczak (red.), *Diagnoza i terapia psychopedagogiczna w edukacji dziecka*, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski.
- Kopik A., 2010, *Wsparcie sześciolatka w szkole*, [w] J. Łukasik, I. Nowosad, M.J. Szymański (red.), *Edukacja. Równość czy jakość edukacji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Kopik A., 2008, *Zrozumieć jak człowiek się rozwija, Scenariusze zajęć w przedszkolu*. cz. II, Wydawnictwo Centrum Edukacyjne Bliżej Przedszkola, Kraków.
- Kopik A., 1996, *Akceleracja rozwoju dzieci rozpoczynających naukę szkolną*, Wydawnictwo WSP, Kielce.
- Kopik A., Zatorska M., 2012, *Czy wielointeligentna edukacja sprzyja kształtowaniu umysłów przyszłości?*, www.blizejprzedszkola.pl.
- Kopik A., Zatorska M., 2011, *Wielointeligentne odkrywanie świata. Program edukacji wczesnoszkolnej*, www.bc.ore.edu.pl.
- Kopik A., Zatorska M., 2010, *Wielorakie podróże – edukacja dla dziecka*, Europejska Agencja Rozwoju, Kielce.
- Koźlińska I., Olszewska E., 2007, *Z dzieckiem w świat wartości*, Świat Książki, Warszawa.
- Kruk J., 2009, *Przestrzeń i rzeczy jako środowisko uczenia się*, [w] D. Klus-Stańska, M. Szczepańska-Pustkowska, (red.), *Pedagogika wczesnoszkolna - dyskursy problemy rozwiązania*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
- Krzyżewska J., 2000, *Aktywizujące metody i techniki w edukacji*, cz. II, Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki.
- Krzyżewska J., 1998, *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, cz. I, Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki.
- Kujawa E., Kurzyna M., 1994, *Reedukacja dzieci w czytaniu i pisaniu metodą 18 struktur wyrazowych*, WSiP, Warszawa.
- Levine M., 2006, *Umysł – krok po kroku. Nowe rewolucyjne techniki nauczania dzieci*, Wydawnictwo Albatros, Warszawa.

Maciejewska A., Rajska B., 2013, *Uczymy myślenia Czy potrzebne są zmiany w edukacji?*, Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Łódź.

Marek E., 2013, *Kształtowanie pojęć z zakresu matematycznych umiejętności praktycznych w klasach początkowych*, [w] B. Tomková, M. Mokriš *Matematika v primárnej škole. Rôzne cesty, rovnaké ciele*, Prešov.

Marek E., 2010, *Analiza programów edukacji wczesnoszkolnej w kontekście diagnozowania i wspomagania rozwoju dzieci* [w] E. Marek, J. Łuczak (red.), *Diagnoza i terapia psychopedagogiczna w edukacji dziecka*, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski.

Marek E., 2004, *Arteterapia jako metoda wspomagająca pracę wychowawczą*, [w] M. Knapik, W.A. Sacher (red.), *Sztuka w edukacji i terapii*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.

Marek E., Więckowski R. (red.), 2001, *Kształcenie zintegrowane z terapią pedagogiczną w teorii i praktyce*, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski.

Matczak M., Papierz B., 2013, *Narzędzia TOC w edukacji małych dzieci*, Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Łódź.

Morbitzer J., 2012, *Medialność a sprawność edukacyjna ucznia*, [w] J. Morbitzer, E. Musiał (red.), *Człowiek, media, edukacja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków.

Napiórkowska Z., 2005, *Samorządna organizacja życia klasy (z doświadczeń klas freinetowskich)*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Okoń W., 1984, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa.

Okoń W., 1998, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.

Okoń W., 1987, *Zabawa a rzeczywistość*, WSiP, Warszawa.

Olko A., 2000, *Program pracy z uczniem zdolnym*, pps.tvkdiana.pl/psp2rns/pub/szef/program.pdf

Rau K., Ziętkiewicz E., 2000, *Jak aktywizować uczniów? „Burza mózgów” i inne techniki w edukacji*, Oficyna Wydawnicza G&P, Poznań.

Robinson K., 2010, *Oblicza umysłu. Ucząc się kreatywności*, /przekład A. Baj/, Wydawnictwo Element, Kraków.

Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. 2007, nr 83, poz. 562) wraz z późniejszymi zmianami.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. 2012, poz. 977). Załącznik nr 2. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych.

Schaffer H.R., 2007, *Psychologia dziecka*, WSiP, Warszawa.

Semenowicz H., 1998, *Nauczyciel – freinetowiec*, [w] G. Maszczyńska-Góra (red.) „Freinetowskie Inspiracje” nr 2, Wydawnictwo PSAPF, Kraków.

Szymański M.J., 2008, *W poszukiwaniu drogi. Szanse i problemy edukacji w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków.

Śliwerski B., 2007, *Pedagogika dziecka. Studium pądocentryzmu*, GWP, Gdańsk.

Thanhoffer M., Reichel R., Rabenstein R., 1998, *Nauczanie kreatywne. Uczniowie – nauczyciele – rodzice*, cz.2, PSPZ KLANZA, Lublin.

Thanhoffer M., Reichel R., Rabenstein R., 1997, *Nauczanie kreatywne. Podstawy i metody nauczania całościowego*, cz.1, PSPZ KLANZA, Lublin.

Tilman D., Hsu D., 2004, *Wchodzenie w świat wartości 3–7*, WSiP, Warszawa.

Trzeźniowski R., 1987, *Gry i zabawy ruchowe. Podręcznik przeznaczony dla nauczycieli, wychowawców i instruktorów*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa.

Vopel K.W., 1999, *Gry i zabawy interakcyjne dla dzieci i młodzieży 3*, Wydawnictwo Jedność, Kielce.

Wolański N., 1983, *Rozwój biologiczny człowieka*, PWN, Warszawa,

Zoller E., 2009, *A dlaczego? Jak odpowiadać na trudne pytania dzieci*, GWP, Gdańsk.

Aneks

Załącznik 1

Projekt edukacyjny 1

Temat projektu: „Pierwszaki uczą się oszczędzać”

Czas realizacji: II półrocze

Klasa: pierwsza

Cele ogólne projektu:

- Rozwijanie potrzeby oszczędzania.
- Wzbogacanie wiedzy na temat sposobów i celowości oszczędzania.
- Zapoznanie z funkcjonowaniem sklepu.
- Kształtowanie właściwego zachowania się w miejscach publicznych.
- Rozwijanie wyobraźni.

Cele szczegółowe:

- Rozumie pojęcie i znaczenie oszczędzania.
- Wie, co i jak możemy oszczędzać.
- Wie, jak funkcjonuje kasa fiskalna.
- Rozumie sens transakcji kupno – sprzedaż.
- Wie jak wygląda i do czego służy bankomat.
- Rozpoznaje wygląd poszczególnych monet i banknotów oraz ich wartość.

Produkty końcowe projektu: prace plastyczne, skarbonki, plakaty, quiz wiedzy ekonomicznej.

Harmonogram działań:

Etap projektu	Działania	Czas realizacji
Sformułowanie problemu i celów projektu	1. Zapoznanie wszystkich podmiotów z celami i zadaniami projektu. Dzieci uczestniczą w zabawie „Skarbonka”, która jest punktem wyjścia do rozmowy	1 godz. oraz spotkanie

	o potrzebach oszczędzania.	z rodzicami
Planowanie działań	2. Planowanie kampanii informacyjnej o oszczędzaniu. Dzieci poznają zadania, z którymi zmierzają się w projekcie, wspólnie z nauczycielem budują harmonogram ich wykonania.	1 godz.
Działania uczniów	3. Zabawa w sklep. 4. Dzieci oszczędzają. 5. „Mini quiz wiedzy ekonomicznej”.	10 godz.
Refleksja	6. Prezentacja wytworów swojej pracy.	2 godz. – podczas spotkania z rodzicami.

Realizacja projektu:

1. Zapoznanie wszystkich podmiotów z celami i zadaniami projektu.
 - Zaprosz dzieci do zabawy „Skarbonka”. W klasie na podłodze rozłożone są koła hula-hop. Przy włączonej muzyce dzieci luźno biegają po klasie. W momencie, gdy muzyka cichnie nauczyciel woła „pieniężki do skarbonki”. Zadaniem dzieci jest wskoczyć do koła i przykucnąć. Zabawę powtarzamy kilka razy.
 - Zapisz temat projektu na dużym arkuszu i zaprosz dzieci, aby odcisnęły swoje dłonie.
 - Podziel dzieci na trzyosobowe grupy. Poprosz je żeby wymieniły, co jest potrzebne, aby można było oszczędzać. Dzieci wymieniają te rzeczy, lub rysują.
 - Podczas spotkania z rodzicami zapoznaj ich z celami i zadaniami projektu.
2. Planowanie kampanii informacyjnej o oszczędzaniu.
 - Wspólnie z dziećmi urządźcie kącik tematyczny. Zgromadź w kąciku foldery bankowe, np. z projektu SKO dla szkół, „Od grosika do złotówki”, „Góra grosza” i inne.

- Przedstaw dzieciom wszystkie zadania projektu i spisz je na dużym arkuszu wraz z terminarzem – podział na grupy, konkurs plastyczny, wykonanie skarbonki, systematyczne oszczędzanie, wykonywanie zdjęć i rysunków.

3. Zabawa w sklep.

- Zapytaj uczniów, czy ostatnio samodzielnie coś kupowali lub uczestniczyli w zakupach robionych przez dorosłych. Poproś kilku ochotników o podanie przykładów (co, gdzie i z kim kupowali, jak zachowywali się sprzedawcy, czy zakupy były udane itp.).
- Napisz dużymi literami na tablicy „Jestem konsumentem” i zapytaj uczniów, czy wiedzą, co to znaczy.
- Odwołując się do sytuacji z życia pomóż dzieciom zrozumieć, że oni też są konsumentami. Poproś, by podali przykłady rzeczy, które sami kupują (np. lody) i które kupują dla nich inni – rodzice (jedzenie, ubrania, książki), krewni czy znajomi (np. prezenty urodzinowe), a nawet szkoła (np. ławki).
- Poproś, by uczniowie przypomnieli sobie sytuacje i odnaleźli najważniejsze słowa oraz wyrażenia związane z kupowaniem. W ten sposób powstanie słowniczek tematyczny, który nauczyciel zapisuje na dużym arkuszu papieru i umieszcza go w kąciku tematycznym.
- Wycieczka po okolicy – odnajdowanie punktów sprzedaży detalicznej w najbliższym otoczeniu dzieci. Nazywanie tych punktów i sprawdzanie, jakie produkty można w nich kupić. Oglądanie witryn sklepowych.
- Wycieczka edukacyjna „Sklepowi detektywi”.

Nauczyciel może także zorganizować wspólną wycieczkę edukacyjną do pobliskiego sklepu spożywczego lub supermarketu. Aby takie wyjście miało sens, trzeba je wcześniej przygotować – przypomnieć zasady zachowania w takim miejscu i przydzielić poszczególnym uczniom konkretne zadania. Trzeba też koniecznie uprzedzić o wycieczce personel sklepu.

Na zakończenie kasjer/sprzedawca opowiada o swojej pracy, demonstruje działanie kasy fiskalnej. Każde dziecko dokonuje zakupów w wysokości do 1 zł.

Oto przykłady zadań dla uczniów (lub 2-, 3-osobowych zespołów):

- Znajdź najtańszy oraz najdroższy jogurt w tym sklepie, spis ich nazwy i ceny.
- Znajdź wszystkie gatunki czekolad w tabliczkach dostępne w sklepie, spis ich ceny.
- Zbierz ulotki reklamowe rozłożone w sklepie (po jednej z każdego rodzaju).
- Zapytaj sprzedawców, z jakimi problemami spotykają się najczęściej.
- Zapytaj kupujących, czy lubią w tym sklepie robić zakupy i jakie mają ewentualne uwagi.
- Przeprowadź obserwację pracy ekspedientów/kasjerów.
- Narysuj plan sklepu lub rozłożenia towarów w sklepie i zastanów się, co byś w nim zmienił.

Daj uczniom 10-20 minut na wykonanie tych poleceń, a sam w razie potrzeby służ pomocą i radą. Następnie – najlepiej już po powrocie do szkoły – omówcie rezultaty tych „prac badawczych”. Jakie wnioski dla uczniów z nich płyną?

- Zabawa – „Rozmowa kwalifikacyjna na stanowisko ekspedienta/ekspedientki w nowo otwartym sklepie ogólnospożywczym”. Nauczyciel lub wybrane przez niego dziecko prowadzi rozmowę z chętnymi dziećmi, które chciałyby pracować w sklepie, chętne dzieci siadają na krześle i po kolei odpowiadają na przykładowe pytania:
 - Jak się Pan/Pani nazywa?
 - Czy pracował/a Pan/Pani w tym zawodzie?
 - Czy potrafi Pan/Pani obsługiwać kasę fiskalną?
 - Co się Panu/Pani podoba w pracy sprzedawcy?
 - Ile chciałby/aby Pan/Pani zarabiać?
 - Czy wstaje Pan/Pani wcześniej rano, żeby otwierać sklep punktualnie?
 - Czy lubi się Pan/Pani uśmiechać i rozmawiać z ludźmi?

- Co by Pan/Pani zrobił/a gdyby dziecko chciało kupić papierosy?
- Co by Pan/Pani zrobił/a gdyby ktoś chciał ukraść lizaka?
- Wspólnie z uczniami zorganizuj w klasie sklep.
- Zorganizuj wspólnie z dziećmi sklep, który wyposażony powinien być w ladę sklepową, kasę, opakowania po produktach, plastikowe produkty (warzywa, owoce, pieczywo). Wyceńcie produkty.
- Rozdaj dzieciom kartonowe pieniądze (monet, banknoty) po tyle samo dla każdego.
- Ustalcie zasady racjonalnego planowania wydatków i robienia zakupów.
- Podziel dzieci na dwie grupy konsumenci – sprzedawcy i zaproś do zabawy. Dzieci ustawiają się w kolejkę, dokonują zakupy wybranych towarów i płacą za nie. Zwróć uwagę na używanie form grzecznościowych. Zabawa trwa do momentu wydania pieniędzy. Następnie dzieci siadają w kręgu i pokazują zakupione towary nazywając poszczególne produkty i przeliczając je.
- Na koniec tej zabawy poproś dzieci o przygotowanie w grupach plakatów „To możesz kupić w moim sklepie”. Zadaniem uczniów jest wybrać, wyciąć z przygotowanych wcześniej gazetek reklamowych, katalogów, folderów produkty i przyporządkować je do wybranego asortymentu, następnie wycenić je i podpisać: sklep spożywczy, odzież i obuwie, zabawki, meble, drogeria. Na koniec organizować wystawę prac dzieci.

4. Dzieci oszczędzają.

- Mapa myśli „Co oszczędzamy?”

Zaproś dzieci, do wspólnego zdefiniowania pojęcia – oszczędzanie. Następnie pracując w grupach zastanawiają się nad zagadnieniami:

- Co możemy oszczędzać?
- Dlaczego warto oszczędzać?

Po wykonaniu zadań prezentują je wszystkim.

- Rozmowa tematyczna – szukanie odpowiedzi (nauczyciel zapisuje odpowiedzi dzieci na dużym arkuszu szarego papieru):
 - Dlaczego ludzie oszczędzają pieniądze?
 - Jak można oszczędzać, przechowywać, gromadzić pieniądze?
 - Który sposób wydaje się wam najbardziej bezpieczny i korzystny?
 - Skąd się biorą pieniądze?
 - Czym płacimy?
- Co to jest bankomat? (Aby wyjąć pieniądze z bankomatu, trzeba je najpierw zarobić, czyli mama i tata muszą chodzić do pracy. Nie można wziąć więcej, niż jest na koncie, bo zaciągnie się kredyt i trzeba będzie oddać więcej bankowi, niż się wzięło. Bankomat, to nie czarodziejska skrzynka, z której można wyczarować każdą ilość pieniędzy).
 - „Co to za zawód?”

Zaprezentuj ilustracje przedstawiające różne zawody oraz charakterystyczne dla nich atrybuty pracy, zadaniem dzieci jest podanie nazwy zawodu i przyporządkowanie właściwego atrybutu.

- Zaprosz do klasy osobę, która wykonuje ciekawy zawód, poproś, aby o tym opowiedziała. Zaplanuj, aby mówca zaznaczył, że za pracę otrzymuje wynagrodzenie, jak planuje swoje wydatki i co z zaoszczędzonych pieniędzy udało mu się zrealizować.
- Zaplanuj wizytę w banku – ustal, aby pracownik omówił szczegóły takie jak: pokazanie wszystkich monet i banknotów używanych w Polsce, poznanie wyglądu i zasad karty płatniczej, zapoznanie z zasadami oszczędzania – konta bankowe oraz dokonywaniem przelewów. Poproś, aby dzieci przyniosły aparaty fotograficzne. Nawet jeśli w banku nie będzie można wykonywać zdjęć, to możecie robić zdjęcia grupowe przed budynkiem lub z pracownikiem banku.
- Zaprosz dzieci do konkursu na wykonanie skarbonki. Uczniowie z butelek, kartoników, pudełek, plasteliny, bibułki kreują swoje skarbonki. Nauczyciel

powołuje komisję, która dokonuje oceny zwracając uwagę na oryginalność, sposób przyozdobienia. Z największymi honorami komisja wybiera najciekawsze prace, podkreślając, że jest pierwszy atrybut oszczędzania. Ustalamy również zasady systematycznego oszczędzania.

- Na kolejnych zajęciach proponujemy dzieciom wykonanie pracy plastycznej „Mój wymarzony zakup”, który jest jednocześnie wyznaczeniem celu związanego z oszczędzaniem oraz uświadomieniem ile dziecku brakuje pieniędzy do wymarzonego zakupu.
5. „Mini quiz wiedzy ekonomicznej” – przypomnienie/utrwalenie wiedzy zdobytej wcześniej. Dzieci zostają podzielone na 2 grupy.

Dzieci odpowiadają na pytania zadawane przez nauczycielkę – decyduje kolejność zgłoszeń. Za każdą prawidłową odpowiedź przyznawany jest 1 punkt. Drużyna, która otrzyma większą liczbę punktów wygrywa. Przykładowe pytania:

- Co to jest pieniądz?
- Czym się różni moneta od banknotu?
- Jak można oszczędzać pieniądze?
- Co to znaczy kupować?
- Co to znaczy sprzedawać?
- W jaki sposób możemy płacić za to, co kupujemy?
- Jakie znacie rodzaje sklepów?
- Skąd bierzemy pieniądze na zakupy?
- Zagadki dotyczące zawodów.
- Matematyczne obliczenia pieniężne.

6. Prezentacja wytworów swojej pracy.

Prace uczniów można przedstawić uczniom szkoły w formie wystawy prac, np. na korytarzu szkolnym przed spotkaniami z rodzicami lub podczas festynu szkolnego.

Projekt edukacyjny 2

Temat projektu: Obchody Święta Polskiej Niezapominajki

Czas realizacji: marzec – czerwiec

Klasa: III

Cele ogólne projektu:

- Przekazanie uczniom wiedzy oraz umiejętności z zakresu gospodarowania pieniędzmi.
- Wypracowanie u uczniów cech człowieka przedsiębiorczego.
- Nabywanie umiejętności planowania i organizowania pracy.
- Kształcenie poczucia odpowiedzialności za otaczającą przyrodę.
- Rozwijanie umiejętności wykonywania obliczeń pieniężnych w codziennej sytuacji.

Cele szczegółowe:

- Planuje sposób zarobienia pieniędzy na zakup roślin.
- Organizuje kiermasz wielkanocny na terenie szkoły.
- Oszczędnie gospodaruje zarobionymi pieniędzmi.
- Sporządza kosztorys zakupu drzew i kwiatów.
- Pisze list do sponsora z prośbą o datek na zakup drzew.
- Porównuje ceny przy zakupie drzew.
- Posługuje się pojęciami: hurt, detal, cena, ilość, wartość, dochód.
- Sprawnie wykonuje obliczenia pieniężne.
- Wymienia nominały banknotów i monet.
- Wydaje resztę klientom.
- Sadzi rośliny przy szkole i o nie dba.
- Przyjmuje odpowiedzialność za otaczającą przyrodę.
- Promuje Święto Polskiej Niezapominajki w szkole i środowisku lokalnym.
- Komunikuje się w grupie.

- Zgodnie i aktywnie współpracuje w celu wykonania zadania.
- Rozwiązuje problemy.

Produkty końcowe projektu: posadzone przy szkole drzewa i kwiaty zakupione za zarobione przez dzieci pieniądze i za datki od sponsora, inscenizacja o przyjaźni międzyludzkiej i ochronie przyrody przedstawiona społeczności szkolnej i dzieciom ze szpitala, artykuł w lokalnym czasopiśmie o Święcie Polskiej Niezapominajki, wystawa prac plastycznych i literackich pt. „Nie zapomnij o mnie”, kalendarz zawierający prace plastyczne i wiersze „Nie zapomnij o mnie”, plakaty o ochronie przyrody, zdjęcia do kroniki szkolnej dokumentujące przebieg projektu, karmniki, cebulki wiosennych kwiatów.

Realizatorzy:

- Uczniowie klasy III szkoły podstawowej z wychowawcą.
- Wszyscy uczniowie i wychowawcy klas I–VI (współuczestniczący w projekcie i wykonujący niektóre zadania, w projekt powinna być zaangażowana cała szkoła).
- Projekt realizowany jest podczas zajęć edukacji wczesnoszkolnej (2 godz. w tygodniu), w czasie zajęć pozalekcyjnych, dlatego w działania powinni włączyć się również nauczyciele prowadzący koła zainteresowań, np. koła plastycznego, kuźni talentów, chóru szkolnego.

Harmonogram działań:

Etap projektu	Działania	Czas realizacji
Sformułowanie problemu i celów projektu	1. Zapoznanie wszystkich zainteresowanych celami i zadaniami projektu. Wspólne poszukiwanie odpowiedzi na pytanie – w jaki sposób uczymy Święto Polskiej Niezapominajki?	1 godz. – 1 tydzień marca
Planowanie	2. Zaplanowanie działań, których celem będzie zarobienie pieniędzy na zakup roślin,	2 godz.

działań	posadzenie ich oraz propagowanie wiedzy o święcie polskiej przyrody. Dzieci, rodzice, nauczyciele poznają zadania, z którymi zmierzają się w projekcie, wspólnie z nauczycielem układają plan działań.	
Działania uczniów	3. Rozdzielenie zadań. Praca w 4 grupach projektowych. 4. Pisanie listu do sponsora z prośbą o wsparcie działań artykułu o zbliżającym się święcie. 5. Opracowanie mini biznes planu na pozyskanie środków finansowych na zakup drzew, nasion i kwiatów i jego realizacja. 6. Opracowanie kosztorysu – zakup drzew, sadzonek, nasion, kwiatów. 7. Przygotowania do niezapominajkowego przedstawienia. 8. Promocja Święta Polskiej Niezapominajki.	6 tygodni – do 15 maja
Refleksja	9. Po zrealizowaniu przedsięwzięcia uczniowie dokonują analizy osiągniętych sukcesów i błędów, które popełnili przy realizacji projektu.	1 godz.

Scenariusze poszczególnych działań:

1. Zapoznanie wszystkich zainteresowanych celami i zadaniami projektu. Wspólne poszukiwanie odpowiedzi na pytanie – w jaki sposób uczymy Święto Polskiej Niezapominajki?
2. Zaplanowanie działań.
 - Dzieci, rodzice, nauczyciele poznają zadania, z którymi zmierzają się w projekcie, wspólnie z nauczycielem układają plan działań.
 - Ustalenie zasad współpracy z rodzicami oraz zaplanowanie regularnych spotkań z zespołami.
3. Rozdzielenie zadań. Wszystkie działania koordynowane są przez nauczyciela.
 - Podział uczniów klasy III na grupy i przydzielenie im zadań:

Grupa I – przygotowuje promocję projektu wśród uczniów klas O–VI. Dzieci ubierają się na niebiesko, dekorują swoje stroje wyciętymi z papieru niezapominajkami. Odwiedzają podczas lekcji wszystkie klasy i informują je o realizacji projektu w szkole. Tłumaczą, w jaki sposób każdy może włączyć się do projektu (przygotowanie ozdób i ciast świątecznych na wielkanocny kiermasz, przygotowanie niebieskiego stroju i niezapominajek z papieru, pisanie życzeń i liścików na niebieskich kwiatkach dla

koleżanek, kolegów, pracowników szkoły, których lubimy i wrzucanie ich do skrzynki znajdującej się w bibliotece, udział w uroczystości przygotowanej przez dzieci z klasy trzeciej, wspólne sadzenie drzew i kwiatów na terenie należącym do szkoły).

Grupa II – wykona plakaty informujące o projekcie, na których znajdzie się szczegółowy terminarz działań. Plakaty zostaną ozdobione niezapominajkowymi motywami i powieszono na korytarzach szkoły.

Grupa III – przygotowuje i ozdobi skrzynkę do niezapominajkowych życzeń.

Grupa IV – poszuka w czasopiśmie przyrodniczym, książkach, Internecie (w bibliotece szkolnej) ciekawej inscenizacji o ochronie przyrody i przyjaźni wśród ludzi, wybierze najlepszą lub z pomocą nauczyciela napisze własną.

4. Pisanie listu do sponsora z prośbą o wsparcie działań oraz artykułu o zbliżającym się święcie.

▪ Pisanie listów do sponsora.

Poproś dzieci, aby przypomniały zasady pisania listów (budowa, zwroty grzecznościowe). Ustalcie, na co zwrócić uwagę pisząc list do sponsora. Każde dziecko pisze list indywidualnie – do zaprzyjaźnionej ze szkołą firmy, instytucji, urzędu z prośbą o dofinansowanie zakupu drzew do sadzenia. Wszystkie listy po napisaniu są głośno odczytane przez dzieci i w drodze głosowania wybrane najciekawsze, które wysłane zostaną do sponsorów.

▪ Wspólnie z dziećmi napisz artykuł do lokalnej prasy o Świącie Polskiej Niezapominajki

5. Pozyskiwanie środków na zakup drzew, nasion i kwiatów.

▪ Opracowanie mini biznes planu.

Co nam będzie potrzebne do wykonania ozdób wielkanocnych, ile na to wydamy, ile potrzebujemy na to pieniędzy, kto zakupi potrzebne materiały.

Wycena wykonanych ozdób, ciast i innych powstałych wytworów.

Oszacowanie ile można zarobić na kiermaszu.

▪ Przygotowania do kiermaszu.

→ Dyrektor szkoły zwraca się do urzędu miasta lub gminy z prośbą o zgodę na przeprowadzenie kiermaszu na terenie szkoły i zwolnienie od płacenia podatku od zarobionych pieniędzy. Zarobione w ten sposób pieniądze zostaną przeznaczone na zakup drzew, nasion niezapominajek i innych kwiatów, które posadzimy przy szkole 15 maja (jeśli święto wypada w sobotę lub niedzielę uroczystość organizujemy w piątek lub poniedziałek).

→ Uczniowie wszystkich klas wykonują na lekcjach plastyki, techniki, kołach zainteresowań, w świetlicy, w domu (z pomocą rodziców) ozdoby wielkanocne, które można sprzedać na kiermaszu: palmy, stroiki, pisanki, kraszanki, obrazki malowane na szkle lub drewnianej desce do krojenia, baranki, zajączki i kurczaki z masy solnej pomalowane farbami itp. Dzieci klasy III sieją owies, bazylię

i inne zioła, które można również sprzedać. Rodzice i chętni nauczyciele pieką ciasta i zajęcia nadziewane jabłkami z rodzynkami. Materiały do wykonania ozdób, bukszpan, bazy, sztuczne kwiaty forsycji, żonkile, doniczki i ziemię do stroików fundują rodzice.

- Wykonane ozdoby gromadzone są w sali klasy III, gdzie uczniowie tej klasy nakleją na produkty ceny adekwatne do jakości produktu (pod okiem nauczyciela).
- Tydzień przed kiermaszem uczniowie klasy trzeciej roznoszą do wszystkich klas skserowaną informację z przypomnieniem, kiedy i gdzie odbędzie się kiermasz oraz zaproszenie dla rodziców. Wychowawcy klas rozdają wiadomość swoim uczniom i pilnują, aby została wklejona do dzienniczka – wtedy jest pewność, że więcej osób przybędzie na kiermasz i więcej zarobimy.
- Uczniowie klasy trzeciej wykonują też plakat reklamujący kiermasz, zamieszczają go na sztaludze przy wejściu do szkoły – powinien być duży, atrakcyjny, rzucający się w oczy, zachęcający do zakupów.

- Kiermasz.

W tygodniu przed Niedzielą Palmową (najlepiej w czwartek i piątek) odbywa się kiermasz. Trwa od godz. 8.00 do 15.00. Dzieci z klasy trzeciej dzielą się na grupy i dyżurują na kiermaszu po 30 minut. W czasie przerwy stoisko obsługuje więcej osób, podczas lekcji kiermaszu pilnuje jedna osoba. Rano, kiedy na stoisku jest największy ruch, przy sprzedaży pomagają chętni rodzice lub dzieci z klasy VI. Nad wszystkim czuwa nauczyciel klasy trzeciej, on też wkłada na początku do skarbonki drobne pieniądze, głównie monety (policzone wcześniej przez dzieci) do wydawania reszty. Wygodną skarbonką jest metalowe pudełko po czekoladkach, nie może być zbyt małe, bo dzieciom niewygodnie będzie wydawać resztę. Kiermasz najlepiej zorganizować na parterze, blisko wejścia do szkoły, aby rodzice, którzy przyprowadzają dzieci do szkoły lub je odbierają, widzieli stoisko – wtedy zawsze coś kupią znając szczytny cel. Jeśli drugiego dnia towar sprzedaje się słabiej, należy obniżyć ceny.

- Sporządzenie bilansu z wykonania mini biznes planu.

Po zakończeniu kiermaszu dzieci liczą zarobione pieniądze w grupach. Nauczyciel wręcza każdej grupie część pieniędzy. Po przeliczeniu uczniowie zapisują swoją kwotę na tablicy, następnie sumują doskonaląc swoje umiejętności matematyczne. Na koniec odejmują kwotę włożoną do skarbonki na początku kiermaszu przez nauczyciela i otrzymują kwotę zarobku. Do tego dodają kwotę otrzymaną od sponsora i mogą planować wydatki.

6. Opracowanie kosztorysu – zakup drzew, sadzonek, nasion, kwiatów.

- Zaprosz dzieci na wycieczkę do sklepu ogrodniczego gdzie obowiązują ceny detaliczne (wyższe) i do gospodarstwa ogrodniczego gdzie obowiązują ceny hurtowe (niższe).

- Po wycieczce dokonajcie porównania cen i wybierzcie miejsce, w którym dokonacie zakupów oraz zdecydujcie, które drzewa warto posadzić koło szkoły, poproś uczniów, aby uzasadniły swój wybór.
- Sporządźcie kosztorys zakupu drzew liściastych i kwiatów – dzieci obliczają ile roślin mogą zakupić, ziemię i paliki do drzew.
- Udajcie się ponownie z dziećmi do gospodarstwa ogrodniczego, złożcie zamówienie i zapłaćcie gotówką.
- Ustalcie, kto i kiedy przywiezie rośliny do szkoły dzień przed Świętem Polskiej Niezapominajki.

7. Przygotowania do niezapominajkowego przedstawienia.

- Zachęć dzieci do wspólnego napisania scenariusza przedstawienia, które będzie jednocześnie podsumowaniem projektu. Rozdzielcie zadania:
 - opracowanie scenariusza;
 - przydzielenie ról, nauczenie się ról na pamięć;
 - przygotowanie scenografii, rekwizytów, strojów (dzieciom i nauczycielowi pomagają rodzice), oprawy muzycznej, sali do przedstawienia itp.;
 - ustalenie czasu i miejsca prób inscenizacji.

8. Promocja Święta Niezapominajki

- Ogłoszenie szkolnego konkursu plastyczno-literackiego „Nie zapomnij o mnie” dla klas O–VI. Tematem prac może być polska przyroda będąca pod ochroną, ludzie, o których zapomniał świat, powinien pojawić się motyw kwitnącej niezapominajki.
- Przygotowanie wystawy prac konkursowych na wszystkich korytarzach szkoły.
- Wykonanie dekoracji szkoły z motywem niezapominajki – każda klasa dekoruje korytarz obok swojej sali, wykonuje również plakat przedstawiający zagadnienia dotyczące ochrony przyrody, mogą to być też zwierzęta i rośliny będące pod ochroną, zwłaszcza te z listy polskiej Czerwonej Księgi; uczniowie klasy III ozdabiają korytarz przy wejściu do szkoły.
- Poczta niezapominajkowa – wrzucanie życzeń do skrzynki w bibliotece do 14 maja. Segregacja przesyłek klasami, przekazanie ich 15 maja przez niezapominajkowych listonoszy z klasy III.
- Prezentacja przedstawienia przez klasę III dla wszystkich uczniów, pracowników szkoły i zaproszonych gości z urzędów, organizacji, sponsorów itp. (15 maja). Jeśli szkoła jest duża można to zrobić w dwóch turach:
- Po przedstawieniu dyrektor szkoły wręcza laureatom konkursu plastyczno-literackiego dyplomy i nagrody ufundowane przez sponsorów. Na zakończenie zrobienie wspólnego zdjęcia.
- Sadzenie drzew i niezapominajek na terenie szkoły. Po zakończonej uroczystości gospodarze wszystkich klas otrzymują niezapominajki i razem z uczniami klasy III sadzą je w szkolnym ogródku lub na trawnikach.

- Po posadzeniu niezapominajek każda klasa z nauczycielem sadi swoje drzewo i je podlewa. Każda klasa dba o swoje drzewo, podlewa je codziennie aż do wakacji.
- Prezentacja inscenizacji dzieciom ze szpitala lub pobliskiego przedszkola. Podczas drogi do szpitala lub przedszkola może odbyć się happening dla środowiska lokalnego. Dzieci w niezapominajkowych strojach idąc ulicami miasta lub wsi śpiewają piosenki, niosą plakaty z hasłami o ochronie przyrody.
- Wykonanie kalendarza z prac plastycznych i wierszy. Kalendarze sprzedajemy na aukcji, np. podczas Festynu Rodzinnego i za zarobione pieniądze kupujemy z dziećmi cebulki wiosennych kwiatów, które posadzimy we wrześniu przy szkole. Możemy też kupić karmniki na zimę dla ptaków. O tym decydują dzieci po przeliczeniu pieniędzy i zrobieniu rozeznania finansowego, na co nas będzie stać.

9. Podsumowanie zrealizowanego projektu.

- Po zrealizowaniu przedsięwzięcia uczniowie dokonują analizy osiągniętych sukcesów i błędów, które popełnili przy realizacji projektu. Odpowiadają na pytania:
 - Co było trudne?
 - Co się podobało?
 - Czego się nauczyli?
 - Co by zmienili?

Nauczyciel chwali uczniów za samodzielność, współpracę, pomysłowość, pracowitość. Nie krytykuje, gdy ktoś popełnił błąd, bo każdy ma prawo do popełniania błędów.

Załącznik nr 2

Pomysły na organizację zajęć w ramach tzw. Dni w Kręgach

Realizacja programu „Umysły przyszłości” powinna być dla dzieci pasjonującą przygodą, wyzwalać w nich radość i chęć do działania, zabawy i nauki, a także motywować do wysiłku i wywoływać dumę z osiągniętych sukcesów. Nauczyciel powinien tak planować zajęcia i stwarzać jak najwięcej takich sytuacji, aby wyzwalały aktywność i motywację do nauki, aby dzieci współpracowały w grupie, doświadczały siebie, jako członka grupy, a w efekcie były coraz pewniejsze swych możliwości i wiary w siebie i zespół, z którym współpracują i działają.

Proponujemy raz w miesiącu wprowadzić motywujący dziecko element zabawy i niespodzianki – Dzień w Kręgu. Będzie on podsumowaniem wiedzy i najważniejszych umiejętności nabytych w danym miesiącu. Proponujemy zastosowanie takich rozwiązań i metod, które wspierają efektywne i usystematyzowane wprowadzenie ucznia w Krąg Zdobywców Świata.

Krąg Tajemnic – to miejsce, w którym rozbudzimy dociekliwość i wyobraźnię dzieci, otworzymy je na poznanie świata, nauczymy korzystania z różnych źródeł wiedzy, selekcjonowania zgromadzonych informacji i ich syntetyzowania.

Krąg Twórców – to miejsce, w którym wyzwolimy w dzieciach autentyczną radość tworzenia, rozbudzimy ich wyobraźnię i kreatywność, otworzymy je na przekaz samego siebie. Krąg Twórców, to miejsce, w którym dzieci będą mogły zaspokoić swoje inspiracje, wyrazić emocje, rozwinąć talenty, predyspozycje, rozwiązać problemy wykorzystując nieszablonowe pomysły.

Dzień w Kręgu Wartości – jego istotą będzie współtworzenie i podpisanie Kontraktu Klasowego. Nauczyciel powinien zwrócić uwagę na wartości etyczne dotyczące ogółu zasad i norm postępowania przyjętych w klasie i w szkole. Powinien również uświadomić dzieciom, że zasady postępowania i wartości zapisane w kontrakcie zostaną stworzone po to, aby każdy uczeń w klasie:

- czuł się bezpiecznie,
- honorowo postępował (był uczciwy, prawdomówny, szczerzy, sprawiedliwy),
- był obowiązkowy (zarówno, jako uczeń i jako dyżurny klasowy),
- był odpowiedzialny za swoje zachowanie,
- był życzliwy (wrażliwy na krzywdę innego człowieka, uprzejmy, troskliwy, tolerancyjny).

Dzień w Kręgu Wiedzy – jego istotą będzie inspirowanie dzieci do działań, które rozbudzą w nich myślenie kategoriami różnych dyscyplin wiedzy. Ważne jest, by na przygotowanej przez nauczyciela liście dyscyplin wiedzy znalazła się nie tylko matematyka, przyroda, historia, informatyka z ich tradycyjnymi zagadnieniami, ale również: ekonomia z problemami na miarę naszych uczniów (Po co nam pieniądze? Z wizytą w banku...) oraz inne równie ciekawe dla dzieci dyscypliny nauki: archeologia (Co dają wykopaliska?), filozofia (Czym jest szczęście?), literatura (Najpiękniejsze baśnie świata), medycyna (Jak zapobiegać chorobom?), psychologia (Istota przyjaźni), prawo (Prawa i obowiązki ucznia). Dzień w Kręgu Wiedzy powinien cechować się klimatem naturalnie zrodzonej w dzieciach ciekawości, ich chęci wnikliwego zrozumienia zagadnienia z zakresu danej dziedziny wiedzy, pracy nad nim i autentycznego pragnienia jego zaprezentowania. Podczas Dnia Kręgu Wiedzy dzieciom powinno się umożliwić zdobywanie wiedzy poprzez odkrywanie, doświadczanie, wyjaśnianie kwestii naukowych w urozmaiconej przestrzeni. Proponuje się zapewnić uczniom okazjonalne wyjścia do takich miejsc, w których przyswajanie wiedzy dla nich będzie przyjemne, a nawet zaskakujące.

Krąg Przyjaźni – to miejsce, w którym uczymy różnych sposobów radzenia sobie z trudnościami i wykorzystywaniem nabytych umiejętności w codziennym życiu. To również praca nad wartościami, omawianie ich sensu przy okazji wspólnych lektur, oglądanych filmów, obserwowanych i doświadczanych sytuacji życiowych. Celem jest także ułatwienie podejmowania słusznych decyzji, zapewnienie dobrej komunikacji międzyludzkiej, budowanie harmonii w życiu, skłanianie do zachowań, które są dobre dla wszystkich i nikogo nie krzywdzą. Chodzi nam o stworzenie takich sytuacji,

w których dzieci potrzebują się nawzajem i mogą na sobie polegać. Dzień w Kręgu Przyjaźni chcemy również odnieść do przeżyć i doświadczeń uczniów, którzy mają przyjaciół w szkole i poza nią, rozstają się z nimi, kłócą, godzą. Istotą tego dnia będzie umożliwienie uczniom wglądu w ich własne uczucia i myśli, pokazanie swoich emocji oraz przedstawienie różnych aspektów przyjaźni.

Dzień w Kręgu Tajemnic				
Zaproszenie do kręgu	Wybór przez dzieci obszarów poszukiwań	Praca w grupach	Prezentacja efektów działań dzieci w przykładowych formach	Podsumowanie – przykłady
<ul style="list-style-type: none"> • Zapowiedzenie tematu przyrzędem lub przyborem potrzebnym do określonego doświadczenia. • Zaciekawienie nieznanym słowem. • Przedstawienie osoby (gościa/specjalisty). • Wygenerowanie tematu z listu zawartego w Kapsule Przyszłości. • Zapowiedzenie tematu do rozwiązania przez klasową pacynkę. 	<p>W Kręgu Tajemnic wskazane byłoby, aby obszar poszukiwań nie zawęźać do terenu placówki, lecz jak najczęściej wykorzystywać miejsca znajdujące się poza szkołą w celu poszerzenia spektrum doznań, pogłębienia możliwości doświadczenia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wykonywanie doświadczeń według instruktażu z użyciem specjalistycznych przyborów (np. mikroskopu, miary, lupy, szkła powiększającego). • Wykonywanie zadań w postaci przechodzenia od stacji do stacji – na wzór „pochodów”. • Zakładanie hodowli roślin i prowadzenie obserwacji. • Planowanie wycieczki (ustalenie trasy, planowanie przejazdu, wyposażenia wycieczkowicza itp.). • Rysowanie map, labiryntów, planów. • Tworzenie tematycznych gier planszowych. • Zakładanie kolekcji przyrodniczych i innych. • Poszukiwanie informacji z różnych źródeł (Internet, biblioteka, osoba fizyczna). 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaprezentowanie gier planszowych z regułami. • Odczytanie wywiadu z ciekawą osobą przez dzieci z podziałem na role. • Pokaz samodzielnie wykonanych map, planów. • Prezentacja multimedialna. 	<p>Praca w Kręgu Tajemnic powinna być modyfikowana, szczególnie w sferze obszarów poszukiwań w zależności od środowiska lokalnego szkoły, jego specyfiki oraz potencjału rodziców danej klasy (ich możliwości, kreatywności, wykonywanych zawodów, miejsc pracy itp.).</p> <p>Działanie w Kręgu Tajemnic pozwoli dziecku na samodzielne rozwiązanie problemu edukacyjnego i poprzez wielorakie docieranie do tematu,</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystywanie możliwości programów komputerowych. • Rozmowy, wywiady z ciekawymi ludźmi. 		<p>doświadczenie ugruntuje jego wiedzę i umiejętności badanego obszaru. Jednocześnie usprawni koncentrację uwagi, myślenie przyczynowo-skutkowe i abstrakcyjne, nauczy planowania strategicznego i współpracy w zespole.</p>
Dzień w Kręgu Twórców				
<ul style="list-style-type: none"> • Poszukiwanie „tematu” poprzez zabawę „ciepło-zimno”. • Przywołanie piosenka, rytmizowanym tekstem. • Ułożenie obrazka z puzzli – wprowadzającego w tematykę zajęć. • Odkrywanie fragmentami obrazu i odgadywanie jego 	<ul style="list-style-type: none"> • Edukacja polonistyczna: biblioteka, teatr, kino, muzeum, sala lekcyjna, poczta itp. • Edukacja przyrodnicza: doświadczenie na miejscu (sala lekcyjna), ogród botaniczny, las, park, sad, pole, muzeum, pracownia 	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie modeli urządzeń (pralka, lupa, waga, peryskop, zegar itp.) z dowolnych materiałów. • Samodzielne lub zespołowe redagowanie różnych form wypowiedzi pisemnych (rymowanki, wiersza, listu itp.). • Tworzenie rekwizytów i elementów scenografii do inscenizacji. • Tworzenie charakterystycznych budowli z różnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Inscenizacja • z wykorzystaniem własnoręcznie wykonanych rekwizytów, kostiumów, elementów scenografii, układów tanecznych itp. • Plakat. • Prezentacja grupy z wykorzystaniem multimedialnych. • Folder z działań długoterminowych. 	<p>Praca w Kręgu Twórców powinna inspirować dziecko do działania. Należy pamiętać, że umysł dziecka jest bezkrytyczny i błędem byłoby tego nie wykorzystywać i zamknąć mu drogę tworzenia lub nie pozwolić mu na podążanie jego dziecięcym tokiem myślenia.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • przekazu. • Zapoznanie z tematem poprzez: rebusy, krzyżówki, diagramy, rozsypanki itp. • Wprowadzenie poprzez odczytanie listu do klasy. • Zaproszenie do wykonania zadania poprzez klasową pacynkę. 	<p>przyrodnicza, najbliższa okolica (otoczenie szkoły), sklep zoologiczny, zoo, ośrodki edukacyjne na terenie miejsca, w którym usytuowana jest szkoła.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Edukacja matematyczna: sala przedmiotowa, boisko szkolne (pomiar), sklep (obliczenia pieniężne). • Edukacja plastyczna: sala lekcyjna, muzeum, naturalne środowisko, sklep plastyczny. • Edukacja muzyczna: filharmonia, teatr, opera, sklep muzyczny, sala lekcyjna. • Edukacja fizyczna: 	<p>materiałów.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie płaskich i przestrzennych prac z materiałów przeznaczonych do recyklingu. • Tworzenie liter, cyfr, postaci itp. z własnego ciała. • Prowadzenie klasowej kroniki. • Tworzenie komiksów, książeczek, albumów. • Wymyślanie i przedstawianie scenek dramowych. • Wykonywanie zadań długoterminowych. • Lepienie, modelowanie. • Fotografowanie aparatem z papieru. • Filmowanie aparatem z papieru. • Pozowanie. • Tworzenie muzyki, układów tanecznych. • Pantomima. • Tworzenie projektów do realizacji. • Tworzenie prac 	<ul style="list-style-type: none"> • Wystawa prac dziecięcych (albumów, wytworów plastycznych itp.) poza klasą lub przed określoną grupą odbiorców. • Przekazanie wytworów dziecięcych w postaci upominków, darów lub do wykorzystania przez innych w nowej sytuacji (np. innego przedstawienia). 	
---	---	---	---	--

	naturalne środowisko, boisko, sala gimnastyczna, stadion.	plastycznych z wykorzystaniem różnorodnych technik. <ul style="list-style-type: none"> Zabawy z chustą animacyjną. 	
Dzień w Kręgu Wiedzy			
<ul style="list-style-type: none"> Pokazanie dzieciom atrybutu określonej dziedziny wiedzy, np. banknotu, monety – symboli ekonomii, wagi – symbolu prawa, sowy – symbolu mądrości, filozofii, wielkiej księgi – symbolu literatury, inne według własnych pomysłów nauczyciela. Poszukiwanie przez dzieci ukrytego w klasie nowego rekwizytu odnoszącego się do dowolnej dyscypliny wiedzy. Omnibusy szkolne w Kręgu Wiedzy – uczniowie starszych 	<ul style="list-style-type: none"> Piaskownica jako plac wykopalisk. Bank – miejsce ułatwiające dzieciom zrozumienie problemów z dziedziny ekonomii. Gabinet psychologa – pomieszczenie, w którym łatwiej w towarzystwie specjalisty pojąć kwestie związane, np. z osobowością człowieka. Łąka w okolicy szkoły, trawnik przed szkołą – polem do obserwacji ciekawych zjawisk przyrodniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> Wykopaliska: w piaskownicy należy ukryć wcześniej przygotowane kości, muszle, skorupiaki, skamieliny itp. Uczniowie – paleontolodzy za pomocą łopatek i pędzelków prowadzą wykopaliska organicznych pozostałości. Wykonują rysunkową dokumentację znalezisk i stawiają hipotezy, co do ich pochodzenia. Co cię dziwi, gdy obserwujesz tęczę? Napisz swoje pytania lub zdziwienia. Dyktanda autorskie dzieci z wykorzystaniem znanych im zasad ortograficznych wzbogacone o prace plastyczne dzieci. 	<ul style="list-style-type: none"> Mini wykład – dzieci w uroczystych strojach (toga, biret) wygłaszają przygotowaną w grupie prelekcję. Album – dzieci na forum klasy pokazują przygotowany album, eksponując jego elementy (rysunki, zdjęcia, teksty). Mapa mentalna – uczniowie w wybranej przez siebie formie: pajęczyna, ranking, schemat blokowy, łańcuch przyczynowo – skutkowy, diagram ryby lub sieci ukazują swoje myśli. Praca plastyczna (obraz, rysunek, grafika, plakat, folder) – dzieci przygotowane przez siebie prace eksponują na sztalugach w formie wystawy artystycznej (galerii) lub grupują w formie portfolio. Komiks – autorzy dzieła rysunkowo – słownego na forum zespołu klasowego demonstrują efekt swojej pracy. Praca muzyczna – grupa muzyczna przy wykorzystaniu akompaniamentu instrumentów dostępnych dzieciom wykonuje piosenkę własnego autorstwa. Dzieło teatralne – młodzi aktorzy

<p>klas szkoły podstawowej lub uczniowie gimnazjalni, licealni, studenci (być może starsze rodzeństwo naszych uczniów) zaproszeni w roli ekspertów.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Łamigłówka (zagadka, szarada) – jej rozwiązanie zainicjuje zajęcia w Kręgu Wiedzy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Biblioteka szkolna – przestrzeń, gdzie dzieci między bibliotecznymi regałami zyskują energię do działań naukowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wyjście na łąkę i obserwacja trawy. Może uczniowie znajdą w niej coś ciekawego, warte sfotografowania, narysowania, napisania oryginalnych spostrzeżeń? 	<p>i reżyserzy w oparciu o znane im teatralne środki wyrazu (słowo, gest, ruch) w dowolnie wybranej formie teatralnej (scenka, etiuda aktorska, teatrzyk kukielkowy, pantomima) przedstawiają swoją pracę na wiodący temat.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omówienie zajęć. • Zapisanie w zeszycie lub kronice szkolnej, np. notatki, sprawozdania, osobistej refleksji, wiersza, tekstu swobodnego. • Przygotowanie z zakresu omawianej tematyki „Biblioteczki Pracy” (zebranie wszystkich materiałów w formie książeczki, port folia, nagrania audio – płyta CD, nagrania audio – wizualnego).
Dzień w Kręgu Przyjaźni			
<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel z maską z przodu i z tyłu głowy, odgrywa scenkę o złym i dobrym zachowaniu się w szkole, na przerwie lub na lekcji. • Wyświetlanie na tablicy interaktywnej krótkiego filmiku na temat kłamstwa i prawdy. • „Jestem Matką Ziemią, od pewnego 	<ul style="list-style-type: none"> • Szacunek – troska i dbałość o dobro innych, dotrzymywanie słowa danego samemu sobie i innym, magiczne słowa i gesty. • Uczciwość – poszanowanie prawdy, rzetelności, nieprzywłaszczania sobie cudzej własności, 	<ul style="list-style-type: none"> • Alfabet przyjaźni – wymyślanie cech przyjaciela na każdą literę alfabetu. • Słók czasu – wypełnianie słoja, który jest symbolem dobrych obowiązków (piłeczki, klocki) i przyjemności (kasza, ryż, piasek). Czego będzie więcej? • Nitki dobra – przeciągnięte między dwoma patykami nitki. Spisujemy wszystkie okazane dobra. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie z masy papierowej postaci przyjaciela i jego alter ego, do każdego z nich przyklejane są, bądź przypinane cechy odpowiednio pozytywne (kolor czerwonony) i negatywne (czarny). • Dopasowanie do każdej cechy dobrego przyjaciela • Omówienie zajęć – sytuacji, nastroju, reakcji obserwatorów itp., nazwanie i opisanie towarzyszących dzieciom emocji – zastosowanie, np. metody metaplanu. • Stworzenie „Dekretu Przyjaźni” i zawieszenie go

<p>czasu cierpię na chroniczny brak możliwości przeżywania jakichkolwiek uczuć, proszę, pomóżcie mi, przypomnijcie...” – przedstawianie w formie rzeźby różnych emocji: miłość, nienawiść, smutek...</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Co mnie drażni a co nie, wkrótce też dowiecie się...” – rozwiązywanie kalamburów. • „Co mnie uskrzydla, a co niszczy, wiedzieć powinniście o tym wszyscy...” – zaproszenie do wielkiego arkusza – wyliczanie cech, które niszczą przyjaźń i cechy ją umacniające. • Zaproszenie – „Macie dzisiaj niepowtarzalną okazję bycia przez 	<p>stosowania zasady bezstronności, prawdomówności i poszanowanie prawdy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odpowiedzialność – rzetelne wypełnianie swoich obowiązków, dbanie o dobro i zapobieganie złu, a także gotowości do ponoszenia konsekwencji własnych wyborów i zachowań. <p>Odwaga – podejmowanie trudnych, służących dobru decyzji oraz przeciwstawiania się złu, przyznawanie się do winy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przyjaźń – wzajemna sympatia, życzliwość, szczerłość, gotowości do pomocy oraz 	<ul style="list-style-type: none"> • Przepis na przyjaźń – wspólne ułożenie receptury na przyjaźń w formie przepisu kulinarnego. • Uczucia – dzieci omawiają uczucia: smutku, szczęścia, złości, zazdrości i zdenerwowania. Ćwiczenia w mówieniu tego, jak czują się w różnych sytuacjach i poznawanie sposobów poprawiania własnego samopoczucia. • Nawiazywanie i zrywanie więzi – jak nawiazywać i utrzymywać przyjaźnię, jak radzić sobie z samotnością i odrzuceniem. Ćwiczenia jak mówić przepraszam i jak godzić się z przyjacielem po sprzeczek. • Brzydki i piękny świat – wykonywanie prac na temat rzeczy pięknych i pozbawionych piękna, omówienie ich. 	<p>odpowiedniego fragmentu muzycznego, podczas odtwarzania słuchacze zgadzają, jaką cechę prezentują, w przypadku błędnych odpowiedzi, wspólnie wymyślając.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dopasowanie do cech dobrego przyjaciela i jego odwrotności różnych zwierząt – stworzenie albumu. 	<p>w centralnym miejscu Kręgu Przyjaźni.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zredagowanie wniosku i zapisanie go, np. w księdze klasowych mądrości lub w regulaminie klasy czy regułach życia klasy.
--	--	---	--	--

<p>chwilę waszą koleżanką, kolegą, nie zmarnujcie takiej szansy”.</p> <ul style="list-style-type: none"> Prezentacja krótkiej scenki ilustrującej mechanizm powstawania plotki. 	<p>czערpaniu przyjemności z przebywania razem, lojalność wobec przyjaciela.</p>			
Dzień w Kręgu Wartości				
<ul style="list-style-type: none"> Nauczyciel za pomocą pacynek przedstawia krótką scenkę rodzajową dotyczącą złego i dobrego zachowania się w szkole na przerwie lub na lekcji. Wyświetlenie na tablicy interaktywnej filmu animowanego na temat kłamstwa i prawdy. Nauczyciel przebiera się za dobrą wróżkę, wypowiada Magiczne zaklęcie, np. „Hopsa, snopsa, mura-fała – nasza klasa doskonala. Hopsa, snopsa, mura - fıla, 	<ul style="list-style-type: none"> Miejsce w klasie, w którym zagospodarowany jest Krąg Wartości otoczony jest taśmą, na której wiszą paski pociętej krepiny lub wstążeczki w trzech kolorach. Zadaniem dzieci jest podejście (w dowolny sposób, np. na czworakach, bokiem, podskakując) i zdjęcie (również dowolnym sposobem, np. brodą, głową, ustami, łokciem, 	<ul style="list-style-type: none"> Teatrzyk cieni pt. „Jakim chciałbym być uczniem?” (wycięte sylwety lub aktorzy). Układanie i naklejanie puzzli – ilustracji przedstawiających prawidłowe zachowania w różnych sytuacjach; nadawanie tytułów poszczególnym ilustracjom. Metoda C. Orffa – rytmizowanie tekstu Magicznego zaklęcia z wykorzystaniem instrumentów perkusyjnych. Tworzenie ramki, która ozdobi Kontrakt Klasowy. 	<ul style="list-style-type: none"> Przedstawienie teatrzyku cieni pt. „Jakim chciałbym być uczniem?” Naklejanie powstałych ilustracji z puzzli na przyozdobiony ramką arkusz Kontraktu klasowego. Zaprezentowanie „Magicznego zaklęcia” przez zespół rytmiczny. Według własnych pomysłów nauczyciela... 	<ul style="list-style-type: none"> Podpisanie Kontraktu Klasowego (np. w pierwszej klasie przez odcisnięcie palca). Tablica interaktywna z użyciem przyboru Inteligentnego Długopisu: na tablicy interaktywnej narysowane są dwie buzie: uśmiechnięta – oznaczająca zgodę na przestrzeganie zasad Kontraktu Klasowego i niezadowolona –

<p>z tym kontraktem się zgodziła”.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel stoi przed klasą i rozdaje dzieciom „bilety” w kolorach: zielonym, niebieskim i żółtym, do Kręgu Wartości – „zapłata” za „bilet” jest uśmiech dziecka. (Każde dziecko może również wylosować lub wybrać kolor biletu). 	<p>paluszkami) wybranego paska – odpowiadającej danej edukacji (np. zielony kolor oznacza edukację polonistyczną, niebieski kolor oznacza edukację plastyczną, żółty kolor oznacza edukację muzyczną.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kolor wręzonego na początku zajęć biletu oznacza wybrane danej edukacji wg kolorów jak wyżej. 		<p>oznaczająca brak zgody na przestrzeganie Kontraktu Klasowego. Nauczyciel przy użyciu narzędzia z przyborka tablicy interaktywnej – Pióra – przekreśla buźkę niezadowoloną. Przekreślenie pozostaje. Następnie nauczyciel zmienia narzędzie na Inteligentny długopis. Wybrane dziecko przekreśla przy użyciu Inteligentnego długopisu buźkę uśmiechniętą. Po chwili przekreślenia znikają – co oznacza, że wszyscy znają Kontrakt Klasowy, akceptują go i będą przestrzegać.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nagranie na dyktafon lub program
--	---	--	---

				<p>komputerowy rytmicznej recytacji Magicznego zaklęcia „Hopsa, snopsa, mura- fała, nasza klasa doskonala. Hopsa, snopsa, mura-fała, z tym kontraktem się zgodziła” .</p> <ul style="list-style-type: none"> • Według własnych pomysłów nauczyciela.
--	--	--	--	---

Plan nauczycielski dla KLASY ZDOBYWCÓW ŚWIATA

Klasa I

Rozpoczęcie edukacji w pierwszej klasie szkoły podstawowej jest niezwykle ważnym przeżyciem zarówno dla dziecka, jak i jego rodziców. W procesie adaptacji do nowych obowiązków największą rolę odgrywa nauczyciel ze swoim pomysłem na pracę z dziećmi w pierwszym miesiącu ich pobytu w szkole. Prezentowany *Plan nauczycielski* (na cztery tygodnie września) pozwala na:

- poznanie dzieci w różnorodnych sytuacjach – zabawy i pracy,
- rozwój poczucia przynależności dziecka do nowej grupy z jednoczesnym zachowaniem indywidualności,
- ukształtowanie szybkiej orientacji w nowym otoczeniu,
- rozwój prawidłowych kontaktów społecznych,
- współuczestnictwo w tworzeniu przestrzeni edukacyjnej.

Właśnie dlatego wiele proponowanych zadań realizowanych jest grupowo. Nacisk położono na różnorodne doświadczenia w obcowaniu z innymi ludźmi, umiejętność współpracy, współdziałania oraz przestrzegania norm i umów. Zadaniem nauczyciela jest stwarzanie takich sytuacji edukacyjnych, aby od pierwszego dnia towarzyszyło dziecku w szkole dobre samopoczucie i radość – pierwsze wyznaczniki drogi do szkolnego sukcesu. Należy pamiętać, że plan stanowi kanwę działań nauczycielskich, kolejność zadań można zmieniać, a same zdania modyfikować. Przy ich realizacji należy również przewidzieć nieujęte w planie: zajęcia komputerowe, zajęcia języka obcego czy religii, zgodnie z tygodniowym rozkładem godzin przyjętym w szkole na dany rok szkolny.

Warto zaplanować też działania związane z przygotowaniem uczniów do uroczystości „Pasowania na ucznia”. W planie celowo zastosowano zapisy typu: „*Nauka jesiennej piosenki*” pozostawiając nauczycielowi możliwość samodzielnego doboru repertuaru.

Pierwszy miesiąc pracy nauczyciela to wnikliwa obserwacja umiejętności, zdolności i sprawności dzieci, dlatego dzieci w świat nauki pisania i czytania wprowadzane są w wolnym tempie, choć książki towarzyszą dzieciom od pierwszego dnia. Diagnozowanie tzw. gotowości szkolnej, a także określenie profilu inteligencji (w ujęciu teorii H. Gardnera) odbywać się powinno w toku codziennych zajęć i prowadzić do jeszcze bardziej zróżnicowanych doświadczeń dziecka w sferze umysłowej, społecznej, emocjonalnej i fizycznej. Warto też pamiętać o wyposażeniu klasy sprzyjającym tym doświadczeniom – nie powinno zabraknąć bardzo różnorodnych środków dydaktycznych (patyczków, „kolorowych liczb”, figur geometrycznych, liczmanów czy obrazków związanych z przyrodą i ilustracji demonstracyjnych liter).

Uroczyste Rozpoczęcie Roku Szkolnego

Dzień pierwszy

Propozycja

W tym dniu proponujemy zajęcia z dziećmi zgodnie ze scenariuszem **PIERWSZY DZIEŃ W SZKOLE ZDOBYWCÓW ŚWIATA** zamieszczonym przy materiale *Organizacja przestrzeni edukacyjnej* KLASY ZDOBYWCÓW ŚWIATA

Ważne, by uczestniczyli uczniowie i rodzice:

1. Nauczyciel powinien opowiedzieć w kilku zdaniach, co będą robić w szkole w tym tygodniu, wręczyć ogólny plan zajęć na pierwszy tydzień uwzględniający zapisy: czas rozpoczęcia i zakończenia zajęć, informacje o zajęciach języka obcego, religii, zajęciach wychowania fizycznego, zajęciach komputerowych i innych zgodnie z ofertą szkoły.
2. Należy poprosić, by na kolejny dzień dzieci przyniosły swoje ulubione zabawki, gry stolikowe, które mogą pozostać w klasie.

Dzień	Rozwijamy umysł	Zadania dnia	Potrzebujemy
<p>Ja i moi nowi koledzy – tworzymy Krąg Przyjaciół</p> <p>dzień drugi</p>	<p>W tym dniu w toku zabawy wprowadzamy dzieci do nowej grupy społecznej, pozytywnie nastawiamy do każdego członka tej grupy, czyli wprowadzamy ważne zasady:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wszyscy jesteście w klasie tak samo ważni. 2. Nawijujemy więzi ze wszystkimi członkami grupy – respektujemy ich. 3. Nauczyciel jest naszym przewodnikiem – słuchamy go. <p>Uruchamiamy pielęgnowanie każdego z pięciu umysłów: dyscyplinarnego, twórczego, syntetyzującego, respektującego, etycznego.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Swobodne wypowiedzi o uroczystym rozpoczęciu roku szkolnego. 2. Poszukiwanie swoich miejsc w klasie (dzieci siadają na dywaniku, w miejscu gdzie leży kartka z ich imieniem). 3. Przedstawianie się koledze z lewej i prawej strony, następnie na forum klasy, np. Jestem Basia. Siedzę obok Krzysia i Joli. Przyniosłam dzisiaj do klasy..., (uczniowie swobodnie wypowiadają się o przyniesionych zabawkach). 4. Zabawa ruchowo-matematyczna „Sałatka klasowa” – na sygnał nauczyciela uczniowie zmieniają się miejscami w kręgu, np. Miejscem zmienia się chłopcy, Miejscem zmieniają się dziewczynki, Miejscem zmieniają się wszyscy, którzy są ubrani w spodnie, Miejscem zmieniają się wszyscy, którzy lubią bawić się klockami (za każdym razem następuje liczenie osób, które się zamieniły miejscami). 5. Rysowanie swojego portretu na odwrocie kartki ze swoim imieniem, ozdabianie „szlaczkiem” swojego imienia. 6. Tworzenie gazetki Krąg Przyjaciół – na przygotowanym kole dzieci przyczepiają portrety, wyjaśniają znaczenie hasła. Nauczyciel 	<p>Organizacja środowiska klasowego</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • duże koło z kartonu z napisem Krąg Przyjaciół • Zdobywców Świata, na który przyczepimy w toku zajęć prace dzieci – portrety, • kartki dla dzieci: na jednej stronie powinno być imię dziecka, a na obrzeżach rozcięte „ozdobne szlaczki” do ćwiczeń grafomotorycznych; druga strona kartki posłuży do tworzenia portretu dziecka, • Kapsuła Przyszłości – kapsuła może być wykonana

	<p>zawieszają koło w wybranym miejscu w klasie (najlepiej nad miejscem, w którym gromadzone będą materiały do zabaw integracyjnych).</p> <p>7. Swobodne zabawy w grupach przyniesionymi zabawkami (jest to moment do obserwacji dzieci pod kątem inwencji, koleżeństwa czy stosowanego słownictwa). Ten element zajęć kończymy rozmową – uczniowie wymieniają osoby, z którymi się bawiły, wskazują ich portrety w Kręgu Klasowym, a nauczyciel podkreśla zasady dobrej zabawy.</p> <p>8. Tworzenie przestrzeni edukacyjnej – Kręgu Przyjaciół, w którym znajdować się będą materiały do zabaw integracyjnych.</p> <p>W pierwszym dniu dzieci zostawią tu przyniesione zabawki i gry.</p> <p>9. Zaproszenie dzieci – zdobywców świata do poszukiwania Kapsuły Przyszłości. Nauczyciel kieruje dziećmi, które w milczeniu wykonują polecenia typu: Idźcie 10 kroków do przodu, teraz skręćcie w prawo itd. Droga do kapsuły w tym dniu może wieść nawet poza klasę. Po znalezieniu kapsuły uczniowie odczytują z pomocą nauczyciela hasło: Nauczyciel jest naszym przewodnikiem – słuchamy go, dyskutują na temat umieszczonych pod hasłem znaków, uczą się ich znaczenia. Wprowadzone</p>	<p>z tekturowej tuby, ciekawego opakowania po różnych produktach, ważne by szukanie kapsuły stało się częścią klasowych zwyczajów,</p> <ul style="list-style-type: none"> • listę znaków (sygnałów), które funkcjonować będą wśród klasy zdobywców świata np. rysunkowe, pokazywane gestem czy sygnały głosowe.
--	---	--

<p>Ja w szkole – tworzymy Krąg Wartości dzień trzeci</p>	<p>Dzień, w którym najważniejszym celem jest stworzenie możliwości zaistnienia „ja” każdego dziecka – uczniowie będą mogli zaprezentować swoje umiejętności, zainteresowania, pragnienia.</p> <p>Realizacja tego celu jest punktem wyjścia dla poznania własnych uczniów pod kątem „Umysłów przyszłości”.</p> <p>Priorytetowe umysły tego dnia: twórczy, respektujący, etyczny.</p>	<p>znaki dotyczą spraw porządkowych, np. wywoływanie ciszy, ustawiania się parami, zaproszenia do swobodnej zabawy.</p> <p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości. W tym dniu w kapsule powinien być list od nauczyciela do dzieci o ich pracy poprzedniego dnia; list powinien zawierać konkretne przykłady zachowań dzieci, w których użyto słów: „proszę”, „dziękuję”, „przepraszam”, „gratuluję”; w kapsule umieszczamy znaczki, np. uśmiechnięte słoneczka, którymi udekorujemy portrety uczniów wymienionych w liście.</p> <p>2. Swobodna rozmowa na temat ważnych w życiu słów.</p> <p>3. Tworzenie krótkich historyjek/bajek, w których wystąpią ważne słowa.</p> <p>4. Swobodna zabawa dzieci przyniesionymi zabawkami. Dobrze jest poprosić, aby dzieci bawiły się po dwie lub trzy osoby zapraszając się do wspólnej zabawy. (Nauczyciel obserwuje nawiązujące się relacje, zgodność zabawy, rolę dzieci w zabawie).</p> <p>5. Nauka piosenki tematycznie związanej z dobrym zachowaniem.</p> <p>6. Ćwiczenia grafomotoryczne – rysowanie szlaczków w liniach według wzoru i własnej inwencji.</p>
		<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kartoniki z napisami ważnych słów: „Proszę”, „Dziękuję”, „Przepraszam”, „Gratuluję”, „Dzień dobry”, „Do widzenia”, które w trakcie zajęć zawieszono zostaną na gazetce „Nasze sprawy”, • znaczki – wyróżnienia dla dzieci, np. uśmiechnięte słoneczko za stałe stosowanie ważnych wyrazów.

<p>Moja klasa – tworzymy Krąg Wiedzy dzień czwarty</p>	<p>Dzień organizacji środowiska nauki dzieci. Uczestnictwo dzieci ma przyczynić się do rozwoju odpowiedzialności za estetykę miejsca pracy i zabawy.</p> <p>Uczniowie w dniu tym poznają zasady korzystania z przestrzeni edukacyjnej, wdrażani są do respektowania praw innych dzieci – członków klasy.</p>	<p>7. Powtórzenie poznanych poprzedniego dnia sygnałów porządkowych.</p> <p>8. Zabawy orientacyjno-porządkowe na świeżym powietrzu lub sali gimnastycznej.</p> <p>9. Przeliczenie w toku zabaw osób w grupach, używanych przedmiotów – wprowadzenie określeń mniej, więcej, tyle samo.</p> <p>10. Zagadki Kręgu Przyjaciół – nauczyciel opisuje wybrane dziecko, pozostałe odgadują o kogo chodzi, wskazują jej portret wykonany poprzedniego dnia. Wywołana zagadką osoba przedstawia się, wymienia swoich sąsiadów.</p> <p>Stopniowo wprowadzamy do zabawy pojęcia: po lewej, po prawej.</p>	<p>Ważne dla nauczyciela</p> <p>Dzieci na kolejny dzień przynoszą tornistry z podręcznikami i przyborami, w tym takimi, które pozostaną w klasie.</p>
		<p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w tym dniu w kapsule jest zagadka dotycząca gościa, który odwiedzi uczniów – pielęgniarki szkolnej).</p> <p>2. Rozmowa na temat zawodu pielęgniarki, powodu jej przyjęcia do klasy.</p> <p>3. Odwiedziny pani pielęgniarki – krótka pogadanka o zdrowiu (jak siedzieć w ławkach) i higienie w szkole. Mierzenie dzieci.</p> <p>3. Ustalanie miejsc w ławkach – dobrze, aby dzieci znały zdrowotne kryteria ustalania miejsc w ławkach o różnej wysokości (np. wzrost).</p> <p>4. „Jakie skarby ma mój tornister?” – dzieci wykładają na stoliki wszystkie rzeczy z tornistra,</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>W klasie powinna być umieszczona pionowa taśma do pomiaru wzrostu dzieci.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spotkanie z pielęgniarką szkolną,

	<p>Priorytetowe umysły tego dnia: twórczy, respektujący, dyscyplinarny, syntetyzujący, etyczny.</p>	<p>opowiadają o nich. Dokonują segregowania, np. podręczniki, przybory, ćwiczenia i inne.</p> <p>5. Układanie zadań tematycznych – układanie modeli zdań, dzielenie na wyrazy, wyodrębnianie wyrazów, liczenie wyrazów w zdaniu.</p> <p>6. Zagadki typu: Jest to przedmiot o kształcie prostokąta, wykonany z papieru, leży na każdej ławce. Dzielenie nazw przyborów na sylaby, wyróżnianie głosek i poszukiwanie w klasie innych przedmiotów na wskazane głoski.</p> <p>7. Określanie równoliczności przez przeliczanie i przyporządkowanie wzajemnie równoznaczne.</p> <p>8. Dzieci wraz z nauczycielem ustalają, które z rzeczy mogą pozostać w klasie, zapełniają przygotowane miejsca w Kręgu Wiedzy.</p> <p>Stosowanie pojęć: za, przed, pod, obok.</p> <p>9. Omawianie zasad korzystania z półek i utrzymywania w nich porządku.</p> <p>10. Wprowadzamy funkcję dyżurnych – omawiamy ich rolę. Dyżurni mogą być wylaniani w każdy piątek w ramach wyróżnienia za dobrą pracę i zachowanie. Swoją dyżur rozpoczyna od poniedziałku. W wyborze powinni uczestniczyć uczniowie. Uczymy dzieci samooceny, oceny zespołowej, umiejętności gratulowania wybranym.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Krąg Wiedzy – miejsca na podręczniki i ćwiczenia, które pozostają w klasie, a także przybory. W tym kręgu znajdować się też będą książki i czasopisma popularno-naukowe dla dzieci, albumy, pomoce dydaktyczne, mapy, słowniki itp., listę imion dzieci w klasie pod hasłem „Klasowi dyżurni”, którą zawieszamy na gazecie „Nasze sprawy”. Na przygotowanej liście zapisujemy daty pełnienia dyżuru oraz uzgodnione z dziećmi symbole jakości pełnionego dyżuru.
--	---	---	--

<p>Nauka i zabawa – tworzymy Galerię Odkrywców Świata dzień piąty</p>	<p>Dzień podsumowania tygodnia. Powtarzamy w tym dniu zabawy, utrwalamy poznana piosenkę. Uzupełniamy plan na przyszły tydzień.</p> <p>Priorytetowe umysły tego dnia: twórczy, respektujący, dyscyplinarny, syntetyzujący.</p>	<p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości. (w tym dniu w kapsule są szablon planu lekcji do uzupełnienia). Uczniowie rozmawiają na temat: Co to jest plan?</p> <p>2. Oglądanie i rozmowa nt. podręcznika. Ustalenie, czego będziemy się uczyć – wprowadzamy znaczki oznaczające różne obszary edukacyjne: np. matematyczna – 2+2, polonistyczna – ABC itp., przygotowanie planu na kolejny tydzień. Drugą stroną planu można wykorzystać do ćwiczeń. grafomotorycznych.</p> <p>3. Czytanie fragmentów lektury „Plastusiowy pamiętnik” – wykonywanie figurek z plasteliny – tworzenie ekspozycji prac.</p> <p>4. Wprowadzenie pojęcia „twórcze przerwy” – czasu krótkich przerw regulowanych przez nauczyciela, w trakcie których uczniowie indywidualnie dobierają dla siebie zadania: swobodnie bawią się z innymi – wykorzystują gry planszowe zgromadzone w klasie, rozwiązują zadania w obszarze „rozrywek umysłowych” – rebusy, labirynty, płataninki, korzystają z systemu PUS itp.</p> <p>4. Zabawy zagadkami/słowami – rozwiązanie zagadki dzielimy na sylaby i głoski z użyciem kartoników.</p> <p>5. Wybór dyżurnych na przyszły tydzień.</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ramkę z planem lekcji do uzupełnienia, • miejsce na Galerię Odkrywców Świata gdzie zgromadzone będą różne wytwory uczniowskie, • kartoniki symbolizujące wyrazy, sylaby, głoski.
--	--	--	---

<p>Bezpiecznie do szkoły dzień szósty</p>	<p>Dzień poświęcony bezpieczeństwu. Dzieci uczą się zasad przechodzenia przez jezdnię.</p> <p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinary, syntetyzujący.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule są rysunki znaków drogowych). 2. Swobodne wypowiedzi na temat znaków drogowych, potrzeby umieszczania ich przy drogach. 3. Zapoznanie z rodzajami znaków drogowych, rozpoznawanie wybranych znaków. Zasady bezpieczeństwa obowiązujące uczestników ruchu drogowego. 4. Wypełnianie kolorem szablonów wybranych znaków drogowych: ostrzegawczego, informacyjnego i zakazu. 5. Spotkanie z policjantem – wspólne wyjście na przejście dla pieszych i ćwiczenie prawidłowego korzystania z niego. 6. Zabawy orientacyjno-porządkowe z reagowaniem na sygnały świetlne i dźwiękowe. 7. Wypowiedzi na temat bezpiecznego zachowania na drodze na podstawie ilustracji, omówienie znaczenia sygnalizacji świetlnej. 8. Figury geometryczne: grupowanie według koloru, kształtu, wielkości. <p>Znaki drogowe a figury geometryczne. Rozpoznawanie figur geometrycznych w otoczeniu.</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spotkanie z policjantem, • ilustracje dotyczące bezpieczeństwa dzieci na drodze, • ilustracja z sygnalizacją świetlną, • ilustracje wybranych znaków drogowych, np. „Uwaga dzieci”, „Stop”, „Przejdźcie dla pieszych”, „Sygnały świetlne”, „Zakaz ruchu pieszych”, figury geometryczne.
---	---	--	---

<p>Moja szkoła dzień siódmy</p>	<p>Dzień poznawania szkoły i jej pracowników. Dzieci odwiedzają różne miejsca w szkole, spotykają się z pracownikami. Stosują znane im formy grzecznościowe. Uczą się zasad poruszania się i zachowania w szkole.</p> <p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinary, syntetyzujący.</p>	<p>1. W tym dniu nauczyciel zaprasza uczniów na wycieczkę po szkole – dzieci odwiedzają nauczycieli i pracowników. Zbierają informacje na temat zadań przez nich wykonywanych. Podsumowaniem wycieczki są swobodne wypowiedzi na temat szkoły, jej pracowników, ich zadań.</p> <p>2. Układanie zdań o szkole – tworzenie modeli zdań, podział na wyrazy, dzielenie wyrazów na sylaby, głoski.</p> <p>3. Nauka piosenki o szkole.</p> <p>4. Wprowadzenie liczby 1 – przeliczanie, nauka zapisywania liczby 1, wyszukiwanie zbiorów jednoelementowych, moneta 1zł i jej wartość nabywcza.</p> <p>5. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule są zdjęcia z różnych miejsc w szkole oraz instrukcja do zabawy „Moja szkoła”).</p> <p>6. „Moja szkoła” – zabawa, w której powinni pomagać uczniowie starszych klas. Pierwszaki dzielimy na grupy (4-osobowe). Z każdą grupą chodzi jeden uczeń starszej klasy. Uczniowie otrzymują instrukcję – sposób postępowania przy zabawie i listę pytań, na które muszą odpowiedzieć. Sposób postępowania dotyczy przemieszczania się po szkole pod nadzorem nauczyciela wszystkich grup wspólnie,</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wycieczkę po szkole – wizyty u różnych pracowników szkoły, • zdjęcia różnych miejsc w szkole, • rysunek budynku szkoły do uzupełnienia informacjami pozyskanymi w trakcie wycieczki, • dyktafon, • paski – modele zdań.
---	--	---	--

<p>Wokół mojej szkoły – tworzymy Krag Tajemnic</p>	<p>Dzień poznawania otoczenia szkoły. Regulamin korzystania z boiska szkolnego, zielonych terenów przy szkole.</p>	<p>odeczytywania pytań grupie i zapisywania zdobytych przez pierwszaków informacji przez ucznia starszej klasy. Przykładowe pytania: Ile klas jest na I piętrze? Jak są oznaczone? Gdzie znajduje się biblioteka? Jakim numerem oznaczono bibliotekę? Czego uczą się uczniowie w sali nr 14? Ilu uczniów uczy się w klasie I b? itp. Grupy powinny otrzymać różne pytania, ale w tej samej ilości. Każda grupa otrzymuje też 2 zdjęcia szkoły. Zadaniem dzieci jest odnalezienie w szkole sfotografowanych miejsc.</p> <p>7. Naniесienie informacji na plan/rysunek szkoły – po zebraniu informacji każda grupa po kolei uzupełnia rysunek szkoły (rysunek powinien uwzględniać wszystko to, o co pytano w instrukcji, np. korytarze, piętra i drzwi na piętrach).</p> <p>8. Nagrywanie na dyktafon „Przewodnika po szkole” – uczniowie opowiadają o szkole w oparciu o przygotowany wcześniej rysunek, np. W naszej szkole są 2 piętra. Na parterze znajdują się...</p>	
		<p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule są zdjęcia miejsc z otoczenia szkoły, w tym przejęcia dla pieszych, charakterystycznych obiektów przyrody ożywionej oraz list, w którym nauczyciel wyjaśnia, że podczas spaceru</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p>

<p>dzień ósmy</p>	<p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinarne, syntetyzujący, kreatywny.</p>	<p>w oznaczonych specjalnie miejscach należy znaleźć kartkę z poleceniem do wykonania). 2. Rozmowa na temat zdjęć, snucie domysłów dotyczących położenia miejsc z fotografii. 3. Spacer wokół szkoły – poszukiwanie miejsc z fotografii. Zabawa na świeżym powietrzu metodą stacyjną – uczniowie wędrując z nauczycielem odkrywają oznaczone miejsca i wykonują polecenia typu: 1) Obejrzyjcie dokładnie miejsce, w którym się znajdujecie. Nadajcie mu nazwę; 2) Tu wykonajcie klasowe zdjęcie; 3) Odczytajcie napisy z tablic. Dowiedzcie się od Pani ile lat ma wasza szkoła; 4) Witajcie na boisku szkolnym. Po zapoznaniu się z regulaminem, zaproponujcie 3 zabawy, w które chcecie teraz się bawić; 5) Witajcie na placu zabaw. Jak będziecie się tu się bawić, aby było bezpiecznie?; 6) Policzcie ile drzew rośnie w tym miejscu. Przyjrzyjcie się ich liściom. Jeśli można, to kilka weźcie do klasy. Tam poszukacie odpowiedzi na pytanie: Jak nazywa się drzewo, z którego zebraliście liście? (należy wybrać tylko jedno drzewo, które, np. występuje wokół szkoły licznie).</p> <p>4. Poszukiwanie odpowiedzi na ostatnie pytanie, w oparciu o przygotowane plansze edukacyjne drzew, książki przyrodnicze. Rozmowa na temat</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zdjęcia z otoczenia szkoły, • aparat fotograficzny, • polecenia ukryte w miejscach wokół szkoły, które są charakterystyczne, np. plac zabaw lub ciekawe przyrodniczo, np. skałniak szkolny, aleja lub zgrupowanie drzew, • przyrodnicze plansze edukacyjne, • wizytówki z nazwami roślin doniczkowych znajdujących się w klasie, • miejsce na Krąg Tajemnic, w którym znajdować się będą materiały do doświadczeń, obserwacji, hodowle zwierząt i roślin, skarby Ziemi itp., kartki z passe partout do indywidualnej pracy
--------------------------	--	--	---

		<p>walorów przyrody, jej znaczenia dla człowieka.</p> <p>5. Ustalenie nazw roślin znajdujących się w klasie. Przyporządkowanie wizytówek z ich nazwami. Omówienie zasad opieki nad roślinami.</p> <p>6. Tworzenie albumu: „Nasza szkoła jest zielona”</p> <p>– uczniowie rysują zwiedzane miejsca, obrzeże rysunku – passe partout zawiera szlaczki do rysowania po śladzie figur geometrycznych.</p> <p>Wszystkie zebrane rysunki wspólnie omawiamy i łączymy w album, który znajdzie swoje miejsce w Kregu Tajemnic jako album pierwszych obserwacji najbliższego otoczenia. Po wywołaniu klasowego zdjęcia możemy umieścić go na pierwszej stronie albumu.</p>	<p>plastycznej dzieci.</p> <p>Ważne dla nauczyciela</p> <p>Dzieci na kolejny dzień przynoszą pamiątki z wyjazdów wakacyjnych oraz gry planszowe, w tym takie, które mogą pozostać w szkole.</p>
<p>Wakacyjne wspomnienia</p> <p>dzień dziewiąty</p>	<p>Dzień poświęcony wakacyjnym wspomnieniom. Wzmacniamy umiejętności: słuchania innych, spostrzegawczości, respektowania ustalonych zasad, np. w grach stolikowych.</p>	<p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule są napisy WAKACJE, SKARBY).</p> <p>Uczniowie w swobodnej rozmowie opowiadają o swoich skojarzeniach związanych z napisami oraz o własnych wakacjach i przywiezionych pamiątkach. Można spróbować zabawy – uczniowie podają skojarzenia/wyrazy rozpoczynające się na podaną głoskę z wyrazu SKARBY, np. skały, kąpiele, albumy, ryby itd.</p> <p>Wszystkie skojarzenia będą poprawne (w zabawie chodzi o wyszukiwanie słów z podaną głoską w nagłosie).</p> <p>2. Rozpoznawanie i nazywanie wybranych</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • napisy do kapsuły: WAKACJE, SKARBY, • kartkę do pracy nad orientacją na papierze, • rysunki do odnajdowania różnic między nimi

	<p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinarne, kreatywne, etyczny.</p>	<p>środowisk życia, występujących tam roślinach i zwierzętach.</p> <p>3. Zabawa „Salatka klasowa” – wywołani uczniowie zamieniają się miejscami, np. Miejscami zamieniają się ci, którzy podczas wakacji byli w górach. Miejscami zamieniają się ci, którzy spędzili wakacje na wsi itd.</p> <p>4. Orientacja na kartce papieru – uczniowie zgodnie z poleceniami nauczyciela zapełniają kartkę:</p> <p>1) W lewym dolnym rogu kartki narysuj koło; 2) W prawym górnym rogu kartki narysuj domek; 3) W prawym dolnym rogu kartki narysuj prostokąt itp.</p> <p>5. Zabawy rozwijające spostrzegawczość (można wykorzystać rysunki przygotowane indywidualnie dla dzieci lub wyświetlane na tablicy interaktywnej).</p> <p>6. Jak wykorzystać czas wolny? – uczniowie podają swoje propozycje, następnie nauczyciel zaprasza do gier planszowych. Ważnym elementem tej części zajęć jest uświadomienie dzieciom, że ustalenie zasad gry (poznanie ich) stwarza dobrą atmosferę zabawy.</p> <p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule jest lista czynności do wykonania przez dzieci –</p>	<p>(znajdowanie brakujących elementów),</p> <ul style="list-style-type: none"> • gry planszowe. <p>Ważne dla nauczyciela</p> <p>Zadanie dla dzieci: przygotujcie propozycje zabaw, które chcecie zaprezentować swoim kolegom i koleżankom.</p>
<p>Wakacyjne wspomnienia –</p>	<p>Dzień podsumowaniom. Wzmacniamy umiejętności:</p>		<p>Organizacja środowiska</p>

<p>podsumowujemy tydzień dzień dziesiąty</p>	<p>wspólnej zgodnej zabawy, respektowania ustalonych zasad, np. w grach stolikowych.</p> <p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinarny, kreatywny, etyczny.</p>	<p>utrwalenie/podsumowanie tygodnia, np. powtórzenie poznanych piosenek, omówienie zasad poprawnego przechodzenia przez jezdnię, odsłuchanie Przewodnika po szkole i odgadywanie osób mówiących, odpowiadanie na pytania dotyczące szkoty i jej otoczenia, ocena jakości sprawowanego dyżuru i wybór nowych dyżurnych).</p> <p>2. Wprowadzenie liczby 2 – przeliczanie, nauka zapisywania liczby 2, wyszukiwanie zbiorów dwuelementowych, moneta 2zł i jej wartość nabywczą, dopełnianie do 2, para, układanie rytmu dwuelementowego.</p> <p>3. Ćwiczenia ogólnousprawniające w parach.</p> <p>4. Zabawy według inwencji dzieci – uczniowie przedstawiają swoje propozycje zabaw i uczą ich pozostałych uczniów.</p> <p>4. Nauka na pamięć wiersza o szkole.</p> <p>5. Ćwiczenia grafomotoryczne – rysowanie pośladzie bardziej skomplikowanych rysunków oraz szlaczków w liniaturze własnego pomysłu.</p> <p>6. Swobodne zabawy uczniów w małych grupach – uczniowie samodzielnie dobierają się i wybierają rodzaj zabawy (mogą skorzystać ze zgromadzonych zabawek, gier planszowych).</p> <p>7. Podsumowanie tygodnia w szkole – uczniowie w kręgu rozmawiają o tygodniu w szkole,</p>	<p>klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rysunki do ćwiczeń grafomotorycznych (wybieramy trudniejsze, w których dzieci rysują bez odrywania ręki), wiersz o szkole, • napisy: Uważam, że..., Gratuluję..., Proszę..., • Przepraszam..., Cieszę się..., • Proponuję, aby ... (napisy umieszczone zostaną na gazetce „Nasze sprawy”).
---	---	---	---

<p>Świat wokół nas – w Kręgu Wiedzy – świat książek</p> <p>dzień jedenasty</p>	<p>Dzień przygotowań do nauki pisania i czytania poprzez uświadcianie roli pisma w życiu człowieka.</p> <p>Propagowanie czytelnictwa.</p>	<p>wykorzystując sformułowania: Uważam, że..., Gratuluję..., Proszę..., Przepraszam..., Cieszę się..., Proponuję, aby ... Nauczyciel kierując rozmową zaprasza uczniów do tworzenia zdań rozpoczynających się wymienionymi sformułowaniami.</p> <p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule są różne książki słowniki, bajki, przyrodnicze, katalogi, np. zabawek, komiksy, książeczki – instrukcje składania klocków lego, książki kucharskie itp.). Uczniowie oglądają książki, rozmawiają o funkcji książek. Ważne, by uświadciali sobie rolę książki jako źródła wiedzy, przeżyć, rozrywki. Ustalenie wspólnych cech książek, np. ciekawy, zachęcający tytuł, zapisane nazwisko autora, tekst.</p> <p>2. Snucie domysłów, co do treści książki na podstawie ilustracji/okładek książki (zasłaniamy tytuły; pokazujemy też okładkę książki M. Jaworczakowej „Jacek, Wacek i Pankracek”) – uczniowie tworzą własne pomysły, o czym mogą opowiadać książki, których okładki oglądają.</p> <p>3. Słuchanie fragmentów książki M. Jaworczakowej „Jacek, Wacek i Pankracek” – wypowiedzi na temat przedstawionych zdarzeń, analiza sylabowa i głoskowa imion bohaterów</p>
		<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • książki: słowniki, bajki, przyrodnicze, komiksy, książeczki – instrukcje składania klocków lego, książki kucharskie, • ilustracje/okładki książek, • książka M. Jaworczakowej „Jacek, Wacek i Pankracek”

<p>Świat wokół nas – tworzymy Krąg Twórców naszej klasy dzień dwunasty</p>	<p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinarne, syntetyzujący, kreatywne.</p>	<p>książkowych, podawanie imion rozpoczynających się na podaną głoskę, podanie informacji, że imiona piszemy wielką literą; pokaz książek z imieniem w tytule. 4. Utrwalanie liczb 1 i 2 – szukanie zbiorów jedno i dwuelementowych, szukanie wyrazów jedno i dwusylabowych, ćwiczenia w pisaniu cyfr 1 i 2, wskazywanie pierwszego, drugiego elementu z szeregu, a także pierwszego i drugiego wyrazu z ułożonego zdania. 5. Wprowadzenie „Dnia czytelnicych prezentacji” – nauczyciel zapowiada, że raz w miesiącu uczniowie będą mogli zaprezentować przeczytaną w domu z rodzicami, a później samodzielnie książkę (w dowolnej wybranej przez siebie formie). W przygotowaniu prezentacji mogą pomagać rodzice.</p>	<p>Ważne dla nauczyciela. Dzieci na kolejny dzień przynoszą książeczki do biblioteczki klasowej.</p>
	<p>Rozpoczynamy naukę pisania. W tym dniu tworzymy pierwszą wspólną książeczkę klasową. Propagowanie czytelnictwa.</p>	<p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule są zagadki: „Złosiwa panienka w pasie bardzo cienka. Leci, brzęczy z daleka” (osa); „Są otwierane, duże, szklane, czasem wiszą na nich firanki” (okno); „Brazowe, czarne, szare, zawsze masz jedną parę. Zamykasz je przed snaniem, otwierasz, kiedy wstajesz” (oczy). 2. Wprowadzenie drukowanej i pisanej litery o, O. Analiza i synteza sylabowa i głoskowa z samogłoską o (wprowadzenie do modelu</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego. Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> zagadki, których rozwiązaniem są wyrazy rozpoczynające się głoską „o” oraz

<p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinarny, syntetyzujący, kreatywny.</p>	<p>wyrazu czerwonych kartoników na oznaczenie samogłosek). Porównywanie liczby głosek w wyrazach. Wyszukiwanie w przyniesionych książkach wyrazów z o, O. Wyszukiwanie wyrazów z głoską o w nagłosie, śródgłosie, wygłosie.</p> <p>3. Spotkanie z bibliotekarką szkolną, która opowie o uroczystości pasowania dzieci na czytelników biblioteki szkolnej po wykonaniu przez uczniów zadań:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Stworzenie książeczki/komiksu bez tekstu; 2) Stworzenie książeczki z tekstem; 3) Prezentacja umiejętności czytania i pisania; 4) Udział w klasowych „Dniach czytelnicznych prezentacji” (dokonanie co najmniej jednej prezentacji wybranej książki). W trakcie spotkania bibliotekarka prezentuje różne wydania komiksów, odpowiada na pytania dzieci. <p>4. Tworzymy pierwszą klasową książeczkę – komiks. Zadaniem każdego ucznia jest stworzenie rysunku, na którym głównymi bohaterami są chłopiec Olek i dziewczynka Ola. Po wykonaniu rysunku uczniowie opowiadają o swoich rysunkach, a nauczyciel zapisuje wypowiedzi (można zastosować zapis w „dymkach”). Wszystkie rysunki tworzyć będą książeczkę, do której uczniowie wymyślają</p>	<p>rysunki – rozwiązania,</p> <ul style="list-style-type: none"> • stronę tytułową do pierwszej klasowej książeczki z miejscem na wpisanie tytułu, „dymki”, które będą uzupełnione wypowiedziami uczniów • o rysunkach (zapisów dokonuje nauczyciel).
--	---	---

<p>Poznajemy świat – w Kręgu Twórców naszej klasy dzień trzynasty</p>	<p>Tworzymy klasowy teatrzyk, wykorzystujemy książeczkę o przygodach Olka i Oli – zadanie ma zachęcić dzieci do twórczej pracy i podkreślić wagę każdej pracy twórczej (praca z poprzedniego dnia staje się kanwą do kolejnych twórczych działań).</p> <p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinary, syntetyzujący, kreatywny.</p>	<p>wspólnie tytuł.</p> <p>5. Wprowadzenie liczby 3 – przeliczanie, tworzenie zbiorów trzelementowych. Rozkład liczby na składniki, kształtowanie pojęcia liczby 3 w aspekcie głównym i porządkowym. Nauka pisania cyfry 3.</p> <p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule jest kartka z cyfrą 3). Uczniowie próbują odgadnąć, jaki związek ma rekwizyt z kapsuły z dzisiejszym dniem. Pozwalamy na swobodne wypowiedzi. Następnie naprowadzamy dzieci pokazując im kalendarz z dniami tygodnia oraz listę 3 zadań dzisiejszego dnia:</p> <p>1) Bawimy się w teatr wykorzystując książeczkę przygotowaną poprzedniego dnia; 2) Utrwalamy poznane liczby i bawimy się w sklep; 3) Uczymy się dni tygodnia.</p> <p>Warto wymyślić rysunkową wersję tej listy, którą dzieci potrafiłyby przerysować i samodzielnie zaznaczyć przy każdym swoje zadowolenie z wykonanego zadania rysując od jednego do trzech, np. uśmiechniętych słoneczek. Tej „ewaluacji” dokonujemy na koniec dnia.</p> <p>2. Bawimy się teatr. Dzielimy dzieci na zespoły trzyosobowe i wręczamy rysunki przygotowane poprzedniego dnia. Zespół musi ułożyć rysunki w takiej kolejności, aby powstała krótka fabuła,</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kalendarz z dniami tygodnia, • lista zadań na trzeci dzień tygodnia, • przedmioty do zabawy w sklep, oraz monety 1 i 2 zł, • instrumenty perkusyjne.
--	--	---	--

	<p>a następnie odegrać scenki. Jedna z osób może być narratorem całości.</p> <p>3. Utrwalenie liczb 1–3. Tworzenie trzelementowych rytmów. Inscenizowanie prostych zadań tekstowych w toku zabawy w sklep. Wykonywane czynności sprzedawania, np. książek powinny być przełożone na język zadań tekstowych z danymi (opisami czynności) i pytaniem. Liczba 3 jest reprezentantem trzeciego dnia tygodnia. Jest to też trzeci tydzień nauki w szkole. W klasie powinien pojawić się kalendarz, w którym będziemy zaznaczać ważne wydarzenia klasowe.</p> <p>4. Nauka/przypomnienie dni tygodni. Tworzenie „orkiestry” z wykorzystaniem instrumentów perkusyjnych oraz naturalnych odgłosów akustycznych. Nazwy dni tygodnia przydzielamy grupom dzieci, ustalamy instrumenty.</p> <p>Wywołujemy nazwę tygodnia, a odpowiednia grupa dzieci uderza w instrumenty dzieląc nazwę dnia tygodnia na sylaby.</p> <p>Uwaga!</p> <p>W tym dniu utrwalamy też pisownię o, O oraz realizujemy zabawy ruchowe z zastosowaniem ustawienia trójkami.</p>	
--	--	--

<p>Świat wokół nas – w Kręgu Wiedzy o bezpieczeństwie dzień czternasty</p>	<p>Dzień poświęcony bezpieczeństwu. Dzieci poznają /utrwalają cztery ważne telefony alarmowe.</p> <p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinarne, syntetyzujący.</p>	<p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule są rysunki pojazdów: karetki pogotowia, straży pożarnej, policji). Uczniowie rozmawiają o pojazdach i służbach, do których pojazdy należą.</p> <p>2. Słuchanie pliku muzycznego z efektami dźwiękowymi: ruchu ulicznego, sygnałów dźwiękowych karetki pogotowia, straży pożarnej, policji.</p> <p>3. Gra multimedialna – Dopasuj numer alarmowy do odpowiedniego pojazdu: rysunek karetki pogotowia – numer 999, rysunek straży pożarnej – numer 998, rysunek pojazdu policji – numer 997</p> <p>4. Nauka korzystania z telefonów alarmowych według wzoru: 1) Przedstaw się; 2) Powiedz, ile masz lat; 3) Powiedz, gdzie się znajdujesz; 4) Powiedz, co się stało; 5) Powiedz, czy są osoby poszkodowane, ile ich jest; 6) Podaj numer, z którego dzwonisz; 7) Nigdy nie rozłączaj się pierwszy, poczekaj, aż dystrybutor potwierdzi zgłoszenie.</p> <p>5. Wprowadzenie liczby 4 – przeliczanie, tworzenie zbiorów czteroelementowych. Rozkład liczby na składniki, kształtowanie pojęcia liczby 4 w aspekcie głównym i porządkowym.</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rysunki pojazdów: karetki pogotowia, straży pożarnej, policji, • grę multimedialną – Dopasuj numer alarmowy do odpowiedniego pojazdu, • puzzle pojazdów 4 elementowe: karetki pogotowia, straży pożarnej, policji z numerami alarmowymi: 999, 998, 997, 112, • rysunki pojazdów: karetki pogotowia, straży pożarnej, policji z numerami alarmowymi – rysunki umieszcimy w widocznym miejscu w klasie.
---	---	--	---

<p>Kreujemy nasz świat – w Kręgu Twórców – podsumowujemy tydzień dzień piętnasty</p>	<p>Dzień poświęcony podsumowaniom. Wzmacniamy umiejętności: wspólnej zgodnej zabawy, respektowania ustalonych zasad.</p> <p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinarne, kreatywne, etyczne.</p>	<p>Dopełnianie do 4. Nauka pisania cyfry 4. 6. Układanie puzzli pojazdów (czarno-białych) złożonych z 4 elementów: karetki pogotowia, straży pożarnej, policji, na których widnieją numery alarmowe. 7. Ćwiczenia grafomotoryczne.</p>	<p>Ważne dla nauczyciela</p> <p>Nauczyciel przygotowuje na kolejny dzień książeczki – z rebusami, kolorowanymi, łatwymi zadaniami do wykonania – łączenie punktów liniami, labirynty itd.</p>
		<p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule są pędzle różnej grubości, może też być pędzel do malowania ścian). Uczniowie starają się wyjaśnić, dlaczego pędzle mają różną grubość. Nauczyciel demonstruje zastosowanie pędzli na różnych formatach papieru oraz omawia zasady pracy przy tworzeniu prac malarskich w klasie (nanoszenie farby, zmiana wody itd.). Jest to wprowadzenie do malowania grupowego na dużym formacie i rozplanowania przestrzeni płaskiej.</p> <p>2. Utrwalenie liczby 4 – rozkład liczby 4 na składniki, wyszukiwanie zbiorów czteroelementowych, układanie zadań tekstowych do czynności. Zabawa w sklep.</p> <p>3. Praca w grupach 4 – osobowych nad pracą malarską „Świat wokół mojej szkoły” – dzieci</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • papier dużego formatu do tworzenia pracy „Świat wokół mojej szkoły”, • plastelinę i kartę, • wzory do odtworzenia przez dzieci z użyciem plasteliny, książeczki dla dzieci z różnymi zadaniami

	<p>naradzają się, ustalają, co zawierać ma plakat, dzielą się zadaniami, rozplanowują przestrzeń na plakacie.</p> <p>4. Prezentacja prac, rozmowa na temat współpracy w grupach. Jest to moment na podsumowanie zdobytych informacji w tygodniu pracy i zabawy.</p> <p>5. Usprawnianie rąk (mała motoryka) z użyciem plasteliny – dzieci tworzą szlaczki z plasteliny zgodnie z wzorami zamieszczonymi przez nauczyciela na tablicy. Przygotowane plastelinowe „ruloniki” i inne kształty przyklejają na kartkę papieru. Wśród wzorów powinna być też litera o. Obserwacja sprawności manualnej dzieci.</p> <p>6. Indywidualna praca z książeczkami zawierającymi różne zadania – kolorowanki, rebusy itd. Uczeń sam dobiera zadania, powinien wykonać co najmniej 3. Nauczyciel obserwuje dobór zadań, koncentrację dziecka, poprawność wykonania i staranność. Pomaga dzieciom o mniejszej koncentracji lub zmienia zadanie na inne, np. konstrukcyjne z wykorzystaniem klocków. Obserwacja pozwoli na przekazanie sugestii rodzicom, co do rodzaju zabaw z dzieckiem w domu, aby wzmocnić jego sprawności.</p>	<p>usprawniającymi sprostżegawczość, sprawność manualną itd.</p>
--	---	--

		<p>7. Podsumowanie tygodnia w szkole – uczniowie w kręgu rozmawiają o tygodniu w szkole, wykorzystując sformułowania: Podobało mi się...; Dowiedziałem się...; Uważam, że...; Chciałbym ...</p> <p>Nauczyciel kierując rozmową zaprasza uczniów do tworzenia zdań rozpoczynających się wymienionymi sformułowaniami. Wybierają nowych dyżurnych, dokonują oceny jakości sprawowanego dyżuru w mijającym tygodniu.</p>	
<p>Zdobywcy Świata odkrywają jesień dzień szesnasty</p>	<p>W tym dniu obserwujemy umiejętność: prowadzenia obserwacji, kojarzenia (rysunek – pora roku) i przełożenia skojarzeń na język zagadek dziecięcych.</p> <p>Tworzymy jesienną Galerię Zdobywców Świata – ekspozycja prac uczniowskich.</p> <p>Priorytetowe umysły tego dnia: syntetyzujący, kreatywny.</p>	<p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule są cztery ilustracje z charakterystycznymi elementami dla pór roku). Zadaniem uczniów jest przyporządkowanie tytułu każdej ilustracji w postaci nazwy pory roku. Nauczyciel pyta, po czym rozpoznają pory roku? Rozmowa powinna uświadomić dzieciom jak ważna jest obserwacja zmian w przyrodzie i zaprasza na spacer, podczas którego należy szukać odpowiedzi na pytania: Jaka pora roku jest obecnie? Po czym to poznajemy?</p> <p>2. Spacer – obserwacja zmian zachodzących w przyrodzie. Swobodne wypowiedzi dzieci na temat zaobserwowanych zmian w przyrodzie.</p> <p>3. Ustalanie odpowiedniej kolejności ilustracji z porami roku (dokonujemy zmian pierwszej ilustracji i ponownie ustalamy kolejność pór).</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ilustracje pór roku: demonstracyjne oraz do zabawy w kalambury, • demonstracyjne figury geometryczne, • przybory potrzebne do malowania.

	<p>4. Zabawa „Kalambury” – wybrana osoba otrzymuje ilustrację ogląda ją i układa zagadkę o porze roku, która została przedstawiona na rysunku (rysunki powinny być różnorodne, np. dotyczące jesieni: dziewczynka pod parasolem i w kaloszach, las w barwach jesiennych, sad z dojrzałymi owocami). Zakończeniem zabawy jest klasyfikowanie wszystkich rysunków do zbiorów reprezentujących pory roku.</p> <p>5. Tworzymy album „Pory roku” – zbiór wykorzystywanych wcześniej rysunków, które swoje miejsce muszą znaleźć pod odpowiednim hasłem albumu (nazwy pory roku). Album pozostawiamy w Kręgu Wiedzy.</p> <p>6. Utrwalenie liczby 4 – zabawy czterema figurami geometrycznymi (koło, prostokąt, trójkąt, kwadrat) – wylanianie figur z czterema rogami, szukanie kątów w figurach, układanie z figur różnych kompozycji.</p> <p>7. Wykonanie geometrycznej kompozycji jesiennej – uczniowie obrysowują na kartce wybrane figury (mogą być różne lub te same), uzupełniają innymi elementami według własnej inwencji i wypełniają farbą. Barwy podstawowe i pochodne.</p> <p>8. Poszukiwanie wyrazów związanych tematycznie z dzisiejszym dniem zawierających</p>	<p>Ważne dla nauczyciela</p> <p>Podczas spaceru można zbierać materiały przyrodnicze.</p> <p>Galeria Zdobywców Świata to ekspozycja oryginalnych uczniowskich rozwiązań artystycznych.</p>
--	---	--

<p>Zdobywcy Świata odkrywają jesień – aktywizujemy nasze zmysły dzień siedemnasty</p>	<p>Rozmawiamy o zmysłach, którymi poznajemy świat.</p> <p>W toku zabaw angażujemy wszystkie zmysły.</p> <p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinary, syntetyzujący, kreatywny, etyczny.</p>	<p>głoskę a – np. spacer, album, lato, kalambury, pogoda itp. Analiza sylabowa i głoskowa wyrazów (modele wyrazów). Wprowadzenie drukowanej i pisanej litery a, A.</p> <p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (kapsuła w tym dniu jest talerz, na którym są jabłka, gruszki, śliwki, kasztany, żółędzie). Co będziemy dzisiaj robić? – dzieci wymyślają odpowiedzi na to pytanie. Wszystkie pomysły są dobre, nauczyciel nie udziela jednoznacznej odpowiedzi.</p> <p>2. Nazywamy elementy zbioru zgromadzonego na talerzu. Próbujemy nadać też nazwę ogólną – dary jesieni, owoce jesieni. Zwracamy uwagę na wyraz owoce w odniesieniu do kasztanów i żółędzi.</p> <p>3. Zabawa „Sałatka owocowa” – przyporządkowujemy dzieciom nazwy owoców, następnie wywołujemy, uczniowie zamieniają się miejscami.</p> <p>4. Poznajemy zmysły – w toku zabaw rozpoznajemy owoce:</p> <p>1) Wzrok – oglądanie prezentacji multimedialnej o owocach – podawanie nazw;</p> <p>2) Dotyk – wybrana osoba wkłada ręce do pudełka/woreczka z owocem, rozpoznaje go po dotyku;</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • owoce, • ilustracje symbolizujące zmysły: wzrok, słuch, smak, dotyk, węch, • pudełko lub worek, szarfy do przewiązywania oczu, • kolekcję zapachów, ćwiczenia grafomotoryczne przygotowujące do wprowadzenia litery e, E.
--	--	--	---

		<p>3) Słuch – wybrana osoba wkłada ręce do pudełka/ woreczka z owocem, rozpoznaje go po dotyku, następnie opisuje – pozostali zgadują nazwę;</p> <p>4) Węch – w małych pojemniczkach, np. po filmie do aparatu fotograficznego ułożona jest wata, którą skrapiamy, np. sokiem z cytryny lub układamy kawałek owocu – uczniowie odgadują po zapachu nazwę owocu;</p> <p>5) Smak – dzieci z zawiązanymi oczami rozpoznają jadalne owoce po smaku.</p> <p>Uczniowie ustalają liczbę zmysłów, z których korzystali w zabawach. Oglądają ilustracje symbolizujące zmysły – ustalają, o jaki zmysł chodzi.</p> <p>5. Monografia liczby 5.</p> <p>6. Ćwiczenia utrwalające poznane litery: o, a. Rysowanie rysunków po śladzie.</p> <p>7. Owoce – i ich wartość odżywcza – rozmawiamy z dziećmi, dlaczego warto jeść owoce, wymieniamy ulubione owoce.</p> <p>8. Ustalenie odpowiedzi na pytanie: Dlaczego w kapsule dzisiaj był talerz z owocami? Czego nauczyliśmy się? Jaką zabawę można zaproponować dzisiaj rodzicom z wykorzystaniem zmysłów, ale bez owoców?</p>	<p>Ważne dla nauczyciela</p> <p>Podczas zajęć można zwrócić uwagę, że z dotykiem związany jest też ból; każdy ma różny poziom odczuwania bólu.</p> <p>Na kolejny dzień do klasy zapraszamy rodzica, który przygotowuje domowe przetwory.</p>
Zdobywcy	Dzień poświęcamy na	Organizacja środowiska	

<p>Świata odkrywają jesień – zdrowo się jesienią odżywiamy dzień osiemnasty</p>	<p>omówienie zasad prawidłowego odżywiania się, higienicznego przygotowywania i spożywania posiłków.</p>	<p>jest kartka z pytaniem: Jak zatrzymać smak jesiennych owoców?). Uczniowie podają pomysły.</p> <p>2. Spotkanie z gościem – rodzicem, który prezentuje własne przetwory, opowiada jak je wykonuje i dlaczego to robi; odpowiada na inne pytania dzieci.</p> <p>3. Rozmowa na temat zasad dobrego odżywiania się i wpływu różnorodności posiłków na rozwój i zdrowie.</p> <p>4. Nauka jesiennej piosenki.</p> <p>5. Wspólne z gościem drugie śniadanie, degustacja przetworów (w tym koktajlu czy soku marchwiowego). Zwracanie uwagi na sposób spożywania posiłków, a także porządek i dekorację (np. serwetki).</p> <p>6. Wprowadzenie znaków: „+”, „=”. Zapisywanie czynności dodawania w zakresie 5 z użyciem wprowadzonych symboli. Układanie zadań tekstowych.</p> <p>7. Ćwiczenia inhibicyjno-inceytacyjne (hamująco-pobudzające). Uczniowie poruszają się w rytm muzyki (marsz, podskoki), na przerwę w muzyce zatrzymują się nieruchomo na kilka sekund, wracają do ruchu, gdy pojawia się muzyka.</p> <p>8. Układanie zdań z wyrazem owoce. Dzielenie na wyrazy. Analiza i synteza wyrazu owoce.</p>	<p>klasowego</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spotkanie z gościem – rodzicem • przygotowującym przetwory domowe, wystawę przetworów domowych – słoiki z przetworami, sokami, owoce suszone, mrożonki itp., • kolorowe kartki, na których są szablonny owoców do wycięcia, znaczki – „owocowe pochwały”, np. uśmiechnięte maliny. <p>Ważne dla nauczyciela</p> <p>Jeśli to możliwe można</p>
--	--	--	--

		<p>Wprowadzenie drukowanej i pisanej litery e, E. Wyszukiwanie wyrazów z głoską e w nagłosie, śródgłosie, wygłosie.</p> <p>9. Owocowe talerze – uczniowie otrzymują kolorowe kartki z szablonami owoców do wycięcia, przyklejają je na kartkę, na której narysowany jest talerz.</p> <p>Zadanie jest proste, jego głównym celem jest obserwacja współpracy dzieci między sobą, bowiem uczniowie nie otrzymują kolorowych kartek indywidualnie. Uczymy dzieci odcinania tyłu szablonów ile potrzebują i przekazywania reszty kolegom i koleżankom. Najbardziej koleżeńskie osoby wyróżniamy przyznając znaczki – pochwały (uczniowie przyklejają je, np. w górnym lewym rogu kartki).</p>	<p>przygotować koktajl owocowy z zamrożonych owoców lub sok z marchewki do wspólnej degustacji.</p>
<p>Zdobywcy Świata odkrywają jesień – jesień w lesie dzień dziesiętnasty</p>	<p>Przyroda wokół nas –zwierzęta jesienią.</p> <p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinarny, syntetyzujący.</p>	<p>1. Poszukiwanie Kapsuły Przyszłości (w kapsule jest film edukacyjny o lesie lub prezentacja multimedialna o zwierzętach leśnych). Nauczyciel zaprasza na projekcję, prosi, aby dzieci oglądając szukały odpowiedzi na pytanie: Jak zachowują się jesienią zwierzęta w lesie? Do czego się przygotowują?</p> <p>2. Rozmowa na temat projekcji – dzieci odpowiadają na pytania, opisują las jesienią i zachowania zwierząt, korzystanie i gromadzenie darów leśnych (nawiązanie do czynności ludzi,</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego.</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> • film edukacyjny o lesie lub prezentacja multimedialna o zwierzętach leśnych,

<p>Zdobywcy Świata z wizytą – podsumowujemy tydzień dzień dwudziesty</p>		<p>którzy tworzą i gromadzą przetwory).</p> <p>3. Ćwiczenia w kształtnym pisaniu poznanych liter.</p> <p>4. Układanie zdań o lesie do podanej liczby wyrazów.</p> <p>5. Tworzenie „zwierzątek” z wykorzystaniem materiału przyrodniczego.</p> <p>6. Zabawy orientacyjno-porządkowe typu: „Wiewiórki do dziupli”, „Dzieci do domu – dzieci na spacer”.</p> <p>7. Kształtowanie pojęcia odejmowania – wprowadzenie znaku: „-”. Zapisywanie czynności odejmowania w zakresie 5 z użyciem wprowadzonych symboli. Układanie zadań tekstowych.</p> <p>8. Powtórzenie znanych piosenek.</p>	<ul style="list-style-type: none"> zebrane wcześniej materiały przyrodnicze. <p>Ważne dla nauczyciela</p> <p>W kolejnym dniu wybieramy się z wizytą do innej klasy, aby zaprezentować swoje umiejętności – należy ustalić to z wychowawcą tej klasy.</p>
<p>Zdobywcy Świata z wizytą – podsumowujemy tydzień dzień dwudziesty</p>	<p>Dzień integracji z uczniami innej klasy, prezentacja nabytych umiejętności. Obserwujemy zachowanie dzieci, umiejętność wspólnej zabawy z uczniami innej klasy.</p>	<p>1. W tym dniu witamy uczniów mówiąc, że kapsułę przyszłości pożyczyła inna klasa. Odwiedzimy ją i wtedy odbierzemy kapsułę. Zapytamy, co dzisiaj w niej było. Musimy się do wizyty przygotować.</p> <p>2. Dzielimy klasę na grupy – każdą prosimy o przygotowanie jesiennego zadania, które zaprezentujemy innej klasie:</p> <p>1) Przygotujcie dwie zagadki o owocach;</p> <p>2) Ułóżcie zadanie tekstowe z wykorzystaniem dodawania do 5;</p>	<p>Organizacja środowiska klasowego</p> <p>Przygotowujemy na ten dzień:</p> <ul style="list-style-type: none"> drobny upominek na zakończenie 4 tygodnia nauki.

	<p>Priorytetowe umysły tego dnia: dyscyplinarne, kreatywne, etyczne.</p>	<p>3)Ułóżcie zadanie tekstowe z wykorzystaniem odejmowania w zakresie 5; 4)Przygotujcie 3 wyrazy, które uczniowie innej klasy podzielią na sylaby; 5)Opiszcie las jesienią; 6)Zaproponujcie zabawę ruchową. 3. Utrwalenie poznanych piosenek. 4. Wyjście z wizytą do innej klasy – prezentacja przygotowanych zadań. 5. Wspólne zabawy ruchowe. 6. Wykonanie zadań przygotowanych przez uczniów innej klasy. Zadania dotyczyć będą, np. rozpoznawania poznanych liter w przygotowanych wyrazach, zagadek dotyczących leśnych zwierząt, wykonania ćwiczeń grafomotorycznych, wspólnej nauki krótkiego wiersza o jesieni. 7. Podsumowanie tygodnia w szkole – uczniowie w kręgu rozmawiają o tygodniu w szkole, wykorzystując sformułowania: Uważam, że..., Gratuluję..., Proszę..., Przepraszam..., Cieszę się, Proponuję, aby ... Nauczyciel kierując rozmową zaprasza uczniów do tworzenia zdań rozpoczynających się wymienionymi sformułowaniami. Wybierają nowych dyżurnych, dokonują oceny jakości sprawowanego dyżuru w mijającym tygodniu.</p>	
--	--	---	--

		<p>8. Otworzenie Kapsuły Przyszłości, w której jest list do dzieci od nauczyciela i drobny prezent. List jest podziękowaniem za pracę i dobre zachowanie, może być to zapowiedzią rozpoczęcia programu „5 porcji warzyw, owoców lub soku” lub zapowiedzią ciekawych wydarzeń, które nastąpią w kolejnym tygodniu. Drobny prezentem mogą być nowe gry do klasy, piłki lub owoce na zakończenie dnia.</p>	
--	--	---	--

Załącznik nr 4

MIESIĘCZNA KARTA OBSERWACJI UCZNI

IMIĘ I NAZWISKO UCZNI:

Umiejętności	Ocena wyrażona symbolem*	Uwagi nauczyciela
Wypowiedzi ustne		
Kaligrafia		
Czytanie		
Poprawność ortograficzna		
Liczenie		
Rozwiązywanie zadań z treścią		
Malowanie, rysowanie, wycinanie		
Aktywność ruchowa		
Praca i zabawa w grupie		
Aktywność podczas zajęć		
Przestrzeganie reguł klasowych		
Przygotowanie do zajęć		
Inne spostrzeżenia		

* ustala nauczyciel

DATA:.....

PODPIS WYCHOWAWCY:

MIESIĘCZNA KARTA ZACHOWANIA UCZNIĄ

Imię i nazwisko.....

Miesiąc	PONIEDZIALEK	WTOREK	ŚRODA	CZWARTEK	PIĄTEK
1 tydzień					
Podpis rodzica					
2 tydzień					
Podpis rodzica					
3 tydzień					
Podpis rodzica					
4 tydzień					
Podpis rodzica					

Informacja dla nauczyciela:

1. Pod koniec każdego dnia dziecko koloruje dowolnym kolorem serduszko, jest to nagroda za dobre zachowanie.
2. Uczeń, który niewłaściwie zachowywał się w danym dniu, pozostawia serce niepokolorowane.
3. Rodzice podpisują każdego dnia pola pod serduszkami.

SAMOOCENA UCZNIĄ

Imię i nazwisko:

nr w dzienniku.....

Zaznacz prawidłową odpowiedź:

1. Czy spóźniam się do szkoły?

TAK	NIE	NIE WIEM
-----	-----	----------

2. Czy lubię się uczyć?

TAK	NIE	NIE WIEM
-----	-----	----------

3. Czy jestem dobrym kolegą/koleżanką?

TAK	NIE	NIE WIEM
-----	-----	----------

4. Czy dobrze zachowuję się podczas przerw? (nie biję i nie przezywam kolegów, przestrzegam regulaminu)

TAK	NIE	NIE WIEM
-----	-----	----------

5. Czy kulturalnie zachowuję się podczas wyjść i wycieczek?

TAK	NIE	NIE WIEM
-----	-----	----------

6. Czy zgłaszam się do odpowiedzi?

TAK	NIE	NIE WIEM
-----	-----	----------

7. Czy odrabiam zadania domowe?

TAK	NIE	NIE WIEM
-----	-----	----------

8. Czy zawsze jestem przygotowany do lekcji? (mam ołówek, gumkę, nożyczki, linijkę, kredki, klej, zeszyty, podręczniki)

TAK	NIE	NIE WIEM
-----	-----	----------

9. Czy lubię chodzić do szkoły?

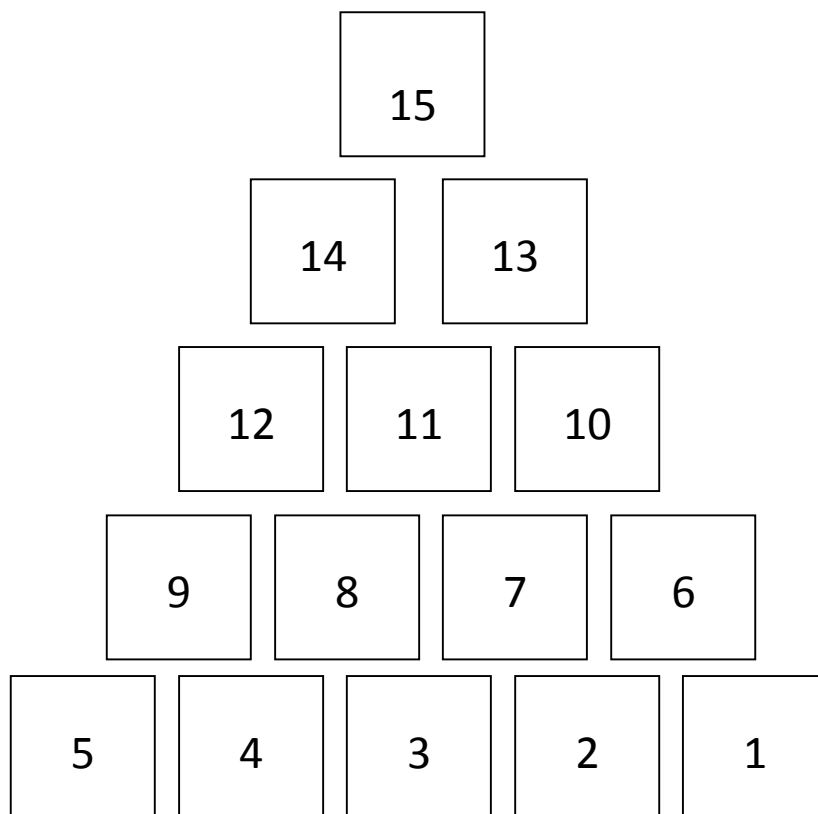
TAK	NIE	NIE WIEM
-----	-----	----------

SAMOOCENA UCZNI

Imię i nazwisko :

Pomaluj odpowiednie pola, jeśli uważasz, że pasują do Ciebie

1. Piszę starannie.	9. Odrabiam prace domowe.
2. Dobrze czytam.	10. Mam porządek na ławce.
3. Ciekawie opowiadam.	11. Jestem miły dla kolegów.
4. Dobrze liczę.	12. Chętnie śpiewam.
5. Ładnie rysuję i maluję.	13. Zgodnie bawię się i pracuję z kolegami.
6. Dobrze wycinam.	14. Pomagam innym.
7. Chętnie ćwiczę na zajęciach WF	15. Nie spóźniam się.
8. Zgłaszam się do odpowiedzi.	

Informacje o autorkach programu „Umysły przyszłości”

MARZENA KĘDRA – nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej, dyrektorka Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Moszczance. Posiada III stopień specjalizacji zawodowej, tytuł Honorowy Profesora Oświaty. Jest przewodniczącą Krajowego Zespołu Koordynacyjnego Polskiego Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki C. Freineta. Autorka i realizatorka wielu programów oraz projektów edukacyjnych, autorka ponad 20 publikacji z zakresu pedagogiki wczesnoszkolnej. Uczestniczka i organizatorka wielu konferencji ogólnopolskich i międzynarodowych. Jej dwa programy nauczania do edukacji wczesnoszkolnej otrzymały I nagrodę w konkursie ORE na modelowe programy nauczania. Uhonorowana tytułami „Nauczyciel Roku 2012”, „Ambasador innowacyjnych idei i praktyk pedagogicznych”, „Dyrektor Roku 2012”. Jest członkiem Kapituły ds. Profesorów Oświaty. W 2000 r. została odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

ALDONA KOPIK – pedagog, doktor nauk humanistycznych, adiunkt na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Twórczyni zespołu badawczego realizującego ogólnopolskie badania dojrzałości szkolnej sześciolatków, współautorka raportu *Sześciolatki w Polsce*. Współtwórczyni koncepcji projektu *Pierwsze uczniowskie doświadczenia drogą do wiedzy* oraz koncepcji pracy z dzieckiem opartej na teorii inteligencji wielorakich Howarda Gardnera *Wielointeligentna edukacja dla dziecka*. Współautorka koncepcji materiałów dydaktycznych dla nauczycieli w postaci pakietów edukacyjnych do pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym dla portalu wiedzy *Scholaris*. Autorka licznych publikacji z zakresu pedagogiki wczesnoszkolnej i przedszkolnej, w tym: książek, artykułów, opracowań popularno-naukowych i dydaktycznych. Uczestniczka i organizatorka wielu konferencji naukowych, dydaktycznych, seminariów, szkoleń oraz warsztatów dla nauczycieli wczesnego szczebla kształcenia. Główne kierunki zainteresowań naukowo-badawczych koncentrują się wokół zagadnień rozwoju dziecka, akceleracji rozwoju i jej pedagogicznych konsekwencji, gotowości szkolnej dzieci i jej uwarunkowań, metod pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym oraz osiągnięć szkolnych uczniów. Uhonorowana Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Nagrodami Rektora UJK, Nagrodą Marii Weryho-Radziwiłłowicz oraz tytułem „Mistrz Pedagogii”. Zainteresowania: literatura, sztuka, teatr, podróże, porcelana.

LIDIA FISIAK – absolwentka Uniwersytetu Łódzkiego na kierunku nauczanie początkowe. Ukończyła studia podyplomowe na kierunku historia oraz kształcenie informatyczne w edukacji wczesnoszkolnej. Nauczyciel dyplomowany pracujący nieprzerwanie od ponad 20 lat w Szkole Podstawowej nr 137 w Łodzi. Za swoją pracę dydaktyczno-wychowawczą otrzymała nagrodę Prezydenta Miasta Łodzi, uhonorowana również Medalem Edukacji Komisji Narodowej. Zainteresowania: muzyka klasyczna, teatr, literatura, podróże.

ZDZISŁAWA GŁOWIENKA – nauczyciel dyplomowany edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego, pracuje w Szkole Podstawowej nr 14 w Gdańsku. Absolwentka Uniwersytetu Gdańskiego, uzyskała Pierwszy Stopień Specjalizacji Zawodowej w zakresie nauczania początkowego. Autorka artykułów z zakresu pedagogiki wczesnoszkolnej. Za szczególne zasługi dla oświaty i wychowania dwukrotnie uhonorowana Nagrodą Prezydenta Gdańska, odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Laureatka ogólnopolskich projektów i konkursów na scenariusze zajęć o tematyce ekologicznej. Członek i wolontariusz Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, wielokrotnie otrzymała nagrody OTOP za działalność społeczną na rzecz ochrony przyrody. Laureatka konkursu MEN „W Polsce bije serce świata”, nagrodzona przez PTTK za upowszechnianie wśród uczniów turystyki i krajoznawstwa. Od 28 lat odkrywa pasje i talenty swoich uczniów oraz rozwija ich zdolności. Jej uczniowie zostali laureatami kilkuset konkursów: ekologicznych, literackich, plastycznych, na gazetki szkolne, matematycznych, ortograficznych, kabaretowych, fotograficznych, recytatorskich, teatralnych – o zasięgu międzynarodowym, ogólnopolskim i wojewódzkim. Uważa, że wykonuje najpiękniejszy zawód na świecie.

MALGORZATA HAMRYSZAK – pedagog, absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej oraz gimnastyki korekcyjnej w Szkole Podstawowej w Malczycach. Członek Komisji Dyscyplinarnej dla nauczycieli przy Kuratorium Oświaty we Wrocławiu. Współtwórczyni i koordynatorka rządowego programu „Ramię w ramię” promującego przyjazną adaptację dzieci sześciolletnich w edukacji szkolnej. Zaangażowana w działania statutowe Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. Członek zespołu Rady Pedagogicznej do spraw promocji oraz zespołu matematyczno-przyrodniczego. Współpracuje z organizacjami pozarządowymi i instytucjami samorządowymi, tworząc pozytywny wizerunek szkoły w środowisku lokalnym.

BOGUSŁAWA HAWRON - absolwentka Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu, nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Moszczance, specjalista w zakresie terapii pedagogicznej. Wieloletnia animatorka pedagogiki Celestyna Freineta, autorka publikacji promujących pracę współczesnego nauczyciela w oparciu o filozofię, metody i techniki francuskiego pedagoga.

ANNA HENDŹAK – pedagog, absolwentka Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Instytutu Pedagogiczno-Artystycznego w Kaliszu oraz Studium Nauczycielskiego w Świdnicy. Nauczyciel dyplomowany edukacji wczesnoszkolnej i muzyki w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi w Starym Jaworowie. W pracy dydaktycznej, prowadzonej w różnych grupach wiekowych, między innymi ze Studentami Uniwersytetu Trzeciego Wieku, wprowadza nowoczesne metody i techniki informacyjno-komunikacyjne. Autorka pakietów edukacyjnych, dotyczących pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym, zamieszczonych na portalu wiedzy dla nauczycieli Scholaris. Koordynator ds. bezpieczeństwa, edukator pierwszej pomocy przedmedycznej, posiada stopień ratownika wodnego. Szkolny animator kultury z wykorzystaniem pedagogiki Klanzy. Zainteresowania: literatura, technologia informatyczna, turystyka, sport, muzyka.

EWA KAMIŃSKA – magister pedagogiki wczesnoszkolnej, absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Piotrkowie Trybunalskim z dodatkowym fakultetem – wychowanie fizyczne oraz Studiów Podyplomowych w zakresie wychowania fizycznego i zdrowotnego we współczesnej edukacji. Nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej Nr 1 w Tomaszowie Mazowieckim. Autorka programu i nauczyciel wiodący klasy integracyjnej dla dzieci z uczniami niesłyszącymi i niedosłyszącymi. Wieloletni instruktor harcerski, drużynowa gromady zuchowej. Wolontariuszka Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy oraz opiekunka harcerskiej świetlicy środowiskowej. Za działalność społeczną na rzecz dzieci i młodzieży odznaczona medalem „Za zasługi dla ZHP”. Za osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Zainteresowania: literatura, sport, ogrodnictwo.

DOROTA KŁECZEK – absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu o kierunku wychowanie przedszkolne, nauczanie początkowe i plastyka. Nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej i plastyki w Publicznej Szkole Podstawowej nr 2 w Gogolinie. Zastępca przewodniczącej Polskiego Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta Regionu Opole przy Uniwersytecie Opolskim. Autorka publikacji z zakresu pedagogiki wczesnoszkolnej; uczestniczka i organizatorka konferencji dydaktycznych, szkoleń oraz warsztatów dla nauczycieli wdrażających

koncepcję pedagogiki C. Freineta oraz pracę z uczniami wykorzystującą Techniki Nowoczesnej Szkoły Francuskiej. Za osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze odznaczona Medalem Zasługi nadanym przez prezydenta RP za długoletnią pracę. Zainteresowania: malarstwo, witrażownictwo, ceramika, literatura, kino, podróże.

BOŻENA KOTULSKA – absolwentka Uniwersytetu Śląskiego, doradca metodyczny edukacji wczesnoszkolnej i nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej. Współpracuje z RODN „WOM” w Katowicach. Jest edukatorem programu MEN *Kreator* i *Nowa Szkoła*, egzaminatorem sprawdzianu po szkole podstawowej, ekspertem awansu zawodowego nauczycieli. Uczestniczyła w przygotowaniu testu kuratorskiego po klasie trzeciej przeprowadzonego na terenie Śląska. Autorka i współautorka wielu publikacji metodycznych i scenariuszy zajęć zintegrowanych. Od roku 2007 pełni funkcję redaktora naczelnego Biuletynu Regionalnego Nauczycieli Edukacji Wczesnoszkolnej w Katowicach. Ukończyła kurs kwalifikacyjny z Terapii Pedagogicznej. Prowadzi wiele szkoleń i warsztatów z zakresu wdrażania reformy oświatowej w praktykę szkolną, jest autorką programu szkoleń o szerokim spektrum tematycznym m.in. w zakresie nauki czytania, pracy z uczniem zdolnym oraz aktywizujących metod nauczania. Pracę z dziećmi i nauczycielami traktuje jako wielką pasję. Za swoje osiągnięcia w pracy dydaktyczno-wychowawczej otrzymała nagrodę Ministra Oświaty. Zainteresowania: literatura, fantastyka.

ELŻBIETA KUBICA – absolwentka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej i przyrody w Miejskiej Szkole Podstawowej nr 12 w Piekarach Śląskich. Doradca metodyczny współpracujący z RODN „WOM” w Katowicach. Ekspert MEN ds. awansu zawodowego nauczycieli. Koordynatorka regionalna ogólnopolskiego projektu edukacji finansowej dla uczniów klas drugich i trzecich szkół podstawowych „Od grosika do złotówki”. Instruktor ZHP w stopniu podharcmistra. Za osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Za działalność społeczną na rzecz dzieci i młodzieży oraz społeczności lokalnej odznaczona srebrnym medalem „Za zasługi dla ZHP” oraz brązowym medalem „Za zasługi dla obronności kraju”.

BEATA KULBAKA – mgr pedagogiki, nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej i przyrody, dyrektor Publicznej Szkoły Podstawowej nr 5 im. M. Kopernika w Brzegu. Ekspert MEN ds. awansu zawodowego nauczycieli. Egzaminator sprawdzianu w sześciolletniej szkole podstawowej. Doradca metodyczny nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Opolu w latach 1996-2005. Autorka wielu form doskonalenia zawodowego dla nauczycieli I etapu kształcenia, w tym realizowanych w ramach grantów edukacyjnych Opolskiego Kuratora Oświaty

i PO KL. Promotor Europejskiego Roku Edukacji Europejskiej na terenie Miasta i Gminy Brzeg. Za osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze uhonorowana Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Nagrodą Marszałka Województwa Opolskiego, Nagrodą Ministra Edukacji Narodowej. Za działalność społeczną odznaczona Srebrną Odznaką Honorową Ligii Ochrony Przyrody oraz Brązowym Krzyżem Zasługi.

LUCYNA MARKUSZKA – absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach, nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 4 w Jaśle. Opracowała i wdrożyła Program Profilaktyczno-Wychowawczy dla klas I–III, Program „Mały obserwator przyrody” oraz „Program zajęć rewalidacji dla uczennicy z obustronnym niedosłuchem”. Realizowała projekt „Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I–III szkół podstawowych w Jaśle”. W ramach tego projektu opracowała „Program zajęć dla uczniów klas pierwszych ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu oraz zagrożonych dysleksją”. Uhonorowana Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

HANNA NITECKA – absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 20 w Bydgoszczy im. Księdza Prymasa Stefana Kardynała Wyszyńskiego. Od wielu lat pracuje z uczniem zdolnym, czego dowodem są liczne sukcesy uczniów w konkursach oraz wysokie wyniki w testach kompetencji. Uczestniczyła w programach unijnych: Praca z uczniem zdolnym „Badam, poznaję, doświadczam” oraz „Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I–III”. Kreatywnie współpracuje z licznymi instytucjami lokalnymi. Organizuje festyny, ogniska, wyjazdy integracyjne dla rodziców z dziećmi. Za szczególne zasługi dla oświaty i wychowania odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz medalem srebrnym za długoletnią służbę.

BARBARA PAPIERZ – wieloletni nauczyciel wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej, konsultant edukacji elementarnej w Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi. Pedagog korekcyjno-kompensacyjny w Szkole Podstawowej ABiS „Szkoła dla dziecka” w Łodzi realizującej edukację opartą na koncepcji Planu Daltońskiego. Autorka wielu programów kursów doskonalących dla nauczycieli przedszkola i klas I–III, kierownik kursu kwalifikacyjnego z zakresu terapii pedagogicznej. Współautorka programu wychowawczego dla dzieci od 3 do 10 roku życia. „Kamyczkowe rady” i podręcznika pomocniczego dla dzieci sześciolatków „W krainie sześciolatków”. Uhonorowana nagrodą Ministra Edukacji Narodowej za wysokie osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze. Zainteresowania: teatr, podróże, muzyka, ekologia.

JUSTYNA RÓŻA – absolwentka Uniwersytetu Opolskiego, ukończyła studia podyplomowe z Rachunkowości w Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego, liczne kursy i szkolenia m. in.: „Ocenianie kształtujące”, „Gdy uczeń ma problem z czytaniem i pisaniem”, „Jak motywować uczniów do nauki – recepta na sukces”. Od września 2011r. nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej Towarzystwa Alternatywnego Kształcenia „TAK” w Opolu. Brała udział w programie „Indywidualizacja – jesteśmy na tak” wyrównującym szanse edukacyjne uczniów. Wyróżniona Nagrodą Dyrektora za osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze, uhonorowana przez Radę Pedagogiczną tytułem „Nauczyciela Roku 2011/2012”.

BOŻENA RUSZKIEWICZ – absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie, nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 1 im. St. Jachowicza w Ostrołęce. Prowadzi zajęcia według, inspirowanego pedagogiką Celestyna Freineta, własnego programu innowacji „Świat dziecka”. Jest współautorką programu „Z wyobraźnią przez świat. O niezwykłym poznawaniu”. Zajmuje się edukacją teatralną, razem z dziećmi pisze scenariusze. Przewodnicząca Polskiego Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta na Kurpiowszczyźnie. Autorka artykułów z zakresu pedagogiki freinetowskiej. Organizatorka wielu szkoleń, warsztatów oraz konferencji dla nauczycieli zainteresowanych pedagogiką C. Freineta i psychopedagogiką twórczości. Prowadzi zajęcia pokazowe dla nauczycieli i studentów. Nagrodzona Srebrnym Krzyżem Zasługi. Zainteresowania: muzyka, taniec, literatura, teatr, turystyka.

JOANNA RYDUCHOWSKA-WRZĄLEK – absolwentka Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego, nauczycielka nauczania zintegrowanego w Szkole Podstawowej nr 1 w Rumi, po ukończonych studiach podyplomowych przy UG i we współpracy z Teatrem „Wybrzeże” w Gdańsku również pedagog dramy; uczestnik, organizator i wykładowca licznych warsztatów oraz kursów teatralnych dla uczniów i nauczycieli, v-ce przewodnicząca Krajowego Zespołu Koordynacyjnego Polskiego Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki C. Freineta – przewodnicząca Gdańskiej Grupy tego stowarzyszenia, współtwórca i aktorka „Sceny Satyry – RY-TAR”, mającej w swoim dorobku osiem premier, wystawianych w kraju oraz na scenie polskiej w Wilnie.

BARBARA RZEPNICKA – absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie, nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 1 w Olsztynie, od 6 lat pełniąca funkcję dyrektora szkoły, nauczyciel dyplomowany, egzaminator Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łomży sprawdzianu w sześcioletniej szkole podstawowej. Współautorka programu „Warsztaty efektywnej nauki” stanowiącego

część projektu „Umiem się uczyć” realizowanego w ramach EFS na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Za dokonania w pracy dydaktyczno-wychowawczej nagrodzona Nagrodą Prezydenta Miasta. Interesuje się nowoczesną metodyką nauczania skierowaną na różne strategie uczenia się dzieci.

ANNA SZCZĘKULSKA – absolwentka Uniwersytetu Łódzkiego, nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 175 w Łodzi. Współorganizatorka działań, ukierunkowanych na alternatywne metody pracy, pod auspicjami Łódzkiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego. Realizatorka projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS – „My też mamy talent”, „Pierwsze uczniowskie doświadczenia drogą do wiedzy”, „Dobry start w matematykę – zmniejszenie dysproporcji edukacyjnych w ramach kompetencji kluczowych z zakresu matematyki”. Uhonorowana Certyfikatem Nauczyciela Nowatora oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

MONIKA TARASIŃSKA – absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach, nauczyciel dyplomowany edukacji wczesnoszkolnej w Publicznej Szkole Podstawowej nr 28 w Radomiu, specjalista w zakresie oligofrenopedagogiki i surdopedagogiki. Autorka programu innowacyjnego „Poznanie wewnętrznego świata dziecka i jego wzbogacenie poprzez głębszą analizę utworu literackiego” oraz wielu publikacji dotyczących pedagogizacji rodziców. Członek Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Mazowieckim.

ANETA ZAWALSKA – absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, kierunek – pedagogika, specjalność – nauczanie początkowe z wychowaniem przedszkolnym. Od 1997 r. nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 28 w Bydgoszczy. Autorka programów plastycznych, profilaktyczno-wychowawczych oraz realizatorka Bydgoskich Grantów Oświatowych przeznaczonych na prowadzenie działań innowacyjnych w szkole. Aktywnie i z zaangażowaniem uczestniczy w różnych przedsięwzięciach, projektach edukacyjno-społecznych, m.in.: „Od grosika do złotówki”, „Moje miasto bez elektrośmieci”. Efektywnie realizuje zajęcia o charakterze interdyscyplinarnym, stosując aktywizujące metody nauczania oraz prowadzi zajęcia z zakresu terapii pedagogicznej. Autorka i administratorka szkolnej strony internetowej.

